

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

1884 (H. 1301) TARİHLİ HİCAZ VİLAYET SALNÂMESİ
TRANSKRİPSİYON-DEĞERLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Mevlüt KIRAT

DANIŞMAN
Prof. Dr. Hacı Ömer BUDAK

NİSAN 2019
KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

1884 (H. 1301) TARİHLİ HİCAZ VİLAYET SALNÂMESİ
TRANSKRİPSİYON-DEĞERLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Mevlüt KIRAT

DANIŞMAN
Prof. Dr. Hacı Ömer BUDAK

NİSAN 2019
KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Prof. Dr. Hacı Ömer BUDAK danışmanlığında Mevlüt KIRAT tarafından hazırlanan “1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesi Transkripsiyon-Değerlendirme” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

.../.../2019

(İmza)

(Unvan, Adı ve Soyadı) (Başkan)

.....

(İmza)

(Unvan, Adı ve Soyadı)

.....

(İmza)

(Unvan, Adı ve Soyadı)

.....

(İmza)

(Unvan, Adı ve Soyadı)

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../...../2019

.....

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesi Transkripsiyon-Değerlendirme” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanmış olduğunu beyan ederim.

.../.../2019

Mevlüt KIRAT

ÖN SÖZ

Büyük devlet olma özelliklerinden birisi de devletlerin arşivcilik geleneğinin olmasıdır. Bu yüzdendir ki Osmanlı arşivleri hem Türk tarihi açısından hem de Osmanlı Devleti'ne tabii olan diğer milletlerin tarihi açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu bakımdan Osmanlı arşiv belgeleri bünyesinde olan sâlnâmeler, konu alınan bölgenin sosyo-ekonomik, idari, askeri ve kültürel yapısı hakkında günümüze ışık tutan önemli evraklardır.

Osmanlı Devleti'nin siyasi tarihi üzerine yoğunlaşmış çalışmaların dışında, tez konusu olarak H.1301 yılına ait Hicaz Vilayeti Sâlnâmesini seçmemizdeki amaç; zikredilen yıla ait sâlnâmeden hareketle Hicaz bölgesinde yaşayan halkın yaşantısını, kültürünü, ekonomik ve idari yapısını ortaya koymaktır. Hicaz Vilayeti Sâlnâmesinin transkripsiyonunu yaparken sözlük ve lügatlerden, ayrıca yine bu coğrafya üzerine çalışmalar yapmış alanında uzman hocalarımızdan yararlandık.

Tarih boyunca her dönem hâkimiyet mücadelelerine şahit olan Orta Doğu coğrafyası ve bu coğrafya üzerinde kutsal toprakların da yer aldığı Hicaz Bölgesi ayrı bir önem teşkil etmektedir. Bu bakımdan Hicaz Bölgesinin tarihi, Osmanlı Devleti yönetimindeki idari yapısı ve günümüzde bazı Arap siyasetçilerin tarihi gerçekleri yok sayarcasına yaptıkları algı operasyonlarına karşı Osmanlı devlet kademesinin bölgeye karşı tutumunu, tetkik eserler ve arşivlerden de yararlanılarak tezimizin giriş kısmında değerlendirmeye çalıştık.

Tez konusunun belirlenmesi ve çalışma aşamalarında yardımlarını esirgemeyen, tez danışmanım Prof. Dr. Hacı Ömer BUDAK, Prof. Dr. İbrahim YILMAZÇELİK ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet Esat SARICAOĞLU ve arkadaşım Fatih KARABULUT'a teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak da bu süreçte maddi manevi desteklerini esirgemeyen sevgili aileme ve eşim Merve KIRAT'a sonsuz teşekkür ederim.

Mevlüt KIRAT

ÖZET

KIRAT, Mevlüt, “1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesi Transkripsiyon-Değerlendirme”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2019.

Tezimizi oluşturan Hicaz Vilayet Salnâme Defteri, 1884 yılında Osmanlı Devleti’nin, Hicaz bölgesinin Mekke, Medine ve Cidde sancakları ile bu sancaklara bağlı kaza ve nahiyelerin tarihini ele almaktadır. Çalışmamızda Hicaz Vilayetinde valilik yapmış kişileri ve görev sürelerini ve Hicaz Vilayetinin idari, siyasi, kültürel, iktisadi ve içtimai yapısını incelemekteyiz. Salnâmeden hareket ederek ve 19.yy Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu siyasi durumunu da göz önüne aldığımızda, devlet idaresinin Hicaz Vilayeti yönetiminde söz sahibi olsa da bölge hâkimiyetinde zayıfladığını ve diğer dış devletlerin müdahalesine açık hale geldiğini tespit etmekteyiz. Bu çalışma ile Osmanlı Devleti’nin bölge ile olan bağlarını daha iyi değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Hicaz, Mekke, Medine, Salnâme.

ABSTRACT

KIRAT, Mevlüt, “The Transcription and Evaluation of Annales of Province of Hicaz in 1884 (H. 1301)” Thesis of Master of Art, Kırıkkale, 2018

The Hicaz Province Annales, which constituted our study, deals with the history of the Ottoman Empire, the Hijaz region's Mecca, Medina and Jeddah cities and the districts and divisions related to these cities in 1884. The administrative, political, cultural, economic and social structures of the Hicaz province are observed in our work during the period of the governorship of the province of Hijaz. When we consider the political situation of the Ottoman Empire in the 19th century, we find that central authority have weakened in regional affairs and the region started to be open to intervention by other foreign states, With this study, we will try to evaluate the Ottoman Empire's relations with the region better.

Keywords: Hicaz, Mekke, Medine, Annales.

İÇİNDEKİLER

KABUL-ONAY	IV
KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA.....	I
ÖN SÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLOLAR LİSTESİ	V
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Genel Hatlarıyla Hicaz Bölgesi.....	3
1.2. Osmanlı Yönetiminde Hicaz Bölgesi	7
1.3. Hicaz Salnâmeleri	13

İKİNCİ BÖLÜM

1884 (H. 1301) TARİHLİ HİCAZ VİLAYETİ SALNÂMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	16
TABLOLAR.....	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON	25
SONUÇ	125
KAYNAKLAR	128
EKLER	130

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine Göre 1841-1882 (H. 1257-1299) Tarihleri Arasında Görev Yapmış Olan Hicaz Valileri.....	20
Tablo 2. 1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine Göre 1813-1882 (H. 1228-1299) Tarihleri Arasında Görev Yapmış Olan Mekke-i Mükerrerme Emirleri .	21
Tablo 3. 1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine Göre Hicaz Vilâyetinin Önemli Devlet Görevlileri.....	22
Tablo 4. 1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine Göre Mekke Şehrinde Bulunan Zaviyeler.....	23
Tablo 5. 1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine Göre Cidde'de dost devletlerin konsoloslukları.....	24

KISALTMALAR

a.e	: aynı eser
a.g.e	: adı geçen eser
a.g.m	: adı geçen makale
Ans.	: Ansiklopedi
Bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Dergisi
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
H.	: Hicri
M.	: Miladi
s.	: sayfa
S.	: Sayı
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

Hicri 1301 tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesi konulu tezimiz üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hicaz bölgesinin coğrafi konumu, hangi illeri kapsadığı, Hicaz isminin nereden aldığı ile alakalı bilgiler verildikten sonra, tarihi süreç içerisinde Türk devletlerinin Hicaz bölgesi ile olan münasebetlerini açıklamaya çalıştık. Özellikle 1517 yılından 1919 senesine kadar Osmanlı Devleti yönetiminde kalan Hicaz bölgesinin idaresini, Osmanlı yönetiminin bölgeye karşı tutumunu, yapılan askeri ve ekonomik yardımları ele aldık.

İkinci bölümde, transkripsiyonunu yaptığımız Hicri 1301 Hicaz Vilayet Salnâme defterinin değerlendirmesini yine defterden elde ettiğimiz bilgiler ışığında yapmaya çalıştık. Salnâme girişinde Mekke'nin tarihinden bahsedilirken Hicaz bölgesinin önemli beldelerinin ayrı konu başlıkları altında ele alındığını görmekteyiz. Değerlendirme kısmını da bu konu başlıklarına uyarak oluşturmaya özen gösterdik.

Üçüncü bölümde ise Hicri 1301 tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesinin transkripsiyonu bulunmaktadır.

Salnâme defterini şekil ve içerik olarak incelediğimizde; Tezimizin konusunu oluşturan Hicri 1301 yılına ait Hicaz Vilayet Salnâmesi, kapak sayfasında belirtildiği gibi Hicaz Vilayet matbaasında basılmıştır. Salnâmenin kapak sayfasındaki bilgiler bitişik iç kapak sayfasında da belirtilmiş olup “Hicaz Vilayet Salnâmesi” başlığı ile de esere giriş yapılmıştır. Salnâmenin sayfaları 3. sayfadan itibaren numaralandırılmış ve en son 182 numaralı sayfa ile tamamlanmıştır. Eser, matbaa basımı olduğundan her sayfa eksiksiz ve sıralı bir şekilde numaralandırılmış olup nizami bir düzene sahiptir.

Metin büyük çoğunluk itibariyle okunaklı olmakla birlikte transkripsiyonunu yaptığımız eserde pek çok yer adı ve şahıs adı bulunmaktadır. Bu isimleri mümkün mertebe doğru okumaya özen gösterdik. Bu bakımdan pek çok yayınlanmış eser, sözlük, ansiklopedi, tetkik eserler ve hocalarımızın bilgilerinden faydalandık. Salnâmenin transkripsiyonu yapılırken daha önceki çalışmalar göz önüne alınarak okunmayan kelimeler “...” okunmasından emin olmadığımız kelimelerin sonuna (?) kelimelerde bulunan ayın harfleri “ ’ ” hemzeler “ ‘ ” metin içinde Arapça ve Farsça uzun sesliler “ â, û, î ” şeklinde gösterilmiştir.

Hicri 1301 tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesi daha önceden çalışılmamış olması ve Hicaz bölgesine ait yayımlanan diğer dört salnameye temel teşkil etmiş olması sebebi ile önem arz etmektedir. Lakin bu özelliğinin yanı sıra Hicaz bölgesine ait ilk salnâme olması ve defterin son sayfasında da belirtildiği üzere aceleye gelmiş, istenilen düzeyde olmamıştır. Hicri 1301 yılından sonra yayımlanan salnâme defterleri içerik olarak daha kapsamlı ve istatistiksel olarak daha birikimli olduklarını görmekteyiz. Hicaz bölgesi ile alakalı çalışacak araştırmacılar hem Hicaz Bölgesinin tarihini hem de daha sonra yayımlanan diğer dört salnâme defterlerinin daha iyi anlaşılması bakımından 1301 tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesi Transkripsiyon-Değerlendirme tezimizin faydalı olacağını umuyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Genel Hatlarıyla Hicaz Bölgesi

Tarihi süreç içerisinde farklı milletlerce çeşitli isimlerle anılan Arap Yarımadasının sınırları; batıda Kızıldeniz, doğuda Basra Körfezi, kuzeyde Irak ve Suriye toprakları, güneyde Hint Okyanusu ile çevrili bölgedir. Asıl adı başlangıçta *Şibhü Cezireti'l-Arab* iken, sonraları kısaltılarak *Ceziretü'l-Arab* şeklinde kullanılmıştır.¹ Arabistan Yarımadasının İslam tarihi bakımından en önemli bölgesi, Hicaz bölgesinin yer aldığı Orta Arabistan'dır.² Çünkü Arabistan Yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan Hicaz bölgesi, İslam dünyasının kutsal şehirleri olan Mekke ve Medine yerlerini içinde barındırır.³

¹ Kudret Büyükcoşkun, "Arabistan", *DİA*, C. 3, İstanbul, 1991, s. 248.

² Hakkı Dursun Yıldız, "Arabistan", *DİA*, C. 3, İstanbul, 1991, s. 254.

³ Mustafa Sabri Küçükbaşçı, "Hicaz", *DİA*, C. 17, İstanbul, 1998, s.432.

⁴ <https://islamansiklopedisi.org.tr/suudi-arabistan>

Hicaz bölgesi Necd ile Tihâme arasını ayıran bir yer olduğu için Hicaz diye adlandırılmıştır. Mekke, Medine, Hicr, Taif, Arc, Batn, Mürefran, Hayber, Âla, Tebük Hicaz'ın önemli beldeleridir⁵

Hicaz bölgesinin en önemli şehirleri İslamın kiblesi olan Kâbe'nin yer aldığı Mekke ve Hazreti Peygamberin kabristanının bulunduğu Medine'dir. Bu iki ilden başka Kızıldeniz kenarında mühim bir ticari merkez olan ve aynı zamanda Mekke'nin iskelesi olan Cidde ile yine aynı deniz kenarında Medine'nin bir iskele olan Yenbu-el-bahr ve Mekke'nin yazlığı olarak adlandırılan Garzan dağı eteklerinde bulunan Taif, Hicaz kıtasının en meşhur merkezleridir.⁶

Hicaz Bölgesinin ekonomik bakımdan önem arz etmesinin başlıca nedeni ticaret yollarının geçiş güzergâhında bulunması ve Kızıldeniz kıyısında bulunan liman şehirleridir. Bu özelliği sayesinde bölgede tarihin ilk zamanlarından beri kervan ve liman şehirleri kurulmuştur. Kervan şehirleri içinde Mekke ilk sırada olup şehirleşme bakımından bölgenin merkezi konumuna gelmiştir. Kızıldeniz'de bulunan Yenbu, Cidde, Sevakin, Tur ve Süveys en işlek limanlar olup⁷ bu limanlar sayesinde Uzak Doğu ticareti ile Mısır arasında köprü kurulmakta ve bölge ekonomisine can verilmektedir.

Hicaz çeşitli etnik unsurları barındırmakla beraber hâkim unsur karışık bir biçimde dağılmış olan Araplar'dır. Coğrafi şartların zorluğu bu dağılmanın ana sebebini oluşturmaktadır.⁸ Hicaz bölgesinin halkı coğrafi şartların etkisiyle bedevi kabile hayatı yaşadığı için Kuzey Arabistan ve Yemen'de olduğu gibi devletler kurulamamıştır. Bu durum başta kitabeler olmak üzere tarihi kaynakların yetersiz olmasına sebebiyet vermiş ve bölgenin tarihinin araştırılmasını zorlaştırmıştır.⁹ Kabile yaşantısının baskın olduğu bu coğrafyada İslam öncesi dönemde siyasi bir birliktelik oluşmamıştır. Ancak İslamiyet ile beraber bölgede bir devlet yapılanmasından söz etmek mümkün olmuştur.

⁵ Kâtip Çelebi, *Cihânnûmâ*, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları. İstanbul, 2010 s. 585.

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Mekke-i Mükerreme Emirleri*, TTK, Ankara, 1972, s.1.

⁷ Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney Siyaseti ve Habeş Eyaleti*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları., İstanbul, 1974, s. 10.

⁸ Küçükaşçı, a.g.m., s.435.

⁹ Yıldız, a.g.m., s. 254.

Bölgenin en önemli şehri olan Mekke bu özelliğini hem İslam öncesi dönemde hem de İslamiyet ile birlikte önemini muhafaza etmiştir. Tarihi süreç içerisinde mühim bir mevki olan bu şehir birçok kabile tarafından hâkimiyet altına alınmıştır. Amâlîka'lar bu şehrin ilk sakinleridirler. Daha sonra bu topraklara Cürhümlüler hâkim oldu ve Hazreti İsmail de bu dönemde Mekke'ye gelerek bu halktan bir kızla evlendi. İlerleyen yıllarda Yemenli bir kabile olan Huzâa Cürhümlüler'i Mekke'den çıkartıp hâkimiyetlerini kurdular. 5. yüzyıla geldiğimizde ise Mekke'nin yönetimi Hazreti Peygamberin atası Kusay b. Kilâb başkanlığındaki Kureyş kabilesinin idaresine geçti¹⁰ ve 629 yılından itibaren de bölgenin İslamlaşma süreci başladı.

İslam'ın hızla yayılması ve beraberinde yapılan fetihler sonucu Hicaz bölgesinde siyasi bir birliktelik teşekkül etmiş oldu. Hazreti Muhammed'in önderliğindeki İslam devletinin sınırları Hicaz Bölgesinin dışına çıkmış; Dört Halife döneminde ise Arap Yarımadası'nın dışına ulaşmıştır. İslam dinin merkezi olan Mekke ise M.951 yılından itibaren Hazreti Muhammed'in torunu ve Hazreti Hasan'ın soyundan geldikleri kabul edilen Mekke Şerifleri tarafından yönetilmiştir. Bu şerifler diğer insanlardan ayrılmak için başlarında yeşil sarık takarak dolaşırlardı.¹¹

Tarihi süreç içerisinde Kızıl Deniz kıyısında olan Hicaz Bölgesi, Mısır'a yakın olması sebebiyle, Mısır'da kurulan devletlerin hâkimiyetinde olmuştur. Mekke şerifleri tam bağımsız olmayıp Mısır merkezli devletlere tabi olup, Mısır hükümdarları adına hutbe okutmuşlardır.¹² Kısaca Mısır'a hâkim olan güç Hicaz Bölgesi'nde de otorite kurmaktaydı.

Karahanlılar ile başlayan Türklerin İslamlaşma süreci, tarihi süreç içerisinde İslam dünyasının liderliğini alarak devam etmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere Hicaz bölgesi, Mısır'da kurulan devletlerin himayesine girmiştir. Hicaz bölgesi ve Türk Devletleri münasebetlerine Mısır'da kurulan devletler penceresinden bakmak gerekmektedir. Bu bakımdan Mısır'a hâkim olan ilk Türk – İslam Devleti Tolunoğulları olmuştur. Ahmed b. Tolun'un Mısır valisi görevinde iken Suriye ve Filistin topraklarını feth etmesi hilafet makamının tepkisini çekmiş ve sonuç olarak Ahmed b. Tolun görevinden alınmıştır. Bunun üzerine Ahmed b. Tolun hilafet

¹⁰ Yıldız, a.g.m., s.254.

¹¹ Ahmet Vehbi Ecer, "X. Türk Tarih Kongresi Osmanlı Döneminde Mekke Yönetimi", C. IV., TTK. Ankara, 1993, s.1433.

¹² Uzunçarşılı, a.g.e., s.16.

makamıyla irtibatını kesip bağımsızlığını ilan etmiştir.¹³ Lakin Tolunoğulları Mısır'da bağımsız bir devlet kurmasına rağmen Hicaz Bölgesinde herhangi bir hâkimiyet oluşturamamıştır.

Tolunoğullarında sonra Mısır'da kurulan diğer bir Türk – İslam devleti İhşidiler'dir. Muhammed b. Tuğç Abbasi halifesi tarafından Mısır Valisi olarak atanmış ve kendisine “İhşid” ünvanı verilmiştir.¹⁴ Hem Tolunoğulların zayıflaması hem de Abbasi merkezi yönetiminde olan bozukluklar Mısır'a vali olarak atanan Muhammed b. Tuğç'a bağımsız bir siyasi güç olma yolunda fırsatlar vermiştir. Tuğç bu otorite boşluğundan faydalanarak Mısır'da kendi devletini kurmuş ve devletin sınırlarını Suriye, Hicaz ve Yemen topraklarına kadar genişletmiştir. Bu bakımdan Hicaz bölgesinde hâkimiyet kuran ilk Türk – İslam Devleti İhşidiler olmuş fakat bu hâkimiyet temelde sembolik bir mahiyetten öteye geçememiştir.¹⁵

12.yüzyıla gelindiğinde Hicaz'a hâkim olan bir diğer Türk – İslam Devleti olan Eyyübiler'i görmekteyiz. Selâhaddin Eyyübi Mısır'daki Fâtîmi rejimini ortadan kaldırarak Mısır'a bağlı olan Hicaz ve Yemen'i kontrolü altına almıştır.¹⁶ Eyyübi ordusunda görevli Türk komutanlar tarafından 1250 yılında kurulan Memlük (Kölemen) devleti 1517 senesine kadar Mısır ve dolayısıyla Hicaz'da hüküm sürmüştür.

Türklerin İslam dünyasına hizmet etmeye başlamasından sonra gerek devlet gelenekleri gerekse askeri dehalari sayesinde kısa sürede İslam devletlerinde yüksek görevlere getirildiler. Birer vali ya da komutan görevinde olan Türkler, otorite boşluklarından yararlanıp bağımsız bir devlet kurma eğiliminde olmuşlardır. Kurmuş oldukları bu devletler Türk – İslam sentezi içerisinde önemli eserler bırakmıştır. Türklerin kutsal topraklara olan ekonomik, askeri ve mimari hizmetleri 1919 yılına kadar aralıksız ve artan bir şekilde devam etmiştir.

¹³ Nadir Özkuyumcu, “Tolunoğulları”, *DİA*, C 41, İstanbul, 1991, s. 233.

¹⁴ Ahmet “İhşidiler”, *DİA*, C. 21, İstanbul, 1995, s. 551.

¹⁵ Ağırakça, a.g.m, s. 552.

¹⁶ Ramazan Şeşen, “Eyyübiler” , *DİA*, C. 12, İstanbul, 1995, s. 20.

1.2. Osmanlı Yönetiminde Hicaz Bölgesi

Anadolu Selçuklu Devleti bünyesinde bir uç beyliği olarak faaliyetlerine başlayan Osmanlılar, özellikle Selçuklu devletinin zayıflayıp yıkılma sürecine girmesiyle devletleşme sürecini rakip diğer beyliklerden daha önce tamamlayarak Anadolu'da söz sahibi olup güç haline geldiler. Yapılan fetihler alınan zaferler ile İslam dünyasında dikkatleri üzerine çeken Osmanlılar; İslamiyet'e, Peygamber Efendimize ve ümmetine saygı ve sadakat ile bağlı kalmış, kutsal toprakları kuruluşundan yıkılışına değin koruyup geliştirip ekonomik, askeri ve her türlü kaynaklarını seferber etmekten kaçınmamıştır.

Osmanlı Devleti'nin Hicaz bölgesi ile ilk temasları 14. yüzyıla dayanmaktadır. Bu temaslar surre alayları ile başlamıştır denilebilir. Osmanlı hükümdarları içinde Mekke ve Medine'ye ilk defa Sürre denilen alayları gönderen Yıldırım Beyazıd ve oğlu Çelebi Sultan Mehmed olmuştur.¹⁷ Sultan Çelebi Mehmed Fetret devrini sonlandırıp merkezi otoriteyi sağladıktan sonra Mekke'ye 14.000 altın göndermiştir.¹⁸

Sultan Yıldırım Beyazıd ile başlayan sürre alayları Osmanlı'da zamanla adet haline gelmiş ve Mekke ve Medine ahalisi bu Sürrelere Sadakat-ı Rumiye adını vermiştir.¹⁹ Hac zamanında Anadolu halkından toplanan para ve eşyalar sürre alayları vesilesiyle Mekke ve Medine halkına dağıtılmaktaydı. II. Murad döneminde kutsal topraklara gönderilen surrenin adet ve miktarında belirgin artış olmuştur. Âşıkpaşazâde eserinde II. Murad her yıl Mekke, Medine, Kudüs'e surre alayı göndermenin yanı sıra Ankara'nın Balıkhisarı'na bağlı köylerinin gelirini Mekke'ye ve 850 (1446) tarihli vasiyetnamesiyle Manisa'daki mülküne ait gelirlerin üçte birini Mekke ve Medine'ye bağışladığını belirtir.²⁰

Osmanlı sultanları bölge halkı ve Mekke şerifleri ile iyi ilişkiler kurmuş, yapılan seferler ve alınan sonuçlar Mekke şeriflerine haber edilmişti. Zira Fatih Sultan Mehmed İstanbul'un fethinden sonra Hacı Mehmed Zeytuni aracılığı ile Mekke şerifine büyük fethi müjde için bir nâme ve hediyeler göndermiş, Şerif ise bu nâmeyi

¹⁷ Uzunçarşılı, a.g.e.,s.13.

¹⁸ Orhan Kılıç, "Arap Yarımadası'nda Osmanlı Hâkimiyetinin Tesisi ve 16-18. yüzyıllarda Hicaz'ın İdaresi" *Yeni Türkiye Dergisi.*, S.85, Ankara, 2016, s.633.

¹⁹ Uzunçarşılı, a.g.e., s.14.

²⁰ Şit Tufan Buzpınar, "Surre" *DİA*, C. 37, İstanbul, 2009, s.568.

Kâbe önünde halka okumuştur.²¹ İstanbul fetih edilip Devlet-i Aliye'nin merkezi olduktan sonra surre alayları buradan hareket etmeye başlamıştı. Törenlerle İstanbul'dan ayrılan Surre alayı, Akşehir, Konya, Adana üzerinde Şam'a ve oradan Mekke'ye varırdı. Surre alaylarına ve hacı kabilelerine tecavüz etmemeleri ve onları yağmamaları için yol üzerinde bulunan bedevi kabilelerine her yıl "urban surresi" adıyla para dağıtırdı.²² Surre alaylarını Osmanlı Devleti'nde okadar benimsenmiştir ki bu görevi kutsal bir görev saymışlar öyle ki sūrreyi darlık ve zorluklar içinde olduğu zamanlarda bile ihmal etmemişlerdir.²³

Sultan II. Beyazıt'ın vefatından sonra Osmanlı tahtına oturan Yavuz Sultan Selim öncelikli olarak doğu ve güney siyasetine önem vermişti. Anadolu'nun istikrarı, birlik ve düzeni için tehlikeli bir güç olarak İran'da yükselen Şah İsmail ve Mısır'da ki Memlük (Kölemen) tehlikesini bertaraf etmek için peş peşe seferlere çıktı. 1514 Çaldıran Savaşıyla doğu sınırlarını güvence altına aldıktan sonra 1516 Mercidabık ve 1517 Ridaniye Muharebeleriyle de Memlük tehlikesini ortadan kaldırmıştı.

1517'den sonra Memlük devleti nüfuzu altında bulunan Hicaz bölgesi de Osmanlı hâkimiyetini tanımış ve o sırada Mekke emiri bulunan Şerif Berekât bin Muhammed Haseni on iki yaşında bulunan oğlu Şerif Ebu Numey'i Arra namındaki elçi ile Mısır'a göndererek Osmanlı padişahı Sultan Yavuz'a bağlılığını bildirerek Mekke'nin anahtarını takdim etmiştir.²⁴ Böylece Hicaz Bölgesi Osmanlı Devleti yönetimine kendiliğinden girmiş oluyor, şerif ise kendi konumunu muhafaza ediyordu. Yavuz Sultan Selim ise Mekke emirine emirlik hil'atıyla memuriyetini tasdik eden bir berat göndermiştir. Hicaz bölgesinde Memluk Sultanları adına okutulan hutbe artık Osmanlı sultanları adına okunmaya başlanmıştır.²⁵

Özel eyalet statüsünde olan Hicaz, şerifleri ve halkıyla Osmanlı'ya tabii diğer milletlerden ayrı özel bir muamele görmüştür. Hicaz halkından vergi toplanmaz bu bölgenin halkı askerlik yapmazdı. Tüm bunların yanında Osmanlı Devleti'nin kısıtlı imkânlarında dâhil ekonomik²⁶ Hicaz bölgesine gönderilen sūrre alaylarının yanı sıra bizzat Mekke şerifine ait olmak üzere Yavuz Sultan Selim'den itibaren her sene 25,000

²¹ Ahmet Vehbi Ecer, *Üç Tebliğ "Vehhabiler, İbn Sina, Mekke Şerifleri"*, Kayseri, 1985, s.29.

²² Ecer, a.g.e., s.32.

²³ Ecer, a.g.e., s.32.

²⁴ Uzunçarşılı, a.g.e., s.17.

²⁵ Ecer, a.g.e., s.29.

²⁶ Uzunçarşılı, a.g.e., s.32.

kuruş “atiyye-i hümayun” adı altında para gönderilirdi. Kanuni Sultan Süleyman ise Mekke şeriflerine Cidde gümrüğü gelirlerinin yarısını tahsis etmişti.²⁷ Mekke ve Medine’ye yapılan hizmetler, maddi ve manevi yardımlar saltanatın son zamanlarına kadar devam etmiş, bu bağlamda 20. yüzyılın başında İstanbul’u Medine’ye bağlayan 1200 km uzunluğundaki meşhur Hicaz Demiryolu başarıyla tamamlanmıştır.²⁸ Osmanlı Devletinde Hicaz Eyaleti Mekke, Medine, Cidde ile buralara bağlı kaza ve nahiyelerden oluşan ve doğudan Necid, batıdan Kızıldeniz, güneyden Asir sancağı ile kuzeyden Kudüs Sancağı, el-Arîş ve Akabe muhafızlıklarıyla çevrili bölgeden meydana gelmekteydi.²⁹ Osmanlı Devleti bu bölgede iki temel politikayı takip etmiştir. Bunlar bir taraftan askeri kuvvete başvurmak, diğeri ise ekonomik destek sağlamak olmuştur.³⁰

Hicaz bölgesinin Osmanlılara tabi oluşundan sonra bilhassa Mekke, Medine, Yenbu çevresi Mısır valiliğine bağlanmıştır. Şeriflerin göreve başlama ya da görevden alınmaları Mısır, Şam, Cidde valileri ve Mekke kadısının görüşleri doğrultusunda gerçekleşirdi. Bu gelenek Mehmet Ali Paşa’nın isyanına kadar devam etmiştir.³¹

Hicaz bölgesinin Yavuz Sultan Selim saltanatı zamanında alınması ile birlikte, Osmanlı Sultanlarının statüsünde köklü değişiklikler olmuştur. Suriye, Mısır ve Hicaz’ında içinde bulunduğu Arabistan’ın Osmanlı Devleti’ne katılmasıyla Yavuz Sultan Selim ile devamında gelen Osmanlı sultanları, sadece İslam dünyasında siyasi bir lider olmakla kalmayıp aynı zamanda halifelik makamını da Türklere kazandırdı. Artık Türk sultanlar halifeyi kendi devletlerinde korumuyor bizzat İslam dünyasının halifesi kendileri oluyordu. Osmanlı sultanları Memlük hanedanının aksine “Hakimü’l Haremeyn” yani Mekke ve Medine’nin hâkimi unvanını kullanmayıp, “ Hâdimü’l Haremeyni’ş-şerifeyn” unvanını alarak Mekke ve Medine’nin hizmetkârı ünvanını kullanmışlardır.³²

²⁷ Uzunçarşılı, a.g.e., s.32.

²⁸ Mustafa Öztürk, “Arap Ülkelerinde Osmanlı İdaresi”, *History Studies Dergisi Orta Doğu Özel Sayısı*, 2010, s.334

²⁹ Zekeriya Kurşun, “Osmanlı Devleti İdaresinde Hicaz (1517-1919)”, *Osmanlı, C. I*, Ankara, 1999, s.316.

³⁰ Metin Hülagü, *İngilizlerin Hicaz İsyanına Maddi Yardımları, Belleten, C. LIX, S. 224-226*, TTK, Ankara, 1996, s.431.

³¹ Ecer, a.g.e.,s.30.

³² Mustafa Keskin, “Osmanlı Devleti Zamanında Türk-Arap Münasebetlerine Bir Bakış (1517-1914)”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, S.6, 1995, s.267.

Osmanlılar kutsal topraklara olan saygısından ötürü Mekke şeriflerini mümkün mertebe iç işlerinde olabildiğince serbest bırakmıştır. Şehir ahalisi ve bedevilerin yönetimini şeriflere terk etmiştir. Öyle ki Mekke şerifleri Osmanlı Devleti'nin birer memuru değil, Hicaz'da sikkersiz hükümdarlar gibi hareket etmişlerdir. İdarelerinde tamamen serbesttiler.³³ Lakin Osmanlı otoriteyi tamamen de elden bırakmamış, Mekke Emirleri'nin, emirliklerini merkezi hükümete tasdik etmelerini şart kılmıştır.³⁴ Osmanlı Devleti Hicaz'da Mekke emirlerinin hâkimiyetlerini onaylamakla beraber bölgenin kontrolünü sağlam tutmaya çalışmıştır. Başlangıçta Mısır Beylerbeyliğine bağlı olarak Cidde'de bir sancak beyliği kurarak Mekke ve Medine'yi Cidde ve Mısır valilikleri üzerinden otoriteyi sağlamlaştırmak istemiştir.³⁵

Bir şerifin tayini berat veya tayin belgesi ile oluyordu. Tayin emriyle birlikte vezirlerce kullanılan kürk veya kılıç gönderilirdi. Sultan ikinci Mahmud zamanında 1829 tarihinde devlet memurlarının yeni elbise düzenleme kanunuyla bu usul kaldırılarak kürk yerine inci ile süslenmiş zümrüdi yeşil elbise gönderilmesine başlandı.³⁶

Mekke Şeriflerinin görev ve yetkileri Osmanlı Devleti'nde herhangi bir kanuna belirtilmemiştir. Ancak gönderilen menşur ve nâmelerde şeriflerin görevleri ve sorumluluk alanları sınırlıda olsa rastlanmaktadır. Bunları şu maddelerde toplamak mümkündür.

- Göçebe kabileleri kontrol ederek çapulculuk, eşkiyalık yapmalarına izin vermemek,
- Hacıları yağma ve saldırılara karşı korumak,
- Surrelerin adilce dağıtımını sağlamak,
- Yolların emniyetini sağlamak,
- Mısır'dan gönderilen yardımların yerli yerinde taksim etmek,
- Adilce hareket ve zulüm yapmadan birlik ve beraberlik tesis etmek³⁷olarak sıralanabilir.

³³ Ecer, a.g.e.,s.32.

³⁴ Orhan Kılıç, 18. Yüzyılda Arap Coğrafyasının İdari Taksimatı, *Altıncı Uluslararası Orta Doğu Semineri*, 11-13 Ekim 2012, Elazığ, s.280

³⁵ Uzunçarşılı, a.g.e., s.27.

³⁶ Ahmet Vehbi Ecer, "X. Türk Tarih Kongresi Osmanlı Döneminde Mekke Yönetimi", C. IV., TTK. Ankara, 1993, s.1434.

³⁷ Ecer, a.g.e.,s.31.

Değişen dünya düzeni ile birlikte ekonomik, askeri ve siyasal gibi birçok alanda yaşanan gelişmelerin etkisiyle Osmanlı İmparatorluğu'nun sarsılan devlet otoritesi özellikle Anadolu dışındaki topraklarda daha da hissedilir durumdaydı. Osmanlı Devleti'nin merkezi yönetiminde başlamış olan bozulmalar, basiretsiz devlet adamları ile beraber bölgeye yeterince önem verilmemesi sonucunda Hicaz Bölgesini de içine alan Vehhabilik isyanı patlak verdi. İsyancılar Arap Yarımadasında hızla yayılmıştı. İsyancılar 1801'de Kerbelâ'ya gerçekleştirilen baskının ardından 1803-1805 yılları arasında Tâif, Mekke ve Medine'yi ele geçirdiler. Bağdat ve Şam Eyaletlerinin Vehhâbî kuvvetlerinin Hicaz'ı ele geçirmesine engel olamaması üzerine Osmanlı Devleti kendi valisinden yardım istemek durumunda kaldı. Hicaz'dan isyancıları çıkarmak için Mısır valisi Mehmet Ali Paşa görevlendirildi.³⁸

Vehhabilik düşüncesi esas itibariyle Medine'de ortaya çıksa da gelişme ve yayılma alanını bugünkü Suudi Arabistan devletinin temeli olan Necit Sultanlığındaki suudiler arasında buldu. Vehhabiler Riyad'ı başkent yapmış ve Osmanlı Devleti toprakları olan Hicaz bölgesine saldırarak buraları ele geçirmiştir. İsyancılara karşı görevlendirilen Mısır valisi Mehmed Ali Paşa 1811'de harekete geçmiş Hicaz'ı isyancılardan temizlemiştir. Bu başarı Mehmed Ali Paşa'ya İslam dünyasında ün ve şöhret kazandırdı.³⁹ Osmanlı Devleti valisinin yardımı ile isyancılardan kurtulsa da ileride Mehmed Ali Paşa'nın isyanıyla karşılaşacak ve devlet çok daha büyük felaketlere sürüklenecekti.

1789 yılında patlak veren Fransız İhtilali ile yayılan milliyetçilik düşüncesi Osmanlı gibi çok uluslu devletleri derinden etkilemiştir. Osmanlı İmparatorluğu bu ciddi tehlike karşısında ıslahatlar, devlet yönetiminde yapılan yenilikler, çeşitli fikir akımları çatısında önlemler almak istemişse de 20.yüzyıla gelindiğinde Arabistan coğrafyasını da içine alan milliyetçilik ile başlayıp Türk düşmanlığına dönüşen düşünce karşısında başarılı olamamıştır. Gayrimüslim tebaa dışında en azından ümmeti bir tutma çalışmaları sonuçsuz kalmıştır.

Vehhabi harekâtı da din temelli bir oluşum olarak ortaya çıkmış ise de madalyonun arkasında kin ve nefret duyguları vardır. Osmanlı Devleti aleyhine olan yüksek nefret

³⁸ Mehmet Ali Büyükkara, "Vehhâbilik", *DİA*, C. 42, İstanbul, 2012, s.611

³⁹ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914*, Timaş Yay. İstanbul, 2013, s.208-209

duygusu, Türk karşıtlığı ve Arap milliyetçiliği, Vehhabi düşüncesinin ana unsurlarını oluşturur.⁴⁰ Arap milliyetçiliğine liderlik yapan kişiler arasında en kuvvetli olanı İngiliz yanlısı Mekke Şerifi Hüseyin bin Ali'dir.⁴¹ Şerif Hüseyin, Osmanlı Devleti'nden ayrılarak Hicaz'da bağımsız bir Arap devleti kurma amacıyla İngiliz desteği ile Osmanlı yönetimi aleyhine girişimlerde bulunmuştur.⁴²

Şerif Hüseyin'in milliyetçilik düşüncelerini başta İngiltere olmak üzere diğer Avrupalı devletler birçok asılsız vaatler, askeri ve maddi kaynaklar ile destekledi. Buradaki temel maksat Şerif Hüseyin'i ve ona bağlı Arap kabilelerini Osmanlı Devleti'ne karşı isyan ettirmektir.⁴³ Nitekim tüm bu askeri ve maddi kaynaklar ile birlikte özellikle İngiliz ve Fransız ajanlarının çalışmaları ile Şerif Hüseyin liderliğindeki Hicaz isyanı 5 Haziran 1916'da Mekke'de patlak verdi, iki gün sonra ise Şerif Hüseyin, Hicaz'ın bağımsızlığını, kendisinin ise Hicaz Kralı olduğu ilan edilerek Arap Yarımadasının da askeri operasyonlara dâhil edilmesi sağlamış oldu.⁴⁴ Osmanlı yönetiminde Mekke'nin kaybedilmesinden sonra Hz. Peygamber'in kabrinin bulunduğu Medine'nin elde tutulması düşüncesi ağırlık kazanmış ve bu politika savaşın sonuna kadar devam etti.⁴⁵

Osmanlı Devleti Arap isyanı ile birçok beldeyi kaybederken Medine ilini son ana kadar elinde tutmayı başarmıştır. Medine'nin Hicaz demiryolunun son durağı olması sebebi ile önemli bir konumu vardı. Fahrettin Paşa ve askerlerinin insanüstü gayretleri ve iman gücü ile Medine şehri son raddeye kadar teslim edilmedi. Son derece kısıtlı imkânlar ve yardımlarla Fahrettin Paşa 2 yıl 7 ay Medine'yi elinde tutmuş, isyancılara teslim etmemiştir. Medine'nin demiryolu ile Şam'a bağlı olması, dört kale ve güçlü surlarının bulunması ile beraber 12. Alay ve Fahrettin Paşa faktörüyle isyancılar Mekke, Cidde ve Taif gibi beldelerdeki başarıyı Medine'de gösteremedi. Osmanlı Devleti'nin Hicaz'daki savaştaki en büyük başarısı da Medine'yi elde tutması ve hasar görmesine rağmen demiryolunu açık tutmayı başarması olmuştur.⁴⁶

⁴⁰ Ecer, a.g.e.,s.12.

⁴¹ Hülagü, a.g.m., s.432.

⁴² Hülagü, a.g.m., s.432.

⁴³ Hülagü, a.g.m., s.445.

⁴⁴ Hülagü, a.g.m., s.437.

⁴⁵ Yüksel Nizamoglu, "1917 Yılında Hicaz Cephesi: Arap İsyanının Yayılması Ve Medine'nin Tahliyesi Programı", *Bilig Dergisi*, S. 66, Yaz 2013, s.127.

⁴⁶ Mustafa Bostancı, "Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devleti'nin Hicaz' da Hâkimiyet Mücadelesi", *Akademik Bakış Dergisi*, C. 7, S.14, Yaz 2014, s.126.

Medine müdafaası İslam topraklarında Osmanlı direnişinin bir sembolü olmuştur. Kutsal topraklardaki son kale olan Medine Türk askerleri tarafından sonuna kadar savunulmuş ancak bin bir güçlkle Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar direnen Fahrettin Paşa ve askerleri, Mondros Mütarekesi'nden bir müddet sonra, Ocak 1919'da teslim olmak durumunda kalmıştır. Böylece Osmanlı Devleti, asırlarca idare etmiş olduğu kutsal topraklardan çekilmiştir.⁴⁷

1.3. Hicaz Salnâmeleri

Salname, Farsça “ sal (yıl) ve nâme (yazılı şey, mektup) ” sözcüklerin birleşmesiyle oluşup kelime anlamı olarak “Yıllık” demektir. Türkçeye Tanzimat'tan sonra giren salname, konu aldığı yıla ait konuları topluca gösteren yazılı kaynaklardır.⁴⁸ Osmanlı Devleti'nde merkezi yönetim dışında taşra teşkilatında vilayetler, askeri kurumlar ve ayrıca özel kurum ve şahıslara ait salnameler bulunmaktadır.⁴⁹

Salnameler 1847-1922 yılları arasında Osmanlı Devleti tarafından kapsadığı yıl itibariyle konu aldığı bölgenin devlet teşkilatı ve kadroları ile buralarda görevli yüksek rütbeli memurların adlarını, geçen yılda meydana gelen önemli olayları, bölgenin ticari, sanat, iktisat, tarih sosyal ve kültürel konularıyla ve özellikle istatistiki bilgilerle alakalı başvurulacak önemli kaynaklardır.⁵⁰

Osmanlı Devleti'nde ilk devlet salnâmeleri yayımlanmış, bunların faydası görüldükten sonra da vilayet salnâmeleri çıkarılmaya başlanmıştır.⁵¹ Bu salnâmeler başta Anadolu, Suriye ve Filistin, Irak, Arap Yarımadası, Kuzey Afrika'da Mısır ve Trablusgarp, Tunus, bütünüyle Trakya, Yunanistan, Makedonya, Arnavutluk, Kosova, Bosna ve Hersek, Yugoslavya, Bulgaristan, bir kısım Akdeniz ve Ege Denizi adaları, hatta Doğu Karadeniz ve Acaristan'a kadar 19. ve 20. yy Osmanlı Devleti coğrafyası içindeki yerler, topluluklar ve yaşamları ile ilgili çok önemli bilgiler vermektedir.⁵²

⁴⁷ Bostancı, a.g.m., s.117.

⁴⁸ Hasan Duman, “*Osmanlı Sâlnâmeleri ve Nevsâlleri*”, C. 1, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmet Vakfı Yay. Ankara, 2000 s.1

⁴⁹ Bilgin Aydın, “Salnâme”, DİA, C. 36, İstanbul, 2009, s. 51.

⁵⁰ “Hicaz Vilâyet Salnâmesi (H.1303 / M.1886)” Haz. Selman Soydemir, Kemal Erkan, Osman Doğan, Çamlıca Yay. İstanbul, 2008, s. XI

⁵¹ “Hicaz Vilâyet Salnâmesi (H.1303 - M.1886)” s. XII

⁵² Duman, a.g.e., s.2.

İlk devlet sâlnâmesi, Sadrazam Reşit Paşa'nın isteği ile Hekimbaşı Abdülhak Efendi zade Hayrullah Efendi ile 19.yüzyıl Osmanlı fikir ve ilim adamlarından Ahmed Cevdet Paşa'nın yardımları ile Ahmed Vefik Paşa tarafından hazırlanmış ve 1847 senesinde Sâlnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye adı ile yayımlanmıştır.⁵³

İlk Osmanlı vilayet sâlnâmesi 1866 senesinde neşredilen Bosna, son vilayet sâlnâmesi ise 1921 ve 1922 senesi Bolu Livası Sâlnâmesi'dir.⁵⁴ Vilayetlerce tertip olunan salnâmeler içinde çok kıymetli olanları mevcuttur. Halep, Hüdavendigâr, Selanik, Manastır, Diyarbakır vilayetlerine mahsus olanlar gerçekten çok kıymetlidir. Özellikle tarih ve coğrafya açısından değerli bilgiler bulunmaktadır.⁵⁵

Vilayet salnâmeleri, içerdikleri bilgiler bakımından bölgenin değişimi ve gelişimi ile ilgili önemli veriler verebilmektedir. Zira bazı vilayetlerde birden çok salnâmeler basılmıştır. Buna karşın bazı vilayetlerde de yalnızca bir salnâme yayınlanmıştır. Salnâmeler Türkçe'nin yan sıra Arapça, Rumca ve Boşnakça dilleriyle de yazılıp yayınlanmıştır.⁵⁶

Devlet ve vilayet sâlnâmeleri dışında;

- Resmi Kurum ve Kuruluşlara ait sâlnâmeler,
- Özel Konulu veya kişi ve kuruluşlara ait sâlnâmeler
- Resmi veya Özel kurum ve kuruluşlara ait nevsâller de bulunmaktadır.*

Özel bir statüye sahip olan Hicaz Vilayeti ile ilgili yayımlanan salnâmeler beş tanedir.

Bunlar;

- 1301 Hicri Senesi (1884) Defa'1 Mekke-i Mükerrerme Hicaz Vilayeti Matbaası 1301 (1884)
- 1303 Hicri Senesi (1886) Defa'2 Mekke-i Mükerrerme Vilayet Matbaası 1303 (1886)

⁵³ Duman, a.g.e., s.3.

⁵⁴ Duman, a.g.e., s.5.

⁵⁵ Mehmet Zeki Pakalın, "Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimler Sözlüğü", C. I, MEB Yay. İstanbul, 1993, s. 106.

⁵⁶ Aydın, a.g.m., s. 53.

* Bkz: Hasan Duman, "Osmanlı Sâlnâmeleri ve Nevsâlleri", Cilt 1. Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmet Vakfı Yay. Ankara, 2000.

- 1305 Hicri Senesi (1888) Defa'3 Tertib eden: Cidde Vali-i Kaymakamı Mehmed 1960 SA 136 Mekke-i Mükerrerme Hicaz Vilayeti Matbaası 1305 (1888)
- 1306 Hicri Senesi (1889) Defa'4 Tertib eden: Muhiddin Mekke-i Mükerrerme Matbaa-i Vilayeti 1306 (1889)
- 1309 Hicri Senesi (1892) Defa'5 Tertib eden: İbrahim Hakkı Mekke-i Mükerrerme Vilayeti Matbaası 1309⁵⁷

Bu salnâmeler; Def'a 1 olarak basılan ilk Hicaz Vilayet Salnâmesi 1301 (1884) senesine ait olup, 182 sayfadır. (Bu salnâme yayınladığımız salnâmedir.) 1303'te (1886) basılan 2 umaralı salnamenin 203 sayfası Osmanlı Türkçesi ve 192 sayfası da Arapça olarak basılmıştır. 1305 (1888) tarihinde Def'a 3 olarak basılan salnâmeyi Cidde Vali Kaymakamı Mehmed Ârifi Bey tertip etmiş olup, eser 252 sayfadan oluşmaktadır. Def'a 4 olarak 1306 (1889) tarihinde basılan salnamenin tertipçisi Muhyiddin isimli bir şahıstır ve salnâme 306 sayfadır. Son ve Def'a 5 olarak basılan ve bu defa İbrahim Hakkı adlı birisi tarafından tertip edilen salnâme ise 310 sayfadır.⁵⁸

⁵⁷ Duman, A.g.e., s.105-106,

⁵⁸ "Hicaz Vilâyet Salnâmesi (H.1303 / M.1886)", Haz: Selman Soydemir, Kemal Erkan, Osman Doğan, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2008, s. XII

İKİNCİ BÖLÜM

1884 (H. 1301) TARİHLİ HİCAZ VİLAYETİ SALNÂMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hicri 1301 Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesi, Mekke şehrinin Arabistan yarımadasındaki konumunun açıklanması ile beraber tarihinin ele alınmasıyla başlar. Salnameden hareketle Yemen tarafından Mekke şehrine gelen Cürhüm kabilesi zamanında, Hazreti İsmail'de Mekke şehrine gelmiş ve bu kabileden Mudad'ın kızı ile evlenmiştir.⁵⁹ Hazreti İsmail'den sonra belde, İsmail Peygamberin oğullarından olan Mudad tarafından idare edilmiştir. Bir müddet sonra ekonomik sebeplerden olduğu anlaşılan sorunlar neticesinde Cürhümlüler ile Mekke'nin bir başka kabilesi olan Katura kabilesi arasında savaş çıkmış ve Katura kabilesi yenilmiştir. Salnamede, ilerleyen süreçte Cürhüm kabilesinin Mekke'de zulmetmesi, yönetimde meydana gelen gevşeklik ve askeri gücün zayıflaması gibi sebeplerden dolayı Huza'a ve Beni Bekir kabileleri ile Cürhümlüler arasında bir savaş meydana gelmiş ve neticede Cürhümlüler tekrardan Yemen tarafına dönmek zorunda kalmışlardır.⁶⁰ Salnamede daha sonraki dönemler Mekke'nin siyasi tarihinden ziyade daha çok kronolojik düzen içerisinde Mekke şehrinde ve dolayısı ile Kâbe'de meydana gelen değişiklikler, yapılan yenilikler ele alınmıştır.

Salnamede dikkat çeken bir husus şudur ki; Vahhabi meselesinden önce görev yapmış Mekke'nin emir ve valilerinin isimleri bulunmamaktadır. Zira salname içeriğinde de bu duruma değinilmiş, Mekke şehrinde emir ve valilik yapanların isimleri geçmiş dönemlerden itibaren açıklanmak istenmiş fakat Vahhabi meselesinden önceki görevlilerin tayin olunması veya görevden ayrılması gibi konuları tam anlamıyla ortaya çıkarılmadığından bu konu daha detaylı araştırılıp bir sonraki salnamede belirtileceği açıklanmıştır.⁶¹ Bu bakımdan Hicri 1301 Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine göre H. 1257/1299 – M. 1841/1882 yılları arasında 22 tane Hicaz valisi göreve gelmiştir. En son H. 1299 tarihinde Osman Nuri Paşa Hicaz valisi olup H. 1301

⁵⁹ Hicaz Vilayet Salnamesi, (H.1301-M.1884),Transkripsiyon ve Değerlendirme, s.25.

⁶⁰ Hicaz Vilayet Salnamesi, (H.1301-M.1884), s.26.

⁶¹ Hicaz Vilayet Salnamesi, (H.1301-M.1884), s.36.

tarihli salnamenin bu dönemde basıldığı anlaşılmaktadır. H. 1228/1299 – M. 1813/1882 yılları arasında 9 tane Mekke Emirinin görev aldığı görülmektedir.

Hicri 1301 Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine göre Osmanlı Devleti yöneticileri ve eşlerinin bölgeye birçok hayrat yaptığı görülmektedir. Yapılan mimari yapılar eğitim alanında da kendini göstermiştir. Salnamede Mekke şehrinde toplam 33 adet Sıbyan mektebinin olduğu bu mekteplerde takriben 1150 kadar çocuk öğrencinin eğitim gördüğü belirtilmiştir. Salnâmeye göre mekteplerden en meşhurları Süleymaniye, Davudiye, Şehid Mehmed Paşa ve Mahmudiye medreseleridir.⁶²

Hicaz vilayeti

Salnamaya göre Hicaz vilayetinin yüz ölçümü bir milyon yüz doksan bin kilometre kare ve nüfusu da yedi yüz bine yakın olarak tahmini rakamlarla ifade edilmiştir. Ticaretin önemli bir geçim kapısı olduğu Hicaz bölgesinin en işlek limanları Cidde, Yanbu'l Bahr, Rabîğ ve Leyt limanlarıdır.⁶³

Tarımsal faaliyetler çok yoğun olmamakla beraber çeşitli ürünlerin yetiştiği Hicaz'da en önemli ihracat ürünü hurmadır. En kaliteli hurma ise Medine şehrinde yetişir. Medine de halkın ihtiyaçları doğrultusunda zirai tarım yapıldığı belirtilse de temel geçim kaynağı olan buğday, arpa gibi tarımsal ürünler Hicaz bölgesine Mısır ve Basra bölgelerinden gelmektedir. Hicaz Mısır'a sadece siyasi anlamda bağlı değil aslında ekonomik ve ticari açıdan da bağlıdır. Bunlardan başka Fatıma vadisi olarak belirtilen yerde limon, portakal ve muz gibi ürünlerde yetiştirilmekte ama bu ürünler bölge içinde tüketildiğinden hurma gibi ihracat değeri taşımamaktadır.

Hicaz bölgesinin vaz geçilmez binek hayvanı devedir. Hicaz bölgesinde Mısır'da olduğu gibi pek verimli otlakların bulunmayışı sebebiyle ineklerin süt bakımından verimsiz olduğu belirtilmiştir. Bölge halkı büyükbaştan ziyade küçükbaş eti yemektir. Hac adayları için Hicaz bölgesindeki yabani hayvanlardan da bahsedilmiştir. Yabani hayvan olarak özellikle tilki ve maymunun çokluğundan ve yer yer yılan, yengeç ve akrep gibi sürüngen hayvanlardan bahsedilir.⁶⁴

⁶² Hicaz Vilayet Salnamesi, (H.1301-M.1884), s.50.

⁶³ Hicaz Vilayet Salnamesi, (H.1301-M.1884), s.52.

⁶⁴ Hicaz Vilayet Salnamesi, (H.1301-M.1884), s.53.

Hicaz Bölgesinin en önemli iki şehri olan Mekke ve Medine'nin İslamiyet'in merkezi konumunda olması sebebiyle Hicaz bölgesine binlerce insan giriş çıkış yapmakta, bu kalabalık insanlar beraberinde ister istemez kolera gibi çeşitli hastalıkları da beraberinde getirmekteydi. Bu durum hem bölge halkını hem de hac ibadetini de zora sokmakta ve birçok insanın ölmesine de sebebiyet vermekteydi. Osmanlı Devleti'nin bu soruna karşı Hicaz Bölgesinde yer yer karantina uygulamasına gittiğini ve Hicaz'da karantina teşkilatını* kurduğunu görülmektedir.

Cidde

Hicri 1301 Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine göre Cidde şehri bir sur ile çevrilmiş olup, şehrin tahminen iki bin hane ve yirmi bin nüfusu vardır. Hazreti Havva'nın kabri bu şehirde bulunmaktadır. Cidde şehrinde yedi cami ve on iki adet han bulunmaktadır.⁶⁵

Cidde Hicaz bölgesinin ticari kapısıdır. Hicaz bölgesine gelen tahıl ürünleri Cidde iskelesinden içeri girmektedir. Cidde, konumu itibariyle Mekke şehrinin gümrük kapısı mahiyetindedir. Hac ibadetini yapmak için gelen insanlar, bölge halkının yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması için özellikle Mısır bölgesinden gelen ürünler Cidde şehrinde giriş yapıp Mekke'ye ulaşırdı.

Ticari hayatın çok yoğun olduğu Cidde şehrinin Hicri 1301 Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine göre en mühim tüccarları; Musa Bağdadi, Mehmed Yusuf Naci, Abdulkadir Camcum, Mahmud Huncu Efendi, Abdulkadir Ba-Edib, Salih Gaffar ve Mehmed Murad Efendilerdir.⁶⁶

Taif

Hicri 1301 Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine göre Mekke'den Taif'e on sekiz saatte gidilmektedir. Salnamede Taif kasabası tahminen dört yüz hane ve iki bin nüfusu barındırmaktadır. Bu beldede büyük bir kale ve bu kalede dört tabur asker

* Bkz: Gülden Sarıyıldız “*Hicaz Karantina Teşkilatı (1865-1914)*”, TTK, Ankara, 1996.

⁶⁵ Hicaz Vilayet Salnamesi, (H.1301-M.1884), s.92.

⁶⁶ Hicaz Vilayet Salnamesi, (H.1301-M.1884), s.92.

bulunmaktadır. Kasabanın batısında ise büyük bir mescit vardır. Bu mescit dâhil Taif de beş adet daha küçük mescit vardır.⁶⁷

Kasaba, etrafındaki bağ ve bahçelerle meşhurdur ki bu bahçelerde çeşitli meyve ve yemişler yetiştirilir. Bu meyvelerden incir ve çavuş üzümü diğer ürünlere nazaran daha değerlidir.⁶⁸ Lakin salnamede bu bağ ve bahçelere gereken düzeyde bakılmadığı eğer bahçelere daha itina ile bakılacak olursa verimin daha üst düzey olacağı belirtilmiştir.

Salnâmenin sonunda yapılan açıklamada salnamenin istenildiği gibi hazırlanamadığı anlaşılmaktadır. Salnamede bu duruma bazı sebeplerin mani olduğu ve bu sebepleri bertaraf etmenin çok vakit kaybettireceği belirtilmiştir. Lakin bu sebeplerin ne olduğu belirtilmemiştir. Eksikliklerin giderilmesi ikinci salnameye bırakılmıştır. Ayrıca salnâmede takvim ile vilayet haritasının basım aleti eksikliğinden basılamadığını ve bunu da seneye bırakıldığı belirtilmiştir.⁶⁹

Salnâmeler Osmanlı arşiv geleneğinin önemli yapı taşlarından olmuştur. Hicri 1301 Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesinde de görüldüğü üzere konu aldığı yıl itibariyle bölge hakkında detaylı bilgiler içermektedir. Devlet memurlarının en üs kademesinden en alt kademesine kadar ki isimleri, askeri personellerin isimleri, sayısal verilerle bölgenin eğitim durumu ve ekonomik durumu, geçim kaynakları, ithalat ve ihracat ürünleri, bölgenin bitkisel yapısı, yabani ve evcil hayvanları ve coğrafi yapısına kadar pek çok bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler ışığında transkripsiyonunu yaptığımız bu salnâme ile Hicaz Vilayeti hakkında çalışma yapacak araştırmacılara kaynak olması ve daha sonra yayımlanan Hicaz salnamelerine de temel teşkil etmesini temenni ediyoruz.

⁶⁷ Hicaz Vilayet Salnamesi, (H.1301-M.1884), s.93.

⁶⁸ Hicaz Vilayet Salnamesi, (H.1301-M.1884), s.93.

⁶⁹ Hicaz Vilayet Salnamesi, (H.1301-M.1884), s.119.

TABLULAR

Tablo 1. 1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine Göre 1841-1882 (H. 1257-1299) Tarihleri Arasında Görev Yapmış Olan Hicaz Valileri

TARİH	HİCAZ VALİSİ	AÇIKLAMA
M.1841-H.1257	Tatar Osman Paşa	-
M.1845-H.1261	Şerif Paşa	-
M.1849-H.1265	Hasib Paşa	-
M.184(?) -H.126(?)	Agâh Paşa	-
M.1853-H.1269	Ahmet İzzet Paşa	-
M.1854-H.1270	Kamil Paşa	-
M.1857-H.1273	Mahmud Paşa	-
M.1857-H.1273	Namık Paşa	-
M.1859-H.1275	Hacı Ali Paşa	-
M.1862-H.1278	Hakkı Paşazade İzzet	-
M.1865-H.1281	Vecihi Paşa	<i>İzzet Efendi Suriye merkez mutasarrıflığını 8 aylık vekâleti.</i>
M.1868-H.1284	Muammer Paşa	-
M.1871-H.1287	Hurşid Paşa	-
M.1872-H.1288	Kasım Paşa	-
M.1873-H.1289	Muhammed Reşid	-
M.1874-H.1291	Muhammed Rüştü	<i>1 ay sonra vefat etmiştir.</i>
M.1874-H.1291	Takiyüddin Paşa	-
M.1877-H.1294	Halet Paşa	-
M.1879-H.1296	Raşid Naşid Paşa	-
M.1880-H.1297	Safvet Paşa	-
M.1881-H.1298	Ahmed İzzet Paşa	-
M.1882-H.1299	Osman Nuri Paşa	-

Tablo 2. 1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine Göre 1813-1882 (H. 1228-1299) Tarihleri Arasında Görev Yapmış Olan Mekke-i Mükerrerme Emirleri

TARİH	MEKKE-İ MÜKERREME EMİRLERİ	AÇIKLAMA
M.1813-H.1228	Şerif Galib İbn Müsaid	<i>Vahhabi meselesi sırasından Mekke Emiri</i>
M.1825-H.1240	Şerif Yahya Bin Şerif Surur	-
M.1828-H.1243	Şerif Mehmed İbn Abdulâyn İbn Avn	-
M.1851-H.1267	Şerif Abdulmutalib	-
M.1856-H.1272	Şerif Mehmed İbn Abdulâyn İbn Avn	<i>İkinci Defa</i>
M.1858-H.1274	Abdullah	-
M.1877-H.1294	Şerif Hüseyin Paşa Bin Mehmed İbn Avn	-
M.1880-H.1297	Abdulmutalib	-
M.1882-H.1299	Şerif Avnurrefik	-

Tablo 3. 1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine Göre Hicaz Vilâyetinin Önemli Devlet Görevlileri

GÖREVLİ	AÇIKLAMA
Hicaz Valisi Osman Nuri Paşa	-
Mekke şehri kadısı Mustafa Münib Efendi	-
Hanefî müftüsü Abdurrahman Sirac Efendi	-
Defterdar Raşid Efendi	-
Yazıcı Atıf Bey	-
Âlây Beyi (?)	<i>Atanmamış</i>
Harem-i Şerif müdürü Süleyman Nazif Efendi	-
Mekke şehri sıhhiye memuru Nuri Efendi	-
Posta ve telgraf başmüdürü Ali Rıza Bey	-
Cidde Vilayeti Kaymakamı Fehmi Bey	-

Tablo 4. 1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine Göre Mekke Şehrinde Bulunan Zaviyeler

ZAVİYE	AÇIKLAMA
Aliyyül Kâri Hazretleri Zaviyesi	-
Şeyh Abdul Vahhab El Kebir Zaviyesi	-
Şeyh Abdul Vahhab Sağırin Zaviyesi	-
İbni Ulvan Hazretleri Zaviyesi	-
Abbasin Hazretleri Zaviyesi	-
İbadi Hazretleri Zaviyesi	-
Rukai Hazretleri Zaviyesi	-
İmam Nesaki Hazretleri Zaviyesi	-
Aliyu'l Bedri Hazretleri Zaviyesi	-
Ahmedu'l Bedri Hazretleri Zaviyesi	-
Abdulkadir Geylani Hazretleri Zaviyesi	-
İmam Taberi Hazretleri Zaviyesi	-
Eş-şeyhu's Selman Hazretleri Zaviyesi	-
Adili Hazretleri Zaviyesi	-
Sahibu'l Cevherinin Zaviyesi	-
Tacuddin Hazretleri Zaviyesi	-
Şeyh Müsafir Hazretleri Zaviyesi	-
İdirusi Hazretleri Zaviyesi	-
El Mahcub Hazretleri Zaviyesi	-
Halid bin el-Velid Hazretleri Zaviyesi	-
Şah Mahmud Hazretleri Zaviyesi	-
Şüheda-i Feth Hazeratı Zaviyesi	-
Seyyidena Ömer el-Faruk Hazretleri Zaviyesi	-
Es-Seyyid El Hida Hazretleri Zaviyesi	-
Muhammed bin İsa Hazretleri Zaviyesi	-
İmam Cûzuli Hazretleri Zaviyesi	-
Bahauddin Hazretleri Zaviyesi	-
Şeyh Harun Hazretleri Zaviyesi	-
Şâzeli Hazretleri Zaviyesi	-

Tablo 5 1884 (H. 1301) Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesine Göre Cidde’de dost devletlerin konsoloslukları

KONSOLOSLUK	AÇIKLAMA
Felemenk Devleti konsolosu Mösyö Küvit	-
Fransa konsolosu Mösyö Lostalo	-
İran Devleti Kârperdazı Mirza Hasan Han	-
İngiltere konsolosu Mösyö Jako	-

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON

HİCÂZ VİLÂYET SÂLNÂMESİ

Birinci def'a

<< Olarak tab' olunmuştur >>

Fiyât-ı maktû'ası

Nısf sim Mecîdî

<< Hicâz Vilâyeti matba'asında tab' olunmuştur. >>

Sene

1301

Hicâz Vilâyet Sâlnâmesi

Birinci def'a

Sene

1301

Hicrî

Hicâz Vilâyeti matba'asında tab' olunmuştur.

(Sayfa 2)

Hicâz Vilâyeti

Sâlnâmesi

Veseniyet ahdinde karabulut gibi afâkı ihâta eden zülmet-i şirk ve cehâlet arasından berk-i sâti' gibi leme'ân ederek lemha-i basarda âlemleri nura gark eyleyen şems-i cihân-ı efzûn İslamın matla-ı zuhur-u maskat-ı re's-i risâlet-penâhî olan Mekke-i Mükerrreme şehridir ki mukaddema << Bathâ >> tesmiye kılınmışıdı.<< Ceziretü'l – 'Arab >> ın cihet-i garbîsinde ve yigirmi bir derece kırk beş dakika 'arzıyla yetmiş yedi derece tûlinde kâ'indir. Cenâb-ı kibriyânın tecellî-gâh-ı rubûbiyeti olmağla kible'i müvahhidîn olan Kâ'be-i Mua'zzamayı kemal-i tevkîr ile âğûş-i ihtiramında izâz eyleyen işbu belde'i mukaddesenin mebd'e'i ûmrânı << Cürhüm << kabîlesinin hazreti İsmâ'il aleyhi's-selâma mâiyyetle tavattun itmelerinden itibâr olunmak lazım gelir.

(Sayfa 3) Şöyle ki nebî-i âlî-şân-ı müşârün-ileyhin irtihalinden sonra vilâyet-i Kâ'be-i Mua'zzama necl-i âlîleri << Nâbit >> bin İsmâ'il aleyhi's-selâma kalmış ise de andan

sonra << Mudad bin âmr >> El Cürhümîye intikâl etmişdi. Kütüb-i siyerden istinbât olduğuna göre Cürhüm kabîlesi işbu << Mudad >> ın taht-ı riyâsetinde << ve Katura >> denilen şû'besi dahî << Mudad >> ın amûce zâdesi << Semîda' >> refakatinde olarak Yemen taraflarından Mekke-i Mükerrmeye gelmiş ve Cürhümîler belde-i tayyibenin uluvinde vâkı' << Ka'ikân >> nâm mahal ile etrafına yerleştiği gibi << Semîda'>> dahî şehri şerîfin aşâğı cihetindeki << Ecyad >> denilen mahal ile havâlisinde tavattun eylemiş olduğundan Şam ve şark cihetlerinden gelen erzâkın a'şârını << Mudad >> ve cihet-i garbiye ile Yemen tarafından gelenlerin rusumunde << Semîda' >> istifâ ederdi. Bir müddet sonra << Cürhüm >> ve << Katûrâ >> beyninde mülk münâzaası tehdüd ve tekevvün ederek Beyt-i muâzzamanın emri idâresi << Mudad >> yedinde bulunmuş olmasından evlâdı İsmâ'il bi't-tab' onunla ittihad << ve Semîda'>> ın cemâatı üzerine hücum ve iktihâm etmekle arada şedîd bir muhârebe cereyân etmiş ve << Katûra >> kabîlesi münhezim olarak <<Semîda'>> dahî katl olunmağla bakiyye tu's-suyûf olanlar taleb-i sulha kıyâm etdiklerinden akd olunan **(Sayfa 4)** müsâlaha üzerine belde-i tayyibenin vilâyeti bi'l-istiklâl << Mudad a>> inhisâr etmişdir. Aradan bir hayli müddet geçerek evlâdı İsmâ'il aleyhi's-selâm da kesret ve tevsî-'i hudûd-ı meskene hâcet hâsıl olmuş ise de Mekke-i Mükerrmenin velâyeti kendu dayıları olan Cürhümîler uhdesinde bulunmuş olduğundan hakk-ı karâbete ri'ayyet ve onlarla muhârebeden mücânebetle taleb-i hukuk-u emâretten ferâgat ederek Mekke-i Mükerrmeyi terk vesâir bilâd ve Kabaile intişâr ve iltihâk ettiler. Lâkin cedd-i â'lâları nebiyy-i zîşân-ı müşârün-ileyh hazretlerinin kendüleri için tâ'yin ettiği tarîk hakkındaki sebât ve istikâmetleri her kangî kabîlenin inklyâdını arzu ederlerse kendüleri için husûlünü bi's-suhûle te'min ederdi. Bir müddet sonra Cürhümîlerin Mekke-i Mükerrmede zulm ve tuğyân ve Kâ'be-i mua'zzama için gelen hedâyâyı ihtilas eylemelerinden miknet ve kuvvetleri vehn ve zaâfa mübdel olduğunu << Beni Bekir bin Âbdimenât bin Kinâne >> ile << Huzâ'a >> kabîlesinden << Gubşân >> kabîleleri müşâhede etmekle Cürhümîlere ilan-ı harb ederek birçok muharebeler itdikten sonra Cürhümîler münhezim ve mağlub olmuş ve ol vakit derûn-ı Kâ'be-i Mua'zzama da mevcûd olan iki aded altun gazâl heykeliyle Beyt-i muâ'zzamanın taşını zezem kuyusuna atarak kuyuyuda doldurduktan sonra Yemen taraflarına 'avdet mecbûriyetinde bulunmuşdur. **(Sayfa 5)** Cürhümîler Mekke-i Mükerrmeden çıktıktan sonra Beytüllâhın velâyeti bu iki kabîleye icrâyı riyâset eden << Amr bin el-Hâris el-Gubşânî >> uhdesinde takarrur etmişdi. O aralık Kureyş

müteferrik sûretde ve cemâatleri bulunan << Beni kinâne >> nezdinde bulunarak emri hükümet belde-i tayyibeyi dahî zikr olunan << Huzâ'a >> kabîlesinin ekâbir ve â'yânı tefevvuz ederlerdi. Bunların emîri olan << Halil bin Hubeşye bin Selûl bin Kâ'b bin Ömer el-Huzâ'i >> kerîmesi << Habâyi >> << Kusay bin Kilâbe >> tezviç ederek bundan << Abd-i Menâf >> ve << Abdu'd-dâr >> ve << Abdu'l-'uzza >> ve << 'Abda >> nam oğulları hâsıl oldu. << Kusay >> ın nesl-i şerîf-i Mekke-i Mükerrermede tekessür ve tezâyüd etdiği sırada << Halil bin Hubeşye >> nin vefâtı vukû' bulmuştur. Kureyş kabîlesi Hazret-i İsmâ'il aleyhi's-selamın nesl-i celil-i olmağla Beyt-i mua'zzamanın emri velâyetine << Huzâ'a >> ve << Benî Bekr >> kabîlelerinden ziyâde ehil ve müstehak olduğu müşârün-ileyh << Kusay >> tarafından cezm olunarak keyfiyeti ekâbir-i << Kureyş >> ve << Benî Kinâne >> ye ifâde ve tefhim olunmuş ve cümlesi müşârün-ileyhin fikrini tahsin ederek mâlen ve bedenlen kendüsine muâvenet va'd eylemiş olduğundan << Kusay >> ve << Uzre >> kabîlesinden ve Rızâ(?)'dan olan biraderi << zerâh ibni Rebi'a >> ve << Kudâ'a >> ve kabâil-i sâire ile bi'l-ittifak << Huzâ'a >> ve << Ben-i Bekr >> aleyhine kıyam ederek **(Sayfa 6)** onları Mekke-i Mükerrermeden çıkarmış ve velâyet-i harem-i muhteremi evvelâ kendisi derûhde ettiği gibi vefâtından sonra evlâdı tefevvüz eylemiştir. Bunu müteâkib etrâfı beyt-i hüdâda asâr-ı ümran peydâ olarak günden güne Mekke-i Mükerreme şehri teessüs ve ahâlisi dahî zikr olunan kabâilden teşa'ub ve tekessür ederek zaman-ı saâdet-i hazret-i Seyyidü'l-Enbiyâyâ gelince Ceziretü'l- 'Arabın ekser bilâdına nisbetle bir şehri şehîr hey'etini almıştı. Hicret-i Nebeviyyenin altıncı senesi evâhırinde Mefhar-i Mevcûdât Efendimiz hazretleriyle Kureyş'in sefir-i murahhası << Süheyl İbn Amr' >> beyninde bir muâhede akd olunmuşdu ki Kureyşden her kim saâdet-i tâbi'iyet-i nübüvvet penâhiye dehâlet ederler ise küberây-ı kabîle tarafından men' edilmemek ve Kureyşe dâhil olmak isteyenlere de taraf-ı müstecmi'uş-şeref-i risâlet penâhîden taarruz olunmamak bu mu'âhedenin cümle'i ahkâmından idi. Binâenaleyh << Huzâ'a >> kabîlesi tahtı tâbi'iyeti nübüvvet penâhide kalmış ve << Ben-u Bekr >> kabîlesi dahî Kureyşin tâbi'iyetine dâhil olmuşdu. Bu iki kabîle beyninde bir kan mes'elesi üzerine adâvet olduğundan iş bu musâleha zamânı << Ben-i Bekr >> kabîlesi ahz-ı sâra fırsat addederek bir müddet sonra Kureyşten bi'l-istimdâd << Huzâ'a >> aleyhine kıyam ve ahz-ı intikâm etmişti. **(Sayfa 7)** << Ben-i Bekr >> in bu cüreti hükm-ü muâhedeye münâkız olmağla << Huzâ'a >> kabîlesi şikâyete kıyâm << ve ben-i kâ'b >>

efradından << âmrû bin Sâlim el-Huzâ'a >> yı me'muren nezd-i kudsiyet- vefd-i hazret-i fahr-i kââniata izâm ettiler. Hazret-i fahr-i âlem efendimiz mescid-i şeriflerinde ashâb-ı kirâm ile otururlar iken << âmr bin Sâlim >> harem-i muhterem-i nebevviye dehalet ve vukû ahâli nazmen ve cehren beyâne musara'at eylemesiyle kendisine cevaben << Nasarte ya âmrû bin Sâlim >> buyurdular. Ruesayı Kureyşten << Ebî Sufyân bin Harb >> dahi << Ben-i bekr >> in Cüret-i vakaasının tarziesini icra itmek ve muâhede âhkamını tecdid eylemek üzere Medine-i münevvereye azimet ederek ezvâc-ı mutahharatdan kerime-i muhteremesi << ümmü habibe >> radiyallahu ânhâ hazretlerine müsâferet ve emelinin tervici emrinde müşârün-ileyh hazretlerinden talep muâvenet ederdi. Lakin kîbel-i cenâb risâlet penâhiyeden isâ'f-ı mesuline muvaffakat buyrulmadığından me'yusen 'âvded ve Kureyşe beyân-ı keyfiyet eyledi. O sırada fahr-i âlem sallallahu aleyhi's-selâm efendimiz hazretleri dahi artık Mekke-i Mükerreremeye seyr-ü hareketi emr-u tasmim buyurmuşdı. << hatîb ibn-i ebi Sebia >> tasmimen vakânın Kureyşe ihbarını mutazammın mektup yazarak bir hatuna tevdiân göndermiş ise de vukû bulan vahiy-i ilahi üzerine derhâl << Ali bin Ebi Talib >> ve << Zübeyr ibn-i Âvâm >> radiyallahu ânhuma efendilerimiz tarafı ali-i **(Sayfa 8)** hazret risâlet penâhiyeden me'muren ol hatunu tâ'kîp ve derdest ederek hamile olduğu mektubu ahz-ı veşk etdiler. Bu vukû'at sekizinci sene-i hicriye ramazanına tesadüf itmekle şehir-i mezkûrun onuncu günü habib-i kibriya efendimiz hazretleri << Gülsüm bin Hüseyin bin Atabe bin halef el-Gaffari >> yi Medine-i Münevvere muhafazasına terk ederek on bin askerle Mekke-i Mükerreme'ye müteveccihen hareket buyurdular. << Asfan >> nam mahalle muvasalet-i celileleri esnada amm-i ekremleri hazret << Abbâs >> efendimiz hazretlerine mülâki oldukları ki müşârün-ileyh efendimiz hazretleri Medine-i Münevvereye hicret etmek üzere Mekke-i Mükerremeden hareket etmişdi. Oradan maiyyet-i bâisü'r-rahmet-i hazret-i risâlet penâhi ile << Vadi-i Fatıma >> ya geldiler. Hareket-i seniye-i nübüvvet penâhiyeden Kureyş haberdar olamayacak olur Ale'l-gafle üzerlerine varılır ise haklarında mucîb-i perişân-ı olacağını tahattur etmesi üzerine Kureyşin haberdar ve taleb-i emân lüzümnu kendülerine ihtar etmek için ümm-i büzürkvar-ı müşârün-ileyh hazretleri Mekke-i Mükerreremeye gelir iken Mekke-i Mükerremeden tecessüs-i ahvâl için ma'asker hümayuna doğru çıkmış olan << ebi Süfyan >> ile << Hakim bin Hüzam >> ve << Bedil bin Varakâ >> ya tesadüf ederek vuku-ı hali kendülerine beyan etdiler. Bunlardan << Ebi Süfyan >> istemeyen için nezd-i ferd-i hazret fehr-i âleme gelerek 'arz-ı dehâlet eyledi. **(Sayfa 9)** Ertesi gün

ma'asker zafer ve rehber-i cenâb-ı mahbûb-i huda semt-i Beyt-i hazret-i kibriya'ya mütevecehen << Vadi-i Fırtına >> dan hareket ve << Berr-i tuva >> ya müvâsalet buyurmalarıyla cenâh-ı yesârda bulunan 'askerin nısfı << Zübeyr ibn-i Avâm >> hazretlerinin kumandası tahtında olduğu halde belde-i tayyibenin aşağı tarafından ve nısf-i digeri yâni << Eslem >> ve << Selim >> ve << Gaffar >> ve << Müzeyne >> ve << Cüheyne >> ve kabâil-i saire dahi << saâd bin übâda >> ve << Halid ibn-i velid >> ve << Âli ibn-i ebi Talib >> hazretlerinin mu'ayyetinde olarak yukarı taraftan girdikleri gibi zat-ı kudsiyet sıfat-ı hazret-i Peygamberi dahi ashâbı kırâmı ile beraber << Hecun >> cihetindeki << Ezahir >> şâbından Mekke-i Mükerrermeye teşrif buyurdular. O aralık rüesayî Kureyşden << safvân ibni ümeyye >> ve << ikrim bin Ebi Cehil >> ve << Süheyl ibni amr >> cebel-i << handeme >> de cem' itmiş oldukları şirzime-i kalile ile biraz muharebe etdiler ise de << Cüheyne >> den yalnız bir şehid vukû' bularak Kureyşden dahi on iki nefer telef olmuştur. İşbu fethin şerefi vukundan sonra cenâb-ı fahr-i risâlet efendimiz müddet-i hükümeti aşağıda beyân olunacak olan << Atab ibni Esiyet >> hazretlerini Mekke-i Mükerrerme valiliğine tâ'yin Medine-i Münevvereye 'avdet ve 'azimet buyurdular. Şehr-i şerif batha dahi Havza-i hükümet-i hazreti fahr-i risâlet olduğu an sa'adet-i iktirandan berü mazhar-ı (Sayfa 10) adl-u emân olan kaffe-i bilâd için kâ'ide-i tâbi'iyeden olduğu vechle tevessü ve kesb-ü ümrân iderek şimdiki halde takriben otuz bin hâne ve yüz on bin nüfusi Şamlıdır. Bu şehr-i şerifin ta-vakt-i teessüsünden halife-i meşrua-i resül-i rabban-i şevketlü kudretlü << Gazi Abdulhamid Han-ı San-i >> efendimiz hazretlerinin eyyâm-u ve asâra mağbut olan zaman-ı müekket nişân-ı hılafet penâhilerine değin vakâyii cesimesini zabt-u tahrir ile kalemini haiz-i mübâhat eyleyenlerin asâr-ı kıymetdârına mürâca'at olunursa görülür ki feyâz-ı hakikiyyenin bu belde-i tahire hakkında bunca atayay-ı ilahiyesi birer birer taad olunmuş da â'yan-ı ümmet-i Muhammed'e resü'l-maal-i mevharet olan hidmet-i mukaddesenin kıbel-i hakdan hânedân-ı Osmaniye'ye tevdi'i buyrulması en kıymetdar bir nîmet-i ahdiyet tanınmıştır. Vakı'a Kâ'be-i Mua'zzamanın celaleti kadrine putperestler bile itina ederek yoluna kurbân oldukları ma'bud-ı mevhûmi ik'âd eyleyecek. Ondan mukaddes makâm olmadığını teferrüs edebilmişlerdi. Hidmet-i münifesiyle mübahat eden sair mülük-i düvel-i İslamiye câniblerinden de takdis ve tanziminde egerçi taksir edilmedi. Lakin bu hânedan resinü'l- erkândan Mediha-i hilâfeti tezyin eyleyân selâtinin her biri bir kuds-i melik gibi Beyt-i Hudâ üzerine kanad germiş ve bugünkü gün secdede teveccüh ettiğimiz Kâ'be-i Mua'zzama

ebniyesir işte o gürüh-1 pür-şukuhdan müceddid-i dördüncü sultan Murad Hân Gazi hazretlerine (**Sayfa 11**) sermâye-i mefharet olmuşdur. Çünkü dördüncü defa' olarak Hazret-i << İbrahim >> in emr-i hakla bina etdikleri Kâ'be-i muahheren << Amalika >> tâifesi tecdid etdikten sonra altıncı defa'ada << Cürhüm >> kabîlesi inşâ eylemiş ve defâ-i sâbia deki tecdidide ecdâd-1 güzin-i cenâb-1 risâlet penâhiden << Kusay >> nâm zât-1 şerife müyesser olmuşdur. Sekizinci binası ise Kureyşin eseri olarak dokuzuncisi de << Zübeyr ibni Abdullâh >> hazretleri muvaffik olduktan sonra müşârün-ileyh hazretlerinin Beyt-i şerife idhâl eyledikleri mahl-i Aliyi hâl-1 sabıkına irca' için << Hüccâc >> tarafından altun oluk cihetindeki cidâr-1 şerife hedm edilerek tekrar yapmakla buna onuncu binâ denilmiştir. Hüccâcın işbu teşebbüsünden ta bin otuz dokuz senesine kadar Kâ'be-i Mua'zzama beyân olunan binada bekâ bulmuş olduğu halde o sene şâb'ânın on dokuzuncu cehârşenbe günü 'azim bir seyl basarak birçok haneleri tahrib ettiğiinden başka her harem-i şerifin dâhil ve haricinde bin kişinin telefini intâç etmiş ve ertesi penşenbe günü Kâ'be-i Mua'zzamanın cihet-i yemâniyesinden ma'ada cehât-1 münifesi dahi münhedim olmuşdur. Vukû'atın <<Sultan Murâd Han-1 Rabi' >> hazretlerine aksını müteâkib taraflarından külliyetli akçe gönderilmekle zikr olunan şâ'bân (**Sayfa 12**) ayının yigirmi ikinci günü bed' eden inşaatın cihet-i yemaniye cidâr-1 şerifi dahi tecdid edildiği halde bin kırk senesi şâb'ânının on altıncı günü külliye hitamı müyesser olmuşdur ki << Rafiallah-u kava'id-el-beyti >> kelimeleri tarihtir. << Murâd ben-i beytullahla vezâdehu >> sena-i Benahi yazdehi zide mecduhu >> beyt-i dahi sultân müşârün-ileyh hazretlerinin işbu muvaffakiyet-i mukaddeslerini temdihan udeba-i vaktın inşâd ettiği kasâ'idin tarihi beyitlerindedir. İşbu tecdid esnasında bâb-1 câtmeab Kâ'be-i Mua'zzamayı hal-i kadimi üzere terk etmişler ise de bin kırk beş senesinde şeref-sudur eden irade-i ilham- ifade cenâb-1 hilafetpenahileri tecdidini iktiza etmekle mevcûd olub üzerinde müceddid müşârün-ileyh hazretlerinin ism-i samileri muharrer olan gümüş kapı ol vakt der-saâdetde imâl etdirilerek irsâl buyrulmuşdur. Mütâlaa ile mâlum olur ki yukarıdaki sözler yalnız Kâ'be-i Mua'zzamanın binasından mâlumât verebilmiştir. Salâtin-i salâbet-ayin-i Osmaniye zamanındaki islahatına gelince fatih-i memâliki arab << Gazi Sultan Selim Hân-1 kadim >> hazretleri dokuz yüz yigirmi üç senesinde << Emir Mülihiddin >> namında müteber bir zât irsâl buyurlmağla << hanfi >> makamını tecdid ve harem-i şerifin o zaman ki tarz ve hey'eti üzere bazı mahallerini tâ'mir etdirmiştir. (**Sayfa 13**) Necli-necib-i cihangîrnâleri << Kanûni Sultan Süleyman Hân

>> hazretleri dahi dokuz yüz elli altı senesinde Haremi Şerifi için mermerden masnu' bir minber-i şerif irsâl ve ikad buyurmuşdur ki üzerinde << innehu bin Süleyman ne ve ennehu bismillahirrahmanirrahim >> ayeti kerimesinden iktibâsen işaret vardır. Bu minberin tasniinde mermer tıraşlar ol kadar çir-deslik göstermiş ki fidyâlar progosdeller görse tâcub ederlerdi. Dokuz yüz elli dokuz tarihinde sakf-ı münif-i beytüllahın termime ihtiyac gösterdiği 'arz olunması üzerine 'adn-i 'aşîyan-ı müşârün-ileyh hazretleri şeyhü'l-islam << Ebus-suûd >> efendinin fetvasıyla tâ'mirini irade ve icrâ buyurdular ve bâb-ı saâdet-i tasfih ettirdikleri gibi dokuz yüz altmış tarihinde << mizâb-ı >> şerifi tecdid etmek ve metaf-ı şerif mermelerini ıslâh ettirmek gibi hizmetler etdiler. Bunlarla beraber tâ'mirât-ı saîre dokuz yüz altmış iki senesine kadar imtidâd eylemişdir. Dokuz yüz altmış dörtde bab-ı saâdet meab-ı tecdid etmek gibi şâyân-ı itina bir muvaffakiyetle de tezd-i memdu hiyyet buyurmuşlar. Halife << Mehdi bin Mansur >> Abbâsinin nâm-ı nami-i << Hazret-i Âli >> ye nisbetle inşa ettirmiş oldukları minareyide hâkân-ı müşârün-ileyh hazretleri << Şemise >> nâm mahaleden çıkan bir nevi' sarı taşlarla şimdiki resmi üzere tecdid ettirmişlerdir. **(Sayfa 14)** << Nâsır >> Âbbasiye'nin karn-ı sadis içinde müceddeden inşasına himmet ettiği Beyt-i hazret-i << Emine >> ki cismi nûr-alud-ı hazreti fahri kâinata mahalli mevlûd olmakla ilelan müslimin beyninde takdis olunur. Ol vakt iş bu binayı saâdet intimâ dahi tecdide lüzüm göstermekle şimdiki tarz-ı behin üzre inşası muvaffakiyeti de 'adn-i 'aşîyân-ı müşârün-ileyhin müyesser olmuşdur. kürre-i arza münteşir milel ve akvâmdan kangısının tarihinde müracaât olunur ise << Sultan Süleymân Hân >> hazretlerinin ya müessiri futuhât kâranelerinden ve yahûd imârat-ı nâfi'a-i cihângiranelerinden sahife sahife ihbâr ve asâra destres olunur. Rum ilinde Anadolu'da hâsılı mülkün her cihetinde mühim ve mu'tena asâr-ı celileleri müşâhede kalunur. Lakin himmet-i bi-himmetayı şehinşahinlerinin nasıl bir 'ulüvviyeti haiz olmuş idigüni anlamak mutlaka << 'ayn-ı zübeyde >> nin Mekke-i Mükerreremeye suret-u ceryanına 'atıf nezar-ı dikkatle kabil olabilir. Zira bu aynın bir tâ'miri yolunda ahiren tâ- aksâyı Hindistan'a kadar bütün milel-i İslamiyenin en büyük fedekârlıklarla cem' ettikleri i'aneleriyle kifayetsizlik gösterdi. Hâkân-ı müşârün-ileyh ise bunu saîr asâr-ı hayriyelerinde 'ad-i bir tetimme gibi vücuda getirmiştir. Çünkü hulafâyı Âbbasiyeden << Harûn Reşid >> in zevcesi olub sahihen fahrü'l-muhderât 'ünvanına layık olan seyyide << Zübeyde >> hazretleri << Vadi-i Nûmân >> nâm mahaledeki tepeleri zîrine tecemmü **(Sayfa 15)** eden suları ancak münâverâsındaki dağlara kadar icrâ

eyleyebilmiş iken hâkân-ı mağfûr hazretleri hazineler sarfiyla dokuz yüz altmış yedi senesinde zikr olunan 'aynın belde-i mübarekiye icrâası gibi kıyamete kadar müslimenin hayatını temin eden bir hayra teşebbüs buyurmuşdur lakin dokuz yüz yetmiş dört senesinde kendüleri dâr-ı mükâfata irtihâl etmekle ikmâl-ı teşebbûsât-ı hayriyeleri halife eşrefleri ikinci << Sultan Selim Han >> hazretlerine intikal etmişdi. Sultân müşârün-ileyh hazretleri dahi validi mâcidleri esirine iktifâ ve suyi belde-i tahireye kadar icrâ ile 'azim havuzlar ve cesim sahrınçlar inşa iderek âlem-i İslamiyeti ihya eyledi << Sultan Selim-i sani >> hazretlerinin hasenatını tâd'ad eylemekden ise yalnız harem-i şerifi tâ'rif ile iktifâ münâsib olurdu. Lakin ziyâret mescidü'l-haram ile istisâ'd eden bunca muhidine karşı uzun uzun târifede hâcet görülemiyor. Harem-i şerif dört yüz arşun tulünde ve şibh-i müstetil şeklinde olarak üç yüz adet kubbeyi ve altı yüz otuz altı adet mermer amudi hâvidir. Zaten ahşab olduğu halde sekiz yüz iki senesinde muhterik olmuş ve Mısır meliki << Sultan Berkuk >> tarafından yine ahşab olarak tâ'mir edilmiş ise de Hâkân-ı mebrûr müşârün-ileyh hazretlerinin merküz cibilliyetleri olan sem-u salabet diniyye ve 'uluvvi gayret-i Osmaniye (**Sayfa 16**) Harem-i melaîkin hademin tecdid ve tarsinin iktizâ itmekle yukarıda beyan olunan altı yüz otuz altı 'aded mermer sûtûn üzerine üç yüz 'aded kubbe olarak inşasına teşebbüs buyurdıkları halde dokuz yüz seksân iki senesinde Firdevs-i 'alâya rihlet ve itmâm-ı müslehat-ı halife zi-şerefleri üçüncü << Sultân Murâd Hân >> hazretlerinin 'uhde-i himmet ve diyanetlerine tevdi' ve emânet buyurmuş olduklarından müşârün-ileyh hazretleri şimdi meşhûd uyun-u iftihâr-ı müslimin olan tarz-ı behiştî üzre inşâ ve ikma'le muvaffak oldular. İşbu bu inşâat esnasında dört 'aded minârede tecdîd etmişdir ki birincisi yüz otuz dokuz tarihinde halife << Mansûr >> Âbbasinin << bab-ı umre >> de yapmış olduğu minare ve ikincisi << Mehdi >> halifenin bab-ı << Selâm >> deki minaresi üçüncüsü yine halife << Mehdi >> nin bâb-ı << vedâ' >> da ki minaresi dördüncüsü halife << Mutezid >> Âbbasinin eseri idi. << Bâb-ı Âli >> ve bab-ı ziyâde >> ve << bâb-ı Deribe >> deki minarelerde << Sultân Süleymân Hân >> hazretlerinin asâr-ı hayriyelerine mülhaktır. Yalnız << Bâb-ı Selâm >> ile << bâb-ı neb-i >> arasındaki minare mulûk-ü çerakiseden << Kayıtbây >>ındır. Mükemmel bünyan-ı harem olmakla muhterem olan müşârün-ileyh sultân << Murâd Hân-ı Salis >> hazretleri dokuz yüz seksân beş tarihinde ahcar-ı semin ile altından mâmul üç 'aded kandil irsâl buyurmuş (**Sayfa 17**) olduklarından ol-vakt emîr-i Mekke-i Mükkerreme bulunan << Şerif Hasan bin Ebi nemi >> yedile ikisi Kâ'be-i Mua'zzama dahiline tâ'lik

ve birisi ravza-i mutahhara-i seyyidü'l enbiyaya taktim kılınmıştır. Bin yigirmi senesinde << Sultan Ahmed Han-ı evvel >> hazretleri dahi altun oluğu tecdid ve Kâ'be-i Mua'zzamaca bâzı tâ'mirat icrâasıyla kesb-i şeref-i mezid ettikleri gibi bin yigirmi dört tarihinde de seksân bin altun kıymetinde iki kıta' elmas ihtâ buyurmuşlar ise de hücre-i mattara-i seyyidü'l-enama ittihaz tensib kalınarak muvâcehe-i saâdetde leman eyleyen << kevkeb-i >> nâm meşhür elmas üzerine vaz' ettirilmiştir. Müşârün-ileyh << Sultan Ahmed Han >> hazretlerinin asâr-ı hayriyelerinden biri de << Zemzem >> kapısının içine vaz' ittirdikleri demir kafesdir. Çünkü aşk-u şevk erbabından bâzılarının kendülerini zemzem kapısına atarak boğulmakta oldukları 'atebe-i ulyalarına 'arz olunmuş ve zikr olunan kafesin irsaliyle o yolda telef-i nefse meydan bırakılmamıştır. Bu kafes bir şerif derurune indirilerek suyun bir metre aşağısına zincirlerle rabt edilmiştir.<< Sultan Ahmed Han >> hazretleri ravza-i mutahhara-i cenab-ı fahrü'l-enam için altın yıldızlı gümüş şebikeleri imâl ve irsâl ederek eski şebikeleri teberruken kendi türbe-i şerifelerine vaz' itmişler. **(Sayfa 18)** Mekke-i Mükerreme tarihlerinde muharrer olduğuna göre müşârün-ileyh hazretleri Kâ'be-i Mua'zzamanın bir taşını altından ve bir taşını gümüşten olarak binâ ile hürmetlerinin derecesini ilâna niyet buyurmuşlar ise de hak teâl-ı hazretleri murad buyurmuş olaydı Kâ'be-i Mua'zzamayı yakutdan halk iderdi deyu ol vaktin şeyhü'l-islamı << Saâdeddin Efendi Zâde Mehmed Efendi >> bu niyetin icrâasından kendülerini men' eylemiş müşârün-ileyh hazretlerinin asâr-ı hayriyelerinden biri de << Ârafât >> cihetindeki âlemlerdir. Ulema-i ikrâm zikr-u beyân ederler ki << Hacerü'l-Esved >> Kâ'be-i Mua'zzamaya vaz' olunca şark-u ve garba ve yemin-u yesâra ziyâlar salmış ve o ziyânın münthehi olduğu mesafeyi Cenâb-ı Râbb-ı müteal harem-i muhterem kılmıştır. Binâen-âleyh tâ'yin-i hudud için alemet vaz-ı icab edüb evvelâ << İbrahim >> ve << İsmâ'il >> aleyhi's-selâm caniblerinden vazı' olunub muahharen << Adnân >> ve << Kusay >> taraflarından tecdid kılındıktan sonra hicret-i nebevîyyenin sekizinci salında taraf-ı müstecmi-us şeref hazret nübüvvet penahiyeden inşa buyurulmuştur. Ondan sonra hazret-i << Ömerü'l Faruk >> ve << Osman bin Âffân >> ve << Muaviye ve << Abdülmelik bin Mervan >> ve Mehdi-i Abbasi >> caniblerinde de yenildildiği gibi üç yüz yirmi beş tarihinde hulefa-i Abbasiyeden << Razbillah >> halife şimdi hüccacın << ümre >> **(Sayfa 19)** getirdikleri << ten'im >> nâm mahalle iki âlem vaz' etmiştir. << Sultan Ahmed Hân >> hazretlerinin << Ârafât >> cihetinde tecdid buyurdıkları iki âlemde vaktiyle Erbel hâkimi << Muzaffer >> tarafından yapıldır. << Sultân

Mustafa Hân-ı sani >> hazretlerinin zamanı hilafeti âliyyelerinde de Kâ'be-i Mua'zzamanın bâzı mahalleleri tâ'mir ve termim edilerek hatta sakf-ı şeriften beş sutûn tebdil ve sath-ı şerife suud iden nerdibânın yedi kademesi mermer ve bakîsi ahşâb olarak tecdid edildiği gibi Haccer-i mübârekin civarında dahi asâr-ı halel müşâhede olunmağla hedm ve tecdid edilmiş ve bu babdaki mesârif-i inşâiye bâzı rivayete göre Sultân müşârün-ileyh hazretlerinin vâlide-i muhteremeleri canibinden tesviye buyrulmuşdur. Huld-i aşiyân << Gâzi Abdülhamid Hân-ı evvel >> hazretlerinin ahdi hilafetlerinde Harem-i şerifin ba'zı sütunları tebdil ve kubab-ı şerifeden de ba'zısı ta'mir edildiği gibi zemzem-i şerif ebniyesinin dahi termim etdirildiği kapısı üzerinde muharrerdir. İşbu tâ'mirat meyanında bâb-ı << umre >> deki minâre ile sâirlerinde tâ'miri icrâ buyrulmuşdur. Bin iki yüz elli dokuz senesinde valid-i kesirül mehabid cenâb-ı hilafetpenâhi cennetmekân << Sultan Abdülmecid Han Gazi >> hazretleri dahi maşrik-i envâr füyyuzat-ı ilahiye olan derûn-ı Beyt-i muâ'zzamada (**Sayfa 20**) ve Hacer-i Şerif dâhil etrafında bulunan ahcârdan bâzılarını tebdil ve kubab-ı şeriften bâzısıyla mermer sütunları tecdîd buyurdular ve << Bab-ı Ali >> ile << Medrese-i Süleymaniye >> ye giden yolları ihdâs eylediler. Harem-in Şerifenin hidmet-i mukaddesesiyile haiz-i iftihar olan selâtin-i Osmaniye meyânında Firdevs-i aşiyân müşârün-ileyh hazretleri yukarda hıdmeti celilelerini beyân ile tezyin-i sutur etdiğimiziz << Sultan Süleyman Kanuni >> ve << Selim-i Sani >> ve << Murad-ı salis >> ve << Rıberrabi>> hazretanın hıdmat-ı mühimmesine tekâbül edecek mukaddes bir hidmete muvaffakiyetle de azim bir mübahat iğtinâm etmiştir ki Allah ve resul'üündinde mülük-ü pişin İslamiyeden hiç birisi bu hidmete layık ve ahra görülmüş olmak gerek çünkü mescid-i şerif cenâb-ı risâlet penâhiye Mısır meliki << Kayıtbây >> tarafından yaptırılmış ve hedminden evvel müşâhede edenlerce mâlûm olduğu vecihle mescid-i şerif muazzım-ı ileyhin şânına layık bir tarz ve hey'et aldırılmamış idi. Asâr-ı muvaffakiyetlerinin her biri ümmet-i Muhammed için ilelebed sezavâr-ı iftihâr olan halife-i mukaddes-i ileyhin 'uluvvi himmet bi hemmiteları o makam cennet müşâmin öyle bir ebniye altında bekâsını tecviz edemeyerek esasen hedm ve kal' ile yerine dünyanın bir cihetinde nazir-i olmayan ebniye-i âliyyeye ihdâs buyurmuşdur ki bunun tafsili Medine-i Münevvereye dair verilecek izâhat sırasında serd olunur. (**Sayfa 21**) muvaffık-ı müşârün-ileyh hazretlerinin ahd-i hilafet-i seniyyelerinde makam-ı << Hanefî >> yi tâ'mir ve bin iki yüz yetmişde metâf-ı saâdet etrafındaki kandil direklerine iki 'aded daha ilavesiyile

mahalli müizzün ileyh bir kat daha tenvir buyrulduğu gibi bin iki yüz yetmiş üç senesinde de kubab-ı şerife-i harem-i şerif altına boydan boya kandiller ihdâs ve tâlik edilmekle bu kandiller eşhûri hac ile Ramazan-ı şerif vesair liyela-i mübarekede ikâd olunur. Kâ'be-i Mua'zzamanın şimdiki mizâb-ı şerifi sahibül'-hasenât müşârün-ileyh hazretleri canibinden altun alarak imâl ve ihda buyrulmağla mizab-ı 'atik teberrüken hazine-i hümayun-ı padişahide hıfz etdirilmiştir. Beyt-i muâzzama miftahının hıfzına mahsus hanek-i Ben-i şeybeden müftâhadâr olan zat-ı müftâhdâr oldukça bu hanede ikamet eder. Mürur zamanla bunun müşrif-i harab olduğu ol vakt miftâhadâr bulunan zat tarafından asitân-ı şevketnişanlarına arz olunması üzerine mağfûr müşârün-ileyh hazretleri taraf hümayunlarından zikr olunan haneyi müceddeden inşâ etdirmiştir. Dâhil-i kudsiyet şâmil-i Beyt-i Hüdayı dairen medâr ihâta eyleyen esmâ-i ilahiye ile mesnuc güniz atlâs kisve-i şerifeye Şehid said << Sultan Âbdulâziz Han >> hazretleri ihda buyurmuş idiler. Bin iki yüz doksan sekiz tarihinde zemin-i behin-i beyt-i Hüda da mefruş ahcar-ı saâdet desârın bâzıları tâmir ihtiyacında görülmekle **(Sayfa 22)** keyfiyet âtabe-i seniyye-i hazret züllullahiye ârz-ı beyan olunmuşdu. Hala ziynet tırâz-ı medhiye-i hilâfet ve halife-i Faruk tined şevketlü kudretlü << Gazi Âbdulhamid Han-ı Sani >> efendimiz hazretlerinin irade-i mülhimeytade-i hilafet penahiyeleri ahcar-ı kıymetdarın icrâyı tâmiri emrinde şerefbahşi sahife-i sudur olmağla bâzıları tâmir ve bazıları tecdid olunmuşdur. İşbu tâmirat-ı şerife üzerine udebay-i sehr-i şerif medh u sitayiş-i cenab-ı zullullahiye mutazzammın inşâd etdikleri kasaid zeylinde tarihler nazm etdiklerinden reisü'l-ulema-i belde-i tayyibe şafi-i müftisi fekahetlü seyyid Ahmed zeyn dahlan efendi hazretleri dahi << Es-sultanına Âbdulhamid Mehâsın >> ve menzellezi bil hasri yuaddid vakkat haze tamiran libatını kabete ve tariha-u beytüferidi yuheedidü binâen bedazehu lidahili kağbede ve sultânunu Âbdülhamidu'l-müceddid >> beytleri ziyninde tarihini eda eylemiştir. Vali-i 'ali-i vilayet devletlû << Osman Nuri >> paşa hazretlerinin efkâr-ı mehasın asâr-ı cenâb hilafet penahiyyeye tevfik-i meslekle daima niyat-ı mekarim ayât-ı zullullahiyyenin icrasına hidmet gayretde bulunmalarından ve vukû' bulan 'arz ve inhaları üzerine şerefteallik eden irade-i seniyye vechle << Bab-ı İbrahim >> ve << Bab-ı Âli >> hüccetlerindeki kubab-ı şerife-i her müşerrifiden bir haylisi tecdid ve meyl ve inhiraf eden mermer amudlerinde çent âdedi tâmir olunmuşdur. **(Sayfa 23)** harem-i şerif dahilinde kütüphane ve muvakkıt hane ittihâz olunan iki büyük kubbenin arka taraflarında edây-ı salât eden cemaât-ı ruiyyet-i kâbetullahdan men eylemekte ve harem-i şerifi beyhüde

tazyik etmekte olmalarına binâen bunların kâl ve refî' hususu bundan çent sene evvel karin-i musahade-i seniyye olmuş iken nasılsa terk ve ihmâl oluna gelmiş olduğu halde geçen bin üç yüz senesinde vali-i müşârün-ileyh emîr-i Mekke-i Mükerrerme devletlü siyadetlü << Şerif Anu Refik >> Paşa hazretlerinin müttefikten vuku-u mübâşeretleri üzerine zikr olunan kubbeler hedm edilerek dâhil-i harem-i şeriften kalabalığın refî' olunmuş ve makam-ı << Hanbel-i >> dahî << Hanefî >> makamının karşı tarafına nakl olunarak dahîl harem-i şerifle ol vecihlede intizâm verilmiştir. Hedm olunan kütüphane mevcudu << Bâb-ı deribe >> üzerinde mebni << Sultân Süleymân >> medrese-i münifinde tahsis kılınan daire dâhiline yerleşdirildiği gibi << Bâb-ı na'uş >> ittisalinde müceddeden bir muvakkıthane inşâ edilmiştir. Himmet-i haremeyn şerifeynin devlet-i ebed müddet-i Osmaniye'ye intikalinden bu ana kadar gerek Kâ'be-i Mua'zzama ve gerek harem-i şerifce vuku-u bulan inşâat ve tâ'mirat beyan olunan minbâl üzre cereyân eylemiştir. Hulefayı raşidin Radiyallahu anhum ecma'in efendilerimiz zamanından Devlet-i Âliyye-i Osmaniye'ye gelinceye kadar Kâ'be-i Mua'zzama ve harem-i şerifce vuku-u bulan tevsiyât ve tâ'miratı dahi ulemayı fenni tarihi vech-i ati üzere beyan (**Sayfa 24**) ve tasrih ediyor. Şöyle ki her müşerrif Mekke-i Mükerrerme zamân-ı saâdetden hilafet-i hazret-i << Ebu Bekr Es-Sıddık >> a gelinceye kadar divar ile muhât olmayarak etrafında bulunan Kureyş hanelerinin aralarındaki sokaklardan duhul edilürmüş. Harem-i şerifin ol vakit ki cürmi makâm-ı hazret-i << İbrahim >> in arka tarafına kadar olub El-haltu haze-i mevcud bulunan minber şerif önündeki kemer işbu cürmü kadime alâmet olarak vaz' olunmuş ve buna << Bâb-ı Selam-ı Atik >> denilmeke sebep bu olmuştur. Hazret-i << Ömerü'l-faruk >> efendimiz hazretleri zamanında İslamda kesret hâsıl olmağla harem-i şerif cemaâti istiâb edemez olmuş olmasından hicretin on yedinci senesinde civârdan bir kaş hane mubayâa ve ilhakıyla bir miktar tevsî' ve etrafı divar ile muhât kılınmıştır. Hazret-i << Osman bin Âffan >> efendimizin âhdi hilafet-i seniyyelerinde de bir miktar tevsî' ve etrafına kemerler inşâ olunmuş olduğu gibi << Âbdullah bin Zübeyr >> ve << Velid bin Âbdulmelik ve << Mansur >> Abbasi zamanlarında bir mikdar tevsî'ine hizmet edilub nihayet hulefa-i abbasiyeden << Mehdi >> halife şimdiki hududı vechle tevsî'a himmet buyurmuştur. Hicreti nebeviyyenin kırk dördüncü senesinde << Muaviye bin Ebi Süfyan >> tarafından bir minber vaz' ve üzerinde bizzat hutbe kıraat olunmuştur ki (**Sayfa 25**) ondan evvel Mekke-i Mükerrerme'de minber olmadığından vulât-ı Mekke-i Mükerrerme Cuma' hutbelerini ayak üzerinde okurlar imiş. Harem-i şerif

ağvâtını dahi ilk tâ'yin ve istihdam iden müşârün-ileyh olub sonra gelenler ona tebi'iyetle ağvâtı bulundıra gelmiştir. Kureyş'in meşveret mahal olmağla << Darü'l nedve >> denilen mahal ki şimdi makâm-ı hanifiyenin mahalidir. Ol vakit << Muaviye bin Ebi Süfyan >> tarafından mubâyaa olunarak harem-i şerif ilave ve dâhili harem-i mübareke kandiller ile zeyt tertib olunmuştur. Hicreti nebeviyyenin yetmiş beşinci salında << Âbdülmelik bin Mervân >> hacca gelub harem-i şerif tâ'mir ve Kâ'be-i Mua'zzama kapusunu ilk defa' olmak üzere tezhîb etmiştir ancak andan evvel << Âbdullah bin Zübeyr >> canibinden de tezhîb edildiği mervîdir. Doksan bir senesinde Şam'da halife bulunan << Velid bin Âbdülmelik >> tarafından Mekke valisi << Âbdullah el-Kasri >> ye mermer direkler gönderilerek Harem-i şerifin tâmiri emr olunmuş ve müşârün-ileyhden evvel Mekke-i Mükerreme'ye mermer direk gönderen olmuştur. Bu mermerler mülevvenve başları müzehheb başları olmağla Kâ'be-i Mua'zzama zeminine ferş olunmuş ve göndermiş olduğu otuz altı bin altunla da Bab-ı saâdet altun kabladdığı gibi mizâb-ı şerif ile amudların başları da tezhîb etdirilmiş ve Kâ'be-i Mua'zzamaya tezhîb ile Harem-i şerifi tezvin etdirenlerin birincisi müşârün-ileyh << Velid bin Âbdul-melik >> olmuştur. (Sayfa 26) Hulefa-i Âbbasiyenin ikincisi << Mansûr >> halifede yüz otuz dokuz tarihinde Harem-i şerifi hanifi makamından ûmre kapusuna kadar şimalen tevsî' ve << Bâb-ı ûmre >> ile minaresini müceddeden binâ ederek harem-i şerifide tezyin ve tezhîb ettiği gibi yüz kırk senesinde de hacar-i şerifi mermerler tefriş eylemiştir. Müşârün-ileyh yüz altmış senesinde Vuku-ı vefatıyla mahtumu << Mehdi >> hilafete geçub makâm-ı << İbrahim >> aleyhi's-selâmı tezyin etmiş. Ulema-i kiram ve müerrihi-i banhından imâm << Ez Raki >> << Âbdullah bin şuybdan >> naklen demiş ki makâm-ı << İbrahim >> yâni nebi-i Zîşan müşârün-ileyhin basmış olduğu taş gayet yumuşak olmağla asna-i tâmirinde bir pâresinin kırılmış olduğu halife-i müşârün-ileyhe 'arz olunması üzerine gönderdikleri bin altunun izâbesiyle ol parça mahaline kaynadılmışdır. Müşârün-ileyhin << Mehdi >> halife yüz altmış dört tarihinde hacca gelerek Kâ'be-i Mua'zzamanın harem-i şerif vesatına bulunduğunu görünce cihet-i cenubiyeden birkaç hane mubayâa ilhakıyla Beyt-i Huda'yı vasat-ı hareme almış ve Mısır ve Şam'dan bahren bir hayli mermer direk celp ederek << Velid ibni Abdul Melik >> in getirdiği direklere ilaveten reks etdirdiği gibi harem-i şerifin tâ'mir ve sakfını ahşapdan yapmağla yüz altmış sekiz tarihinde harem-i şerif ol vakt ki tâ'miratıyla şimdiki müşhati bulmuş ise de aşağıda zikr olunacağı vecihle (Sayfa 27) << Bâb-ı ziyâde >>

ve << Bâb-1 İbrahim >> deki ilaveler sonradan icrâ edilmiştir. << Muâviye bin Ebi Süfyan >> ın vaz' eylediği minber << Harun-ur-reşid >> in zamanı hilafetine kadar bâki kalmış iken halife-i müşârün-ileyh tarafından Mısır valisi bulunan zatın irsal ettiği minber-i cedidin vazıyla eskisi kaldırılmışdır. << Abdullah bin Zübeyr >> hazretleri tarafından Beyt-i Muâ'zzamaya idhal edilmişken << Haccac bin Yusuf >> un ihrâc etmiş olduğu << Hacer-i şerif >> in yine beytullaha ilhâk olunması müşârün-ileyh << Harun Reşid >> canibinden arzu olunarak << İmam Malik >> hazretlerine müracaatla istiftâ olunmuş ise de Kâ'be-i Mua'zzamanın melabe-i mulûk olmasıyla heybetinin kalub-u nasdan insılabına sebep olmaması hakkında imâm müşârün-ileyh hazretlerinin vaki' olan nesayihini(?) işga ile istifa-i arzudan sarf-ı nazar eylemiştir. İki yüz sekiz tarihindeki ol vakt hilafeti İslamiye << HarunReşid >> in oğlu << Memûn >> uhdesinde idi. Mekke-i Mükerreme'yi 'azim bir seyl basub harem-i şerife dâhil ve irtifa-ı hacrül nesvede vasıl oldu. Ahâli Mekke-i Mükerreme kadınlarda beraber oldukları halde harem-i şerifin sudan tahliye ve tethirine her çend ikdâm etmişler ise de bâzı mahallerini zedelenmekten kurtarmadıkları halife-i müşârün-ileyhe 'arz olunması üzerine mikdar-u (Sayfa 28) kâfi akçe irsâliyle tâ'mirat-ı lazımaie icrâ etdirilmiş ve geceleri tavâf edenler için << Abdulmelik bin Mervân >> tarafından zemzem-i şerif yanındaki direk üzerine bir kandil tâlik etdirilmiştir. İki yüz otuz iki senesinde halife << El Vasık Billah >> tarafından << Metaf-1 >> saâdetin etrafına on amud(?) etdirilerek sekiz dane büyük avizeler konulmuşdu. Yedi yüz yirmi senesinden sonra bu direkler otuz ikiye iblağ ve evvelâ ahşab olduğu halde yedi yüz kırk dokuz tarihinde taş direkler konulub lakin bir rih-i şedid hububiyle onlarda düşüb kırılmış olduğundan yedi yüz elli birde tekrar yaptırılmışken muahharan sarı tuncdan imâl ve reks olunarak kandil tâliki için aralarına temürler temdid edilmiştir. Bunların ikisi beyaz taş ve kapısı tunç olmak üzere cümlesi otuz üç direkten ibaret olduğu halde yukarıda denildiği gibi valid-i Macid-i cenâb-ı hilafet penahi adn-i aşîyân << Abdulmecid Hân Gazi >> zamanında iki direk daha ilave olmağla otuz beş olmuştur. Al-i abbas'dan << Mütevekkil Allah bin Mûtasım billah >> zamanında sekiz bin miskal altun ve gümüş gönderilerek Makam-ı << İbrahim >> aleyhi's-selâm tezyin etdirilmiş ve iki yüz elli altı tarihinde << Muhtedi bin vasık billah >> tarafından bin dokuz yüz doksan (Sayfa 29) iki miskal altun irsâliyle makam-ı nebi müşârün-ileyhin tezyinâtı tezyid olunmuş ise de muahheren << Cafer bin Fuzayl >> ile << Muhammed ibni Hatem >> tarafından iş bu altunlar ahz olunarak << İsmâ'il alevi >> ile cereyân

eden muharebeleri esnada sikke darb ve levazımatı harbiyeye sarf olunmuştur. Mizab-ı şerifin altında ve karşısındaki harem-i şerif divarı balasında mevzu olan iki 'aded mermer ki o cinsin en alasından olarak birine yeşil mermer denilir. Onları Mısır'dan << Abbas ibni Ahmed >> in mutevakki << Mehmed bin Tureyf >> takdim eylemiştir. İki yüz yetmiş bir senesinde harem-i şerifin cihet-i ğarbiyesinden bâ'zı yerleri harab ve iki direk sakıt olmuş olduğundan ol vaktin halifesi << Mutemed billah bin Mütevekkil >> in biraderi ve veli-ahdı olub halifey-i müşârün-ileyhe vezaret eyleyen << Muvaffık billah Talha bin Mütevekkil >> tarafından hayli akçe gönderilerek muhtaç-ı tâ'mir olan mahaller tesviye edilmek üzere iken gerek halife ve gerek veli-ahdı müşârün-ileyh fevt olmağla veliahd müşârün-ileyhin oğlu << Muktedir billah >> tarafından harem-i şerif tâ'miri << ve Bab-ı ziyâde >> dahi harem-i şerif ihâl olunmuştur. Andan evvel orası süpründülük olarak yağmurlar yağdıkça seyl suları tanzifatı muhil şeyleri oradan harem-i şerife idhâl ederdi. (Sayfa 30) << Muktezir Billah >> halife bâb-ı saâdet-i altun ile tahliye ve etraf-ı harem-i şerifi de teskif etmiş ve << Bâb-ı İbrahim >> deki ziyâde mahal dahi üç yüz altı senesinde << Muâttezid-billahın >> oğlu halife << Muktedir Billah >> tarafından harem-i şerife idhâl kılınmıştır. Bu kapuya << Bab-ı İbrahim >> denilmesi << İbrahim >> aleyhi's-selâma nisbetinden olmayub terzi İbrahim nâmında bir âdemin birçok seneler ber hayat olarak civarında ikâmet eylesinenden neş'et eylemiştir. Üç yüz otuz üç senesinde halife << Müteki bin Muktedir Billah >> vezirine emr ederek müceddeden imal ve altun ile tahliye etdirdiği kapuyu Kâ'be-i Mua'zzamaya takdim ederek Bâb-ı Âtik-i Bağdat'a celb-i ve ondan kendüsü için bir tabut inşa etdirmiştir ki vefatında bu tabutla Medine-i Münevvere'ye götürülüb defin edildi. Beş yüz kırk iki senesinde << Müktedi Billah >> halife mizâb-ı şerifi tecdid ve Beyt-i Muâzzamanın sakfıyle sath-ı şerife çekilmek üzere içindeki nerdibânı tâ'mir eylemiş ve beş yüz elli dokuz senesinde halife << Müstencid Billah bin Müktefi >> dahi hacir-i şerifi tecdid ve Kâbetullahı tezyin ile Mina'daki mescidi << Hayf-i >> inşa etdirmiştir. O sene Beyt-i Hüda'yı müteâlik ciheti yemaniyesi sukuta meyl etmiş ve buna o esnada vukû' bulan zelzele sebebiyet vermiş ise de der akab tâ'mir olunmuştur. (Sayfa 31) Halife << Müstansir Billah >> dahi altı yüz otuz iki tarihinde metaf-ı saâdetin mermerlerini tecdid etdirerek tarihini ma'i bi mermer üzerine hakk'i ile beytullahın cedâr-ı şerifine koymuş. Yedi yüz altmış altıda Mısır Meliki << Melikü'l-Eşref >> de minber-i münif-i haremi şerifi tecdid eylemiş imiş. Emir << Zeyneddin >> dahi Mısır'dan kölesi << Sudun >> nâm-ı zâtı

irsâl ederek harem-i şerifce bâzı tâ'miratı icrâ ve bab-ı saâdet ile mizab-ı şerifi altun ile tahliye ve sath-ı beyt-i cenâb kibraya'yı tebyiz etdirilmiştir. Mısır Meliki << Zâhir Ber kuk >> un yedi yüz doksan yedi senesinde harem-i şerif minberini tecdid ettiği gibi sekiz yüz iki senesinde harem-i şerifde bir yangın vukû' bulmağla sultan << Ferah bin Berkûk >> dahi işaati lazımayı icrâ << ve Hanefi >> ve << Maliki >> makamlarını da tâ'mir eylemiş ve << Merve >> nin kemeri harab olmuş idüğünden anı da tâ'mir etdirilmiş ulemâyı kiramdan << Sincari >> demiş ki Merve'ye vaz' olunan kemer Merve hududunu tâ'yin içündür yohsa öyle kemer vaz'ına birr mâna virilemez. Sekiz yüz on yedi senesinde Mısır meliki << Melik Müeyyed >> haremi şerife bir ahşab mizâb ile bâb-ı saâdet için bir nerdibân takdim etmiş ve sekiz yüz yigirmi tarihinde müezzinlere tahsisen zemzem kuyusunun üzeri teskîf edilmiştir. **(Sayfa 32)** Sekiz yüz yirmi beş senesinde mülük-ü Mısıryeden << Melik Eşref >> << İmam Mukbil >> Mekke-i Mükerreme ye gönderub harem-i şerifin bâzı mahalleriyle Kâbe-i muhteremenin sakfını tecdid ve dâhil-i beyt-i şerifin kırmızı bir kisve ile tezyin eylemiş. Müşârün-ileyh << Melik Eşref >> tarafından sekiz yüz sekiz senesinde Cidde'de gümrük rusûmu ihdas kılınmıştır. Sekiz yüz yirmi altı senesinde mülük-i munkırza-i Yemaniye'den << Melik Muzaffer >> de Kâbetullahın mermerini tâ'mir ve kendi namını bir mermere hakk' etdirilerek cedar-i şerifeden cihet-i ğarbiyeye vaz' etmiş. Sekiz yüz kırk üç senesinde Mısır Meliki << Sultan Çakmak >> sakf-ı Kâbe-i Mükerrmeyi tecdid ve dâhiliyle hacar-i şerif mermerlerini minarelerle beraber tâ'mir etdirilerek Makam-ı << İbrahim >> ile << Hanefi >> makamının balasını tebyiz eylemiştir. Sekiz yüz elli iki senesinde haremyn nazırı ünvanıyla gelmiş olan << Hacı Bayrâm >> dahi harem-i şerifin bir mikdarını tâ'mir ve termim eylemiş imiş. Seksen bir senesinde Mekke-i Mükerreme'ye bir ahşab minber irsâl eyleyen Mülük-ü Mısıryeden << Sultan Kayıtbây >> dahi derun-ı beytullahı tâ'mir ederek ismini bir taşâ hakk ile vaz' etmiş olduğu gibi << Bâb-ı Nebi >> civarındaki minare ile mescid-i << Hayfi >> termim eylemiştir. **(Sayfa 33)** Mısır Meliki << Sultan Gavri >> tarafından sekiz yüz seksen sekiz tarihinde << Bab-ı İbrahim >> üzerine bir kemer ve onun üstüne bir kasr-ı bina edilub bu kasrın iki tarafına birer mesken ve ittisalına birkaç hane inşa etdirilerek cümlesi vakf edilmiş ise de harem-i şerifin fevkinde olmak mülabesesiyle vakfin âdem-i sıhhatine ekser ülema fetva vermiştir.

(Vilât-i Salife-i Mekke-i Mükerreme)

Zuhuru İslâmdan sonra Mekke-i Mükerrerme'ye ilk vali olan zat feth Mekke-i Mükerrerme'ye dair yukarıda serd olunan tafsilat zeylinde zikr-i sabk eden << cenab-ı Atabe bin Es-seyyid bin ibni El-abbas bin Ümeyye bin Abdüşşems bin Abdimenâf >> radiyallahu ânh hazretleridir. Müşârün-ileyh Mekke fethinden sonra tarafı eşref-i cenab-ı risâlet penâhiyeden Mekke-i Mükerrerme'ye vali nasb olunarak lisan-ı muciz-i beyân-ı nübüvvet penahiyeden kendisine hitaben << Ben seni gemiler üzerine vali nasb edub gönderiyorum. Bilir misin seni hassa-i ehyullah üzerine izâm ediyorum >> buyrulmuşdur. Müşârün-ileyh hicretin on üçüncü senesine kadar valilikde kalub o sene hazret-i << Ebu Bekir Es-Sıddık >> radiyallahu ânh efendimiz hazretlerinin irtihâl-i dar-ı cina buyurdıkları gün ol dahi rihlet-i dar-ı ahiret eylemişdir. **(Sayfa 34)** Bundan sonra hülafayı raşidin zamanlarından ta üç yüz elli sekiz senesine kadar pek çok valiler nasb ve 'azl olunmuş olduğu halde sene-i mezkureden itibaren vilâyet imâret namıyla eşraf canibinden tefevvuz deruhde olunmuşdur. Ol eşraf ise dört tabakadan ibaret olarak onlara << Müseviyyun >> ve << Süleymaniyun >> ve << Hevaşim >> ve al-i katede denilur. Beş yüz doksan yedi senesine kadar imaret << Müseviyyun >> ve << Süleymaniyun >> ve << Hevaşim >> yanında yekdi ğerine intikâl ederek bâde-hu << ali katede >> ye geçmiş ve şimdiye kadar tâ'yin buyrulan ümera o sülale-i celileye mensub bulunmuşdur. Umera-i Mekke-i Mükerrerme muâzzez olarak yalnız hilafete dua ederlerdi. Hutta-i Hicaziye'nin devlet-i ebed müddet Osmaniye canibinde temlik âkibinde vâli tâ'yin ve ikamesine bed olunmuş olduğu halde mesned-i celil-i imaret dahi ibkâ olunarak tâ'yin buyrula gelen ümerayı kiram haklarında izaz ve ihsan oluna gelmişdir. Bina-i âliyye ol vakitden bu ana kadar imâret ve vilayetde bulunan zevât-ı kiramın isimleri beyân olunmak istenildise de vehhabi meselesinden evvel gelub geçenlerin tarihi tâ'yin ve infisalleri layıkıyla anlaşılmadığından ilerde bit-tahkik defa-i saniye sâlnâmesine derc olunmak için mesele-i mezkureden sonraki ümera ve vulâtın bervechi zir derc ve tezbiriyle iktifâ olundu. **(Sayfa 35)**

(Ümerayı Mekke-i Mükerrerme)

Vehhabi mes'elesinin zuhuru esnada Mekke-i Mükerrerme'de emir bulunan << Şerif Galib ibn-i Müsaid >> bin iki yüz yigirmi sekiz senesi zil kaidesinde 'azl olunmuşdur.<< Şerif Yahya Bin şerif Surur >> birader zâdesi << Şerif Galib >> üzerine emir-i Mekke-i Mükerrerme olmuş ise de bin iki yüz kırk senesinde Mekke-i Mükerrerme'den ihrâc edilmişdir.<< Şerif Mehmed ibn-i Abdulâyn ibn-i Âvn >> bin iki yüz kırk üç tarihinde Mekke-i Mükerrerme imâretine nasb-ı ika'd buyrulmuşdur.

Devletlü siyadetlü << Şerif Abdulmutalib >> efendi hazretleri ki << Şerif Galib >> in oğludur. Bin iki yüz altmış yedi ramazanında şerif Muhammed bin Avne halef oldular. Bin iki yüz yetmiş iki senesindeki vakâ-i mâlume üzerine << Abdulmutalib >> efendi hazretleri 'azl olunarak imâret-i celile ikinci defa olarak << Şerif Muhammed bin Âvn >> e tevcih buyrulmuşdur. Bin iki yüz yetmiş dört senesinde << Şerif Muhammed bin Âvn >> irtihâl etmekle imaret-i celile meclisi hâs vükela azasından büyük oğlu << Abdullah >> paşaya tevcih buyrulmuşdur. Bin iki yüz doksan dört tarihinde << Şerif Abdullah >> paşanın vefatıyla şuray-ı devlet âzasından biraderi << Şerif Hüseyin (Sayfa 36) Paşa bin Mehmed ibni Âvn >> Mekke-i Mükerrerme imâret celilesine tâ'yin buyruldu. Bin iki yüz doksan yedi senesinde << Şerif Hüseyin >> Paşa'nın Cidde'de bir serserinin ansızın darb ettiği hançer zahmından müteessiren vefat eylemesi üzerine ibtidayı infisalinden o tarihe kadar zir-i cenâh-ı saltanatı seniyyede mazhar-u refah-u izâz olan << Abdulmutalib >> efendi hazretleri be tekrar taraf-ı Devlet-i Aliyye'den Mekke-i Mükerrerme'ye amir nasb tâ'yin buyruldu. Doksan dokuz şevvalinde << Abdulmutalib >> efendi hazretleri 'azl olunarak imâret-i celile << Şerif Muhammed bin Âvn >> nın mahdum-ı bozorkvarı şuray-ı devlet azâ-i izamından devletlü siyadetlü << Şerif Avnurrefik >> paşa hazretlerinin uhde-i istihâl-i haşimanelerine tevcih buyrulmağla müşârün-ileyh hazretleri doksan dokuz senesi zilhiccesinin dokuzuncu günü mahsus vapurla Cidde'ye ve ertesi eyd-i esha günü Mekke-i Mükerrerme'ye muvaselet buyurmuş ve hala rızay-ı âli-i cenab-ı hilafet penahiyeye tevkif-i hareketle meham-ı imâreti ruviyyet eylemekde bulunmuşlardır.

(Hicaz Vâlileri)

Bin iki yüz elli altı senesinde Mısırlının Hicaz'dan çekilmesi üzerine elli yedi tarihinde << Tâtâr Osman >> paşa Hicaz valisi (Sayfa 37) tâ'yin olunmuşdur. Müşârün-ileyh Hicaz'da hüsn-ü idare ile iştihâr etmiş ve hindîler cebeline küçük bir kal'â inşa eylemiş imiş. Bin iki yüz altmış bir tarihinde << Tatâr Osman >> paşa Cidde'de vefat etmekle yerine << Kemal >> paşa tâ'yin olunmuş ise de kablen muvassale infisâl eylediğinden yerine << Şerif >> paşa tâ'yin kılınmışdır. Bin iki yüz altmış beş tarihinde << Şerif >> paşanın vukû' infisâline mebni << Hasib >> paşa Hicaz valisi tâ'yin buyrulmuş ve birçok teşebbüsât-ı hayriyede bulunmuş ise de bâzı mevâni cihetiyle yalnız metruk ve muâttal bulunmuş olan Haseki Sultan imâret-i amiresini iadeten ihyaya mevkuf

olmuştur. Bin iki yüz altmış senesinde << Hasib >> paşa azl olunarak yerine << Agâh >> paşa tâ'yin olunmuştur. Bin iki yüz altmış dokuz tarihinde << Agâh >> paşa infisâl ederek erzincan-ı devletlû << Ahmed İzzet >> paşa hazretleri Hicaz valisi tâ'yin buyrulmuş ve << Şüheda >> nam mevkide kendileri için bir köşk inşasına muvaffak olmuştur. Bin iki yüz yetmiş senesinde Ahmed İzzet Paşa hazretleri 'azl edilerek yerine << Kamil >> paşa gelmiş ve vakâ-i malumenin zuhuru müşârün-ileyh zamanına tesadüf etmiştir. Bin iki yüz yetmiş üç senesinde << Kamil >> paşa infisâl ederek yerine << Mahmud >> paşa nasb ve tâ'yin edilmiştir. **(Sayfa 38)** << Mahmud>> paşa bir seneyî tek mil itmeksizin 'azl olunub birine yaver-î ekrem hazreti şehriyârı devletlû << Namık>> paşa hazretleri Hicaz Valisi ta'yin buyrulmuş ve Cidde vak'asının tahaddüsü müşârün-ileyh hazretlerinin zamanına tesadüf etmiştir. Bin iki yüz yetmiş beş senesinde << Namık >> paşa hazretleri Hicaz valiliğinden infisal itmekle Kütahyalı << Hacı Ali >> paşa nasb ve ta'yin olunmuştur. Bin iki yüz yetmiş sekiz tarihinde << Hacı Ali >> paşa infisal ederek << Hakkı Paşazade İzzet>> paşa Hicaz Valisi olmuştur. Müşârün-ileyh hükümet hey'eti içün Taifde bir konak yapmıştır. Bin iki yüz seksen bir senesinde << Vecihi>> paşa İzzet Paşa yerine Hicaz valisi olub üç sene sonra Taifde vefat eylemiştir. Vecihî Paşanın vefatıyla halefi << Muammer>> Paşanın muvaseletine kadar ol vakit muhasebeci bulunmuş olan Suriye merkez mutasarrıfı saâdetlû << İzzet >> efendi hazretleri sekiz ay kadar vali vekâletinde bulunmuş ve bin iki yüz seksen dört zil ka'desinin birinci günü << Muammer >> paşa mevki' me'muriyetine muvaselet etmiştir. Bin iki yüz seksen yedi senesinde << Muammer >> paşa infisal **(Sayfa 39)** itmekle << Hurşid >> Paşa Hicaz Valisi tâ'yin olunmuş ve seksen sekiz senesinde infisal etmekle Hicaz Vilayeti ilğa ve Cidde mutasarrıfı namıyla ferik << Kasım>> Paşa tâ'yin ve i'zam kılınmıştır. Bin iki yüz seksen dokuz tarihinde Hicaz Vilayetinin iadeten teşkiliyle valiliği << Muhammed Reşid >> Paşa uhdesine ihale olunmuştur. Bin iki yüz doksan bir senesinde << Muhammed Reşid >> Paşa infisal ederek yerine sadr-ı esbak şirvanî << Muhammed Rüştü >> Paşa tâ'yin olunmuş ise de muvaseletından bir buçuk ay sonra Taifde vefat etmekle << Abdullah İbni Abbas>> radiyallahû ânhû efendimiz hazretlerinin türbe-i şerifeleri derununa defn olunmuştur. Müşârün-ileyhin harem-î şerif dâhilinde bir kütübhanesi vardır. << Muhammed Rüştü >> Paşanın vefatı üzerine halen Bağdat vilayeti celilesi valisi devletlû << Takiyüddin >> Paşa hazretleri Hicaz valisi tâ'yin buyrulmuştur. Bin iki yüz doksan dört senesinde << Takiyüddin >> Paşa hazretleri

infisal ederek << Halet>> Paşa Hicaz'a vali tâ'yin olunarak vürud eylemiştir. << Halet >> Paşanın bin iki yüz doksan altı senesinde Cidde'de vuku-û vefatına mebni yerine halen Aydın vilayet-i celilesi valisi devletlû << Raşid Naşid >> paşa hazretleri vali tâ'yin (**Sayfa 40**) buyrulmuş ve mizac-ı mevkî-î şerife muvafık bir meslek idare ittihaz buyurmuştur. Bin iki yüz doksan yedi senesinde << Naşid >> paşa hazretleri infisal ederek müşiran-ı izam-ı askeriyeden devletlû << Safvet>> paşa hazretleri Hicaz valisi tâ'yin buyrularak selefleri << Naşid>> paşa hazretlerinin meslek-î merğubelerinde devam buyurmuşlardır. Bin iki yüz doksan sekiz senesi evâhirinde << Safvet>> paşa hazretleri infisal itmekle Erzincanî << Ahmed İzzet>> paşa hazretleri def'a-i saniye olarak Hicaz'a vali tâ'yin buyrulmuş ve mevasılatlarına kadar ol vakit yalnız kumandanlıkla î-zam buyrulmuş olan vali-î Ali-î velâyet devletlû << Osman Nuri>> paşa hazretleri bairade-i seniye vali vekâletini ifa buyurmuştur. Doksan dokuz şa'banında << İzzet>> paşa hazretlerinin azli ile Hicaz vilayeti valiliği kumandanlığına ilaveten devletlû << Osman Nuri>> paşa hazretlerinin uhde-î istihâl-i âlilerine ihale ve tefviz buyrulmuştur. Müşârün-ileyh hazretlerinin niyyat-ı merahim âyât-ı hazret-î hilâfet penahîye muvafık bir meslek ittihazı ile idarece vücuda getirdüğü hüsn-ü îslahatın ta'rif ve tafsilinde kat-ı nazar ile << Ğayret >> kışlası namı ile hazine-î devlete bâr olunmaksızın bina eylediği kışla-î hûmayun ile topçular için << Ciyad>> da inşa eylediği diğeri bir kışa ile << Safa >> nam mahall-i mübarekdeki (**Sayfa 41**) karakolhane ve << taîf>> teşle-î hûmayunun tecdid mertebesindeki ta'miratı ve dahîl-i belde-î mübarekede << ayn-ı zübeyde>> den müteaddîd çeşme ve sebîller îhdası bulunduğu himmet bi-hemtâları ve << hamîdiye>> namîsîyle hem dâire-î hükûmet-î seniye ve hem de asakîr-i şahane için kışla olmak üzere inşa itdirmekte buldukları dâire-î 'azime kendülerini eslâfe karşı bir mertebe-î imtiyazda buldurmak için baliğın ma'belâğ kifayet edecek âsâr-ı mehasin desardandır. O bir sahifelerde te'sis ve tâ'mirinden haber verilen harem-î şerîf Mekke-î Mükerreme ki << Mesacid-î Muhtereme-î Selase>> nin birincisi olan << Mescid-î Haram>> dır. Tafsilat-ı evveliyeden ma'lum olur ki Ka'be-î Mua'azama işbu << Mescid-î Haram >> ın vasatında ve << Zemzem Kapusi>> da bab-ı saâdet beytullahın cihed-î şark-ı cûnubisinde bulunduğu gibi << makam-ı İbrahim aleyhi's-selâm >> dahi bab-ı şerif-î mu'azzam ileyhın karşı tarafında ya'ni cihet-î şimalidesindedir << Hacer-î şerif>> Kâ'be-i Mua'zzamanın şimal-î cihetinde ve << makam-ı Hanefî>> anın karşı tarafındadır Şafiî makamı. Mahâll-î münifi ta'rif olunan zemzem kuyusunun üzerinde

ve << makam-1 maliki>> Ka'betüllahın semt-î ğarbiyesinde ve << makam-1 hanbeli>> dahî cihet-î cenûbisinde vaki'dir. Kanuni Sultan Süleyman aleyhirrahmetû ve'lġufran hazretlerinin irsâl buyurmuş oldukları sahaif-î evveliyede zikr olunan minber-î bî nazir **(Sayfa 42)** dahi makam-1 İbrahim'in ittisalındadır. Mescid-î Haram'ın << Babus'selam >> ve << deribe >> ve << ziyâde>> ve << Kutbi >> ve << Bastîye>> ve << Atîk>> ve << UmRE>> ve << İbrahim>> ve << Vedaa'>> ve << İmhanî>> ve << Mücahid>> ve << Ciyad>> ve << Safa>> ve << Bağla >> ve << Nüu'uş >> ve << Alî >> ve << Abbas >> ve << Neb'i >> namıyla her biri üçer dörder kemerli on sekiz kabsu ve yedi minaresi vardır.

(Dâhil-î Mekke-î Mükerrerme'de ve Ârafat ile Minada vaki')

(Mesacid-î Şerife)

Birincisi << Mescidü'r raye>> der ki Mekke-î Mükerrerme'nin ciheti şerifesinde ve cennet-î mualla caddesinin sağ tarafında vaki' ve sahabe-î kiramdan << Cüber ibnî mu'ttam ibnî Adiy >> nin kabusına muttasıldır. İşbu mescidin banisi << Abdullah bin ubeydullah bin el Abbas bin Muhammed bin Ali bin Abdullah bin Abdi bin Abdulmuttalib >> olub hulefa-î abbasiyeden << Mu'tasım billah>> da tâ'mirine muvaffak olmuşüdi. İkincisi << Mescidü'l cin >> dir ki belde-î tahrenin ulvinde ve cihet-î ğarbiyesinde vaki' olarak taife-î cannın din-î Mübin-î İslamı kabul ederek hazreti Fahr-î risâlete bey'at eyledikleri mahaldir. **(Sayfa 43)** Üçüncüsü << Mescidü'l icabe >> olub haric beldede ve Mekke-î Mükerrermenin cihet-î şamiyesinde vaki' m'abide nam mevki'de ka'indir. Dördüncüsü yine cihet-î şamiyede ve minaya gider iken sol taraftaki ukbenin kurbunda vaki' << Mescidü'l Bey'at >> dir ki hazreti resul-î ekrem sallallahu aleyhi vesellem efendimize ensar-ı kiram burada arz-ı bey'at etmişlerdi. İşbu mahall-ı aliyi hûlefa-î abbasiyeden << el Mensur >> halifenin bina ve inşa etmiş oldukları derununda bulunan iki aded taşın birisi üzerinde mahkûk hududdan müstefad olur. Beşincisi minada << cemre-î ûla >> ile << cemre-î vusta>> beyninde ve << daru'l minhar >> ta'bir olunan mahalın ittisalinde ve minanın cihet-î şarkiyesinde vaki'dir. Derun-u mescidde bulunan mahkûk taşdan istifade olunduġına göre hazreti resûl-î ekrem salat-ı duhayı orada eda ve kurbanı dahi orada nahr iderek isal-ı kabulġâh-ı hazret-î hûda buyurmuş ve mûluk-u yemaniyeden <<el meliku'l Mansur >> altı yüz kırk beş sene-i hicriyesinde işbu mescid-î şerifi tâ'mir etmiştir. Altıncısına << Mescidü'l kebeş >> tesmiye olunur ki hazreti İsmâ'il aleyhi's-selâm için feda buyurulan kurbanın mezbahası olub minanın cihet-î şamiyesinde vaki' olan

mahall-ı mübarektir. **(Sayfa 44)** Yedincisi << Mescidü'l hayf>> dir ki bir minare ve iki kapuyi havi olub minanın cihet-î yemaniyesinde vaki'dır. Sekizincisi dahi kezalik cihet-î yemaniyede vaki' cebelin zeylinde << vel Murselat >> sure-î şerifesinin nüzûlgâhı olan mahal mübarektir. Dokuzuncusu << Meş'erû'l haram >> dir ki müzdelife nam mahall-ı alinin cihet-î yemaniyesinde vaki' olan Mescid-î şerifdir. Onuncusu Arafat'daki << Mescid-î İbrahim>> aleyhi's-selâm dir. İşbu Mescid << Cebel-î rahme >> nin sağ cihetinde ya'ni cihet-î ğarbiyede vaki'dır. On birincisi << Mescid-î ten'im >> ki umre götürülen mahall-î mübarektir. İşbu Mescid Mekke-î Mükerreremenin aşağı tarafında ve cihet-î ğarbiyesinde vaki' olub belde-î tahireye bir saatlik mesafededir. On ikincisi Mescid << Zi'tuva >> tesmiye olunur. İşbu mescid Mekke-î Mükerreme'nin cihet-î şamiyesinde ve hariç-İ beldede kâ'in olub ittisalinde dahi bir kuyu vardır.

(Mekke-î Mükerreme'de vaki' Measîr celilenin en meşhurları da)

(vech-î âti üzre ta'dad olunur)

Şöyle ki << Mevlid-î saâdet mûrid >> hazreti risâlet penâhi **(Sayfa 45)** Mekke-i Mükerreremenin cihet-i şarkisinde ve şa'b-ı << nebi-i haşim >> mahallesinde ve << seyyidina ali ibni bin talib >> kerremallahu vechhu hazretlerinin maskat-ı re'si alileri dahi << mevlid-i şerif-i nebevi >> kurbundadır. Kerime-i muhtereme-i hazreti peygamberi << fatmatüz zehra >> radiyallahu ânha hazretlerinin mevlid-i şerifeleri ki << hadicetü'l kûbra >> validemiz hazretlerinin saâdet haneleridir. Belde-i tahirenin cihet-i yemaniye ve şarkiyesi beyninde ve << sokak-u'l hacir >> nam mahall-i alide vaki' olmağla derununda etfal-ı ahâli-î kiram kıraat-ı kur'an-ı azimu's şanı ta'lim ederler.<< Ebi Bekri's siddik >> radiyallahu ânhu efendimiz hazretlerinin saâdet haneleri işbu mahall-i pişkahinde ve mevlid-î şerifleri dahi belde-î tahirenin cihet-i yemaniyesinin << Mesfele>> nam mahalinde vaki'dir. Ammû ekrem hazreti risâlet penâhi seyyidu's şüheda seyyidina << Hamza >> hazretlerinin mevlid-i şerifleri dahi belde-i mübarekenin cihet-i yemaniyesinde ve yine Mesfele mahallesindedir.<< daru'l hîzran >> tesmiye olunan mahall-i ali dahi safanın cihet-i şarkiyesinde dar-ı << beni şeybe >> ye muttasıl dar sokak dâhilindedir. İşbu mevki-i mübarek kablel hicre ibadet hane-i cenab-ı nebevi ittihaz buyrulmuşdu. **(Sayfa 46)** Saâdet hane-i hadicetü'l kûbra ittisalinde de kable'l resale hazreti fahr-i âleme eday-ı salat ve selam eden taş mevcuddur.

<< Cibâl-i me'sure-i şerife üç cebeldir >>

Bunlardan birisi << hari >> yani mebd-e-i manbet << Cibril-i emin >> olan << cebel-i nur >> dir ki hazreti fahri risâlet efendimizin risâlet-i seniyelerinden evvel ve sonra me'vayi ittihaz buyurmuş oldukları mahall-ı alidir belde-i tahirenin cihet-i şamiyesinde ve Mekke-i Mükerreremeye bir saat mesafede vaki'dir. İkincisi << cebel-i ebi kubeyş >> dır ki işbu cebel belde-i tahirenin cihet-i şarkiyesinde ve safa nam mahall-i ali bunun damenindedir. Üçüncüsü << ceberi sevr >> dir ki resûl-i ekrem sallallahu aleyhi vesellem hazretleri sanadid-i kureyşden ihticab ve ihtifa zamanında refik-i ğarları hazreti ebi bekri's siddik ile oraya teşrif buyurdular. İşbu cebel belde-i tahirenin iki saat bu'dünde ve cihet-i yemaniyesindedir. Mekke-i Mükerreremde iki kabristan olarak bunlardan biri << cennet-i mualla >> dır ki belde-i tahirenin cihet-i şamiyesinde vaki'dir aleyhi's-salatü ve's selam efendimiz hazretlerinin ecdad-ı azam ve ammi (**Sayfa 47**) bozorkvar << Ebu Talib >> ile seyyidetün nisa hazreti << haticetü'l kübra binti huveylid >> ve hususan sadef-i dürdane-i cenab-ı peygamberi hazreti << amine binti veh ezzühri >> validemiz işbu ğan-ı ğabernak metfun << Abdurrahman ibn ebi bekri's siddik >> hazretleri ile sair ashab-ı kiram ridvanullahi teâ'la aleyhim ecmain hazratı dahi onların car-ı mezar-ı lami'ul envar olmağlada mazhar-ı rahmet rabbi biçündür. Kabrisdan-ı Mekke-i mükerreremenin ikincisi << şebike >> nam mahalde ve belde-i tahirenin cihet-i ğarbiyesinde vaki' olub derununda birçok evliya-ı kiram ve ulema-i i'lam medfunudur.

<< Mekke-i Mükerreme'de bulunan Zevaya-i Şerife >>

Aliyyül Kâri Hazretlerinin	zewayesi	cenneti muallada ve hacun kuyusuna muttasıldır.
Şeyh Abdul-vahhab el Kebir	“	Hacun nam mahall-i alidedir.
Şeyh Abdul-vahhab Sağirin	“	cenneti mu'allada şabletü'n nurdadır.
İbn-i Ulvan Hazretlerinin	“	mu'allada Süleymaniye makberesinde kâ'indir.
Abbasin Hazretlerinin	“	nika nam mahallede ve cihet-i ğarbiyede kâ'indir. (Sayfa 48)
İbadi hazretlerinin	zewayesi	felak nam mahalledir
Rukai' hazretlerinin	“	suku'l mualladan cihet-i ğarbiyede kain

İmam Nesaki Hazretlerinin	“	bu dahi
Aliyu’l Bedri hazretlerinin	“	şaub-û amirede cihet-i şarkiyede
Ahmedu’l Bedevi hazretlerinin	“	cûderiye
Abdulkadir Geylani Hazretlerinin	“	müd’ada cihet-i ğarbiyede.
İmam Taberi Hazretlerinin	“	müd’ada sokaku’l taberi nam
mahalededir.		
Eş-şeyhu’s Selman Hazretlerinin	“	babu’z ziyâde de cihet-i
ğarbiyede		
Adili Hazretlerinin	“	şamiye mahallesinde
Sahibu’l Cevherinin	“	ğayret kışla-î hümayununa
muttasıldır.		
Tacuddin Hazretlerinin	“	cebel-i hindiyede cihet-i
ğarbeyededir.		
Şeyh Müsafir Hazretlerinin	“	şibike mahallesinde
İdirusi “	“	bu dahi
El Mahcub “	“	“
(Sayfa 49)		
Halid bin el Velid Hazretlerinin	zewayesi	harretu’l babda
		cihet-i yemaniyede
Şah Mahmud Hazretlerinin	“	cervel nam mahallede
		cihet-i ğarbiyede
Şüheda-i Feth Hazeratı	“	Mekke-i mükerremenin
		yarım saat haricinde şüheda nam
		mahallededir.
Seyyidena Ömer el Faruk “	“	cebel-i umrede cihet-i
		yamaniyede
Es seyyid el hidad Hazretlerinin	“	ciyad nam mahallede
		cihet-i yemaniyededir.
Muhammed bin İsa Hazretlerinin	“	safa nam mahall-ı alide
		kâ’indir.
Delailu’l hayrat müellifi İmam Cüzuli “	“	kaşaşiyede kâ’indir.
Bahauddin Hazretlerinin	“	suku’l leyilde kâ’indir.
Şeyh Harun “	“	imaret

celile dairesinde
muttasıldır.

Şâzeli Hazretlerinin

“ vadi-i şezake felâk
mahallesindedir.

Kanal tarikiyle Mekke-i Mükerreremeye gelecek olan memalik-i mahruşe-i şahane hacıları vapurlarının rabiğ-i hizasına mevasılatı akibetde ihrama girerler. İki gün sonra Ciddeye vasıl olarak orada **(Sayfa 50)** vekale ta'bir olunan cesim misafir hanelerde ikin gün ve yahud daha ziyâde ikamet itdikden sonra merkeb veya deve ile Mekke-i Mükerreremeye hareket ederler. Merkeble hareket edenler saat dokuz veya on raddelerinde Cidde'den kıyam ederlerse ertesi günü saat on ve nihayet on bir raddelerinde Mekke-i Mükerreremeye vasıl olurlar amma deve ile hareket edenler yine saat on ve on bir raddelerinde Cidde'den kıyam ettikleri halde ertesi günü ales-sabah Cidde'ye vasıl olurlar. Cidde'de hüccacın ikameti için aşe ta'bir olunur sazdan ma'mul bir nev' kûlbeler vebir cami'-i şerif vardır o gün Cidde'de kaldıktan ve ma'zeret-i şeriyeye istinaden rabiğ hizalarında ihrama girmemiş olanlar ihram giydikten sonra ikinci namazını ba'del eda yola çıkarlar ve o gecenin sekizinci veya dokuzuncu saatında Mekke-i Mükerreremeye dâhil olurlar akib-ü mevasılatda evvelan tavaf ve sonra sa'i ederek ba'dehu ihramdan çıkarlar. Cidde'den deve ile gelmek isteyenler iki vecihle rakib olurlar ki birincisi bir deve üzerine mehmûl iki şakduf içine iki kişi girer ikincisi bir kişi bir devenin üzerine hayvana binercesine rakib olur şakduflar birkaç şekil ve suretde ise de kafesinin deve üzerinde bulunuşu bir tarz ve hey'etdedir bunlar içinde bir adam yatabilecek tuûlde ve bir arşun kadar arzında olarak doğramacı **(Sayfa 51)** işi kerasteden i'mal olunub içleri ba'zı sandalyelerin içi gibi bir nev' hasır ipiyle örülür ve üzerlerine nisf-ı kaba şeklinde kalın yelken bezi kablanmağla ikisi bir yere götürülerek deve üzerine örüldükten ve üzerine kilim konulduktan sonra taht-ı revanların kubbesi gibi düz bir kubbe şekli ira'e eder. Deve ayakta iken dört beş kademeli küçük bir derdiban ile bunların içine girerler dildikleri halde akşamdan sabaha kadar uykularını alabilirler. Cidde'den Mekke-i mükerreremeye taht-ı revanlarla da gelenler eksik olmaz yolda bir güne arıza olduğundan arabada işletdirelebilir. Mekke-i Mükerremeden bidd' ile ta Cidde'ye kadar tarikin on mahalinde derbentler olmağla her birinde taraf-ı hükümetinden miktar-ı kâ'fi azptiye bulundurulur. Gerek bu tarikden ve gerek cihat-ı saireden Mekke-i mükerremede içtima'a eden Hücczc zi'l hüccenin beşinci gününden bida' ile dokuzuncu gecesine kadar kafe-i ahâli-i kiram ile

beraber muharrem oldukları halde şakduf ve merkeblerle Mekke-i Mükerreremin cihet-i şarkiyesinde ve << beş saat bu'dinde kâ'in << Arafat >> a çıkarlar ve elli beş metru irtifaında bulunan cebel-i Arafat önündeki sahraya çadırlar kurarak ikamet ederler bu sahra bir kilometrû ve budünde ve satih müstevi şeklinde olarak aynı Zübeyde bunin cihet-i şarkiyesinden cerayan eder. **(Sayfa 52)** Zilhiccenin dokuzuncu günü vakt-i zevali müteâkib hüccac-ı müslimin vakfiye durular. Mekke-i mükerreme kadısı bulunan zat-ı fezail simat bir << hecin >> üzerine rakib olduğu halde << aleyhissalatü ve'selam >> efendimiz hazretlerinin damen-i cebel << Arafat >> da eday-ı salat buyurmuş oldukları mahall-i mübarekin üst tarafına giderek vakt-i ğuruba kadar << hizbu'l a'zam>> duasını kıraat eder. O sırada muhammelin-i şerifin dahi mürtekib-i alâlarla damen-i cebel Arafada götürülerek oraya vaz' olunur. İşbu dua-yı icabet intimanın kıraatı esnada cebel-i << Arafat >> üzerinde tahşid eyleyen binlerce Müsliminin << lebbeyk allahümme lebbeyk >> saday-ı tâat efzasıyla sahray-ı Arafat numune numay-ı sahe-i arasat olur. Kadı efendi << hizbu'l a'zam >> ı kıraat eder iken etrafında asakir nizamiye-i şahaneden bir bölük efrad bulundurulur. Buna sebep ise hüccacın ekserisi o esnada elleri ile kadı efendinin üzerine dokunmağı teyemmün ad edib fakat tezahümleri iz'ac mertebesine varmakda olmasından kadı efendinin elini eteğinin tutmak isteyenleri sıraya koymaktan ibaretdir. Vakt-i ğurubun hulul-i fişenkler atılarak hüccaca i'lan olunması akabinde herkes şakduf veya develeri üzerinde bulunurlar. Emir-i Mekke-i Mükerreme ile Hicaz valisi ve sürre-i hûmayun eminleri saye-i hazret-i padişahide araba ve taht-ı revanla azimet ve 'avdet **(Sayfa 53)** ettiklerinden her birinin önlerinde birkaç dakikada bir toplar ve enva-ı fişenkler atılarak cümlesi hüccac ile beraber << müzdelife>> ye 'avdet ederler.Müzdelifede akşam namazıyla yatsu namazı birlikde kılınarak kâfe-î hüccac o gece oraya nakl ettikleri çadırlar derununda beytutet ve ertesi eyd-i assa günü ale's sabah << Mina >> ya muavedetle kurbanlarını dahi zeybh etmeğe mübaşeret edib üç gün << Mina >> da ikamet ederler.Muayede resmi dahi << Mina >> da icra olunub azim şenlikler edilir ve her cihetden getirilmiş olan emti'a ve akmişe için büyük bir pazar kurulur.Bu üç gün içinde ikamete mahsus olmak üzere << Mina >> da üç yüzden mütecaviz cesim haneler mevcut iduğünden çadırdı ikameti haz etmeyenler bu hanelerden istikra ederler.Bu üç gün zarfında hüccac << Mina >> dan Mekke-i Mükerremeye inerek hac tavafını eda ve dilerse hac sa'yinide o sırada ifa eyler.Minada icra olunan tanzifat ve haste olanlar hakkında tahsis olunan mahall-ı müdavât ile mezbuhat hakkında icra

edilen muamelat aşağıda beyan olunur. Erkân-ı hacc-ı şerifi ifa eden hüccac-ı zevil ihtiram << Umre >> götürmek için Mekke-i Mükerreremenin bir buçuk saat bu'dünde ve cihet-î (Sayfa 54) ğarb-i şimaliyesinde ka'in << ten'im >> nam mahalle giderek Mekke-i Mükerrermeden muharrem olmayarak çıkmış olanlar orada ihrama girerek ihram namazını kılub da'vat-ı mahsusasını tilavet ettikten sonra 'avdetle bir tavaf ve bir sa'i eder. Bir takım asakir-i nizamiye-i şahane süvarisiyle kılar hacc-ı şerif emininin taht-ı muhafazasında ve surre emini bulunan zat refakâtında olarak müretteb alay ile bahersene Şam'dan vurudî mu'tad olan << mahmel-î şerif << ve alem >> hazerat-ı faruk << radiyallahu anh ile mu'tad olan teşrifat ile vürûd eylenen << mahmel-î şerif >> musri ibtiday-ı vürudunda << şeyh Mahmud >> ve << şüheda >> nam mahallere konularak emîr-i Mekke-i Mükerreme ve Hicaz valisi taraflarından büyük alaylarla resm-i hoş amedi icra olunduktan ve alay ile Arafat'a çıkarılıb gerü Mekke-i Mükerrmeye getirildikten sonra harem-i şerife vaz' olunur. Gidecekleri gün dahi büyük bir alay tertib ve muhammilin-i şerifin mahsus müzeyyen develer üzerine tahmil olunarak asakir-i nizamiye-i şahanedan süvari ve piyade bir iki tabur selam vaz'iyetinde bulunduğu halde Hicaz valisi bulunan zat büyük üniformasıyla muhammil-i şerif hamil olan devenin sırma ve katifeden ma'mul yollarını tutarak << safa >> önünde üç kere dolaşdırarak ba'det takbil surre-i hümayun eminine tevdi' ve teslim (Sayfa 55) eder. O sırada musikaler ve muhammilin-i şerifine mahsus olan kös ve nakralar oyularak mahmileyn-i şerifin Medine-i Münevvereye müteveceihan hareket ederler. Mekke-i Mükerrermeden hareket eden mahmileyn-i şerifin ile Hicaz kafilelerine Medine-i Münevvereye gitmek için sultani ve fer' ve şark namıyla başlıca üç tarîk vardır ki imarat ve hükümet tarafından hangi tarik tensib olunur ise kafileler o tariklerden 'azimet ve ekseriya gittikleri yoldan 'avdet ederler. Tarîk-i sultaniden hareket eyleyen bir kafilenin birinci menzili << vadi-i Fatıma >> ikinci menzili << asfan >> üçüncüsü << huleys >> dördüncüsü << bi'r-i kadime >> beşincisi << rabıĝ >> altıncısı << mesture >> yedincisi << Bedir >> sekizincisi << safra >> dokuzuncusu << bi'r-i abbas >> onuncusu << bi'r-i şeryufi >> nam mahallerdir. Fer' tarihinde hareket eyleyen kafilenin de birinci menzili << vadi-i Fatıma >> ikincisi << asfan >> üçüncüsü << huleys >> dördüncüsü << bi'r-i kadime >> beşincisi << rabıĝ >> altıncısı << bi'r-i şuyuh >> yedincisi << ebu deb' >> sekizincisi << reyyan >> dokuzuncusu << ğadir >> onuncusu << bi'r-i maşa >> denilen mevki'lerdir. Irak yolundan gidecek olanların ise konakları << mazmık >> (Sayfa 56) ikincisi << zaribe >> üçüncüsü <<

hade >> dördüncüsü << hade >> beşincisi << sîb'ğa >> altıncısı << surkiye >> yedincisi << sefine >> sekizincisi << hicriye >> dokuzuncusu << ğirab >> onuncusu << ğadr >> on birincisi << kantara >>namındaki mahallerdir.

<< Tarik-i Medine-i Münevveredeki >>

Harb urbanından şeyhu'l meşayih huzeffeye mensub olan samîdât kabîlesi dokuz yüz nüfusdan ibaret oldukları halde Medine-i münevvereye otuz saatlık mesafede vaki' fıkra ve ruhkan nam cebellerde ikamet ederler. Üç bin nüfusi şamil olan saharine kabîlesi dahi şeyhleri İbrahim bin mutlakla beraber zikr olunan fıkra cebelinde ikamet eyler. Bunlardan başka sekiz yüz nüfusdan ibaret olan fazla kabîlesi de şeyh fehd ile beraber yine o cebellerde meskûndur. İvaz bin dervişin beni Ömer denilen ve yedi yüz nüfüsü havî olan cemâatı da cedide nam mevki'de ikamet eder. Beş yüz nüfusdan ibaret olan rihle kabîlesi beni Ömerin şî'ayatından olarak bi'r-i rahhe nam mahalde himeneşin ve devecilikle müte'ayyiştir. Altı yüz nüfusi şamil olarak safra ve hamra nam mevki'lerde bulunan mehamid kabîlesi de keزالik devecilikle ta'ayyiş ederler. Medine-i münevverenin cihat-i şimaliyesinde meskûn olan temim kabîlesinin (**Sayfa 57**) mukadder nüfusî yedi yüzden ve bunlarla hem civar olan saadînkabilesinin mukeddarîde altı yüz nüfusdan ibaretdir. Bedîr ve Huneyn mevki'lerinde meskûn olan Sabah kabîlesi bin dört yüz nüfusdan ibaret olarak ekserisi devecilikle iştiğal ider. Hevazim kabîlesi tahminen iki bin beş yüz nüfusî havî olub safra ve hemza ve cedide nam mevaki'de meskûndur. Yenba'dan Medine-i Münevvere ve cihat-ı saireye mirî ve ticar eşya ve zehâiri o kabîlenin develeriyle nakl ve isal olunur. Bu kabailin umumuna harb urbanı denilir. Bunların havazimden maedası bir kabile hükmündedir. Ekserisi taraf-ı saltanat-ı seniyyeden ihsan buyurulan mertebe-i zahire ile ta'yyiş eder. Fer' tariki üzerinde meskûn bulınan kabailden avf ve sevaid kabîleleri üç bin beş yüz nüfusî havî olub Medine-î Münevvereden reyan nam mahalle kadar olan aradî-i haliyede hamîye neşindir. İki bin beş yüz nüfusî şamil Beni Ömer kabîlesinin nısfî şark tarafından hamîye neşin ve nısf-ı diğeri de reyan mazik ve ebu ziyâ'dan ra'bîğa kadar olan karada mütevatındır. Biladiye kabîlesi bin üç yüz nüfusdan ibaret olarak beni Ömerin zikr olunan meskenlerinde onlara komşuluk ederler. Ğayrdan ra'bîğa kadar hali mahallerde hamîye neşinlik eden lehibe kabîlesi takrîban bin nüfusdan ibaretdir. (**Sayfa 58**) Yedi bin nüfusu hâvî Zübeyd kabîlesi râbiğden bede' ile Mekke-i Mükerreme ve Cidde cihatlerine düşen Halis ve Asfan ve Kazmiye ve Vadiye nâm mahallere kadar hayme-nişinlik ederler ve bâ'zıları da köylerde ikâmet eyler. Bâ'zıları

zan eder ki hüccâcın Mekke-i Mükerrerme'de tahaşşüdü esnâda tanzîfâta ri'âyet olunamamasından birtakım 'ilel-i sâriye tahaddüs eder. Bu za'm u zehâba mübtelâ olanlar bir gûne a'râza tab'iyet etmeyüb de mücerred Mekke-i Mükerrerme arzının ahvâl-i tabî'iyye ve mu'âmelât-ı tanzîfiyyesine 'adem-i ittilâ' cihetinden böyle hilâf-ı hakîkate kâ'il oluyorlar ise aşağıda beyân olunan hakikat ânlar için tashîh-i zan u i'tikâda kifâyet eder. Şöyle ki: <<Endemik>> ya'nî 'illet-i mutavattınayı tevlîd u ihdâs eyleyen otlak ve bataklık vesâ'ir o misillü esbâb ve âsârın kâffesi Mekke-i Mükerrerme ile kurb ve civârında külliyyen mefkûddur. Arz-ı mukaddes Mekke-i Mükerrerme gibi taş ve kumdan 'ibâret olan vâdîlerin hiçbir 'illet tevlîd edemeyeceği ise fenn-i tıb âşinâlarınca kazâyâ-yı Müslime'dendir. Vâkı'â kolera 'illetinin üç seneden beri üst üste Mekke-i Mükerrerme'de icrâ-yı ahkâm eylediği etıbbâ tarafından beyân olunmuşıdi lâkin birincisinde 'inde kolera mevcûd iken Kolombiyan nâm vapurun **(Sayfa 59)** Bombay'dan hüccâc alarak Aden'le ihtilât etdikden sonra temiz patente ile vakt-i hacdan iki ay evvel Cidde'ye gelmiş olmasından 'illetin sirâyetine hükm olunduğu gibi ikinci senesinde de koleradan musâb olan sevâhil-i Hindîye hüccâcını hâmilen gelmiş olan iki kıt'a İngiliz vapurundan birinin mu'ayyen olan on beş gün karantina müddetini ikmâl etmeksizin vakt-i haccın takarrübünü bahâne ederek Kumran'a muvâsalatından iki gün sonra Cidde'ye gelmesi ve hele ikincisinin aslâ Kumran'a uğramayarak hacıları doğruca Cidde'ye çıkarması cihetle hastalığın Mekke-i Mükerrerme'ye sirâyet etdiğinde şübhe kalmamışıdi. Üçüncü senesinde ise Zilhicce'nin beşinci gününe kadar Mekke-i Mükerrerme ile civârı her nev'i 'illetden sâlim iken o günü Mısır'dan vürûd eden mahmil-i şerîf halkı şehir ile ihtilât etmekle ândan sonra koleranın âsârı müşâhede olunmağa başlamışıdi. Çünkü mahmil-i şerîfin Mekke-i Mükerrerme'ye takarrübü esnâda sıhhiye me'mûrunun ifâdesi üzerine hükümet-i mahalliye mahmil-i şerîf cemâ'atinin ahvâl-i sıhhiyesini tahrîrât-ı resmiye ile emîru'l-hâc tarafından isti'lâm etmişıdi. Mahmil cemâ'ati meyânında aslen bir vukû'ât olmadığı tabîblerinin ifâdesinden bahisle cevâben hükümet-i mahalliye beyân kılınması üzerine sıhhiye me'mûru mahmil halkının men'-i ihtilâtına tabî'î lüzûm göremediğinden Mısırlılar şehir ile ihtilât etmiş. Hâlbuki bunlar Mekke-i Mükerrerme'ye gelinceye kadar yolda haylî telefâtları vukû' bulduğu ihtilâtlarından **(Sayfa 60)** sonra tahakkuk eylemişdir. İşte bu sûretlerle 'illetin sirâyeti mahkûm olub ancak her def'asında ahâlîye sirâyet etmeksizin hüccâcın 'avdetini müte'âkib mahv u zâ'il olmuşdur. 'İletin burada devâmını mücib

esbâb-ı tabî'yye olmadığı gibi az müddetde zevâline âtîde beyân olunan tanzîfâtın da haylî medhali vardır.Şöyle ki: Mekke-i Mükerrreme'nin kâffe'-i mahallâtı ve bütün çarşu ve pazarları mu'ayyen olan ikişer üçer âdem ma'rifetiyle süpürülerek Tobhane-i Amire ma'mûlâtından demir arabalar vâsıtasıyla süpüründülerin kâffesi hâric-i memlekete nakl ile orada defn u ihrâk edilir. 'Umûma mahsûs olan helâhâneleler dahî beher gün yıkatdırıldıktan sonra te'affünün men'i için derûnuna kirec vesâ'ir eczâlar atılır. Me'kûlât ve meşrûbât bahsine gelince çarşularda çürük veyâ kemâle ermemiş sebze ve meyve ile ishâli da'vet eder sâ'ir me'kûlât ve meşrûbât müşâhede olunduğu hâlde fûrûhtu men' edilerek derhâl tedfîn olunur ve aşçı dükkânlarında satılan it'ame bakırlarının kalaylatdırılması emrinde fevka'l-gâye i'tinâ kılınır.Hüccâcın mesken ve me'vâları dahî sıhhiye tabîbi tarafından mu'âyene olunarak havadar olmayan mahallere yerleşmiş olanları derhâl oradan çıkarılarak havadar mahallere nakl u iskân edilir. Arafat'da dahî me'kûlât ve meşrûbât hakkında bir minvâl-i muharrer takayyüdât-ı lâzıme icrâ ve hüccâcın şurbuna mahsûs olan havuzların suları (**Sayfa 61**) dökürülüb yeniden imlâ edildiği gibi derhâl ta'yîn olunan nizâmiye kolları vâsıtasıyla hüccâcın hareketine değîn emr-i muhâfazasına i'tinâ olunur. Mina'ya gelince mezkûrda beher sene müceddeden on üç yerde kasâbhâneleler inşâ olunageldiği gibi hüccâcın kesretine nisbetle beş metro derînliğinde yetmiş seksen 'aded hufreleler açılarak kurbânların fazalât ve muzafrafâtı oraya ilkâ olunur. Ortada koyun sürüleri müşâhede olunduğu takdîrde hemân nizâmiyeden müretteb kollar vâsıtasıyla mezkûr kuyular tarafına sevk etdirilir. Çadır aralarında kurbân zebh eden bulunur efkâr ve şübhesiyle dört yüz nefer 'amele ile on beş 'aded demir arabalar Mina'nın tanzîf ve tathîrine ta'yîn edilerek görülen fazalât derhâl o güne mahsûs olan kuyulara nakl olunduktan sonra ahşâm üzeri dahî mezkûr kuyuların içine kirec doldurularak mükemmel sûretle kapatdırılır. Mina'da hüccâca mahsûs olarak beşyüz 'aded helâhâne vardır. Bunların men'-i ta'affünâtı için lâzım gelen tedâbîr-i tayyibe icrâ edildiği gibi mağribi ve tekruri hüccâcın taş üzerinde kurutmak istedikleri kurbân etlerinden ta'affün hâsıl olacağına binâ'en bunlar yukaruda beyân olunan dört yüz nefer 'amele vâsıtasıyla toplatdırılarak uzak yerlere nakl etdirilir. Kurbân derîleri dahî mültezimi vâsıtasıyla cem' (**Sayfa 62**) edilip sıhhiye tarafından ta'yîn olunan mahalle ya'nî Mina'dan ba'îd olan dağlara götürülerek tuzlatdırıldıktan ve güzelce kurutdurulduktan sonra Mekke-i Mükerrreme'ye idhâl olunmaksızın hâricden doğruca

Cidde'ye nakl ve oraca da memleket hâricine vaz' olunur. Mina boğazında dahî tertîb edilen kollar mürûr u 'ubûr eden yükleri mu'âyene ederek lühûm-ı müte'affine müşâhede olduğu takdîrde ahz u defn eder. Mina'da kırk yataklı kârgîr ve havadar bir sıhhiye dâ'ire ve hastahânesi olup işbû hastahâne bilâ-istisnâ mürâca'at edenleri meccânen mu'âyene ve tedâvî eylediği gibi fukarâ-yı hüccâc meccânen kabûl olunarak me'kûlât ve meşrûbâtı taraf-ı saltanat-ı seniyyeden i'tâ olunur. Mina'da vefeyât vukû'unda mezkûr hastahâneye mürâca'atla sıhhiye tarafından mühür alınmadıkca meyyitin gasl u defni memnûdur. İşbû hastahâne enzâr-ı 'umûmiyede ma'lûm olmak üzere gündüzleri Osmanlı sancağı ve gîceleri kırmızı büyücek bir fânûs keşîde eder. Mina'daki su sahrınları dahî birkaç gün mukaddem sıhhiye me'mûru tarafından bi'l-mu'âyene tanzîf ve tathîr edilerek yeniden doldurulur. Koleranın sirâyeti hâlinde şu zikr olunan tedâbîr-i sıhhiyenin kâffesi icrâ olunduktan başka fukarâ için bir kolera hastahânesi küşâd olunarak musâbinin bilâ-istisnâ kabûlüyle müdâvâtı icrâ olunur. Sâ'ir haste-gân ise kolera musâbiniyle ihtilâtdan men' edilerek (Sayfa 63) ayrıca hastahâneye yatırılır ve mahmileyn-i şerîfeyni dahî derhâl Mekke-i Mükerrreme'den Medine-i Münevvere'ye çıkarılır.

(Mekke-i Mükerrreme'de kâ'in mekâtib-i sıbyâniye)

Bâb	Mahalle
4	Sukulleyl
5	Kurare
3	Kuşaşıyye
5	Şib-i Amir
1	Nuka
1	Süleymaniye
1	Mesfele ve Ciyad
4	Şübeyke
3	Haretulbab
6	Şamiye
33	Yekûn

İşbû otuz üç bâb mekâtib-i sıbyâniyede takrîben bin yüz elli kadar etfâl mevcûddur. Büyük dersler Harem-i Şerif dâhilinde tadrîs olunur. Mekke-i Mükerrreme'deki medârisin en meşhûrları Süleymaniye ve Davudiye ve Şehîd Mehmed Paşa ve Mahmudiye medreseleridir. (Sayfa 64) Medrese'-i Süleymaniye dâ'iresinde bir

mekteb-i rüşdiye tehiyye ve şâkirdânı tefrîk olunduğundan Dersaâdet'den gelecek mu'allimin muvâsalatı 'akîbinde oraca da usûlen tedrîse bede' olunacaktır. Vâlid-i mâcid cenâb-ı hilâfet-penâhî adn-i âşiyân <<Gazi Sultan Abdulmecid Han>> tâbe serâhu hazretlerinin cedd-i emced-i 'âlîleri <<Sultan Süleyman Han-ı Kanuni>>'ye mensûb Medrese'-i Münife dâhilinde üç bin beşyüz elli üç cild kütüb-i nefîse mevcûd olub müderrisîn-i Harem-i Şerif'den Şeyh Mahmud Efendi ile diğeri iki nefer efendiler işbû kütübün hıfzına me'mûrdur. Sadr-ı esbak <<Şirvani Mehmed Rüşdi>> Paşa'nın dahî Harem-i Şerif'e nâzır medrese'-i mahsûsa dâ'iresindeki kütübhânelerinde bin üç yüz altmış iki cild kütüb mevcûd olarak hâfız-ı kütüb Dağıstani Rüşdi ve Seyyid Ali Efendiler'in taht-ı muhâfazalarına mevdû'dur. Mekke-i Mükerrerme'de kâ'in Müdde-i nâm mahal kurbunda cennetmekân <<Gazi Sultan Abdulmecid Han>> hazretlerinin vâlide'-i muhteremeleri firdevs-i âşiyân <<Bezm-i Alem Sultan>> hazretlerinin gurebâya mahsûs mükemmel bir hastahâneleri vardır ki ahâlî-i Mekke-i Mükerrerme ile hüccâc vesâ'ir müsâfirîn-i haste-gânına iktizâ eden işbû hastahânenin eczâhânesi tarafından meccânen i'tâ kılınur. **(Sayfa 65)** İşbû hastahâne ittisâlinde <<Haseki Sultan>> hazretlerinin cesîm bir 'imâretleri olmağla fukarâ hergün bunun çorba ve fodulasıyla ta'ayyüş ederek Devlet-i Sermediyye-i Osmaniye'ye du'â ederler. Mısır vâlisi esbak Mehmed Ali Paşa 'imâretinde Bab-ı Ümmehani pîşegâhındadır. Fukarâyı mücâvirîn ile dul kadınlara mahsûs olarak Mekke-i Mükerrerme'de mevcûd olan ribatların 'adedi takrîben yüz elliye bâliğ olur. Mekke-i Mükerrerme'ye cârî Ayn-ı Zübeyde'den dâhil-i şehri-şerîfdeki kuyulardan başka her biri yirmişer otuzar musluklu on yedi 'aded büyük çeşmeler yapılmıştır. <<Ciyad Kal'ası>> şehri-şerîfin cihet-i cenûbiyesindeki tepe üzerinde ve <<gayret-i kışla'-i humâyûnu>> cihet-i garbiyesinde vâki' Türk Cebeli ittisâlindeki tepe üzerinde mebnî ve bu kere resîde'-i hadd-i hitâm olan toğcu kışla'-i humâyûnu Ciyad'da vâki' vâdî-i 'askerde kâ'in olduğu gibi yeni yapılan <<baş karagolhâne>> dahî Safa'da vâki'dir. Türk Cebeli'nin şark cihetinde kâ'in Fülful Kal'ası derûnunda cesîm ve mükemmel bir 'asker hastahânesi vardır ki hac vaktinde îcâb etdikce merdây-ı müsâfirîne tahsîs olunur. Nâm-ı nâmî-i cenâb-ı hilâfetpenâhîye nisbetle kışla ve dâ'ire'-i hükümet-i seniyye olmak üzere sâye'-i hazret-i pâdişâhîde inşâ olunmakda bulunan dâ'ire'-i cesîme dahî Bab-ı immehani pîşegâhındadır. **(Sayfa 66)** Mileyl-i ahzeareyden beri Harem-i Şerif'in Safa cihetine müşrif Bab-ı Nauş nâm kapûsu ittisâlindeki muvakkithâne kurbunda ve diğeri Bab-ı Ali'nin alt tarafında kâ'indir. Sa'y edenler bunların ikisi beyninde koşarak

yürürler.'Asr-ı terakkî hasr-ı hazret-i pâdişâhînin Mekke-i Mükerrerme'ye kadar îsâl ettiği âsâr-ı medeniyeden biri de telgrâfdır ki Mekke-i Mükerrerme'den Tarık kazâsına kadar temdîd olunmuşdur. Cidde hattı büyük bir kablo vâsıtasıyla tahte'l-bahir Sevakin'den Süveys'e vâsıl olan Astran nâm İngiliz kumpanyası kablosuna ittisal etmekle Mekke-i Mükerrerme'den her taraf ile muhâbere olunabilir. Hicaz'dan Sevakin ve Süveys ve'l-ariş tarîkleriyle Haleb ve Suriye ve Adana vilâyetlerine beher kelime için üç Frank altmış Santim ve Anadolu'da kâ'in diğer vilâyât-ı şâhâne merkezlerine üç Frank seksen beş Santim ve Avrupa-yı Osmani merkezleriyle Bahr-i Sefid'de kâ'in Cezâyir-i Osmaniye merkezlerine dört Frank on Santim ve Sevakin ve Süveys ve Ariş ve Fava ve garb-ı Hindî cihetine 7 Frank on Santim ve şarkî Hindistan'a da 7 Frank otuz beş Santim ücret verilir.

(Hicaz Vilâyeti)

Hicaz vilâyeti cenûben Asir ve şarken Sahra-yı Necid ve şimâlen Suriye ve garben Bahr-i Ahmer ile mahdûd olarak mecmû'-ı arâzisi tahmînen bir milyon yüz doksan üçbin beş yüz on yedi kilometre (**Sayfa 67**) murabba'ındadır. Dâhil-i vilâyetdeki cibâlin en mürtefi'i Cebel-i Kura'dır ki Aden'den bed' ile cenûben bir takım silsileler teşkil ederek Cebel-i Tur'a mülâkî olur. Mekke-i Mükerrerme'nin cihet-i şimâliyesindeki <<Cebel-i Eyyub>> ve <<Cebel-i Sabu>> ve Medine-i Münevvere cihetinde <<Cebel-i Fıkra Vahid>> ve <<Cebel-i Cüheyne>> dahî büyük ve yüksek dağlardandır. Bâdiye-nişîn olan urban da dâhil olduğu hâlde bu vilâyetin mecmû'-ı nüfûsu yedi yüz bine doğru tahmîn olunur. Hicaz vilâyetinin en işlek iskeleleri Cidde ve Yanbu'u'l-Bahr ve Rabığ ve Leyt limânları olarak başlıca ihrâcâtı hurmadır. Hicaz'ın bâ'zı cihetlerinde ve husûsen Medine-i Münevvere civârındaki Cebel-i Uhud etrâfında zirâ'ate kâbil arâzî eksik değil ise de ashâb-ı arâzî ekseriyâ kendi yemelikleri için cüz'î zirâ'at ederler. Hintanın a'lâsı Hicaz'da husûle gelirse de sekenenin hârice olan ihtiyâcını def' edecek derecede zer'i kesretli olmadığından Hicaz'ın buğdayı Basra ve Mısır ve Bombay cihetlerinden nakl u îsâl edilir. Araban'ın buğday ve arpa zer'iyle ol kadar me'lûfiyetleri olmayarak kendileri beher sene zer' etdikleri dahon ve devre gibi şeylerle ta'ayyüş ederler. Vâdîlerde kana dahî kesretle yetiştirildiğinden bunun da vilâyetin ihrâcâtı sırasında sayılabilmesi kâbildir. Hurmanın en a'lâları Medine-i Münevvere havâlîsinde husûle gelir. Vâdî-i Fatıma (**Sayfa 68**) vesâ'ir vâdîlerde limon ve portakal envâ'ının a'lâları ve muz denilen meyve hâsıl olur. <<Pelessek>> yağını Medine-i Münevvere civârındaki Araban vücûda

getirerek hâricden gelen müşterilerine külliyyetle fûrûht ederler. Hayvânâtdan Hicaz'da insanın en ziyâde işine yarayan devedir ki yalnız Mekke-i Mükerrerme ile Medine-i Münevvere meyânında bu hayvânın 'adedi on beş bini tecâvüz edebilir. Hicaz inekleri Mısır ineklerine müşâbih ise de vilâyetin Mısır gibi vâsi' ve otlı mer'âları olmadığından anlar kadar süt veremezler. Hicaz ahâlisi sığır eti ekline ol kadar me'lûf olmadıklarından şehirler halkı yalnız koyun eti ekl ederler ve dâhilde birçok koyun bulunduğu gibi Necid taraflarından da külliyyetli koyunlar getirilir. Mekke-i Mükerrerme'de ve daha sâ'ir bâ'zı bilâd-ı Hicaziye'de Malta keçilerine şibih keçiler olmağla sütlerinden sâhiblerini müstefid ederler. Cidde ile Mekke-i Mükerrerme arasında ve daha sâ'ir bâ'zı mahallerde kullanılan beyâz ve siyâh merkebler de o cinsin işe yarayanlarından olarak hem seyrinde sür'at ve hem de vücûdlarında kuvvet vardır. Sibâ'dan en ziyâde kesreti olan tilkidir ki buralarca künyesi <<Ebulhaseyn>>'dir. Kablana müşâbehet-i tâmmesi olan <<fahd>> nâm hayvân dahî ekseriyâ vâdîlerde ve husûsen <<Cebel-i Kebkeb>> dâmenlerinde bulunur. Bu hayvân her ne kadar kaplıdan farksız gibiyse de tebe'an ânın gibi olmayub insanla ünsiyet kâbiliyetindedir. (Sayfa 69) Cebel-i Kura'da pekçok <<maymun>> vardır. Bunlar yalnız bir yolcu görececek olurlarsa ard ayaklarının arasından bîçâreyi taşa tutarlar. Emmâ bir silâh patlayacak olur ise gençleri çocuklarıyla ihtiyârlarını omuzlayarak sür'atle firâr ederler. Rivâyet olunduğuna göre maymunların saydıçün Araban büyücek kabakların bir tarafına küçük bir delik açarak içine biraz leblebi koyduktan sonra o kabağı bir mahalle bırakmış. Maymun gelüb de kabağın içinde leblebi olduğunu görünce delikten elini sokarak leblebiyi avuçladıktan sonra elini çıkarmak isteyüb fakat kâbil olamadığından uğraşub durmakta iken kabağı koyan Arab gelerek maymunu bi's-suhûle yakalmış. Maymun gibi kurnaz bir hayvânın böyle ahmakcasına yakayı ele virmesine ta'accüb olunursa da kendisini ele veren hamâkatı değil mahza tama'kârlığıdır. Zîrâ bir avuc leblebiyi fedâ idüb de ucundan kabağın içine bırakıverecek olsa elini sokduğı gibi çıkarub bir muhâtaraya uğramazdı. Keklik ve çil ve tavşan gibi avcılarının işine yarayacak şeyler de oldukça kesretlidir. Hicaz'da bâ'zen büyük yılanlar ve vâdîlerde falan ürkülecek akrebler görülürse de bâ'zılarının zan ettiği gibi kesretli değildir. Vâdîlerin bâ'zılarında <<ladik>> isminde yengec gibi bir böcek bulunuyor ki bunun gâyet mühlik olmasından ve kemâl-i sür'atle insanın üzerine koşub gelmesinden Arablar bundan ziyâde ihtirâz ediyorlar. (Sayfa 70 Bos Sayfa)

(Sayfa 71)

(Mâbeyn-i humâyûn-ı hazret-i mülûkâne)

	Rütbe	İmtiyâz	Osmani	Mecidi
Mâbeyn-i humâyûn müşîri Gazi Osman Paşa	Müşîr	Murassa'	Murassa'	Murassa'
Dâru's-sa'âdetu's-şerîfe				
ağası Hâfız Behram Ağa	Vezîr	Murassa'		1
	Rütbe	Osmani		Mecidi

Harem-i humâyûn-ı şâhâne müsârifâtı ve şehzâdegân-ı zî-şân hazerâtının ders nezâretiyle Abdulaziz Han hazretlerinin umûr-ı hânedânı nâzırı a'yândan Kemal Paşa

	Vezîr	1	1
Ser-kurnây-ı hazret-i şehriyârî Osman Bey	Bâlâ	1	1
Kurnây-ı sâni Hacı Ali Bey	Ûlâ evveli	3	3
Hüseyin Bey	Mîrâlây	2	2
Mehmed Bey	Mîrâlây	2	2
Besim Bey	Ûlâ sâni	4	2
Mahmud Bey	Ûlâ evveli	2	2
Remzi Bey	Kâ'immakâm	4	2
Rağıb Bey	Ûlâ sâni	2	2
Nuri Bey	Kolağası	4	.
Emin Bey	Sâniye	4	4

(Sayfa 72)

	Rütbe	O	M
Mâbeyn-i humâyûn baş kâtibi Ali Rıza Paşa	Vezîr	1	1
Mâbeyn-i humâyûn tahrîrât-ı ecnebiyye kâtibi			
Münir Bey	Bâlâ	1	1
Mâbeyn-i humâyûn ikinci kâtibi Kadri			
Efendi	Bâlâ	3	2
Mâbeyn-i humâyûn üçüncü kâtibi Fazıl Bey	Ûlâ evveli	3	3
Mütercim Reşid Bey	Ûlâ sâni	3	2
Mâbeyn-i humâyûn kâtibi Hüseyin Kazım Bey	Ûlâ sâni	3	4
Mâbeyn-i humâyûn kâtibi Numan Kamil Bey	Ûlâ sâni	3	4
Mâbeyn-i humâyûn kâtibi Mehmed Şemseddin Bey	Ûlâ sâni	3	4
Mâbeyn-i humâyûn kâtibi Ali Cevad Bey	Ûlâ sâni	3	4

Mâbeyn-i humâyûn kâtibi Faik Bey	Mütemâyiz		
Dâ'ire kitâbet mukayyidi Kamil Bey	Ûlâ sânisî	4	3
Îmâm-ı evvel-i hazret-i şehriyârî Yusuf Efendi	Sadr-ı Anadolu		1
Îmâm-ı sâni-i hazret-i şehriyârî Raşid Efendi	İstanbul		2
Ser-musâhib-i hazret-i şehriyârî Şerefeddin Ağa		2	3
Mâbeyn-i humâyûn ve hademe'-i hâssa ve mûsıka'-i şâhâne Ferîki Paşa (Sayfa 73)			

	Rütbe	O	M
İstabl-ı 'âmire müdürü Nuri Paşa	Mirlivâ	4	2
Hazîne'-i humâyûn kethüdâsı Eşref Bey	Ûlâ sânisî		3
Ceyb-i humâyûn kâtibi Faik Bey	Ûlâ sânisî		2
Mâbeyn-i humâyûn müdür-i evveli Ahmed Efendi	Ûlâ sânisî	3	3
Mâbeyn-i humâyûn müdür-i sânisî Ahmed Efendi	Mütemâyiz	3	3
Kapûcular kethüdâsı Hacı Mustafa Ağa			3
Bâbu's-sa'âdetu'l-'aliyye ağası Emin Efendi	Mütemâyiz		3
Hazîne'-i humâyûn başkâtibi Hasan Şevki Efendi	Mütemâyiz		3
Hırka-i Saade ser-hademesi Mehmed Mucib Bey	Sâniye		4
Ser-etıbbâ-yı hazret-i şehriyârî Mavrovini Paşa	Vezîr	2	1
Kapû çûkadâr-ı evvel Edhem Efendi	Sâniye		3
Kapû çûkadâr-ı sâni Ali Bey	Mütemâyiz	3	3
Telhîsî'-i evvel Hasan Bey	Sâniye		3
Telhîsî'-i sâni Hüsnü Bey	Sâniye		3

(Sayfa 74)

(Yâverân-ı kirâm-ı hazret-i şehriyârî)

	Rütbe	İmtiyâz	Osmani	Mecidi
Ser-'asker Gazi Osman Paşa	Müşîr	Murassa'	Murassa'	Murassa'

Umûr-ı nâfi'a komisyonu re'îsi

Mehmed Namık Paşa	Müşîr	Murassa'	Murassa'	Murassa'
Hâssa müşîri Rauf Paşa	Müşîr	Murassa'	1	
İbrahim Derviş Paşa	Müşîr	Murassa'	Murassa'	1
Hüseyin Hüsnü Paşa	Müşîr		1	1
Beşinci ordû-yı humâyûn müşîri				
Hüseyin Fevzi Paşa	Müşîr		1	1
Bahriye nâzırı Esbak Hacı				
Vesim Paşa	Müşîr		1	1
Teftîş-i 'askerî komisyonu				
re'îs-i sânisî İsmâ'il Hakkı Paşa	Müşîr	Murassa'	1	Murassa'
Nusret Paşa	Murassa'	1	1	
Fuad Paşa	Murassa'		Murassa'	1
Bahriye erkân-ı harbiye re'îsi				
Hobart Paşa	Müşîr		1	1
Ali Nizami Paşa	Müşîr		1	1
(Fahrî yâverân-ı hazret-i şehriyârî)				
Debresse Paşa	Müşîr-i fahrî		1	1
Şûrâ-yı bahriye re'îsi Süleyman Paşa	Ferîk		3	2

(Sayfa 75)

	Rütbe	O	M
Mehmed Paşa	Ferik		
Dersaâdet merkez kumandanı			
Arif Paşa	Ferîk		1
Teftîş-i 'askerî komisyonu			
A'zâsından Asaf Paşa	Ferîk	1	1
Hâssa ikinci fırka kumandanı			
Tevfik Paşa	Ferîk	2	1
Trablusgarb fırka'-i 'askeriyesi			
kumandanı Mehmed Zeki Paşa	Ferîk	2	
Girid fırka'-i 'askeriyesi kumandanı			
Edhem Paşa	Ferîk	2	2

Teftîş-i 'askerî komisyonu			
a'zâsından Veli Rıza Paşa	Ferîk	3	3
Beşiktaş zâbıta müdürü Hacı			
Hasan Paşa	Ferîk	1	1
Erkân-ı harbiye re'îs-i sâni vekîli			
Köhler Paşa	Ferîk		1
Jandarma dâ'iresinde Dirigalski			
Paşa	Ferîk		3

Mecidiye kışla'-i humâyûnu kumandanı **(Sayfa 76)**

	Rütbe	O	M
Osman Paşa	Mîrlivâ	4	2
Beşinci ordû-yı humâyûn erkânından			
Osman Paşa	Mîrlivâ		
Jandarma dâ'iresinde			
Vitalis Paşa	Mîrlivâ	2	
Hodo Paşa	Mîrlivâ	5	
Levâzımât dâ'iresinde Mösyö			
Döstilgen	Mîrâlây	3	

Kal'a-i Sultaniye'de me'mûr

Vasıf Bey Erkân-ı harbiye mîrâlâyı

(Yâverân-ı harb-i hazret-i şehriyârî)

Ser-yâver Halil Paşa	Piyâde ferîki	2	1
Ahmed Raşid Paşa	Bahriye ferîki	4	2
Süleyman Paşa	Hademe mîrlivâsı		2
Erkân-ı harbiyeden mekâtib-i 'umûmiye'-i 'askeriye			
nâzırı Zeki Paşa	Mîrlivâ	4	3
Mehmed Fazıl Paşa	Süvârî mîrlivâsı	2	2
Ahmed Bey	Piyâde mîrâlâyı	4	2
Ali Fırat Bey	Piyâde mîrâlâyı	3	4
Hakkı Bey	Bahriye mîrâlâyı		3

(Sayfa 77)

	Rütbe	O	M
Süleyman Bey	Hademe mîrâlâyı	3	2

Ferid Bey	Erkân-1 harbiye mîrâlâyı	4	3
Hâssa ikinci fırka beşinci âlâyında Ali Bey	Piyâde mîrâlâyı		2
Arif Bey	Erkân-1 harbiye kâ'immakâmı	4	4
Ahmed Edib Bey	Erkân-1 harbiye kâ'immakâmı	4	5
Bahri Bey	Piyâde kâ'immakâmı	4	3
Hacı Mehmed Bey	Piyâde kâ'immakâmı	4	4
Neşet Bey	Piyâde kâ'immakâmı	4	5
Hüseyin Bey	Piyâde kâ'immakâmı	4	5
Said Bey	Piyâde kâ'immakâmı	4	5
Emin Bey	Piyâde kâ'immakâmı	4	5
Hayri Bey	Piyâde kâ'immakâmı	4	5
Ahmed Faik Bey	Piyâde kâ'immakâmı	4	5
Ebniye anbâr-1 'âmiresi müdürü			
Hacı Osman Bey	Bahriye mîrâlâyı		5
İstanbul vapur-1 humâyûnu süvârîsi Şükri Bey	Bahriye kâ'immakâmı		4
Paris sefâret-i seniyyesi ataşe			
Militeri Fahreddin Bey	Piyâde kâ'immakâmı		3
Salim Bey	Piyâde kâ'immakâmı	4	3

(Sayfa 78)

	Rütbe	O	M
Süvârî dördüncü âlâyına me'mûr Mehmed Bey	Süvârî kâ'immakâmı		
Ahmed Bey	Hademe kâ'immakâmı	3	3
Ali Sefer Bey	Piyâde kâ'immakâmı	4	4
İzzet Bey	Süvârî binbaşısı	4	4
Arif Bey	Bahriye binbaşısı		4
İsmâ'il Bey	Erkân-1 harbiye binbaşısı		4
Vehbi Bey	Piyâde binbaşısı		4
İstanbul vapur-1 humâyûnunda müstahdem			
Osman Bey	Bahriye binbaşısı	4	4
Talat Bey	Piyâde binbaşısı		4
İsmâ'il Bey	Bahriye binbaşısı		4

Mehmed Faik Bey	Piyâde binbaşısı	4
Hüseyin Cemil Bey	Piyâde binbaşısı	4
Bekir Bey	Piyâde binbaşısı	3
Yusuf İzzet Bey	Süvârî binbaşısı	4
Ali Efendi	Piyâde binbaşısı	
Osman Bey	Süvârî sağkol ağası	5
Rıfat Bey	Bahriye sağkol ağası	5
Ahmed Bey	Hademe solkol ağası	5
Mehmed Ali Bey	Topcu solkol ağası	5
... Efendi	Süvârî solkol ağası	4

(Sayfa 79)

	Rütbe	O	M
İslam Bey	Piyâde solkol ağası		4
Rıza Bey	Piyâde solkol ağası		5
Bilal Efendi	Süvârî solkol ağası		5
Mehmed Halid Efendi	Piyâde solkol ağası		4
Muhsin Efendi	Piyâde solkol ağası		4
Fuad Efendi	Piyâde solkol ağası		
Şakir Efendi	Hademe yüzbaşısı		5
Rıza Bey	Piyâde yüzbaşısı		5
Mustafa Efendi	Piyâde yüzbaşısı		5
Şefik Bey	Piyâde yüzbaşısı		5
Hidayet Efendi	Piyâde yüzbaşısı		5
Mehmed Şakir Efendi	Hademe yüzbaşısı		5
İkinci fırka beşinci âlâyda müstahdem			
Asaf Bey	Piyâde yüzbaşısı		
Sipâhî taburunda müstahdem	Piyâde yüzbaşısı		5
Ali Efendi	Piyâde yüzbaşısı		5
Refik Bey	Piyâde mülâzım-1 evvel		5
Mehmed Bey	Süvârî mülâzım-1 sânîsi		5
Mehmed Efendi	Süvârî mülâzım-1 sânîsi		5
Hüseyin Zekai Bey	Piyâde mülâzım-1 sânîsi		4

(Sayfa 80)

(Hazîne'-i Hâssa'-i Şâhâne)

	Rütbe	O	M
Nâzır Agob Efendi	Bâlâ	1	1
Muhâsebeci Hacı Vehbi Bey	Ûlâ evveli		2
Tahrîrât kalemi müdürü Rıfkı Efendi	Ûlâ sânisî	4	3
Muhâsebe kalemi müdürü Mahmud Bey	Mütemâyiz		4
Kuyûdât kalemi müdürü Hüsameddin Bey	Mütemâyiz		
Tahrîrât kalemi mümeyyizi Halis Efendi	Mütemâyiz		
Emlâk-ı humâyûn kalemi ser-kâtibi Dikran Efendi	Sâniye	4	
Muhâsebe kalemi mümeyyiz-i evveli Hâfız İbrahim Efendi	Sâniye		
Muhâsebe kalemi mümeyyizi Cemil Bey	Sâniye		
Kuyûdât kalemi mümeyyizi Salih Efendi	Sâlise		
Çiftlikât-ı şâhâne müfettişi Neşet Bey	Mütemâyiz		4
Emlâk-ı humâyûn ormân müfettişi Hekimiyan Efendi	Sâlise		4
Emlâk-ı humâyûn kalemi mümeyyizi Sadullah Bey	Sâniye		
Emlâk-ı humâyûn kalemi mümeyyizi Ferid Bey	Sâlise		
Evrâk mümeyyizi Nikolaki Efendi	Sâlise		
Ser-veznedâr İbrahim Bey	Sâniye		
Vezne kâtibi Halil Efendi	Sâlise		4
Da'vâ vekîli Hüseyin Fikri Efendi	Ûlâ sânisî		4

(Sayfa 81)

(Hazîne'-i Hâssa'-i Şâhâne Devâ'ir-i Merbûtesi)

	Rütbe	O	M
Hatab anbârı müdürü Mahmud Reşad Bey	Ûlâ sânisî		4
Istabl-ı 'âmire müdürü Nuri Paşa	Süvârî mîrlivâsı	4	2
Ebniye'-i hâssa anbârı müdürü Hacı Osman Bey	Bahriye mîrâlâyı		4
Hubûbât anbârı müdürü Sadi Efendi	Mahrec-i mevâlîsi		5
Matbah ve fırınlar müdürü Hacı Halid Bey	Sâlise		
Erzâk anbârı müdürü Bekir Hilmi Efendi	Sâlise		

(Hazîne'-i Hâssa'-i Şâhâne Hey'et-i İdâresi)

Re'îs nâzır Agob Efendi

Re'îs vekîli hatab anbârı müdürî Mahmud Reşad Bey

Muhâsebeci Hacı Vehbi Bey

Tahrîrât kalemi müdürî Rıfkı Efendi

Istabl-ı 'âmire müdürî Nuri Paşa

Ebniye'-i hâssa anbârı müdürî Hacı Osman Bey

Kuyûdât kalemi müdürî Hüsameddin Bey

Hadâ'ik-i hâssa mu'âvini Hacı Ahmed Efendi Sâlise 4

Muhâsebe kalemi mümeyyiz-i evveli Hâfız İbrahim Efendi

Matbah ve fırınlar müdürî Hacı Halid Bey

Kâtib Bedri Bey Sâlise (Sayfa 82)

<<Vâlî'-i vilâyet>>

<<Şeyhu'l-harem-i Mekki Osman>>

<<Nuri Paşa>>

Rütbe Müşîr Mecidi Birinci Sîm-i imtiyâz Madâlyası
(Hey'et-i erkân-ı vilâyet)

	Rütbe	Osmani	Mecidi
Mekke-i Mükerrreme kadısı Mustafa Münib Efendi		3	3
Hanefî müftîsi Abdurrahman Sirac Efendi			Edirne pâye'-i mücerredi
Defterdâr Raşid Efendi		3	3
Mektûbî Atıf Bey		Mütemâyiz 3	4

(Me'mûrîn-i Vilâyet)

Âlây beyi			Münhall
Harem-i Şerif müdürî Süleyman Nazif Efendi			Sâniye
Mekke-i Mükerrreme sıhhiye me'mûru Nuri Efendi			Binbaşı
Posta ve telgrâf baş müdürî Ali Rıza Bey			Sâniye 3

(Sayfa 83)

<<Emîr-i Mekke-i Mükerrreme>>

<<Şerif Avnurrefik>>

<<Paşa>>

<<Vezîr>>

İmtiyâz	Osmani	Mecidi
Murassa'	Murassa'	Murassa'

	Rütbe	Osmani	Mecidi
Yâver-i harb Ali Şamil Bey	Binbaşı	4	4
Yâver-i harb Ali Nail Efendi	Yüzbaşı		
Nizâmiye emir çavuşu Mustafa Çavuş			
Nizâmiye emir çavuşu Mehmed Çavuş			
Dîvân kâtibi Hüseyin Hakkı Efendi	Ûlâ sânisî		3
Arabi kâtibi Mehmed Ali Efendi	Sâlise		
Hazînedâr Selim Efendi			
Muhâsebe kâtibi Hüseyin Efendi			
Muhâsebe kâtibi Mehmed Hadravi Efendi			
Anbâr kâtibi Abdullah Efendi (Sayfa 84)			

	Rütbe	Mecidi
İmâret imâmı Şeyh Ali Mansuri Efendi		
İmâret tabîbi Doktor Bekir Bey	Kâ'immakâm	4
İmâret tabîbi Doktor Hüseyin Efendi	Kolağası	
<<Kâ'immakâm-ı imâret Şerîf Ali bin Mehdi Efendi>>		
Kâ'immakâm-ı imâret mu'âvini Şerif Abdullah bin Haşim Efendi		
İmâret müdür-i umûru Musa Efendi	Mütemâyiz	3
Mukaddem-i şurefâ ve Araban Şerif Mehmed Mühenna Efendi		

Kavvâsbaşı Bekir Ağa	Kapûcubaşı	İkinci kavvâs Ahmed Ağa
Sancakdâr Surur		Sancakdâr Hamid
Mîrâhûr Şerif Baza Efendi		Sarbanbaşı Hammad
Mihmandâr Hasan bin Mehmed		Mihmandâr Ali bin Cumhuri
Şemsiyedâr Elmas Ağa		
Şeyhu'l-Bevaridi İbrahim Fakih		Şeyhu'l-Bevaridi Mehmed Leziz
Şeyhu'l-Bevaridi Bilal		Mehterbaşı Ahmed Hafaci
Mehterbaşı İbrahim Şiar		Mehterbaşı Hüseyin Sabri
Mehterbaşı Ömer Mehmed (Sayfa 85)		

(Meclis-i idâre'-i vilâyet)

Rütbe O M

(A'zâ-yı tabî'iyeye)

(A'zâ-yı müntehabe)

Kadı

Şerif Hüseyin Efendi bin Yahya

Mütemâyiz

Müftî'-i Hanefî

Nâ'ibu'l-Harem Seyid Osman Efendi

Mütemâyiz

3

Defterdâr

Abdurrahman Şeybi Efendi

Mektûbcu

Seyid Mahzar Efendi

Harem-i Şerif Müdüri

Baş kâtib Mustafa Reşid Efendi

Mütemâyiz

Refiki Mehmed Medeni Bey

Müfid Arif Efendi

(Meclis-i temyîz-i vilâyet)

(Riyâseti Mekke-i Mükerrerme Mevleviyetine muhavveldir)

Osmani

Mecidi

Hindîler şeyhu'l-meşâyîhi Mehmed Hüseyin Efendi

4

4

Cava şeyhu'l-meşâyîhi İbrakim İraki Efendi

Abdulkadir Müşat Efendi

Mehmed Ba-Selame Efendi

Mehmed Ali Efendi

Hukûk kâtibi

Müstantik İbrahim

Efendi

(Sayfa 86)

(Mektûbî'-i vilâyet kalemi)

Rütbe

O

M

<<Baş kâtib Pertev Bey>>

Sâlise

Müsvedde-i evvel Abdullah Şermi Efendi

Sâlise

Müsvedde-i sâni Mustafa Fehmi Efendi

Mübeyyiz-i evvel Mehmed Emin Efendi

Sâniye

3

Mübeyyiz-i sâni Remzi Efendi

Sâlise

Mübeyyiz Mehmed Ali Efendi

Râbi'a

Diğeri Fikri Efendi

Vilâyet mütercimi Abdurrahman Efendi

Sâniye

Tercümân Cafer Efendi

Sâlise

Arabi kâtibi Reşid Ekrem Efendi

Sâlise

(Vilâyet evrâk kalemi)

<<Evrâk müdüri Nuri Efendi>>

Sâniye

Vâridât mukayyidi Hâfız Ali Efendi	Sâlise		
Sadâret mukayyidi Halid Efendi	Râbi'a (Sayfa 87)		
(Muhâsebe'-i vilâyet kalemi)			
		Rütbe	Mecidi
<<Baş kâtib Rıza Efendi>>		Sâlise	
Cedvel mukayyidi Mehmed Efendi		Sâlise	5
Ma'âş mukayyidi Mehmed Ali Efendi			
Medine-i Münevvere mukayyidi Ahmed Efendi		Râbi'a	
Refîki Said Sırrı Efendi Muktezâ kâtibi Hurşid Efendi		Sâlise	
Cidde mukayyidi Hasan Efendi Merkez mukayyidi refîki Hasib Efendi			
Cedvel mübeyyizi Hasan Mekki Efendi	Sâlise	İşvan mukayyidi Şükri Efendi	
Cedvel mukayyidi refîki Mehmed Bey	Derkenâr mukayyidi Emin Efendi		
Evrâk mukayyidi Şafii Efendi	Mübeyyiz Osman Burhan Efendi		
Mübeyyiz Mustafa Efendi			
Veznedâr Abdulhalim Efendi		Sâlise	
Kâtibi İbrahim Efendi			
(Harem-i Şerif müdürîyeti)			
Rûznâmçecisi Hakkı Bey	Sâlise	Tahrîrât kâtibi Ali Yemeni Efendi	
Refîki Zekeriya Efendi		Refîki Ahmed Bey	
Diğeri		Refîki İsmâ'il Efendi	
Veznedâr Mahmud Efendi (Sayfa 88)			
(Mahkeme'-i şer'îye)			
Nâ'ib Halil Fehmi Efendi			
Baş kâtib İbrahim Efendi		Kâtib-i sâni Şeyh Avz	
Tercümân Emin Efendi		Mahzarbaşı	
(Mekke-i Mükerrreme'de ebniye'-i 'askeriye komisyonu)			
Reis Sadık Bey		Erkân-ı harbiye kâ'immakâmı	
Osman Bey		Kâ'immakâm	
Mustafa Efendi		Kolağası	A'zâ
Nasrullah Efendi		Yüzbaşı	A'zâ
Tevfik Ağa Efendi		Yüzbaşı	Mülâzım
(Posta ve telgrâf me'mûrları)		Mecidi	
Baş müdür Ali Rıza Bey	Sâniye	3	

Müfettiş Hacı Şefik Bey Sâniye 4

Kâtib Hilmi Efendi

Mekke-i Mükerrerme müdürü Hakkı Efendi Sâniye Cidde müdürü Rıfat Efendi Sâlise

Sevakin müdürü Martir Efendi Sâlise Muhâbere me'mûru Corci Efendi

Mekke-i Mükerrerme muhâbere me'mûru Reşid Efendi Râbi'a

Sevakin muhâbere me'mûru Diğer Efendi

Ser-çavuş Talib Ağa (**Sayfa 89**)

(Mekke-i Mükerrerme Gurebâ Hastahânesi)

Tabîb Mustafa Efendi Rütbe Mecidi

Eczâcî Ahmed Celaledîn Efendi Râbi'a 5

Cerrâh Cevher Efendi Râbi'a 5

Kâtib Tevfik Efendi

Müdür Hasib Ağa

(Matba'a-i Vilâyet)

Müdür ve ser-mürettib Abdulgani Efendi

Mu'âvini makineci Ali Efendi

Mürettib hâfız Hüseyin Efendi

Mürettib Taha Efendi

Mürettib Abdurrahman Efendi

Mürettib Ömer Efendi

Mürettib Ahmed Efendi

Mürettib Mehmed Receb Efendi

Merdâneci Abdulhamid Ağa

Mekke-i Mükerrerme Şevne emîni Mehmed Efendi

Kâtibi Hayri Efendi

(Mekke-i Mükerrerme'de hasekî sultân 'imâret-i 'âmiresi)

'İmâret nâzırı Ahmed Hamdi Efendi

(Mekke-i Mükerrerme'de Mehmed Ali Paşa 'imâreti)

Nâzırı Esad Bey Sâlise

(**Sayfa 90**)

(Ba'zı me'mûrîn)

Muhtesib Mustafa Ağa

Tanzîfât me'mûru Mehmed Ağa

Aşçı İsmâ'il Efendi

Sıhhiye kâtibi Tevfik Efendi

(Beytülmal me'mûru Süleyman Efendi) (Sayfa 91)
(Havâlî'-i Hicaziye 'umûm kumandanı vâlî'-i vilâyet)
(Osman Nuri Paşa)

Rütbe Mecidi Sîm-i imtiyâz
Müşîr Birinci Madâlyası
Yâver-i harb Anber Ağa
Mülâzım

On dördüncü firka kumandanı Medine-i Rütbe Osmani Mecidi
Münevvere muhâfızı Ahmed Fazıl Paşa Ferîk 2
Fırka'-i humâyûnda müstahdem Ömer Paşa Mîrlivâ 3 3
(Erkân-ı harbiye dâ'iresi)

Reis Vehbi Bey Binbaşı
Erkân-ı harbiye mülhak yüzbaşısı Şevki Efendi
Erkân-ı harbiye mülhak yüzbaşısı Nasrullah Efendi
Kâtib mülâzım-ı evvel Ali Efendi (Sayfa 92)
Onuncu âlây mîrâlây Münhal
Onuncu âlây kâ'immakâm Osman Bey
Onuncu âlây âlây emîni Münhal
Onuncu âlây imâmı Mahmud Efendi
Onuncu âlây kâtibi Abidin Efendi Plevne müdâyili
Onuncu âlây esvâb emîni İzzet Efendi Yüzbaşı
Onuncu âlây sancakdârı Halil Ağa Mülâzım-ı sâni
Onuncu âlâyın Mekke-i Mükerreme'de bulunan birinci taburu binbaşılığı Münhal
Kolağalığı Münhal M Tabur kâtibi Asaf Bey
Tabîb Mehmed Necib Efendi Sâniye 4 Eczâcı Süleyman Efendi

Tüfenkci Mehmed Usta

Birinci bölük yüzbaşısı Talib Efendi Mektebden
Mülâzım-ı evveli Yusuf Efendi Mülâzım-ı sâni Süleyman Ağa
İkinci bölük yüzbaşısı Mehmed Emin Efendi
Mülâzım-ı evveli Sadık Efendi Mülâzım-ı sâni Hüseyin Ağa
Üçüncü bölük yüzbaşısı Bahaddin Efendi
Mülâzım-ı evveli İbrahim Ağa Mülâzım-ı sâni Mehmed Ağa

Dördüncü bölüm yüzbaşısı Ahmed Efendi

Mülâzım-1 evveli Mustafa Ağa Mülâzım-1 sânisî Hilmi Efendi Mektebden
Onuncu âlâyın ikinci taburu elli dördüncü âlâyın birinci
taburu nâmını almıştır. (Sayfa 93)

Onuncu âlâyın Mekke-i Mükerrerme'de bulunan onuncu taburu binbaşısı

Bekir Fahri Efendi

Plevne müdâyili

Kolağası Said Ağa

Girid müdâyili

Tabur kâtibi Hüseyin

Efendi

Tabîb Doktor Naşid Efendi

Yüzbaşı

İmâm Yunus Efendi

Eczâcî Abdullah Efendi

Cerrâh Mehmed Faik Efendi

Tüfenkci Ahmed Usta

Birinci bölüm yüzbaşısı İbrahim Ağa Girid müdâyili

Mülâzım-1 evveli Salih Efendi

Mülâzım-1 sânisî Hüseyin Hüsni Efendi

İkinci bölüm yüzbaşısı Mustafa Efendi

Mülâzım-1 evveli Mehmed Ağa

Mülâzım-1 sânisî Mustafa Nuri Efendi

Üçüncü bölüm yüzbaşısı Hüseyin Ağa

Mülâzım-1 evveli Ömer Ağa

Mülâzım-1 sânisî Ali Rıza Efendi

Dördüncü bölüm yüzbaşısı Mehmed Ağa

Mülâzım-1 evveli Mehmed Ağa Plevne Mülâzım-1 sânisî Süleyman Ağa

Rütbe O M

Elli üçüncü âlây mîrâlâyı Mehmed Lütfi Bey

4

Elli üçüncü âlây kâ'immakâmı İbrahim Edhem Bey

Yemen'de

Elli üçüncü âlây tabîb Mustafa Bey

Kâ'immakâm

Elli üçüncü âlây âlây emîni

Münhal

Elli üçüncü âlây âlây imâmı

Tebdîl-i havâda (Sayfa 94)

Elli üçüncü âlây âlây kâtibi

Münhal

Elli üçüncü âlây esvâb emîni Ahmed Ağa

Yüzbaşı

Elli üçüncü âlây sancakdâr

Münhal

Elli üçüncü âlâyın Mekke-i Mükerrerme'de bulunan birinci taburu

binbaşısı Mahmud Bey

Mektebden

Kolağalığı

Münhal

Kâtib-i tabur Cemal Efendi

Eczâcî Ali Efendi

Cerrâh Mustafa Efendi

Tüfenkci Osman Usta

Birinci bölüm yüzbaşısı Ali Rıza Efendi

Mülâzım-1 evveli Ali Efendi Mülâzım-1 sânisî Anber Ağa
İkinci bölük yüzbaşısı Muhtar Ağa
Mülâzım-1 evveli Zihni Efendi Mülâzım-1 sânisî Mahmud Ağa
Üçüncü bölük yüzbaşısı Rüstem Ağa
Mülâzım-1 evveli Faik Efendi Mülâzım-1 sânisî İsmâ'il Ağa
Dördüncü bölük yüzbaşısı Daniş Efendi
Mülâzım-1 evveli İbrahim Efendi Mülâzım-1 sânisî münhaldir.
Elli üçüncü âlâyın Mekke-i Mükerreme'de bulunan üçüncü taburu
binbaşısı Mehmed Şükri Efendi
Kolağalığı Münhal Kâtib-i tabur Şükri Efendi
Tabîb Salih Efendi İmâm-1 tabur İbrahim Efendi (Sayfa 95)
Eczâcî Ahmed Efendi Cerrâh Mahmud Efendi
Tüfenkci Mustafa Usta
Birinci bölük yüzbaşısı Mehmed Ağa
Mülâzım-1 evveli Mehmed Ağa Mülâzım-1 sânisî Mehmed Talat Efendi
İkinci bölük yüzbaşısı Fuad Bey
Mülâzım-1 evveli Münhal Mülâzım-1 sânisî Hüseyin Ağa
Üçüncü bölük yüzbaşısı Ali Lütfi Efendi
Mülâzım-1 evveli Münhal Mülâzım-1 sânisî Hurşid Efendi
Dördüncü bölük yüzbaşısı Tevfik Efendi
Mülâzım-1 evveli Ahmed Ağa Mülâzım-1 sânisî Münhal
Medine-i Münevvere'de bulunan elli dördüncü âlây mîrâlâyı Mustafa Bey
Kâ'immakâm İsmâ'il Bey Âlây emîni Münhal
Âlây kâtibi Münhal Âlây imâmı Abdullah Efendi
Esvâb emîni Kadri Efendi Yüzbaşı Sancakdâr
Elli dördüncü âlâyın Mekke-i Mükerreme'de bulunan birinci taburu binbaşısı
Ziya Bey
Tabîb Doktor Bekir Sıdkı Efendi Binbaşı Mecidi 4
Kâtib Behcet Efendi Kolağası Mustafa Efendi
Eczâcî Mustafa Efendi Tüfenkci ustası Münhal
Birinci bölük yüzbaşısı Süleyman Efendi
Mülâzım-1 evveli Ahmed Ağa Mülâzım-1 sânisî Ali Ağa (Sayfa 96)
İkinci bölük yüzbaşısı İshak Efendi
Mülâzım-1 evveli İbrahim Efendi

binbaşı Mühhal

Tabîb Mehmed Ali Efendi Binbaşı Kolağası Rauf Bey
Tabur imâmı Ahmed Efendi Tabur kâtibi mu'âvini Halil Efendi
Cerrâh Ömer Efendi Tüfenkci Muhyiddin Usta

Birinci bölüm yüzbaşı Nuri Efendi

Mülâzım-1 evveli Salih Ağa Mülâzım-1 sânisî Hamis Ağa

(Sayfa 98) İkinci bölüm yüzbaşı Halil Efendi

Mülâzım-1 evveli Ziver Efendi Mülâzım-1 sânisî Hamid Ağa

Üçüncü bölüm yüzbaşı Mustafa Efendi

Mülâzım-1 evveli Mühhal Mülâzım-1 sânisî Ahmed Efendi

Dördüncü bölüm yüzbaşı Hüseyin Ağa

Mülâzım-1 evveli Mehmed Ağa Mülâzım-1 sânisî Mühhal

Kılâ'-1 Hicaziye topçu ümerâ ve zâbitânı

	Rütbe	Mecidi
Hicaz topçu kumandanı kumandanı Şevki Bey	Kâ'immakâm	
Mehmed Cavid Ağa	Binbaşı	4
Mustafa Efendi	Âlây emîni	5
Mustafa Efendi	Kolağası	Plevne
Ali Rıza Efendi	Tabur kâtibi	
Zeynelabidin Efendi	Tabur imâmı	
Hamdullah Efendi	Tabîb	
Mehmed Emin Efendi	Cerrâh	
Mehmed Nuri Efendi	Cerrâh	

Baş demirci Mehmed Efendi 5

Sarrâcbaşısı Mehmed Ağa

Birinci bölüm yüzbaşı Ömer Efendi

Mülâzım-1 evveli Ali Ağa Mecidi 4 Mülâzım-1 sânisî İsmâ'il Ağa

Mülâzım Abdulgaffar Ağa **(Sayfa 99)**

İkinci bölüm yüzbaşı Abdulaziz Ağa Mecidi 5

Mülâzım-1 evveli Mühhal Mülâzım-1 sânisî Mehmed Ağa Mülâzım Ahmed Ağa

Hâssa ordû-yı humâyûnunun seyyâr sekizinci topçu âlâyının Mekke-i Mükerrreme'de

bulunan dokuzuncu dağ bölümü zâbitânı

Yüzbaşı Ömer Efendi Kâtib mu'âvini Edhem Efendi

Mülâzım-1 evvel İbrahim Ağa

Mülâzım-1 sâni Hüseyin Ağa Sırb müdâyili

Mülâzım-1 sâlis Mustafa Ağa

Kamacı ustası Nuri Efendi

Açıkda bulunan zâbitân

Yüzbaşı Osman Efendi

Mektebden

M

Yüzbaşı Fahreddin Efendi

Mektebden

5

Yüzbaşı Mahmud Bey

Yüzbaşı Süleyman Ağa

Yüzbaşı Musa Efendi

Yüzbaşı Hüseyin Ağa

Yüzbaşı Mehmed Kamil Ağa

Yüzbaşı Raşid Efendi

(Hicaz vilâyeti âlây beyi Abdurrezzak Bey)

Mecidi

İdâre emîni Saim Efendi

4

Süvârî birinci tabur ağası İsmâ'il Efendi

4

Hesâb emîni Seyid Efendi

Birinci bölük ağası Mehmed Efendi

Mu'âvin Mehmed Efendi

Jûrnâl emîni

Münhal

(Sayfa 100)

İkinci bölük ağası Veli Ağa

Mu'âvini Mehmed Hilmi Ağa

Jûrnâl emîni Münhal

Üçüncü bölük ağası Tahsin Efendi

Mu'âvini Osman Efendi

Jûrnâl emîni Münhal

Dördüncü bölük ağası Emin Efendi

Mu'âvini Arif Ağa

Jûrnâl emîni Osman Ağa

Süvârî ikinci tabur ağası Ali Efendi

Hesâb emîni Mustafa Efendi

Birinci bölük ağası Abdurrahman Ağa

Mu'âvini Münhal

Jûrnâl emîni Hüseyin Ağa

İkinci bölük ağası İbrahim Şükri Ağa

Mu'âvini Osman Ağa

Jûrnâl emîni Sadık Bey

Üçüncü bölük ağası Ahmed Şükri Efendi

Mu'âvini Mehmed Ağa

Jûrnâl emîni Sadık Ağa

Dördüncü bölük ağası Mehmed Ağa

Mu'âvini Ali Ağa

Jûrnâl emîni Münhal

Piyâde tabur ağası Selim Ağa

Hesâb emîni Mustafa Efendi

Birinci bölük ağası Mahmud Ağa

Mu'âvini Mahmud Efendi

Jûrnâl emîni Mustafa Efendi

İkinci bölük ağası İsmâ'il Efendi

Mu'âvini Mehmed Ağa

Jûrnâl emîni Mehmed Ağa (Sayfa 101)

Üçüncü bölük ağası Halil Ağa

Mu'âvini Mehmed Ağa

Jûrnâl emîni Ahmed Efendi

Dördüncü bölük ağası Edhem Ağa

Mu'âvini Ahmed Ağa

Jûrnâl emîni Münhâl

(Hecinli bîşe tabur ağası Derviş Ağa)

Hesâb emîni Sadık Efendi

Birinci bölük ağalığı Münhal

Mu'âvini Mehmed Ağa

Jûrnâl emîni Hamid Ağa

İkinci bölük ağası Ali Ağa

Mu'âvini Münhal

Jûrnâl emîni Münhal

Üçüncü bölük ağası Mehmed Ali Efendi

Mu'âvini Münhal

Jûrnâl emîni Doğım Ağa

Dördüncü bölük ağası Abdulhafız Ağa

Mu'âvini Fükri Efendi

Jûrnâl emîni İbrahim Efendi

(Medine-i Münevvere tabur ağası Veysel Ağa)

Hesâb emîni Salih Efendi

Piyâde birinci bölük ağası İsmâ'il Ağa

Mu'âvini Mehmed Ağa

Jûrnâl emîni Hüseyin Efendi

Piyâde ikinci bölük ağası Mehmed Ağa

Mu'âvini mustafa Ağa

Jûrnâl emîni Nuri Ağa

Piyâde üçüncü bölük ağası Hasan Bey

Mu'âvini hâfız Mehmed Efendi

Jûrnâl emîni Münhal (Sayfa 102)

Süvârî dördüncü bölük ağası İsmâ'il Ağa

Mu'âvini Yusuf Efendi

Jûrnâl emîni Hüseyin Ağa

Süvârî beşinci bölük ağası Hüseyin Ağa

Mu'âvini Münhal

Jûrnâl emîni İbrahim Efendi

Altıncı akil bölük ağası Abdulhafız Ağa

Mu'âvini Abdullah Ağa

Jûrnâl emîni Mehmed Ağa

(Dâ'ire' -i vilâyet kavvâsbaşısı Abdullah Ağa)

(İkincisi Hasan Ağa)

Malatyalı Osman Ağa

Malatyalı İsmâ'il Ağa

Kayserili Osman Ağa

Urfalı Salih Ağa

Ankaralı Hasan Ağa

Karaçamlı Mustafa Ağa

Urfalı Mehmed Ali Ağa

Habeşi Ferec Ağa

Asitaneli Hüsni Ağa

Brusalı Necib Ağa

Asitaneli Tevfik Ağa

Mekkeli Ali Ağa

Malatyalı diğêr Osman Ağa (**Sayfa 103**)

(Mefâtî ve müderrisîn-i kirâm esâmîsi)

(Mefâtî' -i kirâm esâmîsi)

Hanefi müftîsi Abdurrahman Sirac Efendi

Şafii müftîsi Ahmed Dahlan Efendi

Maliki müftîsi Mehmed Efendi

Hanbeli müftîsi Halef Efendi

(Müderrisîn-i kirâmın beş yüz gurûş sâliyelisi)

Seyid İbrahim Mergani Efendi

Şeyh Mehmed Said Can Efendi

Şeyh Ahmed Mergani Efendi

Seyid Mehmed Salih Zevavi Efendi

Ahsahavizade Abdullah Efendi

Şeyh Süleyman Nakşibendi Efendi

Şeyh Mehmed Ali bin Sıddık Kemal Efendi

Şeyh Ebu Bekr Besyuni Efendi

Hâfız-ı kütüb Mahmud Efendi

Mehmed Sadi Efendi

Dağıstani Mehmed Efendi

Seyid Cemelulleyl Efendi

(Müderrisîn-i mumâ ileyhimin dört yüz gurûş sâliyelisinin esâmîsi)

Şeyh Mehmed Hasbullah Efendi

Şeyh Abdulkadir Müşat

Efendi

Dağıstani Abdulhamid Efendi

Seyid Ömer Sekkaf Efendi

Şeyh Ahmed Ebulhayr Efendi

Şeyh Abbas Mürdad Efendi

(Müderrisîn-i mumâ ileyhimin üç yüz gurûş sâliyelisinin esâmîsi)

Seyid Ebu Bekr Mergani Efendi

Şeyh Mehmed Besyuni Efendi

Şeyh Ahmed bin Emin Efendi

Şeyh Abbas Sıddık Efendi

(**Sayfa 104**)

Şeyh Mehmed Said Ba-Basil Efendi

Seyid Hüseyin Fityani Efendi

Seyid Mahzar Sekkaf Efendi

Seyid Salim Attas Efendi

Hindî Şeyh Rahmetullah Efendi	Şeyh Mehmed Mansuri Efendi
Seyid Mehmed bin Seyid Mehmed Mergani Efendi	Seyid Ömer Şami Efendi
Şeyh Abdulkadir Huveykir Efendi	Şeyh Hüseyin Tayyib Efendi
Şeyh Mustafa Afifi Efendi	Seyid Hüseyin Arab Efendi
Seyid Ömer Şita Efendi	Şeyh Mehmed Razi Efendi
Seyid Abdullah Zevavi Efendi	Şeyh Mehmed Eburrayş Efendi
Şeyh Süleyman Fakih Efendi	Dağıstani Cafer Efendi
Şeyh Mehmed Said Edib Efendi	Şeyh Mehmed El-Minşevi Efendi
Şeyh Musa Nakşibendi Efendi	Şeyh Abdullah Hazeri Efendi
Seyid Ebu Bekr Şita Efendi	Konyalı Hasan Efendi
Seyid Ali Mergani Efendi	Seyid Ahmed Zevavi Efendi

(Müderrişîn-i mumâ ileyhimin iki yüz gurûş sâliyelisinin esâmîsi)

Şeyh Abdusselam Kadı Efendi	Seyid Ulvi bin Mehmed Salih Akil Efendi
Şeyh Ebu Bekr Müftî Efendi	Şeyh Abdulkadir Abdulgani Efendi

(Müderrişîn-i mumâ ileyhimin yüz gurûş sâliyelisinin esâmîsi)

Şeyh Salih bin Sıddık Kemal Efendi	Seyid Ulvi Sekkaf Efendi
Seyid Mehmed Efendi El-Mekki El-Kutbi	Şeyh İbrahim bin Musa Efendi

(Sayfa 105) (Müderrişîn-i mumâ ileyhimin mülâzımıyeti)

Seyid Sultan Efendi Dağıstani	Seyid Akil bin Seyid Kasım Efendi
Şeyh Abdullah Efendi bin Müftî'l-Malikiyye	Şeyh Ferec Gazavi Efendi
Şeyh Abdurrahim Rahimu'l-Kutbi	Seyid Ahmed bin Abdullah Ba-Fakih
Seyid Mehmed Mehdi	Şeyh Osman Razi Efendi
Şeyh Mehmed Ali Bahneşil(?) Efendi	Maliki müftîsi Şeyh Mehmed Efendi
Şeyh Mehmed Salih Halife Efendi	Şeyh Mehmed Zira Efendi
Şeyh Mehmed El-Kettani Efendi	Şeyh Mehmed Firdevs Efendi
Şeyh Hanbeli müftîsi Şeyh Ali Efendi	Şeyh İbrahim Sabbağ Efendi
Şeyh Ömer Hucdi(?) Efendi	Seyid Mehmed Gazali Efendi
Şeyh Abdurrahman Faris Efendi	Şeyh Mehmed Yaisr(?) Efendi
Şeyh Abdurrahim Cemal Efendi	Şeyh Ahmed Şemma Efendi
Şeyh Mehmed Nuvvab Efendi	Şeyh Abdurrahman Şeybi Efendi
Şeyh Ahmed Selame Efendi	Şeyh Mehmed Salih Şeybi Efendi
Şeyh Mehmed Abidin el-merhûm Şeyh Hüseyin Efendi	
Şeyh Ahmed bin Abdullah Fakih Efendi	Seyid Ahmed bin Salim Attas Efendi

Şeyh İbrahim Tunusi Efendi

Şeyh Hasan Kazım Efendi

Şeyh Ali bin Abdullah Reis Efendi

Seyid Zeynelabidin Cemelulleyl Efendi

Seyid Abdullah bin Mehmed El-Atta Efendi

Mehmed Emin bin Mehmed Ali

Mürdad Efendi

Mehmed Bedevi Efendi

Şeyh Ahmed bin Eş-Şeyh Ali Necad Efendi

Şeyh İsmâ'il Nuvvab Efendi

Şeyh Abdulvehhab Basravi Efendi

(Sayfa 106)

Şeyh Ahmed Ba-Basil Efendi

Şeyh Ömer Ba-Cüneyd Efendi

Şeyh Halil bin Âdem El-Cibriti

Şeyh Yusuf El-Cibriti

Şeyh Abdulkadir Şems Efendi

Şeyh Hasan El-Menşed Efendi

Seyid Ahmed bin Yahya Efendi

Şeyh Abdurrahman Ba-Basil Efendi

Şeyh Süleyman Kadı Efendi

Seyid Abdullah bin Seyid Ömer Bazum(?) Efendi

Vidin muhâcirlerinden Yaşar Efendi

Hasbullah Efendizade Şeyh Mehmed Ali

Şeyh Abdullah bin Abdulhayy Ez-Zübeyr Efendi

Seyid Ömer bin Salim bin Ömer El-Attas Efendi

Seyid Abdulhadi bin Es-Seyid Mehmed Kutbi Efendi

Şeyh Mehmed Hakkı Efendi

Seyid Hüseyin El-Habeşi

(Harem-i Şerif'in muvazzaf me'mûr ve hademesinin esâmîsi)

Nâ'ibu'l-Harem Seyid Osman Efendi

Mütemâyiz

Mecidi

3

Miftâhdâr-ı Beyt-i Saâdet Şeyh Ömer Şeybi Efendi

Pâye'-i mücerred

Kâ'immakâm Nâ'ibu'l-Harem Seyid Ahmed Efendi

Mecidi

3

(Mezheb-i Hanefi'nin ikişer yüz gurûşlu e'imme ve hutebâsı)

Şeyhu'l-hutebâ Seyid Hüseyin Cemelulleyl Efendi

Şeyh Ahmed Ebulhayr Mirdad Efendi

Şeyh Abdulmuti Mirdad Efendi

Şeyh Abdusselam Kadı Efendi

Şeyh Ali Kali Efendi

Seyid Hüseyin Fityani(?) Efendi

Şeyh Mehmed Abbas Efendi

(Sayfa 107)

Şeyh Mehmed Mirdad Efendi

Şeyh Mehmed Salih Atiye Efendi

Şeyh Abdurrahman mahdûmu Şeyh Mehmed Hasan Acimi Efendi

Derviş Müftî Efendi

Süleyman Müftî Efendi

Şeyh Mehmed Salih Acimi Efendi

Şeyh Abdullah bin Mustafa Mirdad Efendi

Seyid Mehmed Mekki Kutbi Efendi Şeyh Esad Sünni Efendi
Şeyh Ahmed Mire Efendi Müftî Şeyh Abdurrahman Sirac Efendi
Şeyh Abdullatif Atiye Efendi Şeyh Mehmed Emin Mirdad Efendi
Hasan Efendi Aydıncıklı Efendi Şeyh Abdurrahman Kadı Efendi
Şeyh Mehmed Zakir Hevc Efendi Şeyh Hamza Mirdad Efendi
Seyid Ahmed Nâ'ibu'l-Harem Efendi Şeyh Ömer bin Eş-Şeyh Mehmed
Abdurresul Efendi

(Mezheb-i mezkûrun yüz gurûşlu e'immesi)

Şeyh Mehmed Ali Acimi Efendi Şeyh Abdulkerim Salah Efendi
Şeyh Abdulhafız Hevc Efendi Şeyh Hüseyin Kadı Efendi
Mustafa Maraşlı Efendi Şeyh Ebu Bekr bin Abdullah Müftî Efendi
Mustafa Abdulhamid Şaki Efendi Emin Hüdaverdi Efendi
Mustafa El-Gani Acimi Efendi

Ebussuud Sünnizade Şeyh Hasan Efendi

Şeyh Mehmed Küçük Efendi

(Mezheb-i mezkûrun kırk gurûşlu e'immesi)

Şeyh Mehmed Taki Efendi Şeyh Ömer Mirdad Efendi
(Sayfa 108)

Şeyh Osman Hadidi Efendi Şeyh Abdulhafız Acimi Efendi
Şeyh Abdurrahim Cemal Efendi Şeyh Mehmed Efendi

Seyid Hasan ibn-i Mehmed Küçük Efendi

(Mezheb-i mezkûrun imâmet mülâzımları)

Şeyh Süleyman Ebulferrec Efendi Şeyh Mehmed Zira Efendi
Şeyh İbrahim Acimi Efendi Şeyh Abdulmelik Fatani Efendi

Müftizade Şeyh Abdurrahman Efendi

Nâ'ibu'l-Harem Seyid Osman Efendi

Şeyh Abdullah Abduşşekur Efendi Müftizade Şeyh Ahmed Efendi
Seyid Abdullah Ulvi Efendi Seyid Ali Mergani Efendi
Şeyh Abdulmuti Cemal Efendi Şeyh Ahmed Emin Efendi
Şeyh Hasan Arab Efendi Şeyh Abdulkadir Hubeykir(?) Efendi
Şeyh Salim Acimi Efendi Şeyh Hasan Tayyib Efendi
Şeyh Abdullah Sünni Efendi Şeyh Mehmed Yasin Efendi
Şeyh Rıdvan Mürdad Efendi Şeyh Ahmed Müftî Efendi
Seyid Abdulhadi El-Kutbi Efendi Seyid İbrahim Efendi Nâ'ibu'l-harem

Şeyh Mehmed Kadı Efendi Seyid Mehmed Mergani Efendi
Şeyh Hasan Kali Efendi Şeyh Abdullah bin Şeyh Hüseyin Kadı Efendi
Şeyh Mehmed Salih Mürdad Efendi Şeyh Derviş Acimi Efendi
Acimi Efendizade Şeyh Abdulkadir Efendi
Abbas bin Sıddık Efendi Süleyman Nâ'ibu'l-Harem Efendi
(Sayfa 109) (Mezheb-i Şafii'nin ikiyüz gurûşlu e'imme ve hutebâsı)
Seyid Hüseyin Cemelulleyl Efendi Seyid Ahmed Dahlan Efendi
Abdullah Fakih Efendizade Şeyh Ahmed Efendi
Seyid Ebu Bekr Şibli Efendi
(Mezheb-i mezkûrun yüz gurûşlu imâmları)
Şeyh Abdullah Efendi Seyid İdris Sekkaf Efendi
(Mezheb-i mezkûrun kırk gurûşlu imâmları)
Şeyh Abdullah Reis mahdûmu Ali Efendi Seyid Ömer Sekkaf Efendi
(Mezheb-i mezkûrun imâmet mülâzımları)
Seyid Ömer Fedak Efendi Seyid Mahzar Sekkaf Efendi
Seyid Ulvi Sekkaf Efendi Seyid Zeynelabidin Cemelulleyl Efendi
Şeyh Mehmed Besyuni Efendi Şeyh Mehmed Ba-Basil Efendi
Seyid Mehmed Salih Zevavi Efendi Seyid Akil Kasım Efendi
Şeyh Mehmed Said Basravi Efendi Seyid Mehmed Fedak Efendi
Şeyh Mehmed Salih Şeybi Efendi Şeyh Abdurrahman Şeybi Efendi
Şeyh Abdulkadir Şeybi Efendi Seyid Abdullah Zevavi Efendi
Şeyh Yasin Besyuni Efendi Şeyh Mehmed Said Rızk Efendi
Şeyh Kürdi Efendi **(Sayfa 110)**
(Mezheb-i Maliki'nin iki yüz gurûşlu hitâbet ve imâmeti)
Şeyh Ebu Bekr Besyuni Efendi Şeyh Mehmed Efendi
Seyid Abdulaziz Efendi Seyid Sıddık Efendi
(Mezheb-i mezkûrun kırk gurûşlu mülâzımeti)
Seyid İbrahim bin Mehmed Kebir Efendi Şeyh Abdulkadir Müşat Efendi
Mezheb-i mezkûrun bilâ-ma'âş mülâzımîni
Seyid Süleyman Kebir Efendi Seyid Derviş Zevavi Efendi
Şeyh Abdullah Efendi Şeyh Mehmed Ömer Besyuni Efendi
Seyid Ahmed Zevavi Efendi Şeyhulemir Efendi
Seyid Abdurrahman Efendi Şeyh Abid Efendi
(Mezheb-i mezkûrun iki yüz ve yüz ve kırk gurûşlu imâmları)

Şeyh Mehmed Ali ibn-i Mehmed Müfti-i Hanabile Efendi

Şeyh Salih ibn-i Ahmed Efendi

Şeyh Halef Efendi

(Mezheb-i mezkûrun bilâ-ma'âş mülâzımîni)

Şeyh Abdullah Efendi

Şeyh Mehmed Salih Efendi

<<'Ağavât-ı Harem-i Şerif>>

<<Şeyhu'l-'ağavât İbrahim Ağa>>

<<Nakîbu'l-'ağavât Abdulfafiz Ağa>>

Salim Ağa Berkavi

Abdurrahman Ağa Mehmed

Surur Ağa

Ali Ağa Berkavi (**Sayfa 111**)

Firuz Ağa Beykem

İsmâ'il Ağa İsa

Cevher Ağa Basım

Ahmed Süleyman Ağa

Ahmed Ağa Mahbub

Abdurrahman Ağa İbrahim

Yasin Ağa

Bilal Ağa Cevher

Mehmed Ağa Neccari

Selim Ağa Elmas

Abdulkadir Said Ağa

Hüseyin Ağa Surur

Emin Ağa Mişari

Yusuf Ağa Mahmud

Süleyman Ağa Beykem

Cevher Ağa Kasım

Abdullatif Ağa

Salih Ağa Bilal

Abdulkerim Ağa Said

Mercan Ağa Süleyman

Abdulfettah Ağa

Anber Ağa

Halil Ağa Cafer

Nasib Ağa

Beşir Ağa Osman

Mustafa Ağa Yahya

Kasım Ağa

Abbas Ağa Berkavi

Emin Ağa İbrahim

Firuz Ağa Mısri

Yakub Ağa Şerif

İshak Ağa Ali

Yunus Ağa Surur

Halid Ağa Cevher

Mehmed Salih Ağa

Miskal Ağa

Mehmed Sadık Ağa

Nizameddin Ağa

Elmas Ağa

Hasan Ağa

İsa Ağa

İman Ağa

Yakub Ağa

Ferec Ağa

Muhyiddin Ağa

(Sayfa 112)

(Harem-i Şerif mü'ezzinleri)

Mü'ezzin Baş ı Seyid Salim Efendi

Amasyalı Şakir Efendi

Şeyh Ali Efendi Gamravi(?)

Nâsır Abdulgani Efendi

Mehmed ibn-i İbrahim Bedir Efendi

Abdullah Efendi Bağdadi

Abidin Ali Cevde Efendi

Seyid Mehmet Tahir Efendi

Mehmed Emin Efendi Amasyalı

Abdullah ibn-i Mehmed Bosnavi Efendi

Haccac ibn-i Ahmed Mekki Efendi

Ebu's-suud bin İsmâ'il Efendi

Abduh Bab(?)

Abdullah Mehmed Abbas Efendi

Mü'ezzin Ali Tuhafe Efendi

Ömeri Efendi

Osman Efendi

Seyid Akil Efendi

Mehmed ibn-i Mansur Efendi

Seyid Abdurrahman Efendi

Osman Nari Efendi

Şeyh Abdusselam Reis Efendi

Mehmed Ali Efendi

Şeyh Ahmed Efendi Reis

Şeyh Ali Efendi Reis

Mehmed Efendi Keşmiri

Seyid Salim Efendi

Salih ibn-i Mehmed Futûh Efendi

Şeyh Mehmed Meddah Efendi

Mehmed Efendi

Şeyh Mehmed Ömer Efendi

Süleyman Meddah Efendi

Mükeyir(?) Maliki Hasan Kavi Efendi

Marki(?) hutebâ Abdullah Efendi

Amasyalı Şakir Efendi

Bağdadi Haşim Efendi (Sayfa 113)

Hazret-i İmâm Ali mescid-i şerîfi mü'ezzini Mehmed Mısri Efendi

Cebel-i Kabe mü'ezzini Ali Mehmed Efendi

Mübell-i makâm-ı Hanefî Nasır Abdulgani Efendi

Mübell-i makâm-ı Şafîi Yahya Efendi

Sebîl-i Gavri sebîlcisi Ali Efendi

Mülâzım Müşdi Elmas Efendi

(Vekkadin-i Harem-i Şerif)

Seyid Haşim Efendi

Seyid Ali Efendi

Seyid Abdullah Efendi

Seyid Ebussuud Efendi

Seyid Hüseyin Mehdli Efendi

Seyid Ulvi Efendi

Seyid Mehmed Ebussuud Efendi

Ali ibn-i Cafer Efendi

(Ferrâşîn-i Harem-i Şerif)

Şeyhu'l-ferrâşîn Süleyman Ebulferrec Efendi

Seyid Osman Efendi

Bağdadi Abdulkadir Efendi

Anber Efendi

Şeyh Mehmed Efendi Ahmed Efendi
Seyid Mehmed Tahir Efendi Abdullah Efendi
Şeyh Abdurrahman Kettan Efendi Abdullah Efendi
Süleymani Ahmed Ferrâş Efendi Mehmed Reşid Keşmiri Efendi

(Müşdiyan-ı Harem-i Şerif)

Şeyhu'l Müşdiyan Mehmed Said Edib Efendi Nâ'ibu'l-Harem Seyid Ahmed Efendi

(Sayfa 114)

Abdurrahman Tayyib Efendi Abdurrahman Hüsni Efendi
Yasinzade Mehmed Efendi Şeyh Mehmed Meddah Efendi
Mehmed Nuri Efendi Abdülmümin Efendi
Mağribi Şeyh Mehmed Salih Efendi Mehmed Ali Kibariti Efendi

(Kennâsîn-i Harem-i Şerif)

Ahmed Efendi Seyid Abdullah Efendi
Şeyh Ali Ahdar Efendi Şeyh Mehmed Said Kibariti Efendi
Halil İbrahim Efendi Ali Efendi
Nâ'ibu'l-Harem Seyid İbrahim Efendi Mehmed Atiye Lebbani Akil Efendi
Mahmud Usta Efendi Seyid Osman Efendi
Bosnavi Mehmed Salih Efendi Salmin Ağa
Seyid Abdullatif Fakih Efendi Seyid Ahmed Edib Efendi
Elmas Ağa Bekri Efendi
Şeyh Abdurrahman Surur Efendi Nâ'ibu'l-Harem Seyid Ahmed Efendi
Zeyni Efendi Ömer Efendi
İbrahim Fikri bin Şerif Mehmed Avni Mütemâyiz Mecidi 4

(Bevvâbîn-i Harem-i Şerif)

Şeyhu'l-bevvâbîn Mehmed Mirza Efendi
Babusselam bevvâbı Seyif Ali Kâfi Efendi Diğeri Nur Efendi
Babudderibe bevvâbı Malatyalı Mehmed Efendi **(Sayfa 115)**
Babuzziyâde bevvâbı Hindî İmameddin Efendi
Diğeri Osman Benna Efendi Babulkutbi bevvâbı Abdurrahman Efendi
Babulbasıtiyye bevvâbı Mehmed Said Edib Efendi
Babulatik bevvâbı Seyid Abdurrahman Hoca Bekke(?) Efendi
Babulümer bevvâbı Arif Dede Efendi

Bab-1 İbrahim bevvâbı Süleymani Ali Efendi
 Babulveda bevvâbı Süleymana Meddah Efendi
 Bab-1 Ümmehani bevvâbı İbrahim Abdulkerim Efendi Diğeri Elmas Ağa
 Babulmücahid bevvâbı Sırrı Dede Efendi
 Babulciyad bevvâbı Ahmed Halisi Efendi
 Babussafa bevvâbı Elmas Efendi Diğeri Seyid Yahya Efendi
 Babulbağle bevvâbı Süleymani Mehmed Nur Efendi
 Babunnauş bevvâbı Şeyh Ba-Selame Efendi
 BabulAli bevvâbı Mehmed Ahdar Efendi Diğeri Ahmed Efendi
 Bab-1 Abbas bevvâbı Mehmed Mirza Efendi
 Babunnebi 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm bevvâbı Bekri Kara Efendi
 Müşdi bevvâb Seyid Abdulvahid Efendi Diğeri Kürdi Yahya Efendi
 (Cebadin-i Bi'r zemzem-i şerif)
 Şeyhu'l Cebadin Şeyh Abdusselam Efendi Seyid Ahmed Hamid Efendi
 Şeyh Ali Reis Efendi Şeyh Sadaka Efendi
 Şeyh Abdullatif Âlim Efendi Abbas Efendi (**Sayfa 116**)
 Abdullatif Devki Efendi Mehmed Said Efendi
 Şeyh Hasan Abdulkadir İlyas Efendi Şeyh Ömer Abdulgani Efendi
 Şeyh İsmâ'il Talib Efendi
 (Ba'zı hidemân-ı Harem-i Şerif)
 Mubahhir(?) Yahya Efendi Mühendis-i Harem-i Şerif İsmâ'il Efendi
 Du'âcı Serki Şeyh Hamza Efendi
 Çavuşu'l-Harem Mehmed Said Kibariti(?) Efendi Neccâru'l-Harem Mehmed Efendi
 Sakkakiye-i şem' İsmâ'il Tuhafe Efendi Sakkai Abdurrahim Efendi
 Diğeri Said Mezari Efendi
 Mürahhim-i Cebel-i Kubeys Hasan Gandora Efendi
 Mü'ezzin-i Cebel-i Kubeys Şeyh Ahmed Reis Efendi
 Münâdi'-i salâ Şeyh Ömer İlyas Efendi Şeyyal Kayım Elmas Efendi
 Diğeri Said Efendi
 Mü'ezzin-i 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm Mehmed Efendi
 Tercümân-ı mahkeme'-i Mekke-i Mükerrreme Mehmed Emin Efendi
 Haddâm-ı bî'ati'r-rıdvân Mehmed Efendi

(Kadîmu'l-ma'âş ba'zı haddâm-ı Harem-i Şerif)

Hâfız-ı kütüb-ı evvel Mahmud Efendi Diğerleri Ahmed ve Halil Efendiler

Mü'ezzin-i Harem-i Şerif Abdurrahman ve Abdullah Efendiler

Nâ'ibu'l-Harem ve nâzır-ı Harem-i Şerif Osman Efendi (**Sayfa 117**)

Şamdan ta'mircisi Hamid Cabir Efendi

Bab-ı Kâbe'î Muâzzama şamdancısı Zakzuk(?) Mehmed Emin Efendi

Bevvâb-ı medrese'-i Süleymaniye Kirdi Abdullah Efendi

Evlâd-ı Ahîshavi Abdullah Efendi

(Vazâ'if-i ezrahan-ı Vakf)

Mehmed Salih Acimi Efendi

Şeyh Abdulhafız Acimi Efendi

Şeyh Abdullah Acimi Efendi

Şeyh Salim Acimi Efendi

Abdullah Efendi

Mehmed Ali Efendi

Amasyalı Yusuf Efendi

Şeyh Mehmed Hüseyin Acimi Efendi

Bağdadi Seyid Haşim Efendi

Şeyh Ali Bedir Efendi

Kürdi Şeyh Hasan Efendi

(Mü'ezzinân-ı cibâl-i Bündi)

Nasır Karhami Efendi

Abdulhayr Lebbani Efendi

Hazergradlı Mehmed Efendi

Mü'ezzin-i Cebel-i Muamil Abdulhafız Efendi

Mü'ezzin-i Cebel-i Hindî Ali Efendi

Mü'ezzin-i Cebel-i Umre Ali Yemani Efendi

Türbedâr-ı Hazret-i Mahcub Seyid Hasan Müdehhir Efendi (**Sayfa 118**)

(Kennâsîn-i mâbeyni's-Safa ve'l-Merve)

Süleymani Mehmed Efendi

Abdulvehhab Efendi

Süleymani Mehmed Azim Efendi

Abdulfettah Efendi

(Gassâlîn-i kanâdîl-i Harem-i Şerif)

Şeyhu'l-gassâlîn Mustafa Efendi

Mehmed Salih Efendi

İbnulhakim Abdulcabbar Efendi

Halil Efendi

Mehmed Bedri Efendi

Harem-i Şerif Anbâr emîni Ahmed Efendi

(Mekke-i Mükerreme'de bulunan efendilerin esâmîleri)

Şeyh Hüseyin Kanık(?)

Seyid Abdullah Alevi

Şeyh Seyid Haşim

Şeyh Salim Paşa

Merhûm Şeyh Abdullah Şeybizadeler

Şeyh Hasan Kanık ve birâderi Abdurrahim Kanık	Şeyh Ali Maliki
Şeyh İbrahim Acimi ve birâderzâdeleri	
Şeyh Abdulhafız Vezad Huc(?)	Şeyh Abd ve Şeyh Mehmed Müslim
Şeyh Mehmed Derviş Özbek	Şeyh Ahmed Fakih
Şeyh Ahmed ve Osman ve Mehmed Boşnak	Şeyh Mehmed ve Ahmed Reşiydi
Şeyh Abdullah Benkaş ve mahdûmu	Şeyh Abdullah ve Mehmed Nerdibancı
Şeyh Mehmed ve Bekri Paşa	Şeyh Abdurrahman bin Kadiri
Seyid Esad Hoca Bekke(?)	Davudzade Reis Şeyh Süleyman
Seyid Mehmed Halil	Merhûm Salih Ebussunun mahdumları
(Sayfa 119)	
Merhûm Şeyh Mustafa Ebussunun'un evlâdı	Şeyh Mehmed Takki
Şeyh Hamza Dekkak	Şeyh Mehmed Huveyt
Haririzade Abdulgani	Şeyh Abbas Abdulkafi ve mahdûmu
Abdulkafizade Şeyh Salim	Seyid Hüseyin İdris
Şeyh Abbas Devş	Şeyh Mehmed Mirza
Şeyh Ahmed ve Hüseyin ve Ömer Memiş	Şeyh Mehmed Muhlis
Şeyh Hasan ve Mehmed Milad	Ocavi mahdûmları Hüseyin ve Mehmed
Dellalzade Mehmed Salih ve Ahmed	Şeyh Halil Hindî'nin evlâdı
Şeyh Abdulmuhsin ve Nur bin Sadık Hindî	
Şeyh Abdullah ve Said Hindî	Seyid Ulvi Mergani
Seyid Mehmed Salih Marakeşi	Seyid Ahmed Mü'ezzin
Seyid Bekri Rüşdi	Mehmed Zimar
Abdulkerim Müslim ve Şeyh Esad'ın mahdûmu	
Seyid Süleyman Ankavi ve birâder ve birâderzâdeleri	
Şeyh Ahmed Ebussuud	Şeyh Abdullah ve Şeyh Emin Kürdi
Şeyh Ahmed Gergedan(?)	Şeyh Abdusselam Kadı
Şeyh Süleyman Attan	Şafii imâmı Şeyh Abdullah Kürdi
Lebeni mahdûmları	Maliki mahdûmları Sündi Abdullah ve Ahmed
Abdullah Hamimizade Abdulvahid ve İbrahim	Musazade Şeyh Salih
Şeyh Abdurrahman Cadullah	Şeyh Ahmed Abid
Davudzade Mehmed Emin ve Abdullah ve Süleyman (Sayfa 120)	
Şeyh Mehmed Ali Fenayirci ve mahdûmu	Şeyh Mehmed ve mahdûmu
Şeyh Hüseyin Abid ve birâderleri	Şeyh Mahmud Usta
Abdullah Edib'in oğulları Mehmed Said ve Ahmed	

Nasırzade Şeyh Mehmed Özbek	Şeyh Mehmed
Şeyh Abdulhalik	Şeyh Ali Hazeri'nin mahdûmu
Şeyh İbrahim Mühendis	Şeyh Mehmed Bekri Yemani
Şeyh Abdullah Süruci	Şeyh Mehmed
Seyid Said Sadaka	Şeyh Hasan Zekeriya
Şeyh Mehmed Ahdar	Seyid Mehmed Bındıkçı oğulları
İskenderani Şeyh Davud oğlu	Şeyh Osman Benna ve
Mahizadeler	Mustafa Akad
Seyid Köşk	Seyid Ömer Veli
Şininoğulları	Mekkizadeler
Seyid Zevavi'nin oğulları	Seyid Ömer Ubde'nin oğulları
Fakihzadeler	Şeyh Bekri Hacı
Abdurrahman Hammal'ın evlâdı	
Şeyh Hilal Sünbül ve Şeyh Abdullah ve Mehmed	Attar Şeyh Mehmed Salih
Mahmud Yemani	Hotizadeler
Şeyh Ahmed Urfa	Şeyh Mehmed Şafii mahdûmu
Şeyh Abdurrahman Fakih oğulları	Şeyh Ahmed Fakih ve mahdûmu
Şeyh Ali ve Salih Bertecir(?)	Şeyh Mehmed Emin Sıbgatullah
Şeyh Abdulkadir Dağıstani	Şeyh Ali Mahmud Şükri
(Sayfa 121)	
Şeyh Mehmed Sümeylan	Şeyh Hüseyin Müdhiş
Şeyh Ali Şami	Şeyh Abdulcabbar Sünni
Ahmed Nacizade	Seyid Derviş Şami
Şeyh İsmâ'il Tuffaha	Şeyh Mustafa Mihr
Şeyh Salih Belva	Şeyh Hasan Şafii
Şeyh Mehmed Subhi	Şeyh Mehmed Mağribi
Şeyh İbrahim Kattan	Şeyh İsa Süleymani
Şeyh Mehmed Ebu Feyyaz	Şeyh Salih Keşmiri
Şeyh Mehmed Said Abbar	Abdurrahman Neccari'nin oğulları
Şeyh Ahmed Şemma	Şeyh Mehmed Ezheri
Şeyh Mehmed Besyuni	Şeyh Hamid Seyhani
Şeyh Hamid Seyhani	Şeyh Abdurrahman Subhi

Şeyh Mehmed Giridli	Abdulkadir Cemal
Ahmed Zerzur(?)	Seyid Mehmed Ebu Haşye
Ahmed Ketua	Mehmed Alim
Şeyh Mehmed Sinnari	Şeyh Salih Sinnari
İbrahim Siraye	Yasin
Şeyh Ali Cünni ve Mehmed Ebu Ahmed	Seyid Muntasır ve Mehmed Said Arabani
Şeyh Mehmed Şehavi	Şeyh Mehmed Hannavi ve Mehmed Şerbetli
Mehmed Ketua	Şeyh Ahmed Suğravi
Şeyh Ahmed Mahzar	Osman Kürdi
Şeyh Mehmed Hüseyin Hindîler Şeyhi	Mehmed Kasım (Sayfa 122)
Ömer Seyfeddin	Ali Ba-Cabir
Hafız Esedullah	Şeyh Mümin
Mevlevi İbrahim	Mehmed Kamil
Mevlevi Ahmed	Hafız Ahmed
Nur Mehmed	Osman
Mevlevi Abdussamed	Abdulcabbar
Abdussettar	Miyacan
Abdurrahman Kûr(?)	Münşi Abdurrahman
Şemseddin	Nasır Mehmed
Abdullah Serdar	Meyacan
Ebulhasan	Kurban
Ali	
Kalumya	...
Abdulkerim	
Elhac Mehmed Kufiye	Mevlevi Abdulhalik
Gulam Han ve İbrahim Kabili	Ramazan ve Şavli
Yusuf Ebyaz	Abdulkerim Kufiye
Hasan Kazım	Mevlevi Abdusselam
Hacı Ramazan	Abdurrezzak Berekat
Bekir Hayat	Seyid Sultan Ali
Sıddık Paşa	

(Delîl efendilerin meclislerine müntehab olanlar)

Delîlbaşı Şeyh Mehmed Sündi	Şeyh Salih Dellal (Sayfa 123)
Şeyh Mehmed	Seyid Mehmed Veli
	Şeyh İbrahim Acimi

Şeyh Mehmed Takki		Seyid Haşim Cemelulleyl
Şeyh Salih bin Musa		Şeyh Mehmed Subhi
Şeyh Mehmed Paşa	Şeyh Hüseyin Kanık	Şeyh Süleyman İsa
Şeyh Mehmed Ahdar		Şeyh Abdurrahim Kanık
Seyid Abdullah Ulvi		Şeyh Mehmed Huveyt

(Zemzem-i Şerif Sakaları)

	Rütbe	Mecidi
Sakabaşı Ebulfereczade Eş-Şeyh Süleyman Efendi	Sâniye	4
Fazılzade Eş-Şeyh Hasan Efendi		
İlyaszade Eş-Şeyh Ömer Efendi		
İlyaszade Eş-Şeyh Hasan Efendi	Sâniye	
Alimzade Eş-Şeyh Abdullatif Efendi		
Esvedzade Eş-Şeyh Abdulkerim Efendi		
Yasinzade Eş-Şeyh Mehmed Efendi		
Fazılzade Eş-Şeyh Ahmed Efendi		
Hanefi mü'ezzini Eş-Şeyh Münir Efendi		
Hanefi mü'ezzini Eş-Şeyh Süleyman Efendi		
Hindîzade Eş-Şeyh Ahmed Efendi	Abbaszade Eş-Şeyh Yahya Efendi	
Burhanzade Abdurrahman Efendi	Hazerzade Eş-Şeyh Mehmed Efendi	

(Sayfa 124)

(Mekke-i Mükerrreme'de cârî Ayn-ı Zübeyde ta'mîrât komisyonu)

İşgâlât-ı hendesiye me'mûru Sadık Bey	Erkân-ı harbiye kâ'immakâmı	
(Komisyonun hey'et-i 'umûmiyesi)	Rütbe	Mecidi
Re'îs Şerif Hüseyin Efendi ibn-i emîr-i esbak Şerif Yahya	Mütemâyiz	
Elhac Abdulvahid Efendi ibn-i Yunus		4
Nâ'ibu'l-Harem Seyid Osman Efendi	Mütemâyiz	3
Nâ'ibu'l-Harem Seyid Ahmed Efendi		3
Es-Seyid İdris Efendi Sekkaf		
Mısır 'imâreti nâzırı Esad Bey	Sâniye	
Elhac Abdullah Arab Efendi		
Abdullah Efendi Abdulvahid		0
Hindîler Şeyhu'l-meşâyih Mehmed Hüseyin Efendi	4	4

Es-Seyid Vahid Hüseyin
Cavalar Şeyhu'l-meşâyihî İbrahim İraki
Eş-Şeyh Abdullah Kürdi
Hasan Han
Eş-Şeyh İbrahim Acimi
Eş-Şeyh Abdullah Şemsi
Salih Efendi Şerbetci
Takye' -i Mısıriye kâtibi Efendi
Monla Davud El-Yemani
Elhac İsmâ'il İbrahim

Elhac Ebu Talib Meymuni(?)

(A'zâ) (Sayfa 125)

	Rütbe	Osmani
Mecidi		
Mühendis-i sâni Ahmed Bey	Sâlise	5
Baş kâtib Ali Efendi		
(Komisyonun inşâat kısmı)		
Re'îs ser-mühendis Sadık Bey	Erkân-ı harbiye kâ'immakâmı Müstahdemîn	
Elhac Abdullah Efendi Arab	Urdu lisânı kâtibi Eş-Şeyh Ali Veli	
Monla Davud El-Yemeni	Sarrâf ve mahzenci Elhac İshak	
Eş-şeyh İbrahim Acimi	Nâzır-ı l-'ayn Tahir Efendi	
Elhac İsmâ'il İbrahim	Mu'âvini Hasan Kabli	
Elhac Ebu Talib	Kassâmu'l-'ayn İsmâ'il İlhani	
Mühendis-i sâni	Mu'âvini Şah Zaman	
Baş kâtib		

(A'zâ) (Sayfa 126)

(Cidde Sancağı)

	Rütbe	O	M
<<Vilâyet kâ'immakâmı Fehim Bey>>	Mütemâyiz	4	4

(Hey'et-i erkân-ı livâ)

Nâ'ib Sadi Efendi
Muhâsebeci Hasan Hüsni Efendi
Tahrîrât müdürü Şükri Efendi

Devriyeden

(Meclis-i idâre'-i livâ)

(A'zâ-yı tabî'iyyesi)

(A'zâ-yı mu'ayyenesi)

Kâ'immakâm bey

Musa Efendi Bağdadi

Mütemâyiz Mecidi 4

Nâ'ib efendi

İbrahim Efendi nâzır

Sâlise

Muhâsebeci efendi

Salih Efendi Ba-Gaffar

Sâlise

Tahrîrât müdürü

Abdulkadir Efendi Ba-Edib

Sâlise

Seyid Mehmed Murad Efendi

Kitâbcı tahrîrât müdürîyetine muhavvel (**Sayfa 127**)

(Meclis-i temyîz-i livâ)

Re'îs Naib Efendi

Cafer Efendi

Seyid Ahmed Efendi Ba-Harun

Mehmed Müşat Efendi

Mustafa Efendi Hafız

Abdullah Müşat Ba-Ayş

(A'zâ)

(A'zâ)

Mukayyid Necib Efendi

Müstansık Hasan Efendi

(Livâ tahrîrât kalemi)

Tahrîrât müdür mu'âvini Cemil Efendi

Mülâzım Sadık Efendi

(Muhâsebe'-i livâ kalemi)

Muhâsebe kâtibi Salih Efendi

Refîki Emin Efendi

Sandık emîni Mehmed Efendi

(Cidde ticâret mahkemesi)

Re'îs vekîli Muhsin Efendi

Baş kâtib Arif Efendi

(A'zâ-yı dâ'ime)

(A'zâ-yı muvakkite)

İbrahim Efendi Abdulfettah

Ahmed Efendi Ba-Zira

Mehmed Ali Efendi Mirza

Ömer Efendi El-Hubbal

Zabıt kâtibi Hasan Hasib Efendi

Mukayyid Mahmud Efendi

(Cidde belediye hey'eti)

Re'îs Ahmed Efendi Kassani

Ahmed Efendi Bındıkkçı

Ali Casir Efendi

Abdulkadir Efendi

Baş kâtib Ömer Efendi

(A'zâ)

(A'zâ)

Kâtib Abdullah Efendi

Sandık emîni Abdullah Efendi Bac'sir(?)

(**Sayfa 128**)

(Cidde rüsûmât nezâreti)

<<Nâzır Mehmed Bey>> Sâniye Osmani 4
(Nezâret dâ'iresi) (İdâre me'mûrîn ve ketebesini)
Müfettiş Bekir Efendi Arabi kâtibi Mehmed Ali Efendi
Muhâsebe kâtibi Refik Efendi Manifesto me'mûru Münhal
Tahrîrât kâtibi Kadri Efendi Evrâk-ı sıhhiye me'mûru Mehmed Bey
Muhâsebe refiki İskele me'mûru Zeki Efendi

<<Yanbu rüsûmât müdürü Ahmed Kamil Efendi>>

<<Rabığ rüsûmat müdürü Hüseyin Efendi>>

<<Lit rüsûmât müdürü Hasan Sırrı Efendi>>

(Cidde karantina me'mûrları)

İspektör Aleko İstimatyadi Efendi

Tabîb Eşref Bey Kâ'immakâm

Baş kâtib Yusuf Efendi Arabi başkâtibi Eşref Efendi Sâlise

(Kanaf'da karantina me'mûru Ömer Efendi)

Lit karantina me'mûru Ahmed Efendi

Rabığ karantina me'mûru Mustafa Efendi

Yanbu karantina me'mûru Saib Efendi (Sayfa 129)

(Rabığ nâhiyesi müdürü Hüseyin Ağa)

Mâl kâtibi Halil Efendi

(Lit kâ'immakâmı Mehmed Kanine Ağa)

Mâl kâtibi Ali Efendi

(Cidde 'umûm hastahânesinde müstahdem me'mûrunun esâmîleri)

Pâye

Tabîb-i evvel vekîli Binbaşî Yusuf Efendi

Hastahâne kâtibi Nuri Efendi

Tabur kâtibi

Eczâcıbaşî Mehmed Efendi

Cerrâh başî Mehmed Efendi

Hastalar ağası Yüzbaşî Mehmed Kamil Efendi

Tımarcı Mehmed Efendi

Tımarcı Ali Efendi

Mecidi

Cidde limânı re'îsi kolağası Abdullah Efendi

5

Berîk kâtibi Ahmed Efendi

Cidde Şevne emîni Mahmud Efendi

Kâtib-i evvelki Münhal

Kâtib-i sâni Ahmed Nuri Efendi

Cerâye sevk me'mûru Ahmed Efendi

Kâtib Asaf Bey

(Sayfa 130)

Osmani Mecidi

<<Düvel-i müntehâbenin Cidde'de mukîm konsolosları>>

<<Felemenk Devleti cenerâl konsolosu Mösyö Küvit>>

<<Fransa Viys konsolosu Mösyö Lostalo>>

<<İran kârperdâz-ı evveli Mirza Hasan Han>>

3 3

<<İngiltere konsolosu Mösyö Jako>>

(Bahr-i Ahmer komodoriyla refâkati esâmîlerini mübîn pusuladır)

Esâmî

Rütbesi

Nişânı

Komodor Trabzanlı Mehmed Bey

Mîrâlây

1 dördüncü

Osmani

1 madâlya

1 Kırım

Kâtib komodor Bağdadlı Mahmud Efendi

Berîk kâtibi

(Cidde limânında me'mûr bulunan Edirne korvet-i humâyûnunda mevcûd)

(ma'a zâbitân 'asâkir-i bahriye'-i şâhânenin ber-vech-i zîr)

(esâmîleriyle mikdârını mübîn bir kıt'a defteridir)

Mükellef olduğu hizmetiyle esâmî

Rütbesi

Süvârî Ömer Rıfat Bey

Binbaşı

Ser-çarhçı İsmâ'il Bey

Sağkol ağası

Süvârî-i sâni Hüseyin Kapûdân

Solkol ağası

(Sayfa 131)

Çarhçı-yı sâni Sevki Efendi

Solkol ağası

Kâtib Şakir Efendi

Korvet kâtibi

Birinci bölük zâbiti Tevfik Efendi

Yüzbaşı

İkinci bölük zâbiti Mehmed Efendi

Mülâzım-ı evvel

Seyr-i sefâ'in me'mûru Tahir Efendi

Mülâzım-ı evvel

Tobcu mu'allimi Said Efendi

Mülâzım-ı evvel

Birinci bölük zâbiti Süleyman Efendi

Mülâzım-ı sâni

İkinci bölük zâbiti Mustafa Ağa

Gedikli evvel

Çarhçı zâbiti Ahmed Efendi

Mülâzım-ı evvel

Çarhçı zâbiti Ahmed Efendi	Gedikli sâlis
İmâm İbrahim Efendi	Sınıf-1 râbi'
Cerrâh mu'âvini Seyid Efendi	İ'tibâr yüzbaşı
Kazgancı İbrahim Usta	Esnâf-1 sâ'ire
Marangoz Ali Kalfa	Esnâf-1 sâ'ire

Mevcûd neferât

154

(Cidde limânında me'mûr bulunan Brusa korvet-i humâyûnunda mevcûd)

(zâbitân-1 bahriyenin esâmîlerini mübeyyin defteridir)

Esâmî	Rütbesi
Süvârî Ceb'alili Nail bin Mehmed Efendi	Sağkol ağası
Ser-çarhçı Tobhaneli Mehmed bin Said Efendi	Solkol ağası
(Sayfa 132)	
Süvârî-yi sâni Asitaneli Kadri bin Hasan Efendi	Solkol ağası
Hesâb me'mûru Kasımpaşalı Rıza bin Mehmed Efendi	Yüzbaşı
Kâtib Kasımpaşalı Ali bin Mehmed Efendi	Berik kâtibi
Mühendis Karagümrüklü Hulusi bin Abdullah Efendi	Mülâzım-1 sâni
Birinci bölükde Ortaköylü Hüseyin bin Hüseyin Efendi	Yüzbaşı
Birinci bölükde Üsküdarlı Fethi bin Mehmed Efendi	Mülâzım-1 evvel
İkinci bölükde Arabgirli Hüseyin bin Mehmed Efendi	Mülâzım-1 sâni
İkinci bölükde Abanalı Hasan bin Hasan Efendi	Gedikli-yi sâni
Çarhçı Pencşenbeli İbrahim bin Halil Ağa	Yüzbaşı
Çarhçı Üsküdarlı Vasıf bin Edhem Efendi	Mülâzım-1 evvel
Çarhçı Bağdadlı Menmeh bin Latif Ağa	Mülâzım-1 evvel
Cerrâh Asitaneli Feyzi bin İbrahim Efendi	Kolağalık
Kazgancı Zindanarkalı Kadri bin Mehmed Ağa	

Neferât

130

Cidde limânı birtakım şâbların vaz'iyet-i tabî'iyyelerinden teşekkül etmiştir. Sefâinin demir mahalli limânın sâhilinden iki mil ba'îd olarak yolcular bu mesâfeyi sünbük ta'bîr olunan kayıklarla kat' ederek şehre vâsıl olur. Cidde limânını teşkil eden şâblar üç kısım üzeredir ki birinci kısmı karaya muttasıl olmağla cezr-i a'zamî zamânlarında kara şeklinde görünüyor ve ikinci kısmı denizin ka'rından sathına karîb bir hâlde

(Sayfa 133) bulunur. Üçüncü kısmı ise ikincinin 'aksine olarak bahrın sathına ba'iddir. Bunların vaz'iyet-i ufkîleri müteselsil olmayarak yekdiğerlerine oldukca muvâzî bulduklarından birtakım müstakîm hatlar ve hutût-ı ictimâ'-ı mîyâhiye hâsıl ederek dereler teşkîl ve karaya muttasıl bulunanları da denize nüfûz etdikce karaya nisbeten irtifâ'ları tenezzül ederek hafif meyilde etekler hâsıl etmekle birtakım tepecikler peydâ eder. Şâbların tabî'atları tahte'l-bahr üç vecihledir ki birincisi deryânın sathına karîb olmağla cezr-i a'zamî zamânlarında havânın taht-ı te'sîrinde bulunarak batık hâlini kesb edenlerdir. Bunlar âlât ve edevât olsa da yine kolaylıkla kırılmaz. İkincisi ka'r-ı deryâda eşcâr ve nebâtât misillü neşv u nemâ bulanlarıdır ki bunlar kırılmak kâbiliyetindedir. Üçüncüsü balçık hâlinde ve henüztasallüb eylemek derecesindedir. İkinci tabî'atde bulunan şâblardenizden çıkarılır da havânın taht-ı te'dîrine bırakılır ise sertlikpeydâ ediyor. Cezr u med vukû'unda Cidde limânınca iki hâl hâdis olur. Birincisi beher gün kânûn-ı 'avârız-ı kevnîyeye ittibâ'en suların bir buçuk İngiliz kademi ya'nî kırk beş santimetro râddelerinde terfi' ve tenezzülü ve ikincisi senenin Mayıs ibtidâsından Teşrinievveli nihâyetine kadar cezr-i a'zamî olarak karaya muttasıl şâbların denize ziyâde çıkındısı olan mahallerinde sular dörtten beş İngiliz kademi ya'nî bir buçuk metro mikdârı tenezzül ederek o gibi mahallerin kara şeklinde kalması ve senenin diğér aylarında medd-ı a'zamî başlamağla kâffe'-i cihânın su içinde kalarak birinci hâlin cüz'î ve küllî hükmünü icrâ eylesidir. (Sayfa 134)

(Cidde şehri)

Bu şehir bir sûr ile muhât olarak takrîben iki bin hâneyi ve yirmi bin nüfûsu şâmildir. Hazret-i Havva vâlidemizin türbe-i şerîfeleri bu şehrin cihet-i şimâliyesindeki kışla'-i humâyûn kurbundadır. Yedi câmi' ve on iki 'aded ribât vardır. Hicaz seknesinin havâyic-i asliyesinden olan hinta ve pirinc ve arpa misillü Basra ve Bombay cihetlerinden nakl olunarak Cidde iskelesinden idhâl kılınmağla Cidde gümrüğünde senevî takrîben beş milyon gurûş idhâlât resmi hâsıl olur. Başlıca ihrâcât ise sığır cildinden 'ibâretdir. Cidde tüccarından Hindistan vesâ'ir müstemlekât-ı ecnebiyye ile Londra'ya kadar mu'âmelesi olanlar Musa Bağdadi ve Mehmed Yusuf Ba-Naci ve Abdulkadir Camcum ve Mahmud Huncu Efendiler olub Abdulkadir Ba-Edib ve Salih Ba-Gaffar ve Mehmed Murad Efendiler de şöhetli tüccârdır. Müsta'mirât-ı ecnebiyye ahâlîsinden Cidde'de ticâret eyleyenlerin meşhûrları da Seyid Ömer Sekkaf ile beyt-i benân gibi birkaç buyût-ı ticâriyeden 'ibâretdir. Cidde ahâlîsiyle beher sene gelen hüccâcın kâffesi orada buldukdca şehrin hâricindeki sahrınc sularından içmeğe

mecbûr olursa da bu sular zâten yağmurlardan idrâk etdirildiği ve sahrınların tathîr ve tanzîfiyle ashâbı tarafından icâbı kadar ehemmiyet verilmediği cihetle letâfetin her nev'inden 'ârîdir. Ancak vilâyet-i celîlece Cidde'ye hâricden kifâyetli bir su icrâsı teşebbüsüne kıyâm buyurulduğuna nazaran Cidde'ce nazar-ı te'essüfle müşâhede olunan işbû su müşkilâtına da sâye'-i (**Sayfa 135**) ıslâhât-vâye'-i hazret-i hilâfetpenâhîde karîben bir netîce verileceği te'mîn olunabilir.

(Taif nâhiyesi)

Müdüri Ahmed Şevki Efendi

Nâ'ibi Ahmed Dede Efendi

Kâtib Münhal

Zabtiye yüzbaşısı Edhem Ağa

(Taif)

Taif kasabasına Uksur tarîkiyle Mekke-i Mükerrreme'den on sekiz sâ'atde varılır. Bu kasaba tahmînen dörtyüz kadar hâneyi ve takrîben iki bin nüfûsu hâvîdir. Büyücek bir kal'a ile dört tabur 'asâkir-i şâhâneyi istî'âb eder. Bir kışla'-i humâyûnu olup geçen sene nâm-ı nâmî'-i cenâb-ı hilâfetpenâhîye nisbetle taraf-ı 'âlî-i vilâyetpenâhîden tecdîd edilmiştir. Bu kasabanın etrâfi ve enhâsı bütün bâğ ve bağçe olarak envâ'-ı fevâkih husûle geldiği gibi berşûmî denilen Mağrib incirinin kesreti fevka'l-'âdedir. Taif'de husûle gelen çavuş üzümü kızıl toprâk bağlarında kemâl-i ehemmiyetle yetiştirilmekte olanlara fâ'ikdir. Taif'in anbârlarında sahîhan medh olacak derecelerde latîfdir. Şeftali ve ekşi kara dudu da pek mebzûldür. Lâkin gerek bâğların ve gerek meyve ağaçlarının tımâr ve terbiyesine candan i'tinâ olunmuyor. Sâ'ir yerlerdeki gibi bakılacak olsa meyvenin letâfet ve nefâseti elbette daha ileri giderdi. (**Sayfa 136**) Taif'in cihet-i garbiyesinde büyük bir mescid olup derûnunda 'ammizâde'-i hazret-i kameri'l-enbiyâ seyyidunâ Abdullah bin Abbas hazretleriyle encâl-i kirâm-ı Hazret-i Nebvi Tayyib ve Tahir hazerâtının merkad-i şerîfleri mevcûd olduğu gibi memleketin sûru hâricinde ve mescid-i mezkûrun cihet-i garbiyesindeki kapûya mukâbil müşârün ileyh İbn-i Abbas efendimiz üstâz-ı ekremleri kâtib-i vahy hazret-irisâletpenâhî Zeyd bin Sâbit hazretlerinin türbe'-i şerîfeleri ve memlekete bir sâ'at mesâfe bu'dunda Vahat nâm mahallede de müşârün ileyh İbn-i Abbas efendimiz hazretlerinin ma'tûkları ecille'-i ashâb-ı 'izâmdan seyyidunâ İkrime hazretlerinin kabri-i şerîfi mevcûddur. Mescid-i mezkûrdan mâ'adâ memleket derûnunda dahî beş 'aded ufak mescidler bulunduğu misillü kable'r-risâle gerek Kureyş ve gerek Tazyif ya'nî Taif ve havâlîsi ahâlîsinin zamân-ı cehâletde ma'bûd ittihâz etmiş ve isimleri Kuran-ı

Kerim’de mezkûr bulunmuş olan esnâmdan (Lat) Taif’in dâhilinde cihet-i garbiyede ve (Uzza) dahî sûr hâricinde kâ’indir. **(Sayfa 137)**

Medine-i Münevvere

	Rütbe	M
<<Muhâfız Ahmed Fazıl Paşa>>	Ferîk	2

(Hey’et-i erkân-ı livâ)

Medine-i Münevvere kadısı Mahmud Kamil Efendi		3
Hanefî müftîsi Mehmed Bali Efendi		Kudüs pâyesi
Muhâsebeci Rıfat Efendi	Mütemâyiz	O M
Tahrîrât müdürü Kamil Efendi	Mütemâyiz	3 4

(Me’mûrîn-i merkez-i livâ)

Harem-i Şerif müdürü Ahmed Latif Efendi	Mütemâyiz
Sıhhiye me’mûru Doktor Hüsni Bey	Kâ’immakâm
Tabur ağası Veysel Ağa	Ta’mîrât müdürü İsmâ’il Efendi
Mühendis Mehmed Hurşid Efendi (Sayfa 138)	

(Meclis-i idâre’-i livâ)

A’zâ-yı tabî’iyye	A’zâ-yı mülhake
Medine-i Münevvere kadısı	Abdullah Esad Efendi
Hanefî müftîsi	Abdulmuttalib Efendi Müfti
Muhâsebeci	Ahmed Efendi Berzenci
Tahrîrât müdürü	Ömer Efendi Attasi
Harem-i Şerif Müdürü	Nakîbu’s-sâde Ulvi Efendi

Kitâbet-i tahrîrât müdürîyetine muhavveldir.

(Livâ tahrîrât kalemi)

	Rütbe
Refîk-i evvel Mehmed Ali Efendi	Sâlise
Arabi kâtibi Hüseyin Talat Efendi	Sâlise Mübeyyiz Osman Efendi
Tercümân Hamza Efendi	Diğeri Hasan Efendi

(Livâ muhâsebe kalemi)

	Rütbe
Refîk-i evvel Seyid Abdullah Efendi	Sâlise
Mübeyyiz Mustafa Efendi	Diğeri Mehmed Cüneyd Efendi

Sandık emîni Abdulkadir Rüşdi Efendi		Sâlise
Kâtibi Mehmed Refet Efendi		Sâlise (Sayfa 139)
<<Şeyhu'l-Harem Cenâb-ı Nebevi Adil Paşa>>	Müşîr	Mecidi
		1
Nâ'ibu'l-Harem Rifat Ağa	Ûlâ	2
Hazînedâr Salim Ağa	Ûlâ sânisî	3
Mütesellim Mercan Ağa	Sâniye	
Şeyhu'l-'ağavât İbrahim Ağa		
Nakîbu'l-e'imme İzmirli Aman Ağa		
Şeyhu'l-rü'esâ Mehmed Said Hüseyin Efendi		
Nakîbu'r-rü'esâ Bekir Efendi		
	(Harem-i Şerif müdüriyeti)	
<<Rûznâmçeci Tahir Bey>>		Mütemâyiz
Mümeyyiz Abdulcelil Efendi		Sâlise
Mukayyid-i vâridât Abdurrahman Efendi		Sâlise
Mukayyid-i masârifât Nafi Efendi		Sâlise
Evâmir mukayyidi Raşid Efendi		
Vâridât refiki Neşet Efendi		Râbi'a
Masârifât refiki Arif Efendi		Râbi'a
Refik Faik Efendi		Cerâye kâtibi Emin Efendi
Diğeri Mustafa Efendi		Diğeri Mümtaz Efendi
İktizâ kâtibi Riyazi Efendi		Tereke kâtibi Şükür Efendi
Anbâr kâtibi Murad Efendi		
Şeyhu'l-hutebâ Ahmed Esad Efendi Sudurdan	Mecidi	1(Sayfa 140)
(Müdüriyet-i tahrîrât kalemi)		Rütbe
(Baş kâtib Sıdkı Efendi)		Mütemâyiz
Mübeyyiz Eşref Bey Sâlise		Refiki Maksud Efendi Râbi'a
	Diğeri Necib Efendi	
	(Müdüriyet veznesi)	
		Rütbe Mecidi
Veznedâr İsmâ'il Hakkı Efendi	Sâniye	4
Kâtibi Derviş Efendi	Defterci Hasan Efendi	
	(Ba'zı me'mûrîn ve hademe)	

Evkâf me'mûru Ali Efendi Râbi'a	Şeyhu'l-hayyâlîn Abdusselam Ağa
Mahzen me'mûru Mehmed Lütî Efendi Râbi'a	Şeyhu'l-bevvâbîn Hamza Ağa
Mahzen Abid Efendi	Şeyhu'l-ferrâşîn Hüseyin Berri Efendi
Bâbu'l-'Arab Bekir Efendi Kapûcubaşı	Şeyhu'l-kennâsîn Şahin Efendi
Muhtesib Yusuf Saçlı Efendi	Harem-i Şerif berdecisi İsmâ'il Ağa
Şeyhu'l-battâlîn Şemseddin Ağa	Kuşcu Nazif Ağa
Terzi Ali Usta	Diğeri Bekir Zeytuni Efendi
Hammâlbaşı İbrahim Çavuş (Sayfa 141)	

Mecidi

Medine münevveri Şafii müftîsi cafer Efendi	Erzurum pâyesi	3
Nakîbu'l-eşrâf kâ'immakâmı Ulvi Sekkaf Efendi		
Medine-i Münevvere nâ'ibi Bilal Efendi		
Mahkeme başkâtibi Mehmed Matuf Efendi		
Mahkeme baş kâtib-i sâni Hüseyin Kaşıkçı Efendi		
Şeyhu'l-fütehâ-yı mekâtib-i Mecidiye Ahmed Celil Efendi		
Mekteb-i rüşdiye hocası Said Efendi		
Diğeri Abdulaziz Efendi		
Diğeri Mehmed Ali Verdi Efendi		
Nâ'ibu'z-zirâ'a Hasan Hulabe Efendi		

(Cennetmekân Gâzî Abdulmecid Han efendimiz hazretlerinin ahyâ)

(girdeleri olan eczâhâne me'mûrları)

Tabîb İbrahim Efendi	Sâlise
----------------------	--------

Eczâcı Hasan Efendi

Cerrâh Mustafa Efendi (Sayfa 142)

(Harem-i Şerif-i Saâdet redîfin havî olduğu direk ve revâkların mikdârıyla kıbâb-ı şerîfenin ve tûl)

(ve 'arz mesâha'-i sathiyesinin beyânına dâ'ir mahall-i münîfinden mersûl pusula)

Kebîr kubbe'i Osmani Kıbâb-ı şerîfe Revâk Tâm istivâne Nısf istivâne

Harem-i Şerif'in cihet-i garbîsinde olan Babus 1 29 2 15 6

selam'dan re'îsiye minâresine kadar Muvacehe-i Saâdet

cânib-i 'âlîsinde bulunan

Babusselam'dan Hücre-i Saâdet'e kadar mevzû' 135 10 131 11

bulunan birinc parmaklık dâhilinde vâki‘ kumluğa kadar kıble dâhil-i Harem olan				
Re’îsiye minâresinden Bab-ı Cibril’e kadar Harem-i Şerif’in cihet-i şarkîsinde ve Kadem-i Saâdet tarafında Bulunan (Sayfa 143)	5	1		6
Babunnisa’dan Aziziye minâresine kadar Harem-i Şerif’in cihet-i şarkîsinde bulunan	25	2	25	17
Baburrahme’den Mecidi minâresine kadar ya’nî Harem-i Şerif’in cihet-i garbîsinde bulunan	38	3	36	15
Babuttevessül’den mühimmât anbârı mahalline kadar ya’nî Harem-i Şerif’in cihet-i Şâmisinde bulunan	14	2	12	7
Hücre-i Muattara cevânib-i erba‘a-i mübârekesinde bulunan			12	7
Mihrab-ı tevessül ve rükni’l-ağvâtda vâki‘ bulunan (Bi-hesâb-ı zir‘ ‘mârı)	4	2	1	2
				Zirâ’
Kıble cânib-i ‘âlisinden âhir-i Harem-i Şerif’e değîn tûlen	178			
Babusselam’dan re’îsiye minâresine değîn ‘arzen	120			
Mecidiye minâresinden Aziziye minâresine kadar ‘arzen	86			
Hücre-i Saâdet’le kumluk meydânı dâhil olduğu hâlde kâffe’-i Harem-i Şerif’in mesâha’-i sathiyesi	Zirâ’	’Aded	19334	(Sayfa 144)
(Bu pusula da Medine-i Münevvere’den gelmiştir)				

Mücevherli Kebîr altûn Sîm şamdan-ı Pirinc şamdan Karbuzi şamdan şamdan kebîr kandîl				
Derûn-ı Hücre-i Muattara’da huzûr-ı hazret-i seyyidi’l-enbiyâda subh u mesâ iş’âl olunan	2			2
Duhter-i şefâ‘at-i uhter-i cenâb-ı seyyidina’r-resûl-i Hazret-i Fatımatu’l- El-Betûl efendimizin makâm-ı ‘aliyyeleri pîşegâhında				1
Rıdvan-ı Şerif’de Hücre-i Muattara’da iş’âl olunan				10
Hücre-i Muattara’da Hakan Sultan Mahmud Han tebriki olan				84
Altûn zincirlerle tâbe sabâh ikâd olunan kanâdîl				
Derûn-ı envâr-ı meşhûn-i Harem-i Şerif’de hâkân-ı merhûmun tebriki olan sîm zincirlerle ikâd olunan kanâdîl				729
Mihrâb-ı Nebevi ve etrâfında bulunan vâlide sultân şamdanlarıyla	2			18

mihrâb-1 Osmani ve Süleymani'de iş'âl olunan kebîr ve sağır mumlar (**Sayfa 145**)

Rûgan-1 zeyt ile ikâd
olunan âvîze

İspermeçet ile iş'âl
olunan âvîze

Bizim 'âlem-i vâlîde sultân hazretlerinin derûn-1 Harem-i Şerif'de Muvacehe-i
2

Saâdet'de mu'allak sîm âvîzesi

Merhûme Naile Sultan tarafından yine Muvacehe-i Saâdet'de mu'allak sîm âvîze
1

Mısır vâlîsi esbak Abbas Paşa merhûmun Harem-i Şerif'de Muvacehe-i
Saâdet'de mu'allak sîm âvîzesi 1

Yine paşa-yı merhûmun mihrâb-1 Osmani'de mu'allak sîm âvîzesi 1

Yine paşa-yı merhûmun Kadem-i Saâdet tarafında mu'allak billûr âvîzesi 1

Yine paşa-yı merhûmun bi-gâyet-i kebîr billûr âvîzesi 1

Ba'zı ashâb-1 hayrât taraflarından ta'lik olunub iş'âl olunmakta olan 15

Ba'zı ashâb-1 hayrât taraflarından ta'lik Cuma gîcelerine mahsûs 16

ikâd olunan (**Sayfa 146**)

(Mûmları gönderilmediği cihetle iş'âl olunamayan)

İspermeçet ile iş'âl olunan âvîze

Otuz iki mumluklu Rıza Paşa'nın 1

Kırkar mumluklu kırmızı âvîze 2

Hindî âvîzesi 2

(Geçen doksan bir senesinde cennetmekân Sultan Abdulaziz Han)

(hazretleri tarafından irsâl buyurulub el-yevm Harem-i Şerif'de)

(mağrûş bulunan kaliçeler)

'Aded

Cennetmekân Sultan Abdulaziz Han hazretlerinin Uşaki 143

cinsinden bahâr misâli kaliçe

Yetmiş yedi târîhinde cennetmekân Sultan Abdülmecid Han 'aleyhi'r-
rahme ve'l-gufrân hazretleri cânibinden takdîm olunan pûşîdeler ve minber-i münîfe
perdeleri 270

Seyyidunâ Fatımatu'z-Zehra radiyAllâhu 'anhâ efendimiz hazretlerinin

1

sandûka'-i şerîfelerinin üzerinde çehâr kuşe tenine resminde mu'allak sırma işlemeli bulunan settâre'-i şerîfe

Darîh-i celîl hazret-i peygamberiyi şâmil ve muhît bulunan 1

cidâr-ı erba'a-i mübârekenin kisve'-i şerîfesi

Mihrâb-ı Hazret-i Nebevi ve Osmani ve Süleymani perdeleri 3

Ebvâb-ı Harem-i Şerif'in Babusselam ve Baburrahme ve Babulcibril ve Babunnisa ve Babuttevessül perdeleri (**Sayfa 147**) 5

Minber-i şerif perdesi 1

Re'îsiye minâresinin perdesi 1

Hücre-i Saâdet Şebike-i Şerifeleri perdeleri 18

Kadem-i Saâdet'in pencereleri perdeleri 4

Derûn-ı Hücre-i Saâdet'de Mütehecced-i Şerif perdesi 1

Minber-i şerîf sancağı 2

Yeşil atlasdan ma'mûl ve kenârı sırma saçaklı olarak 11

me'mûr-ı mahsûsla taraf-ı eşref-i hazret-i tâcdârîden takdim olunarak Hücre-i Muattara'nın kubbesinden zemînine kadar ta'lik olunan

(Derûn-ı envâr-ı meşhûn-ı Harem-i Şerif ve Hücre-i Münife'nin leylan)

(ve nehâren hizmet-i şerîfesiyle müteşerrif olan kâffe'-i ağavât)

Efrâd-ı ikâd

Zümre'-i ağavât bevvâbîn-i Hücre-i Muattara-i cenâb-ı risâletpenâhî 12

Zümre'-i habezyan Harem-i Hazret-i Nebevi 19

Zümre'-i battâlîn-i Harem-i Hazret-i Nebevi 13

Zümre'-i mülâzımîn-i Harem-i Hazret-i Nebevi 13

(Derûn-ı envâr-ı meşhûn-ı Harem-i Hazret-i Nebevi'de icrâ-yı imâmet)

(ve hitâbet eden zevât)

Zümre'-i hutebâ-yı Harem-i Hazret-i Nebevi 46

Zümre'-i e'imme'-i Nebevi 38

Zümre'-i redîf-i evvel-i e'imme'-i Nebevi 31

Zümre'-i redîf-i sâni-i e'imme'-i Nebevi 31

(Sayfa 148) (Derûn-ı Harem-i Şerif’de mevcûd minâre’-i hamse mü’ezzin ve ve rü’esânın mecmû’ı)

50 Zümre’-i rü’esâ-yı Harem-i Hazret-i Nebevi

26 Zümre’-i redîf-i rü’esâ-yı Nebevi

(Hidmet-i sa’âdetle kesb-i mes’adet eden huddâm-ı sâ’irenin mecmû’ı)

12 Zümre’-i müşdîn Hücre-i Muattara

51 Cümle’-i kennâsîn-i Hazret-i Nebevi

11 Zümre’-i bevvâbîn-i Nebevi

26 Cümle’-i kayuman perdecî ve sarrâcîn ve terzî ve kapûcu vesâ’ire

10 Zümre’-i sekkâyîn

750 Senede iki def’a nevbetine beher nevbette Harem-i Şerif ve derûn-ı

envâr-ı meşhûn-ı Hücre-i Muattara’da mu’allak kanâdfîlin hidmet-i

tezyîn ve ta’mîrine mübâşeret etmekde bulunan

4 Âbkeş-i etrâf-ı ebvâb-ı Harem-i Şerif-i Hazret-i Nebevi

(Derûn-ı Harem-i Şerif’de zikr-i âtî vazîfe sâhibi bulunan kâri’lerin mecmû’ı)

(Medâris-i mezkûre müderrisleri)

1 Medrese’-i celîle müderrisi Fazîletlü Ömer Lütfi Efendi

1 Hamidiye Mekremetlü Mehmed Said Tevfik Efendi

1 Beşir Ağa Fazîletlü Ömer ve Ahmed Zahid Efendiler

1 Şifâ Akşehirli Mehmed Ali Efendi

1 Karabaşı Ankaravi Mehmed Salih Efendi

1 Sakızlı Asitaneli İsmet Efendi

1 İhsaniye Vidineli Osman Efendi (Sayfa 149)

2 Hüseyin Ağa Yozgatlı Ahmed Efendi

1 Emin Efendi Çallı Ahmed Efendi

1 Servet Efendi Ahmed Efendi

1 Kibli nâzır Harputi Halil Efendi

1 Öz Bey Buharalı Ehu Neccan Efendi

(Baki-i Şerif’de medfûn Ehl-i Beyt-i kirâm ve ecille’-i sahâbe’-i zü’l-ihtirâm)

1 Türbe’-i sâlisi’l-Hulefa’r-Raşidin seyyidûna Osman radıyAllâhu ‘anhu türbe’-i

şerîfenin el-yevm mevcûd ebniye’-i ‘âlîsi sene 1233 târîhinde

Hakan Sultan Mahmud Han hazretleri cânibinden inşâ buyurulmuşıdı.

1 Türbe’-i Ehl-i Beyt-i kirâm rıdvânullâhi ‘aleyhim ecma’în

- 1 Türbe'-i seyyidinâ Ebi Said El-Hudri radiyallâhu 'anhu
- 1 Türbe'-i seyyidinâ Halime radiyallâhu 'anhâ
- 1 Türbe'-i seyyidinâ Akil radiyallâhu 'anhu
- 1 Türbe'-i seyyidinâ İbrahim radiyallâhu 'anhu
- 1 Türbe'-i seyyidinâ Malik ibn-i Enes radiyallâhu 'anhu
- 1 Türbe'-i seyyidinâ Nafi radiyallâhu 'anhu
- 1 Türbe'-i 'ammâtu'n-nebî radiyallâhu 'anhumâ
- 1 Türbe'-i ezvâci't-tâhirât radiyallâhu 'anhumâ
- 1 Türbe'-i benâti't-tâhirât radiyallâhu 'anhumâ Âsâr-ı Mahmud Han hazretleri
- 1 Şühedâ ta'bîr olunur fakîh
- 1 Kubbetu'l-ahzân (**Sayfa 150**)
- Baki-i Şerif'i muhîr bulunan sûr:
- 1 Türbe'-i vâlid-i mâcid-i cenâb-ı peygamberî seyyidinâ Abdullah radiyallâhu 'anhu Hâricde
- 1 Türbe'-i seyyidinâ Malik ibn-i Sinan radiyallâhu 'anhu Hâricde
- 1 Türbe'-i seyyidinâ İsmâ'il radiyAllâhu 'anhu Der-kurb-i Baki-i Şerif Eser-i Sultan Abdulmecid Han tâbe serâhu
- 1 Meşhed-i seyyidinâ Osman radiyallâhu 'anhu Der-ittisâl-i meşihat-i celîle
- 1 Türbe'-i seyyidinâ Ali El-Arifî radiyallâhu 'anhu Medine-i Münevvere'nin cihet-i şarkîsinin bir sâ'at bu'dunda
- 1 Seyyidunâ Ahmed Er-Rufai kerîmesi dimekle meşhûr türbe'-i sitna Meleke Der-diyyâr-ı 'aşara Eser-i Sultan Mahmud Han
- 1 Türbe'-i Şafiiyyidinâ Zekiyuddin radiyallâhu 'anhu Babuşşami hâricinde
- 1 'Ulemâ-yı ye'den türbe'-i Ebu Şuca ve türbe'-i Nureddin Şehîd-i İsfahani'nin vezîri Necmeddin Harem-i Şerif'in cihet-i şarkîsinde bulunan ferş-i hacir sırasında medfûndur.
- 39 Cedd-i emced-i hazret-i şehriyârî Hakan Sultan Mahmud Han 'aleyhi'rahme ve'l-gufrân efendimiz hazretlerinin âsâr-ı Hayriyelerinden olarak Harem-i Şerif'de Buhari ve şifâ ve eczâ-yı şerîfe ve delâ'il-i kırâ'at edenlerin mecmû'ı
- 157 El-yevm halîfe'-i rû-yı zemîn olan pâdişâhımız Sultan Abdulmecid Han efendimiz hazretlerinin cenâb-ı humâyûnlarından tertîb (**Sayfa 151**) buyurulan Buhari ve şifâ ve eczâ ve delâ'il ve ahzâb ve salavât-ı şerîfe kırâ'at eden ashâb ve Taif

8 Merhûm ve mağfûr lehâ bizim 'âlem-i vâlide sultân 'aliyyetu's-şân tarafından tertîb olunmuş olan eczâ ve şifâ ve delâ'il-i şerîfe kârîleri

18 Gazi Abdulmecid Han tâbe serâhu hazretleri cânibinden ta'yîn buyurulan mezâhib-i selâse müderrisleri

(Mecidiye ve rüşdiye mektepleriyle hoca ve kalfa ve şâkirdânının mecmû'ı)

12 Mecidi mekâtibi

12 Hocaları

12 Kalfaları

220 Şâkirdleri

1 Mekteb-i rüşdiye

25 Şâkirdân

1 Meşk hocası

45 Şâkirdân

(Huld-i âşiyân Sultan Mahmud Han hazretlerinin âsâr-ı hayriyelerinden)

(ebvâb-ı Harem-i Saâdet'den Babusselam Câddesi'nin cihet-i şimâlîsinde)

(ve medrese'-i münîfeleri karşıusunda bulunan muvakkithâneve fevkinde)

(mekteb-i sıbyân)

1 Muvakkithâne

1 Mekteb

30 Şâkirdân (**Sayfa 152**)

(Ravza-i Mutahhara'da ve Medine-i Münevvere'de mevcûd medâris)

(kütübhânelerindeki masâhif-i şerîfe ve kütüb-i nefîsenin)

(mikdârı)

'Aded

1801 Ravza-i Mutahhara-i hazret-i risâletpenâhîde bulunan kâffe'-i masâhif-i şerîfenin mikdârı

4569 Sultan Mahmud Han hazretlerinin medrese'-i celîleleri dâhilinde bulunan kütübhâne'-i 'âlîde mevcûd masâhif-i şerîfe ve kütüb-i nefîsenin mikdârı

1659 Sultan Abdulmecid Han-ı Evvel-i merhûmun medrese'-i celîleleri dâhilinde bulunan kütübhâne'-i 'âlîde mevcûd kütüb-i şerîfe

2063 Darussadetu's-şerife ağası esbak Beşir Ağa merhumun Babusselam ittisâlinde bulunan medresesinin kütübhânesinde mevcûd kütüb-i şerîfe

1246 Şeyhulislam-ı esbak Feyzullah Efendi'nin şifâ nâm medresesinin kütübhânesinde mevcûd kütüb-i şerîfe

5404 Şeyhulislam-ı esbak Arif Hikmet Bey merhumun kütübhânesinde mevcûd kütüb-i şerîfe

1269 Mevâlî'-i kirâmdan Karabaş Ömer Efendi nâmına mensûb medresenin kütübhânesinde

593 Mevâlî'-i kirâmdan Sakızlı Mustafa Efendi nâmına mensûb medresenin kütübhânesinde

457 Şeyhulharem-i esbak Hacı Emin Paşa merhûmun kütübhânesinde (**Sayfa 153**)

461 Mücâvirînden Arnabut Mustafa Efendi'nin ihsâniye nâmıyla ihyâ gerdesi olan medresenin kütübhânesinde

129 Mücâvirînden Buharalı Şeyh Abdulgafur Efendi'nin tekkesinde mevcûd kütübhânedede

1100 İmam-i Rabbani sülâlesinden Şeyh Mazhar Efendi merhûmun ihyâ gerdesi olan tekke'-i kütübhânesinde

100 Mısır tekke nâzırı esbak merhûm Hüseyin Ağa medresesi kütübhânesinde

150 Mücâvirînden Fenâyirci Emin Efendi merhûmun medresesi kütübhânesinde

206 Kudemâ-yı mücâvirînden el-yevm ber-hayat bulunan Mehmed Servet Efendi'nin kütübhânesinde

1050 Medine-i Münevvere ahâlîsinden ve Harem-i Şerif e'imme ve hutebâsından Basti Efendi merhûmun kütübhânesinde

157 Mücâvirînden Kibli nâzırı medresesi kütübhânesi

500 Ser-kurenâ-yı hazret-i şehriyârî Selim Bey merhumun kütübhânesinde

22914 Yekûn

(Türbe ve mesâcid-i şerîfe hademesinin 'adedi)

17 Mesâcid-i şerîfe

20 Baki-i Şerif'de zikri sebkât eden türbe'-i şerîfelerin hademesi (**Sayfa 154**)

13 Ba'zı zevâyâ hademesi

20 Ayn-ı Zerka hademesi

15 Şarşure ve Cennetulbaki hademesi

59 Ba'zı ashâb-ı hayrât taraflarından zükûr ve inâsa mahsûs olarak hasbetullah fukarâ ve muhtâcîn iskânlarıçün binâ ve ihyâ olunub el-yevm mevcûd bulunan ribâtların mecmû'-ı Mekke-i Mükerreme'nin semt-i şimâlîsinde ve tirmi beş derece beş dakika 'arz-ı şimâlî ve yirmi derece tûl-ı şarkîsinde kâ'in olarak ümem-i mâziyenin

<<Yesrib>> deyû yâd etdikleri Medine-i Münevvere şehrinin vâzih-ı esâsı Yemen mülûk-i kadîmesinden <<Melik Teba>> olmak üzere rivâyet olunuyor. Lâyezâl hazretlerinin felekleri melekleri ‘aşkına cîrân ettiği ma‘şûk-ı mes‘ûdu için hicretde mesken-i rihletinde medfen kılınmakla eflâka mağbût eylediği bu şehir-i şehir ki hayât-ı sûrî ile ittisâfî esnâda gölgesinden zemîn-i sahâlarının mahrûm olduğu bir cesed-i es‘adı etmekle semâvâta mübâhât eyler. Pervânesi âfitâb olan nûr-ı mübîn-i Cenâb-ı Muhammedi’nin berk urub durduğu böyle bir akdes mahallin kâbil olmayan tavsîfine ictirâ edilemez. Tozuna toprâğına yüzler sürmek şevkiyle gîce gündüz bî-karâr olan müştâkânı için o mahbit-i füyûzât-ı Rabbaniye’den ancak sathî bir ma‘lûmât verilebilir. **(Sayfa 155)** Mefhar-i mevcûdâtın riyâz-ı cennetden birisi olduğunu ihbâr buyurmakla cennât-i ‘âliyâtında rehîn-i mübâhât kaldığı <<Buka-i Mübâreke>>nin her yanını ittisâliyle bu rütbeye îsâl eden <<Ravza-i Mutahhara>> ki mahbûb-ı Hazret-i Hakk’a cilvegâh olmakla firîştehlerin da mekânı olmuşdur. <<Mescid-i Şerif>>-i Nebevi’nin cihet-i şarkisinde şeref-vâki’ olarak nûrânî letâfetler ma‘nevî hâletler neşr eylemekle etrâf ve havâlisini firdevs-i a’lâya da mahsûd eyler. Yekpâre zümrüdden yapılmış bir efses pertab ve ferkebi Buka-i Mukaddese bâlâsını tennic eden <<Kubbe-i Hadra>> kasd-ı ziyâretle şitâbân olanlara daha altı sâ’atlik mesâfede şeref-i takarrûbe muvaffakiyet tebşîr eder. Şehir-i şerîf Medine-i Münevvere’yi muhît olan sûru dokuz yüz kırk altı târîhinde Kanuni Sultan Süleyman tâbe serâhu hazretleri tecdîd buyurmuşlardır. Mescid-i Şerif-i Nebevi hicret-i fahr-i risâlet ‘akîbinde te’sîs buyurulmuş ve üzeri hurma dallarıyla örtülmüşüdi. Ömer bin El-Hattab efendimiz hazretleri hilâfetde iken hicretin on yedinci senesinde bir mikdâr tevsî’ine himmet buyurdular. Osman bin Affan efendimiz hazretleri dahî on dokuz sene’-i hicrîde yine biraz tevsî’ât icrâ buyurmuşüdi. Seksen dokuz senesinde Velid bin Abdulmelik tarafından bir haylî tevsî’ ve tezyîn edildikten başka ol vakte kadar mevcûd olmayan mihrâbı binâ ve erkân-ı erba’asına birer minâre inşâ olunmuşdur. Müşârü’l-ileyh **(Sayfa 156)** işbû inşâata bede’ etmezden evvel şark imparatoruna mektûb yazarak birkaç mi’mâr talep etmiş olmağla imparator cânibinden kırk nefer mi’mâr ile seksen sekiz bin altûn ve kandîller için zincirler takdîm kılınmışdır. Ömer ibn-i Abdulaziz ol vakit Medine-i Münevvere emîri bulunmağla inşâat-ı celîleye müşârün ileyh hazretleri nezâret etdiler. Yüz altmış bir târîhinde hulefâ-yı Abbasiye’den Mehdi bin Mansur tarafından da tevsî’âtına hidmet ve ahşâb sakf inşâasına himmet olunmuş ise de mu’ahharen bir harîk vukû’uyla ta’mîre lüzûm görünmüş ve ta’mîrâta Mutasım halîfe

cânibinden mübâşeret olunmuş iken Bağdad'ın Tatarlar tarafından istîlâsıyla Devlet-i Abbasiye'nin inkırâzı vukû'unda itmâm-ı ta'mîrât altıyüz elli yedi târîhinde mülûk-i Mısriye'den Zahir Baybars'a müyesser olmuşdur. Mısır mülûkundan Nasır bin Kalavun dahî sakf-ı şerîfce bir mikdâr ta'mîrât icrâsıyla ihrâz-ı şeref etmiş olduğu gibi sekiz yüz otuz birde Eşref Barsbay ve sekiz yüz elli üçde Sultan Zahir ve sekiz yüz yetmiş dokuzda Kayıtbay tarafından da sakf-ı şerîfce birer mikdâr ta'mîrât vukû'a gelmiştir. Müşârün ileyh Kayıtbay zamânında Mescid-i Şerif kâmilen mahrûk olmağla tâ bin ikiyüz yetmiş senesine kadar devâm eden hey'eti üzerine tecdîdine himmet olunmuşidi. 'Ahd-ı hilâfetinde mütevâliyen mazhar olageldiği tevfikât sâ'ikasıyla cihângîrân-ı selâtîn-i Osmaniye'den Fatih Sultan Mehmed ve Selim Han-ı Kadim ve Süleyman Han-ı Kanuni kadar sıyt ve şöhretlere mâlik olan 'adn-i âşiyân Gazi Abdulmecid Han efendimiz hazretleri şimdi tamâmıyla (**Sayfa 157**) halef-i zî-şeref-i mukaddeslerine intikâl eden muvaffakiyetleri sâyesinde Mescid-i Şerif-i nübüvvetpenâhînin de bânîsi oldular. Hey'et-i mecmû'asıyla Mescid-i Şerif'in hâl-i hâzırını tavsîf-i kâbil olduydu. Tafsîliyle sâlnâme sahâyifî de kesb-i zînet ederdî lâkin mücedded müşârün ileyh hazretlerinin 'uluvv-i himmet-i Osmaniye'leri Mescid-i Muazzam-ı İlahi ol kadar tarsîn ve tezyîn etmiş ki şânına lâyük ta'birât bulub da anladabilmenin hiçbir lisânda imkânı yokdur. Daha bundan ziyâdesinin mücellâ- 'amûd-ı ruhâm üstünde muhteşem mutallâ kıbâbı muharrem i'tisâb üzerinde muhteşem revâkı müşâhede ile karîru'l-'ayn olanlar ol Buka-i Mübâreke'nin daha bundan ziyâde tezyîn ve tebcîli ebnâ-yı beşerin yed-i iktidârında olmadığını i'tirâf ediyorlar. Ma'sûk-ı muvahhidîn olan Ravza-i Mutahhara dâhiline cânib-i nübüvvetpenâhîden kabûl buyurulan ancak Hazret-i Ebu Bekr Es-Sıddık ve Ömer El-Faruki efendilerimiz hazerâtıdır. Bu Buka-i Tâhire vaktiyle Aişe Es-Sıddıka radıyAllâhu te'âlâ 'anhâ vâlidemiz hazretlerinin hâne'-i sa'âdetleri idi. Zât-ı nübüvvetsemât-ı hazret-i risâletpenâhînin 'âlem-i kudsi intikâllerinden sonra müşârün ileyhâ efendimiz kemâ kâne o sade-i durr-ı 'ismet-i tezyîn buyurmuşlardır. FatımatuzZehra radıyAllâhu te'âlâ 'anhâ efendimiz hazretlerinin menzil-i celîl-i 'ismetpenâhîleri dahî sa'âdet-hâne'-i nuhterem ileyhânın cihet-i Şamiyesinde olduğu gibi anın ittisâlinde ezvâc-ı mutahharâta mahsûs olan dokuz bâb Hücre-i Şerife şark ve cenûb ve şimâl cihetlerini muhît olmağla Harem-i Şerif'in yalnız garb ciheti hâlî (**Sayfa 158**) kalmışidi. İşbû hücerât-ı muhtereme Velid bin Abdulmelik zamânına kadar hâlî üzere bâkî iken müşârün ileyh bunları ezvâc-ı mutahharanın vârislerinden mübâya'a ederek Harem-i

Şerif'e idhâl eylemiştir. İkiyüz otuz yedi senesinde hulefâ-yı Abbasiye'den Mütevekkil bin Mutasım Hücre-i Saâdet'le etrâfını mermerle tezyîn etmiş ve beşyüz kırk senesinde Muktezi halîfe bu mermerleri tecdîd etdirmiş olduğu gibi altı yüz kırk ve sekiz yüz seksen dokuz ve bin ikiyüz yetmiş târîhlerinde de mermerlerin kâffesini teceddüd etdirmiş. Kubbe-i Saâdet'i en evvel binâ etdiren Mısır meliklerinden Sultan Mansur Kalavun'dur ki bu muvaffakiyete altıyüz yetmiş sekiz senesinde nâ'il olmuştur. Sultan Nasır Hasan bin Mehmed bin Kalavun zamânında tecdîd ve Sultan Eşref Şaban bin Hasan ibn-i Mehmed Kalavun zamânında da tahkîm etdirilmiştir. Sekiz yüz altı senesinde Sultan Kayıtbay zamânında vukû' bulan harîkden sonra Kubbe-i Mukaddese şimdiki hey'et ve irtifâ'ı üzere tecdîd olunmuş ise de binâsından ziyâde sarfiyâtıyla vücûda gelmiş olan tezyînâtının icrâsı yukarıda beyân olunduğu vecihle bin ikiyüz yetmiş senesinde vâlid-i mâcid-i cenân-ı hilâfetpenâhî Abdulmecid Han Gazi efendimiz hazretlerine müyesser olmuştur. Hücre-i Saâdet'in kisvesini ev evvel ihdâs eyleyen hulefâ-yı Abbasiye'den Mehdi halîfenin câriyesi ya'nî Musa Elhadi ile Harun Reşid'in validesi Hayzuran kadındır. Andan sonra hulefâ-yı 'izâmın kâffesi bu usûle ri'âyeti iltizâm buyurageldiler. Yediyüz (**Sayfa 159**) altmış senesinde mülûk-i Mısriye'den İsmâ'il bin Nasır bin Mehmed Kalavun tarafından Beytulmal akçesiyle Mısır'da bir karye mübâya'a olunarak Kâ'be-i Mua'zzama ve Hücre-i Saâdet'le minber-i şerîfin kisvelerine vakf edilmiştir. Minber-i şerîf-i Cenâb-ı Nebevî zamân-ı sa'âdet-i hazret-i risâletpenâhîde üçayaklı ve haşebden masnû' idi. Hazret-i Muaviye halife evvelce altı ayak daha 'ilâve etmekle dokuz ayaklı olmuş idi. Halîfe Mehdi bin Mansur Medine-i Münevvere'ye muvâsalatla kesb-i şeref etdiği esnâda minber-i şerîfi tarz-ı kadîmine ircâ' için İmam Malik hazretlerinden istifâde eyledi. Ancak söğüd ağacından ma'mûl olmağla yerinden hareket etdirildikce fersûdelenirse bişman olursun deyû imâm-ı müşârün-ileyh hazretlerinin vukû' bulan ihtârı üzerine sarf-ı nazar etdiler. Altıyüz elli dört senesi harîkinde işbû minber de muhterik olduğundan Yemen hâkimi Muzaffer sandal ağacından ma'mûl bir minber takdîm etmekle mahall-i 'âlsine vaz' olunmuş idi. On sene kadar üzerinde hitâbet edilmişken Mısır meliki Sultan Zahir Baybars'ın 'arz etdiği minber vaz' ve Yemen hâkiminin minberi ref' edilmiştir. Bu minber yediyüz doksan yedi senesine kadar pâyidâr olarak üzerinde otuz iki sene hitâbet olunduktan sonra kurd tasallutundan çürümüş olmağla yerine Mısır meliklerinden Sultan Zahir Berkuk tarafından takdîm kılınan minber vaz' olunmuş idi. Sekiz yüz yirmi senesinde Sultan Müeyyid Şeyd Mahmudi bu minberi ref'

ile yerine diğeri vaz' (**Sayfa 160**) etmiş ise de sekiz yüz seksen altı senesinde ya'nî Sultan Kayıtbay zamânında muhterik olması üzerine Medine-i Münevvere ahâlîsi tuğladan bir minber binâ etmişlerdi. Bu minber dokuz yüz sekiz senesine kadar bâkî kalarak müşârün-ileyh Kayıtbay Harem-i Şerif'i ta'mîr ettirdiği esnâda ahâlînin inşâ ettiği minberi hedm ettirerek yerine müceddeden bir minber vaz' eylemiştir. Şimdi mevcûd olan minber-i şerif ki mermerden masnû'dur. Bunu da Kanuni Sultan Süleyman tâbe serâhu hazretleri ihdâ buyurmuşlardı. Minber-i şerifi en evvel kisvelendiren Hazret-i Osman bin Affan ve rivâyet-i uhrâya göre Muaviye radiyAllâhu 'anhumâdır. Medine-i Münevvere'de mevâzı'-i mübâreke ve meâsir-i celîle pekçoktur. Bu cümleden Harem-i Şerif'de dört direk vardır ki bunların yanında bârgâh-ı cenâb-ı ulûhiyete 'arz ve takdîm olunan da'avât-ı müstecâbe olur. Bunlardan birine Muhallak denir. Birisi de Hazret-i Aişe radiyAllâhu te'âlâ 'anhâ vâlidemiz hazretlerine nisbet edilir. Diğeri biri Ebu Lubabe Direği'dir ki buna Tövbe Direği tesmiye ederler. Bunların yanında namâz kılmak sünnettir. Serîr Direği'nden başka bir de Harasi Direği vardır. Bu direğin yanında Hazret-i Ali radiyallâhu 'anhu efendimiz ikâmet eyleyerek 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm efendimiz hazretlerini eşrârdan sıyânet buyururlardı. Binâ'en 'aleyh buna Hazret-i Ali Direği denilmiştir. Bir direk dahî vardır ki sultân-ı enbiyâ sallAllâhu 'aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri o direk nezdinde ikâmet ve dışarıdan gelen Araban'ı kabûl ile musâhabet buyururlardı. Cibril Direği ile yukarıda beyân olunan Serir Direği (**Sayfa 161**) mu'ahharen küşâd olunan pencere münâsebetiyle mu'attal olmuştur. Emmâ Teheccüd Direği el-ân mevcûd ve herkesce ma'lûmdur. Medine-i Münevvere ile civârındaki mesâcid-i şerîfe'-i ve me'sûra dahî pek çok olarak cümlesinin efdali Mescid-i Kuba'dır ki anı cenâb-ı risâlet-me'âb efendimiz te'sîs ve inşâ ve her kim bunda namâz kılsa bir 'umre sevâbına nâ'il olur deyû buyurmuşlardı. Râkib veyâ mâşî oldukları hâlde her Cumaertesi günü bu mescid-i mübâreke teşrîfle iki rek'at namâz kılarlardı. Hâlen namâz kıldıkları mahall-i 'âlî ma'lûm ve mu'ayyendir. İşbû mescid-i şerîf Velid bin Abdulmelik zamânına kadar nübüvvetpenâh efendimiz hazretlerinin inşâ buyurdukları tarz ve hey'et üzere bekâ bulmuş iken müşârün ileyh Velid tarafından tecdîd ve tevsî' olunmuş idi. Mu'ahharen beşyüz elli ve altıyüz yetmiş bir senelerinde de tecdîd ve yedi yüz otuz üçde Sultan Nasır Kalavun zamânında ve sekiz yüz kırk târîhinde saltanat-ı seniyye'-i Osmaniye cânibinden de ta'mîr edilmiştir. En sonraki tecdîdi firdevs-i âşiyân Sultan Gazi Mahmud Han-ı Sani ile cennetmekân Sultan Gazi Abdulmecid Han

tâbe serâhumânın 'ahd-ı hilâfet-i seniyyelerinde şeref vukû' bulan i' mârât-ı celîleye mülhaktır. İşbû mescid-i şerîfin cenûb cihetinde Sad bin Huşeyme hazretlerinin hâneleri vâki'dir ki Resul-i Kibriya efendimiz hazretleri bu hânedede abdest alarak bir mikdâr iztîcâ' buyurmuş olduklarından züvvâr-ı Medine-i Münevvere Kuba karyesine giderek işbû hâneyi ziyâret ederler. **(Sayfa 162)** Mescid-i Ali tesmiye olunan mahall-i 'âlî Mescid-i Şerif-i Kuba'nın rükn-i garbîsindedir. Kulsum bin Hidm nâm zât-ı şerîfin hânesi dahî Kuba Mescid-i Şerif'inin kible cihetinde vâki'dir. Medine-i Münevvere hicret-i seniyye vukû'unda fahr-i 'âlem sallAllâhu 'aleyhi ve sellem efendimiz işbû hâne'-i münîfi bi'z-zât teşrîfiyle cennet köşklerine mağbût buyurmuşlardı. Bir Cuma günü Mescid-i Şerif-i Kuba'dan 'avdet-i nebeviye esnâsında Cuma'nın vakti hulûl etmekle edâ-yı salât buyurdıkları mahall-i mukaddese bir mescid-i münîf binâ buyurularak el-yevm Mescid-i Cuma denilmektedir. Kuba Mescid-i Şerif'inin şark cihetinde mesâcid-i me'sûreden <<Mescidulfazih>> vardır ki mahbûb-ı Cenâb-ı Hüdâ <<Benî Kurayza>> kabîlesini muhâsara buyurdıkları esnâda orada namâz kılarlardı. Necl-i necîl-i cenâb-ı nübüvvetpenâhî Hazret-i İbrahim'in vâlide'-i mâcideleri <<Mariye>> hazretlerine mensûb olan Mescid-i Kurayza dahî mesâcid-i me'sûredendir. Seyyid-i keveyn efendimiz hazretlerinin râkib oldukları ester izinden nişâne görülmekle <<Mescidulbağle>> denilen makâm-ı mukaddes Baki-i Şerif kabristânının şark cihetinde vâki' olarak mukaddimen Benî Zafer Mescidi denilmişidi. Bu mescidin garb tarafındaki bir taşda <<dirsek>> eseri görülmekle seyid-i mümkinât efendimiz hazretlerinin o hacet-i münevvere ittikâ buyurmalarından mirfak-i şerîflerinden eser kaldığı şâhir olduğuna binâ'en oraya <<Mescidul mirfak>> tesmiye kılınmıştır. O civârda bir taş daha vardır ki bunda cenâb-ı risâlet-me'âbın esâbi'-i **(Sayfa 163)** şerîfelerinden eser olmağla herkes tarafından ziyâretiyle teberrük olunur. Baki-i Şerif'in şimâl cihetindeki Mescid-i İcâbet'de imâm-ı enbiyâ 'aleyhi's-salâtu ve't-tahiyyâ efendimiz hazretleri namâz kılarak uzun bir du'â etmiş ve Cenâb-ı Hakk'dan üç şey talep etmişse de ikisi kabul buyuruldu ve biri icâbet buyurulmadı deyû haber vermişler ve üç talebinden birisi ümmet-i Muhammediye'nin kahtdan telef ikincisi tûfândan helâk olmamaları temennâsına dâ'ir olarak bunları Rabb-i Te'âlâ hazretinin icâbet buyurmuş ve fakat ümmet-i İslamiye meyânında harb ve cidâl olması hakkındaki üçüncü talebi is'âf etmemiş olduğunu beyân buyurmuşlardı. Mesâcid-i me'sûreden daha birkaç Mescid-i Şerif vardır ki cümlesine <<Mescidulfeth>> tesmiye olunur. <<Mescidul-ala>>

Mescidulahzab <<Mescidusselman>> bunlar meyânındadır. Mescid-i Selman'ın kible cihetindeki Mescid-i Şerif'de mefhar-i mevcûdât efendimiz hazretleri namâz kılmışlardı. Hattâ Hendek gazâsı esnâsında idi ki bunların birinde namâzı ba'de'l-edâ uzun bir du'â tilâvet buyurmaları üzerine fahr-i cenâb-ı lâ-yezâl-i ahzâb denilen küffâr 'askerini münhezim ve perîşân etmiştir. Me'sûr mesâcid-i mukaddesenin en ma'rûflarından biri de <<Mescid-i Süfleyn>>'dir ki peygamberimiz peygamber-i 'âlem efendimiz hazretleri orada namâz kılar iken kiblenin kuds-i şerîfden Kâ'be-i Mua'zzama cihetine tahvîline irâde'-i İlâhiye şeref-ta'alluk ederek <<Fevelli vecheke ilâ âhir>> âyet-i kerîmesi nâzil olmuştur. Cenâb-ı seyyid-i kevneynin namâz edâsını müte'âkib Medine-i Münevvere ahâlî-i kirâmına hitâben Cenâb-ı Hak sizin **(Sayfa 164)** erzâkınızı her taraftan sevk ve îsâl buyursun deyû du'â ettikleri mahall-i şerîfe <<Mescid-i Sakya>> denilir. <<Mescid-i Şerif-i Ra'ye>> şark cihetinden Medine-i Münevvere'ye şeref-yâb-ı duhûl olanların sol tarafında müşâhede olunur. Zât-ı hazret-i risâletpenâhînin Uhud Cenki'nden ferâğlarını müte'âkib öğle ve ikinci namâzlarını edâ buyurdıkları mahall-i 'âlî bulunduğu cebele nisbetle Uhud Mescid-i Şerif'i deyû yâd edilmektedir. Rûkn-i cebel denilen Mescid-i Şerif mahallinde Uhud Gazâsı günü cenk-i kîlâl edilmiş ve bir rivâyetde Hazret-i Hamza radyAllâhu 'anhu efendimiz hazretleri orada şehîd olmuş deniyor emmâ orada fahr-i 'âlem efendimiz hazretlerinin namâz kılmış oldukları muhakkak imiş. Bunun civârında <<Vadi>> nâm Mescid-i Şerif vardır ki seyyidunâ Hamza radyAllâhu 'anhu efendimiz hazretleri Uhud Cenki'nde aldıkları yara ile oraya kadar gelebilerek orada teslîm-i rûh-ı pür-fütûh buyurmuş ve seyyid-i esfiyâ efendimiz hazretle orada namâz kılmağla mescid ittihâz kılınmıştır. Hazret-i Hamza'nın meşhed-i mukaddesine gidilir iken yol üzerinde <<Mescid-i Safile>> vardır ki bunda dahî fahr-i kâ'inât efendimiz hazretleri edâ-yı salât buyurmuşlardı. Mesâcid-i me'sûreden biri de <<Mescidulbaki>>'dir. Akil ve ezvâc-ı mutahharât makâbirînin cihet-i garbiyesinde vâki' olarak imâm-ı enbiyâ efendimiz hazretlerinin burada namâz kıldıkları sâbit ve Ebi bin Kab Mescidi nâmıyla da ma'rûfdur. Me'sur-i celîleden üç mahall-i 'âlî vardır ki nübüvvetpenâh efendimiz hazretleri orada defa'âtle bayrâm namâzları kılmış **(Sayfa 165)** idiler. Bunların birincisine <<Mescid-i Ali>> ikincisine <<Mescid-i Ebu Bekr>> üçüncüsüne <<Musalla>> tesmiye olunmuştur. Me'sur-i celîleden Medine-i Münevvere'de birçok kuyular vardır ki cümlesinden biri <<Bi'r-i Eris>>'dir. Mescid-i Şerif-i Kuba kurbunda vâki' olarak hazret-i fahr-i cihân efendimiz bunun içine tükürmüşler ve

suyundan da içmişler. Mihr-i 'âlî-i cenâb-ı risâletpenâhî Hazret-i Osman RadıyAllâhu 'anhu efendimiz hazretlerinin engušt-i fahr ve mübâhâtını tezyin ederdi. Hilâfetlerinden altı sene mürûrunda parmağından işbû kuyuya düşürmüşlerdi. Dalgıclar tarafından bir haylî taharriyât icrâ olunmuş ise de bulunmak kabil olamadığından ashâb-ı güzîn meyânına bu yüzden bir ihtilâf düşerek birtakım fitneler hudûsuna bâdî olmuşdur. Âbâr-ı me'sûreden biri de << Bir'-i Aresdir>> Ma'sûk-ı Hüdâ efendimiz hazretleri bundan da içmiş ve içine tükürmüş olmak üzere rivâyet olunuyor. 'Âlem-i kudsa irtihâlleri esnâda cedd-i es'ad-i nübüvvetpenâhîleri bu kuyunun âb-ı nâbıyla gısl edilmişdir. Bu mübârek kuyulardan biri de << Bir'-i Düme>> olarak bunu suyu gayet tatlıdır. Zamân-ı sa'âdetde Medine-i Münevvere'ce tatlı suların killetinden her kim Bir'-i Dümeyi satûn alarak Müslimin'e vakf eder ise Cennet-i Ala anın içündür deyû taraf-ı eşref-i cenâb-ı Muhammedi'den bu suyun îkâfi ihtâr buyurulmağla Osman bin Affan efendimiz hazretleri otuz beşbin dirhem akçe ile bi'l-mübâya'a vakf buyurmuş (**Sayfa 166**) idiler. Bâlâda zikr olunan Mescid-i Sukya kurbunda o nâma mensûb bir bi'r-i şerîf daha vardır ki rahmeten li'l-'âlemîn efendimiz hazretleri kâh bu kuyudan ve kâh yukarıda tavsîf edilen Gars kuyusundan nûş buyurlardı. <<Bi'r-i Budaa>>'dan dahî efendimiz sallAllâhu 'aleyhi ve sellem hazretlerinin su içip tükürmüş ve bereketle du'â buyurmuş oldukları sâbitdir. Enes bin Malik hazretlerinin hânelerinde kâ'in <<Bi'r-i Enes>>'den dahî meb'ûs-ı min 'indi'llâh efendimizin su içerek derûnuna tükürmüş oldukları müşârün ileyhden mervîdir. Ol vakit Medine-i Münevvere'de en lezîz su bu idi. Şimdi Bi'r-i Ribatiye deyû yâd olunmaktadır. Baki-i Şerif kurbunda <<Bi'r-i Bassa>> nâmıyla bir kuyu vardır ki ser-defter-i enbiyâ efendimiz hazretleri bu kuyunun suyuyla re's-i sa'âdetlerini gısl ederek o suyu tekrâr kuyuya ifrâğ buyurmuşdur. Âbâr-ı me'sûreden birisi de <<Bi'r-i Ali>> olarak avvali nâm karyede kâ'in olmağla suyuyla civârındaki mezre'ât sekî edilir. <<Bi'r-i Ena>> nâmında bir mübârek kuyu daha vardır ki cenâb-ı habîb-i kibriyâ Kurayza kabîlesini muhâsara etdikleri esnâda bârgâh-ı risâletpenâhîlerini bu bi'rin civârına kurdurmuş ve suyundan içmişlerdi lâkin bu kuyu el-yevm ma'rûf değildir. Seyyid-i kâ'inât efendimiz hazretleri <<Bi'r-i Ahab>> nâm kuyuya da tükürmüş ve <<Bi'r-i Cemel>>'den abdest alarak kezâlik <<Bi'r-i Zer>>'e dahî tükürerek suyuyla abdest almışdır. Bunlardan başka daha bir haylî âbâr-ı me'sûre var iken şimdi mahalleri ma'lûm olamamaktadır. El-yevm Medine-i Münevvere'ye cereyân eden Ayn-ı Zerka (**Sayfa 167**) zamân-ı sa'âdetde mevcûd değil idi. Muaviye

radıyallâhu 'anhu tarafından Medine-i Münevvere vâlîsi olan Mervan bin El-Hakem zamânında zuhur eylemiştir. Asıl ismi Aynulezrak iken sonraları Zega denilerek öyle iştiâr eyledi. Aynulezrak tesmiyesinin sebebi ise müşârün-ileyh Mervan'ın gözleri mâ'î olarak zuhûru zamân-ı velâyetine tesâdüf eden suyun kendisine nisbet edilmesinden 'ibâret idi. Asıl maksemi Kuba civârında büyük bir kuyudur. Bu su ibtidâ-yı zuhûrunda az bir şey iken dokuz yüz doksan dokuz târîhinde cennetmekân Sultan Murad Han tâbe serâhu hazretleri cânibinden <<Bi'r-i Ğarbar >> denilen kuyu mübâya'a ve 'ilâve buyurulmuşdur ki bu kuyu Ayn-ı Zerka suyunun on misline karîb idi ve <<Bi'r-i Akt >> dahî mu'ahharen yine ecdâd-ı güzîn-i cenâb-ı hilâfetpenâhî câniblerinden mübâya'a ve 'ilâve buyurulmuşdur. Gerek Medine-i Münevvere'nin dâhilinde ve gerek hâricen etrâf ve civarındaki ashâb-ı kirâm ve evliyâ-yı zevî'l-ihtirâmın merâkid-i mübârekeleri 'umûm nezdinde ma'lûm ve mazbûtdur. Binâ berîn her birinin ta'dâd ve ta'rîfine hâcet görülemez. Yukarıda beyân olunan Mescid-i Feth'e giderken sağ tarafda bir mağara vardır ki Hendek Gazâsı esnâsında cenâb-ı nübüvvetpenâh efendimiz hazretleri ba'zı gîceleri orada beytütet buyurlardır. Peygamber-i Zafer Beyker efendimiz hazretlerinin Mekke-i Mükerra'me'yi teşrîf buyurlar iken esnâ-yı tarîkde namâzgâh ittihâz buyurdıkları mahallere mescidler yapılarak el-yevm Ali kuyuları denilen mevki'de mevcûddur. Bedir Gazâsı'nda bârgâh-ı cenâb-ı risâletpenâhinin mansûb olduğu mahall-i münîfede mescid yapılmış idi. Şimdi diğeri bir mescid-i şerif daha vardır. (Sayfa 168)

(Hicaz vilâyetinin üçyüz sene'-i mâliyesine mahsûben vâridât)

(ve masârif-i mahalliyelerini nâtik bi't-tanzîm devâ'ir-i mahsûselerine)

(taktâm kılınan muvâzenenin hulâsasıdır.)

İcmâl-i	yekûn		Nev'-i vâridât
Para	Gurûş		
30	25660	İhtisâbiye	rüsûmu
	40000	Kantâriye	rüsûmu
	70000	Balık	rüsûmu
30	997789	Tahrîciye	rüsûmu
	137445	Zekât ya'nî a'sâr	rüsûmu
	22092	Vâridât-ı mütenevvi'ası	
20	1533934	Nakl-i yekûn	(Sayfa 169)
İcmâl-i yekûn			Nev'-i masârifât

Para Gurûş Mekke-i Mükerrerme ve Medine-i Münevvere ve Cidde'de
bulunan eşrâf ve sâdât ve mücâvirîn ve muhtâcîn ma'âş ve sâliyeleri

Para Gurûş

13 1776688 Nakden sarfi lâzım gelen ma'âş
ve sâliyeleri ve rugan-ı sâde ve kahve
ve şeker ve kiya bedeli
'Aynen verilecek olan zehâ'irin
mikdârıyla bedel-i muhammenesi

Para	Gurûş	Erdeb
	1543989	Hınta-11028
	330949	Şa'îr-4136
17	335729	Ful-2098
11	11200	Mercimek-70
		Kıyye
30	333984	erz -116992

13 2555851 31 2555851

4 4332540 4 433254 Nakl-i yekûn (**Sayfa 170**)

İcmâl-i yekûn Nev'-i vâridât

Para Gurûş

30 1533943 Nakl-i yekûn

20 1533934 Nakl-i yekûn

20 1533934 Nakl-i yekûn (**Sayfa 171**)

İcmâl-i yekûn Nev'-i vâridât

Para Gurûş

4 34322540 Nakl-i yekûn

Bi'l-cümle me'mûrîn-i mahalliyenin
ma'âş ve mürettebâtı

Para Gurûş

23 1441358 Nakden sarfi lâzım gelen ma'âş ve bedelâta

'aynen verilecek olan zehâ'irin
mikdârıyla esmân-ı muhammenesi

Para Gurûş Erdeb

25 142762 Hınta-1019

29 105557 Şa'îr-1319

11 6431 Ful-40

Kıyye

15 30916 erz -15458

285668 285668

1727026 23 1727026 23

Nakl-i yekûn 6059566 27 (**Sayfa 172**)

İcmâl-i yekûn Nev'-i vâridât

Para Gurûş

20 1533934 Nakl-i yekûn

20 1533934 Nakl-i yekûn (**Sayfa 173**)

İcmâl-i yekûn Nev'-i vâridât

Para Gurûş

27 6059566 Nakl-i yekûn

Mahmileyn-i şerîfeyn ve Araban ikrâmiyesi ve zehâ'ir-i

'ayniye nakliye ve masârifât-ı mahalliye'-i sâ'iresi

Para Gurûş

26 4505276 Nakden sarfi lâzım gelen

'aynen sarfi lâzım gelen zehâ'irin

mikdârıyla Esman-ı muhammenesi

Para Gurûş Erdeb

38 193222 Hınta-1380

116800 Şa'îr-1460

161520 Ful-2692

5 45 Mercimek-Rub'

Kıyye

5422- erz 108450

482428 3 482428 3

4987704 29

4987704 29

Nakl-i yekûn 11047271 16 (**Sayfa 174**)

İcmâl-i yekûn

Nev'-i vâridât

Para Gurûş

20 1533934 Nakl-i yekûn

30 1533943 Mahallî vâridât muhammenesi

28 23984971 Muvâzene açığı olub taraf-ı devletden ihsân
buyurulagelen

8 25518915 Yekûn (Sayfa 175)

İcmâl-i yekûn Nev'-i vâridât

Para Gurûş

16 1104271 Nakl-i yekûn

'Asâkir-i nizâmiye'-i hazret-i şâhâne ve bahriye
ve zabtiye'-i mülûkâneye nakden ve 'aynen verilmesi
lâzım gelen

Para Gurûş

30 10797283 Nakden sarfi lâzım gelen

'aynen sarfi lâzım gelen zehâ'irin

Mikdârıyla esman-ı muhammenesi

Para Gurûş Erdeb

37 187472 Hinta-13393

5 1043422 Şa'îr-13042

Kıyye

756056 erz 378028

2 3674351 2 3674351

32 14471634 32 14471634

Para Gurûş Takdîm kılınan muvâzene

mûcibince

meblağîsi

18520607 12 Yekûn 8

25518906

Zehâ'ir-i 'ayniyenin 6998298 36

bedel-i muhammenesi 25518906 8 (Sayfa 176)

(Doksan dokuz sene'-i mâliyesi ibtidâsından i'tibâren kıymet-i)

(hakîkiyelerine ircâ' edilen sîm-i meskûkât-ı mahsûsalarına)

(takdîm kılınan muvâzenenin hulâsasıdır.)

'Aded Para	Dirhem Gurûş	Kırat Para	Dirhem Gurûş	'Aded	'Aded	
16	15	37	1		8	Meskûkât-1 Osmaniye 'Atık-i cihâdiye
10	12				10	'Atık yüzlük
32	9	9	1		8	'Atık ikilik
36	4				4	'Atık gurûşluk
						Meskûkât-1 ecnebiyye
9	4	17	2	12	1	Hind'in'atık Rubyesi
25	8	17	2	9	3	Hind'in cedîd Rubyesi
4	8	16	2	6	3	Beş Franlık Fransız Riyali
16	18	15	2	12	7	Nemçenin yılanlı Talar'isi
17	15			8	6	Yunan Drahmisi
25	16	15	2		7	İspanya'nın direkli Riyali ve Amerika Riyali
35	19			6	8	Rusya'nın yeni yazılı Karboni(?)
24	6				3	Fransız Riyali aksâmından iki Franlık

(Sayfa 177)

'Aded Para	Dirhem Gurûş	Kırat Para	Dirhem Gurûş	'Aded	'Aded	
12	3	8	2	8	1	Fransız Riyali aksâmından bir Franklık

26	1			12		Fransız Riyali aksâmından yarım Franklık
22				4		Fransız Riyali aksâmından yirmi Santimlik
4	19	8	2	11	8	Nemçenin kuşlu Talar'ı ve Napoli Riyali
26	6	7	2	1	3	Papa sikkesi
30	3	6	2	12	1	Gayder ta'bîr olunur
27	14	39	1	7	7	İspanya'nın direkli Riyali Katrin ta'bîr olunur
38	4	29	1	14	12	Rusya'nın 'atık kuşlu Riyali Nemçenin Dük ta'bîr olunur Luka sikkesi
4	1	28	1	10-		Nemçenin Karayçar ta'bîr olunur çiçekli solid sikkesi
38	0	28	1	9	0	Nemçenin mızraklı solid sikkesi
2	3	21	1		2	Nemçenin yirmi rakamlı İsvaniski
27	12	18	1	12	8	Nemçenin Ragüza sikkesi
7	2	14	1	10	1	Nemçenin çayrek Filorisi
19	1	10	1	3	1	Nemçenin on rakamlı İsvaniski

(Sayfa 178)

(Mekke-i Mükerrerme müdiriyet hazinesinin bir sene zarfında varidat)

(ve masarifatını natak hülâsa vecihle tanzim olunan bir kıta')

(muvazene pusulasıdır)

İcmâl-i yekûn	Yekûn	Nev'-i vâridât
Para Gurûş	Para Gurûş	
		Mahallî vâridât-ı muhammenesi
		Hasköy sulâtn 'imâretine merbût otuz
	46992	dört bâb dekâkînin îcâr-ı senevîleri
		Harem-i Şerif musakkafâtından BabulAmr
	10750	civârında kâ'in hamâmın îcâr-ı senevîsi
		Cidde'de kâ'in Harem-i Şerif musakkafâtından
15	1143	gayr-ı ez-masârif hâsılâtı
5	909	Taif'de kâ'in Emine Hanım Vakfi musakkafâtının
		gayr-ı ez-masârif hâsılâtı
30	4447	Ba'zı vâridât-ı müteferrika'-i mahalliye
		mâliye ve evkâf-ı humâyûn hazîne'-i celîlelerinden nakden ve havâlet-i irsâl
		buyurulan
20	1266407	Evkâf-ı humâyûn hazîne'-i celîlesinden
20	2754128	Mâliye hazîne'-i celîlesinden
		Yekûn 4020536 40205360 (Sayfa 179)

İcmâl-i yekûn	Yekûn	Nev'-i masârifât
Para Gurûş	Para Gurûş	
		Evkâf-ı humâyûn hazîne'-i celîlesinden muhassas sıra ve sâliyât ve ma'âşât-ı sâ'ire
	310502	Sıra ve sâliyât Hademe'-i Harem-i Şerif vazâ'ifiyle
	834609	ma'âşât-ı sâ'ire
11450111	11450111	Yekûn
		Mâliye hazîne'-i celîlesinden muhavvel mahassusât
	24525	Bedel-i kisve ve sâliyât
	1544064	Eşrâf ve sâdât-ı kirâm ma'âşâtı
	29298	Mütekâ'idîn-i 'askeriye ma'âşâtı
	145236	Mütekâ'idîn-i mülkiye ma'âşâtı
	225981	Ahâlî ve müvâcirîn-i kirâm ma'âşâtı

194044	20	Eshâm-ı cedîd ve mübeddele ve ‘âdiye fâ’izleri		
2163148	20	2163148	20	Yekûn (Sayfa 180)
İcmâl-i yekûn	Yekûn	Nev’-i vâridât		
Para	Gurûş	Para	Gurûş	

‘Aynen vürûdu mukannen rugan-ı zeyt ve cerâye hıntasının gayr-ı ez-fark fi’at-ı muhammenesi
Harem-i Şerif’de îkâd olunmak üzere Dersaâdet ve Mısır’dan muhassas rugan-ı zeytin gayr-ı ez-esmânı

105000 105000

Kasiye

18155

Cennetmekân Gazi Sultan Selim

Han kadîm tâbe serâhu

hazretlerinin muvaffak oldukları

Mısır fethi ‘akîbinde eşrâf

ve sâdât ve e’imme ve hutebâ ve hademe

ve ahâlî ve mücâvirîn-i kirâma

ihsân-ı şâhâne olmak üzere

Mısır’dan tertîb ve tahsîs

buyurmuş oldukları cerâye

hıntasının esmânı

Hınta Erdeb Fi’atı

12025 100

1202501	1202500
5392278	10 (Sayfa 181)

İcmâl-i yekûn	Nev’-i masârifât
Para	Gurûş

Mâliye ve evkâf-ı humâyûn hazîne’-i

celîlelerinden muhassas ma‘âşâtın

doksan dokuz senesi

Zilkade’sinin on ikinci

gününden i’tibâren ‘afv olunan

776518	30	776518	30	'öşür ve humsu olarak verilen Dersaâdet ve Mısır'dan vürûdu mukannen rugan-ı zeyt ve cerâye hıntasının gayr-ı ez-fark fi'at-ı muhammenesi 'Aynen sarf edilmekte olan ruga-ı zeyt bedeli Kıyye
13696				Dersaâdet'den
4459				Mısır'dan
18155	105000			Mısır'dan vürûdu mukannen mezkûr on ikibin yirmi beş erdeb hıntanın 'aynen tevzî' olunduğu
1202500	cihetle esmânı		Fî/100	
1307500		1307500		Cem'an yekûn
				5392278
				10
				Rütbe
				Mecidi
				Cidde meclis-i idâresi a'zâsından Musa
				Bağdadi Efendi
				Mütemâyiz
				3
				Cidde belediye re'îsi Ahmed Kasani Efendi
				4

Vilâyetin bu sene sâlnâmesi arzû edildiği gibi mükemmel olamadı. Buna da ba'zı esbâb mümâna'at etmiştir. O esbâbı bertaraf etmek için çalışılacak olsa pekçok vakit geçirilmiş olacaktı. Bu senelik hemân bir esâsı vaz' olunmuş olmak ve bi-lütfih-i te'âlâ ikinci sâlnâmede nevâkıs ikmâl edilmek üzere bu hâl ile tab'ı tensîb kılındı. Mekke-i Mükerreme'de litografya destgâhı olmadığı için tertîb olunan takvîm ile vilâyet haritası tab' etdirilemeyerek bi'z-zarûre gelecek seneye bırakılmak lâzım geldi.

Hicâz Vilâyeti

SONUÇ

1517 senesinde Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sonucunda Osmanlı Devleti yönetimine bağlanan Hicaz Bölgesi, Osmanlı idari taksimatında Hicaz Vilayeti olarak Mekke, Medine ve Cidde gibi dini ve ticari bakımdan mühim şehirlerden oluşmakta ve özel bir statüde bulunmaktaydı. Sultan Yavuz Selim'den sonra gelen diğer Osmanlı sultanları ataları gibi Hicaz bölgesine olan hassasiyetini korumuş, askeri ve mali sorunların en üst düzeyde olduğu dönemlerde dâhil bölgeye yüz çevirmemişlerdir.

Zengin bir arşiv geleneği olan Osmanlı Devleti'nde ilk devlet salnamesi yayımlandıktan sonra ve faydası görülmesi üzerine salnameler, Osmanlı arşivinde sağlam bilgiler ile yerini almıştır. Bu bakımdan Hicaz bölgesi ile alakalı olarak 5 tane salname yayımlanmıştır. Sultan II. Abdulhamid döneminde hazırlanan ve Hicaz bölgesi ile alakalı ilk salname olan H. 1301 tarihli Hicaz Vilayet salnâmesi, Hicaz Vilayetine bağlı Mekke, Medine, Cidde ve Taif gibi beldelerin tarihini, yüz ölçümünü, nüfusunu, devlet görevlilerinin isimlerini, bölgenin ekonomik yapısını, iklim ve bitki örtüsünü, şehirlerin askeri kadrosunun isimlerini ve sayılarını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Transkripsiyonunu yaptığımız 1301 tarihli Hicaz Vilayeti salnamesinden de anlaşılacağı üzere bu belgeler yazıldığı döneme ait detaylı ve mühim bilgiler içermektedir. Bu durum salnâmelerin bölge tarihinin anlaşılıp değerlendirilmesinde önemli kaynaklar arasında olmasını sağlamıştır. Zira vilayet salnâmeleri istatistiki veriler yanında bölgenin siyasi, sosyal, ekonomik, askeri bilgilerini bir bütün olarak gösteren kaynaklardır.

Mekke ve Medine'nin İslam dininin merkezi şehirleri olması ve binlerce insanın bu bölgeye ziyaret amaçlı gelmesi, Kızıldeniz boyunca uzanan liman şehirleriyle birlikte ticaretin Hicaz Bölgesinde hep canlı kalmasını sağlamıştır. Bölgenin iklim ve coğrafi şartları halkın bedevi bir yaşam sürmesinde etkili olmuş, bu durum bölgede siyasi bir teşekkülün uzun bir süre oluşmamasına sebebiyet vermiştir. Bu bakımdan hem coğrafi yakınlık hem ticari ilişkiler sonucu Hicaz Bölgesi Mısır'da kurulan siyasi otoritelere tabii olmuştur.

Hicaz Bölgesinin İslam dünyası için şüphesiz en mühim olayı hac ibadetidir. Salnâmede bu olay detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Kanal yolu ile gelecek hac adayları vapurlarından indikten sonra Cidde şehrinde bir ya da iki gün dinlenir, daha sonra Mekke'ye doğru yola çıkarlar. Deve yahut başka bir binek hayvan kullanımına göre Mekke şehrine tahminen 23-24 saatte ulaşırlar. Binek hayvan olarak deve kullanan hacılar daha erken bir saatte Mekke şehrine ulaştıkları görülür. Hacıların yol güzergâhı boyunca maymun, akrep, yılan gibi yabani hayvanlar ile karşılaşacakları anlatılmıştır.

Bölgede hiç eksilmeyen insani yoğunluk sebebiyle özellikle Hac zamanı artan nüfus ile birlikte sağlık memurlarının şehrin su kaynaklarını teftiş ettiğini çeşitli bulaşıcı hastalıklara karşı devletin dönemin imkânları dâhilinde önlem alınmaya çalışıldığını görülmektedir.

Hicri 1301 Tarihli Hicaz Vilayet Salnâmesinde “Hicaz Valileri” başlığı altında H. 1257 - M.1841 tarihinden itibaren 41 senelik dönem ele alınmış olup bu süre zarfında ortalama iki sene de bir vali değişimi olduğu görülmektedir. Aslında bu durum Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu yüzyıl içerisindeki siyasi durumunu, bölge üzerindeki hâkimiyetinin istikrarlı bir yönetim ile sağlayamadığını bize göstermektedir. Zira bu duruma etki eden birçok sebep vardır. Vehhabi olayı ile başlayan Osmanlı yönetimine olan isyan, Mehmet Ali Paşa olayı ile devam etmiş ve Avrupalı devletlerin kirli ellerini bölge üzerinden çekmemeleri sonucunda Şerif Hüseyin öncülüğündeki Arap isyanı ile son raddesine ulaşmıştır. Tüm bu tarihi süreçler sonucunda Osmanlı Devleti ile bu topraklar arasındaki bağların kopması kaçınılmaz son olmuştur.

Hicaz Bölgesi ile yaptığımız araştırmalar göstermektedir ki Osmanlı yönetimi kuruluşundan son zamanlarına kadar bölge halkının refahı için ciddi bir ekonomik destek vermiştir. Mekke halkını ve hacı adaylarını korumakla görevli olan şeriflerin görevlerini layıkıyla yerine getirmediği görülmekte olup devlet yönetimi bu sorunların bertarafı için askeri ve ekonomik yöntemlere başvurmuştur.

Hicaz Bölgesi Osmanlı topraklarında özel statüye sahip bir coğrafya olmuştur. Halkından vergi alınmaz, askere çağırılmazdı. Tüm bunların yanında her yıl surre alayları ile maddi yardımlarda bulunulurdu. Yukarıda bahsedildiği üzere Mekke

şeriflerinin öncelikli görevi surre ve hac kabilelerini bedevilerin saldırılarından korumak olduğu halde bu sorumluluklarını da tam anlamıyla yerine getiremedikleri görülür. Zira Osmanlı Devleti hem surre alaylarını gönderip hem de bu alaylara zarar gelmesin diye yol üzerinde bulunan bedevi kabilelere “urban surresi” adıyla para dağıtmış olması Mekke Şeriflerinin sorumluluklarını yerine getirmede eksik kaldığını göstermektedir.

Devletlerin halktan vergi toplaması gibi bir hayati zorunluluk olmasına rağmen üç kıtaya hükmetmiş Osmanlı Devleti, Hicaz halkından vergi almamış, asker toplamamış aksine tüm imkânlarıyla bölgeye yatırım yapmıştır. Salnâmede de belirtildiği üzere devletin ileri gelen görevlileri ve eşlerinin Mekke şehri başta olmak üzere Hicaz Bölgesinin önemli şehirlerinde birçok sosyal eser bırakmış ve tarihi yapıların yenilenmesi için öncülük etmişlerdir. Bu durumu ancak Osmanlı yöneticilerinin İslam dinine olan hizmet aşkı ile Peygamber Efendimize ve ümmetine duyduğu saygı ile açıklamak mümkündür.

Osmanlı hanedanı bölgenin kültürel, sosyal ve ekonomik dinamiklerine hassasiyetle yaklaşmış, halka ve Mekke şeriflerine saygı duymuştur. Uzunçarşılı'ya göre: “19. asrın ikinci yarısında Osmanlı devletinin resmi sancağı olarak kabul edilmiş olan Ay yıldızlı Türk bayrağı Türkiye’de her tarafa çekildiği halde Sultan Abdülaziz zamanına kadar buradaki kalelerin hiç birine çekilmemiştir. Fakat bu padişah zamanında ibtida Medine kalesine Türk bayrağı çekilmiş ve bir hadiseye meydan vermemek üzere Mekke’ye çekilmemiştir. Nihayet 1296 senesinde (1879 M.) ve Mirliva Hacı Necib Paşa’nın komutanlığı zamanında Mekke emiri Şerif Abdülmuttalib’in muvafakati ile Mekke kalelerine de bayrağımız çekilmiştir.”

Kutsal dinlerin merkezi olan Hicaz, birçok milletten insanların bu bölgeye akın etmesine ve doğal olarak hakimeyet mücadelelerine sebep olmuştur. Osmanlı Devleti yönetiminde asırlarca huzur içinde yönetilen Hicaz bölgesi, Müslim ve gayrimüslim halkın huzur ve adalet içinde idare edilmiştir. Türk devletinin siyasi olarak 1919 yılı sonrasında bağı kalmasa dahi Osmanlı Devleti’inden sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin ve tabii olarak Anadolu halkının Hicaz Bölgesi ile kültürel ve gönül bağı bu topraklardan hiç koparmamıştır.

KAYNAKLAR

A. ARŞİV BELGELERİ

Hicaz Vilayeti Salnâmesi, Mekke-i Mükerrerme Hicaz Vilayeti Matbaası
H.1301/1884, <http://isamveri.org/salname/sayilar.php?sidno=D02459>

B. KİTAPLAR

Armaoğlu, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.

Duman, Hasan, “*Osmanlı Sâlnâmeleri ve Nevsâlleri*”, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmet Vakfı Yayınları, Ankara, 2000.

Ecer, Ahmet Vehbi, *Üç Tebliğ “Vehhabiler, İbn Sina, Mekke Şerifleri”* Kayseri,1985.

Kâtip Çelebi, *Cihânnûmâ*, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.

Orhonlu, Cengiz *Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney Siyaseti ve Habeş Eyaleti*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1974.

Sarıyıldız, Gülден, “*Hicaz Karantina Teşkilatı 1865-1914*”, TTK Yayınları, Ankara, 1996.

Soydemir, Selman, Erkan, Kemal, Doğan, Osman “*Hicaz Vilâyet Salnâmesi (H.1303 / M.1886)*” Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2008.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Mekke-i Mükerrerme Emirleri*, TTK Yayınları, Ankara, 1972.

C. MAKALELER

Aydın, Bilgin, “Salnâme”, *DİA*, XXXVI. Cilt, İstanbul, 2009, s. 51-54.

Bostancı, Mustafa, “Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devleti'nin Hicaz' Da Hâkimiyet Mücadelesi”, *Akademik Bakış Dergisi*, VII. Cilt, Sayı 14, Yaz 2014, s.117-136.

Buzpınar, Şit Tufan , “Surre” *DİA*, XXXVII. Cilt, İstanbul, 2009, s.567-569.

Büyükcoşkun, Kudret, “Arabistan ”, *DİA*, III. Cilt, İstanbul, 1991, s. 248-252.

Büyükkara, Mehmet Ali , “Vehhâbîlik”, *DİA*, XXXXII. Cilt, İstanbul, 2012, s.611-615.

Ecer, Ahmet Vehbi, “*X. Türk Tarih Kongresi Osmanlı Döneminde Mekke Yönetimi*”, IV Cilt TTK Yayınları, Ankara, 1993.

- Hülagü, Metin, İngilizlerin Hicaz İsyanına Maddi Yardımları, *Bellekten*, LIX Cilt, Sayı 224-226, TTK Yayınları, Ankara, 1996, s.429-445.
- Keskin, Mustafa, “Osmanlı Devleti Zamanında Türk-Arap Münasebetlerine Bir Bakış (1517-1914)”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, I. Cilt, Sayı 6, Kayseri, 1995, s.263-275.
- Kılıç, Orhan, “18. Yüzyılda Arap Coğrafyasının İdari Taksimatı”, *Altıncı Uluslararası Orta Doğu Semineri*, Sayı 26, 11-13 Ekim, Elazığ, 2012, s.275-300.
- Kılıç, Orhan, “Arap Yarımadası’nda Osmanlı Hâkimiyetinin Tesisi ve 16-18. yüzyıllarda Hicaz’ın İdaresi” *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı 85, Ankara, 2016, s.629-640.
- Kurşun, Zekeriya, “Osmanlı Devleti İdaresinde Hicaz (1517-1919)”, *Osmanlı, I*, Ankara, 1999, s.316-325.
- Küçükbaşçı, Mustafa Sabri, “Hicaz”, *DİA*, XVII. Cilt, İstanbul, 1998, s.432-437.
- Nizamoğlu, Yüksel, “1917 Yılında Hicaz Cephesi: Arap İsyanının Yayılması Ve Medine’nin Tahliyesi Programı”, *Bilig Dergisi*, Sayı 66, Yaz 2013, s.123-148.
- Öztürk, Mustafa, “Arap Ülkelerinde Osmanlı İdaresi”, *History Studies Dergisi Orta Doğu Özel Sayısı*, 2010, s.325-351.
- Yıldız, Hakkı Dursun, “Arabistan”, *DİA*, III. Cilt, İstanbul, 1991, s. 252-258.

D. SÖZLÜKLER

- Develioğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitapevi, Ankara, 1970.
- Pakalın, Mehmet Zeki, “ *Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimler Sözlüğü*”, C. I, II, III, MEB Yayınları. İstanbul, 1993.
- Sertoğlu, Mithat, Osmanlı Tarih Lügatı, Enderun Kitapevi, İstanbul, 1986.
- Şemseddin Sami, Kâmûs-i Türki, 4. Baskı, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2015.

EKLER

1884 (H. 1301) TARİHLİ HİCAZ VİLAYET SALNÂMESİ

نومرد

۲۴

رلهری

حجاز ولایتی سالنامه سی

حجاز

برنجی دفعه

۱۳۰۱

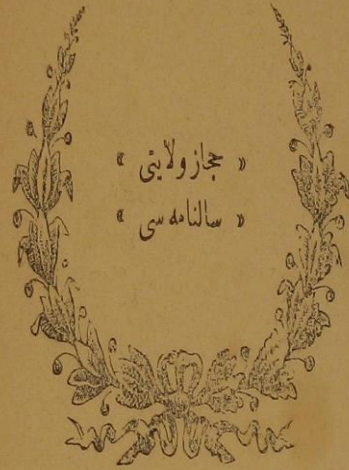
هجری

حجاز ولایتی مطبعه سنده طبع اولمشدر

شویله که نبی عالیشان مشار الیهک ارنخالدنصکره ولایت کعبه
 معظمه نجل عالیبری « نابت » بن اسماعیل علیه السلامه فاش
 ایسهده آندنصکره « مضاض بن عمرو » الجرهمی به انتقال
 ایشیدی .

کتب سپردن استنباط اولدنیغه کوره جرهم قبیله سی اشبو
 « مضاض » ک تحت ریاستنده « وقطورا » ذیلان شعبه سی
 دخی « مضاض » ک عوجه زاده سی « سمیدع » رفاقتنده
 اولهرق بین طرفلرندن مکة مکرمه به کش وجرهمیلر بلده
 طیه نك علونده واقع « قعیقسان » نام محل ایله اطرافه
 یرلشیدیکی کبی « سمیدع » دخی شهر شریفک اشاغی جهننده کی
 « اجیاد » ذیلان محل ایله حوالیسینده توطن الیش اولدیغندن
 شام وشرق جهتلرندن کلان ارزاقک اعشارینی « مضاض »
 وجهت غریبه ایله بین طرفلرندن کلنلرک رسومینده « سمیدع »
 استیفا ایدردی .

یرمدت صکره « جرهم » و « قطورا » یئشده ملک
 منازعه سی تحدرت وتکون ایدرک بیت معظمه نك امر اداره سی
 « مضاض » یئنده بولمش اولسندن اولاد اسماعیل بالطبع
 انکله اتحاد « وسمیدع » ک جماعتی اوزرینه هجوم واقفام
 ایتمکله اراده شدید برمحاربه جریان ایش و « قطورا »
 قبیله سی منزه اولهرق « سمیدع » دخی قتل اولنغله بقیه
 السیوف اولنر طلب صلحه قیام ایدرک نندن عقد اولنسان

وثبت عهدنده قره بلوطکی آفاق احاطه ایدن ظلمت شرک
 وجهالت آراسندن برق ساطع کبی لمعان ایدرک لمحہ بصرده
 عالمی نوره غرق ایلیمان شمس جهمان افروز اسلامک مطلع
 ظهوری مستط رأس رسالتنهای اولان مکة مکرمه شهر ایدرک
 مقدما « بطحا » سمیه قلمشیدی « جزیره العرب » ک جهت
 غریبسینده ویکرمی بدرجه فرق بش دقیقه عرضیه ایش
 یدی درجه طولنده کائدر .

جناب کبریائک تجلیکاه ربوبیتی اولغله قیسه موحیدین اولان
 کعبه معظمه یی کمال توقیرایله آغوش احترامنده اعزاز ایلیمان
 اشبو بلده مقدسه نك مبدأعمرانی « جرهم » قبیله سنک حضرت
 اسماعیل علیه السلامه معیته توطن ایتملرندن اعتبار اولنمق لازمکاور

مصالحه اوزرینه بلده طیه نك ولايتی بالاستقلال « مضاضه »
انحصار ایشدر .

ارادن بر خیلی مدت کچرک اولاد اسماعیل علیه السلامه کثرت
وتوسیع حدود مسکنه حاجت حاصل اولمش ایسه ده مکة
مکره نك ولايتی کسندو داییری اولان جرهمیلر عهده سنده
بولمش اولدیغندن حق قرابته رعایت وانلرله محاربه دن مجانبته
طلب حقوق امارتن فراغت ایدرک مکة مکره بی ترک وسائر
بلاد وقبائله انتشار والتحاق ایتدیلر لکن جد اغلاری نبی
ذیشان مشار الیه حضرتلر نك کندولری ایچون تعیین ایتدیکی
طریق حقه کی ثبات واستقامتلی هر قنغی قبیله نك انقیادینی
آرزو ایدرلر سه کندولر ایچون حصولنی بالسهوله تأمین
ایدی .

بر مدت صکره جرهمیلر مکة مکره ده ظلم وطغیان و کعبه معظمه
ایچون کلان هدایایی اختلاس ایلرندن مکنت وقوتلری وهن
ضعفه مبدل اولدیغنی « بنی بکر بن عبدمناة بن کنانه »
ایله « خزاعه » قبیله سنندن « غبشان » قبیله لری مشاهده
ایتکله جرهمیلره اعلان حرب ایدرک برچوق محاربه لر ایتدکن
صکره جرهمیلر منهزم ومغلوب اولمش واول وقت درون کعبه
معظمه ده موجود اولان ایکی ععدد التون غزال هیکیلرله رکن
بیت معظمه نك طاشنی زمزم قیوسنه آتهرق قیوبیده طولدردقدن
صکره بین طرفلرینه عودت مجبور بنده بولمشدر .

جرهمیلر مکة مکره دن چیققدنصکره بیت اللهک ولايتی
بو ایکی قبیله یه اجرای ریاست ایدن « عمرو بن الحارث
الغبشانی » عهده سنده تقرر ایشیدی اوارالق قریش متفرق
صورتده وجاعتلری بولنان « بنی کنانه » زنده بولنه رق
امر حکومت بلده طیه بی دخی ذکر اولنان « خزاعه »
قبیله سنك اکابر واعیانی تفوض ایدرلری .

بونلرک امیری اولان « خلیل بن حبشیه بن سلول بن کعب بن
عمر الخزاعی » کریمه سی « حبابی » « قصی بن کلابه »
تزوج ایدرک بوندن « عبدمناف » و « عبدالدار »
و « عبدالعزی » و « عبدا » نام اوغللری حاصل اولدی
« قصی » یك نسل شریفی مکة مکره ده تکثر و زیاد ایتدیکی
صره ده « خلیل بن حبشیه » نك وفاتی وقوع بولمشدر .

قریش قبیله سی حضرت اسماعیل علیه السلامک نسل جلیلی
اولغله بیت معظمه نك امر ولایتنه « خزاعه » و « بنی بکر »
قبیله لردن زیاده اهل و مستحق اولدیغنی مشار الیه « قصی »
طرفندن جزم اولنه رق کیفیت اکابر « قریش » و « بنی
کنانه » یه افاده وتفهم اولمش وجهه سی مشار الیه فکرینی
تحسین ایدرک مالا وبدنا کندوسنه معاونت وعدا ایش اولدیغندن
« قصی » « عنده » قبیله سنندن ورضاعدن اولان برادری
« زراح ابن ربیعه » و « قضاعه » وقبائل سائر ایله
بالاتفاق « خزاعه » و « بنی بکر » علیه قیام ایدرک

آنری مکه مکرمه دن چقارمش و ولایت حرم محترمی اولای کندوسی در عهده ابتدیکی کبی وفاتندن صکره اولادی تقوض ایشدر .

بونی متعاقب اطراف بیت خداده آثار عمران پیدا اوله رق کوندن کونه مکه مکرمه شهری ناسس و اهالی سیدخی ذکر اولنان قبائلدن شعب و تکثر ایدرک زمان سعادت حضرت سیدالانبیاه کلجه جزیره العربک اکثر بلادینه نسبتله بر شهر شهر هبئتی آیشیدی .

هجرت نبویه تک التجی سنه سی اوا خریده مفخر موجودات افندمز حضرت بله قریشک سفیرمخصی « سهیل ابن عمرو » باینده بر معاهده عقد اولمشیدیکه قریشدن هر کیم سعادت تابعیت بونپناهی به دخالت ایدرک اینه کبرای قبیله طرفدن منع ایدلامک و قریشه داخل اولوق استیناره ده طرف مستجمع الشرف رسالتنپناهدن تعرض اولنماق بومعاهده تک جله احکامندن ایدی بناء علیه « خزاعه » قبیله سی تحت تابعیت بونپناهدیه قاش و « بنو بکر » قبیله سیدخی قریشک تابعیتنه داخل اولمشیدی .

بو ایکی قبیله بیننده برقان مسئله سی اوزرینه عداوت اولدیغندن ایشو مصالحه زماننی « بنو بکر » قبیله سی اخذ ثاره فرصت عدا ایدرک بر مدت صکره قریشدن بالاستمداد « خزاعه » علیه قیام و اخذ انتقام ایشیدی .

« بنی بکر » ک بوجرئتی حکم معاهده بی مناقض اولغاله « خزاعه » قبیله سی شکایته قیام « و بنی کعب » افرادندن « عمرو بن سالم الخزاعی » بی مأموراً نزد قدسیت وفد حضرت فخر کائانه اعزام ایدیلر حضرت فخر عالم افندمز مسجد شریفلرنده اصحاب کرام ایله اوتوررلر ایکن « عمرو بن سالم » حرم محترم نبوی به دخالت و فوق عالی نظماً و جهراً بیانه مسارعت ایلسیله کندوسنه جواباً « نصرت یا عمرو بن سالم » بوردیلر رؤسای قریشدن « ابی سفیان بن حرب » دخی « بنو بکر » ک جرأت واقعه سنک رضیه سنی اجرا ایتک و معاهده احکامنی تجدید ایتک اوزره مدینه منوره به عریض ایدرک ازواج مطهراتدن کریمه محترمه سی « ام حبیبه » رضی الله عنها حضرت بله مسافرت و املنک ترویجی امرنده مشارالها حضرت بله نین طلب معاونت ایدردی لکن قبل جناب رسالتنپناهدن اسعاف مسئولنه موافقت بوردیغندن مایوساً عودت و قریشه بیان کیفیت ایلدی .

اوصره ده فخر عالم صل الله علیه وسلم افندمز حضرت بله دخی آرتق مکه مکرمه به سیر و حرکتی امر و تصمیم بوردمشیدی . « حاطب ابن ابی ثیبه » تصمیات واقعه تک قریشه اخبارینی منضمین مکتوب یازارق بر خاتونه تودیعاً کوندرمش ایلدهده وقوع بولان وحی الهی اوزرینه در حال « علی بن ابی طالب » و « زبیر ابن عوام » رضی الله عنهما افندیلر طرف عالی

حضرت رسالتنا هیدن مأموراً اول خاتونی تعقیب و در دست
ایدرك حامله اولدیغی مکتوبی اخذ و شق ایندیله .
بو وقوعات سکنجی سنه هجریه رمضانته تصادف ایتمکله شهر
مذکورک اوننجی کونی حبیب کبریا افندمز حضرتلری « کثوم
بن حصین بن عتبۀ بن خلف الغفاری » بی مدینه منوره
محافظة سنه ترک ایدرك اونبیک عسکرله مکۀ مکرمه یه متوجهاً
حرکت یوردیلر .

« عسغان » نام محله موصلت جلیله لری اشاده عم اکرم لری
حضرت « عباس » افندمز حضرتلرینه ملاقی اولدیله که
مشارالیه افندمز حضرتلری مدینه منوره یه هجرت ایتمک اوزره
مکۀ مکرمه دن حرکت ایتمشیدی اورادن معیت باعث الرجت
حضرت رسالتناهی ایله « وادی فاطمه » یه کلدیلر .

حرکت سنیه نبوتنا هیدن قریش خبردار اوله میه جق اولور
وعلی الغفله اوزر لینه وار یلور ایسه حققرنده موجب پریشانی
اوله جغنی تخطر ایتمی اوزرینه قریشی خبردار و طلب امان لزومنی
کندولرینه اخطار ایتمک ایچون عم بزکوار مشارالیه حضرتلری
مکۀ مکرمه یه کلور ایکن مکۀ مکرمه دن تجسس احوال ایچون
معسکر همایونه طوغری چقیمش اولان « ابی سفیان » ایله
« حکیم بن حزام » و « بدیل بن ورقا » یه تصادف
ایدرك وقوعالی کندولرینه بیان ایندیله بونلردن « ابی
سفیان » استیمان ایچون زرد فرد حضرت فخر عالمه کله رک
عرض دخالت ایلدی .

ایرتسی کونی معسکر فخر رهبر جناب محبوب خدا سمت بیت
حضرت کبریا یه متوجهاً « وادی فاطمه » دن حرکت و « بئر
طوا » یه موصلت یورملر یه جناح یسارده بولنان عسکرک
نصفی « زبیر ابن عوام » حضرتلرینک قومانداسی تخنده
اولدیغی حالده بلده طیبه نیک اشاغی طرفدن و نصف دیکری
یعنی « اسلم » و « سلیم » و « غفار » و « مزینه »
و « جهینه » و قبائل سائره دخی « سعد بن عباده » و
« خالد ابن ولید » و « علی ابن ابی طالب » حضراتنک
معینده اوله رق یوقاری طرفدن کردکری کبی ذات قدسیت
صفات حضرت پیغمبریدخی اصحاب کرامی ایله برابر « ججون »
جهننده کی « از اخر » شعبندن مکۀ مکرمه بی تشریف یوردیلر
اوآراق رؤسای قریشدن « صفوان بن امیه » و « عکرمه
بن ابی جهل » و « سهیل بن عمرو » جبل « خنده » ده
جمع ایتمش اولدق لری شردنه قلبله ایله راز محار به ایندیله ایسه ده
« جهینه » دن یالکز بر شهید وقوعه اوله رق قریشدن دخی اون
ایکی نفر تلف اولمشدر .

اشبو قحک شرفوقوعندنصکره جناب فخر رسالت افندمز مدت
حکومتی اشاغیده بیان اولنه جق اولان « عتاب بن اسید »
حضرتلرینی مکۀ مکرمه والیدکنه بالتعین مدینه منوره یه عودت
وعزیمت یوردیلر شهر شریف بطحا داخل حوضه حکومت
حضرت فخر رسالت اولدیغی آن سعادت اقتراندنبرو مظهر

عدل و امان اولان كافه بلاد ایچون قاعده طبعیه دن اولدیغی
وجهله توسع و کسب عمران ایدرک شمدیکی حالده تقریباً اوتوز
بیک خانه و یوز اونیک نفوسی شاملدر .

بوشهر شریفک تا وقت تأسسندن خلیفه شروعه رسول ربانی
شوکتلو قدرتلو « غازی عبدالمجید خان ثانی » افندمز
حضرتلر بیک ایام واعصاره معبوط اولان زمان شوکتشان
خلافینا هیلرینه دکن وقایع جسمیه سخی ضبط و تخریر ایله قلمی
حازر مباحث ایلیانلرک آثار قیمتدارینه مراجعت اولنورسه
کوریلورکه فیاض حقیقینک بولده طاهره حقنده بونجه
عطایای الهیه سی برر تعداد اولنمشده اعیان امت محمدیه
رأس المال مفخرت اولان خدمت مقدسه سنک قبل حقندن خاندان
عثمانی به تودیع بیورلمسی ال قیمتدار بر نعمت احدیت طائمشدر
واقعا کعبه معظمه نك جلالت قدرینه بت پرستر بیله اعتنا ایدرک
بولنه قربان اولدق قری معبود موهمی اقعاد ایلییه جک آندن
مقدس مقام اولدیغی نفرس ایده بیلسلردی .

خدمت منیفه سیله مباحث ایدن سارملوک دول اسلامیه جانلر ننده
تقدیس و تعظیمده اکرچه تقصیر ایلمدی لکن بو خاندان
رصبین الارکاندن مدیحه خلافتی تزبین ایلیان سلاطینک هر بری
برقدسی ملک کبی بیت خدا اوزرینه فساد کرمش و بو کونکی
کون سجده ده توجه ایتدی کمر کعبه معظمه اینده سی ایسته اوکروه
پرشکوه دن مجددی دردیجی سلطان مراد خان غازی حضرتلرینه

سرمایه مفخرت اولمشدر چونکه دردیجی دفعه اوله رق
حضرت « ابراهیم » ک امر حلقه بنیا ایتدی کبری کعبه بی مؤخرأ
« عمالقه » طائفه سی تجدید ایتدی کد نکره التنجی دفعه ده
« جرهم » قبایله سی انشا ایلیش و دفعه سابعه ده کی تجدیدیده
اجداد کزین جناب رسالتنا هیلدن « قصی » نام ذات
شریفه میسر اولمشدر .

سکزنجی بناسی ایسه قریشک اثری اوله رق طقوزنجیسنه
« زبیر بن عبدالله » حضرتلری موفق اولدق دنگره مشار
ایله حضرتلر بیک بیت شریفه ادخال ایلدی کبری محل عالی بی
حال سابقنه ارجاع ایچون « حجاج » طرفندن التون اولوق
جهتنده کی جدار شریفه هدم ایلدیله رک تکرار یالقله بوکا اونجی
بناد بیلمشدر .

حجاجک اشبوتشبتندن تا بیک اوتوز طقوز سنه سنه قدر کعبه
معظمه بیان اولنان بناده بقا بولمش اولدیغی حالده اوسنه
شعبانک اون طقوزنجی چهارشنبه کونی عظیم برسیل باصه رق
برحوق خانه لری تخریب ایتدی کد بنشقه حر مشریفک داخل
وخارجنده بیک کشینک تلفنی انتاج ایش و ایرتسی پنجشنبه
کونی کعبه معظمه نك جهت یمانیه سندماعد ا جهات منیفه سی
دخی منهدم اولمشدر .

وقوعانک « سلطان مراد خان رابع » حضرتلرینه عکسئی
متعاقب طرفلر دن کابیلی ایچه کوند رملکه ذکر اولنان شعبان

آینک یگرمی اینکنجی کونی بدأ ایدن انشا آتک جهت بمانیه جدار
 شریفیدنخی تجدید ایدلدیکی حالده بیک قرق سنه سی شعبانک
 اون التنجی کونی کلیاً خنای میسر اولمشدرکه « رفع الله قواعد
 البيت » کله لری تاریخدر « مراد بنی بیت الاله وزاده » سنه
 بهاء زدهی زیده مجده « بیتدخی سلطان مشار الیه حضرتلرینک
 اشبو موقیت مقدسه لرینی تمذیحاً ادبای وقتک انشاد ایتدیکی
 قصائدک تاریخ بیتلرندندر .

اشبو تجدید انشاسنده باب اجابتآب کعبه معظمه بی حال قدیمی
 اوزره ترک ایشلمر ایسه ده بیک قرق بش سنه سنده شرفصدور
 ایدن اراده الهام افاده جناب خلافتناهیلی تجدیدینی اقتضا
 ایتمکله موجود اولوب اوزرنده مجدد مشار الیه حضرتلرینک
 اسم سامییری محرر اولان کموش قیوا اولوقت در سعادتده اعمال
 ایتدیر یکه ارسال بیورلمشدر .

مطالعه الیه معلوم اولورکه یوقاروده کی سوزلر یالکز کعبه
 معظمه نک بناسندن معلومات ویره بیلشدر .

سلطین صلابت آیین عثمانیه زمانده کی اصلاحاته کنججه فاتح
 مالک عرب « غازی سلطان سلیم خان قدیم » حضرتلری
 طقوز یوز یگرمی اوچ سنه سنده « امیر صالح الدین » نامنده
 معتبر بذات ارسال بیورمغله « حنیق » مقامنی تجدید و حرم
 شریفک اوزمانکی طرز و هیئت اوزره بعض محفلرینی تعمیر
 ایتدیرمشدر .

نجلی نجیب جهانگیرانه لری « قاتونی سلطان سلیمان خان »
 حضرتلریدنخی طقوز یوز الی الی سنه سنده حرم شریف
 ایچون مر مردن مصنوع بر منبر شریف ارسال واقعا بیورمشدرکه
 اوزرنده « انه من سلیمان وانه بسم الله الرحمن الرحیم » آیت
 کریمه سندن اقتباساً اشارت وارد بو منبرک تصنیفنده مر تراشدر
 اولقدر چیر دستلک کوسترمشکه فدایاسلر پروقصدالرده کورسه
 تعجب ایدرلردی .

طقوز یوز الی طقوز تاریخنده سقف منیف بیت الهک ترمیمه
 احتیاج کوستردیکی عرض اولنسی اوزرنه عدن آشیان مشار
 الیه حضرتلری شیخ الاسلام « ابوالسعود » افندینک فتواسیله
 تعمیرینی اراده واجرا بیوردیلر وباب سعادتق تصفیج ایتدیر دکاری
 کبی طقوز یوز التمش تاریخنده ده « میراب » شریفی تجدید ایتک
 ومطاف شریف مر مر لرینی اصلاح ایتدیر مک کبی خدمت ایتدیر
 بونرله برابر تعمیرات سائر طقوز یوز التمش ایکی سنه سنه قدر
 امتداد ایشدر .

طقوز یوز التمش درنده باب سعادتقا بی تجدید ایتک کبی شایان
 اعتبار موقیتله ده زید ممدوحیت بیورمشدر خلیفه « مهدی
 بن منصور » عباسینک نام نامی « حضرت علی » به نسبتله
 انشا ایتدیرمش اولدقلری مناره بیده خاقان مشار الیه حضرتلری
 « شمسه » نام محلدن چبقان بر نوع صاری طاشلرله شمسیکی
 رسمی اوزره تجدید ایتدیرمشدر .

« ناصر » عباسینک قرن سادس ایچنده مجدداً انشاسنه
 همت ایندی یکی بیت حضرت « امینه » که جسم نور آلود
 حضرت فخر کاشانه محل مولود اولقله الی الان مسلمان بننده
 تقدیس اولنور اولوقت اشوبنای سعادت انجادخی تجدیده
 لزوم کوسترمکه شمیدی طرز بهین اوزره انشاسی موقعتیده عدن
 آشیان مشار الیه میسر اولمشدر .

کره ارضه منتشر ملل واقوامدن فغینسک تاریخنه مراجعت
 اولنور ایسه « سلطان سلیمان خان » حضرتلرینک یا ماثر
 فتوحاتکارانه لرندن ویاخود اعمارات نافعه جهانگیرانه لرندن
 صحیفه صحیفه اخبار و آثاره دسترس اولنور روم ایلیده
 آناتولیده حاصلی ملکک هر جهتنده مهم و معننا آثار جلیله لری
 مشاهده قلنور لکن همت بهمتای شهنشاهیلرینک نصل بر
 علویتی حاز بولنش ایدوکنی اکلامق مطلقاً « عین زبده » نک
 مکة مکرمه به صورت جریانه عطف نظر دقتله قابل اوله بلور
 زیرا بو عینک بر تعمیر یولنده اخیراً تا اقصای هندستانه قدر
 بنون ملل اسلامیه نک اکی بولک فداکار لقله جمع ایندک لری
 اعانه لریله کفایتسزک کوستردی خاقان مشار الیه ایسه بو
 سائر آثار خیره لریله عادی بر تمه کبی وجوده کتور مشدر
 چونکه خلفای عباسیه دن « هرون رشید » ک زوجیه سی
 اولوب صحیحاً فخر المنجدرات عنوانه لایق اولان سیده « زبده »
 حضرتلری « وادی نعمان » نام مجلده کی تپه لری زینه تجمع

ایدن صولری آنجق منا وراسنده کی طاغره قدر اجرا الیه بیلش
 ایکن خاقان مفقور حضرتلری خزینه لری صرفیه طقوز یوز التمش
 یدی سنه سنده ذکر اولنان عینک بلده مبارکه به اجراسی کی
 قیامته قدر مسلینک حیاتی تأمین ایدن بر خیره تثبیت بوردمشدر لکن
 طقوز یوز تمش درت سنه سنده کندولری دار مکافاته ارنحال
 اینمکله اکمال تثبیت خیره لری خلف اشرفلری ایکنجی
 « سلطان سلیم خان » حضرتلرینه انتقال اینمشیدی .

سلطان مشار الیه حضرتلری بدخی والد ماجد لری اثرینه افتنا
 و صویب بلده طاهره به قدر اجرا الیه عظیم حوض و جسم
 صهر نجل انسا ایدرک عالم اسلامیتی احیا ایلدی .

« سلطان سلیم ثانی » حضرتلرینک حسنائی تعداد ایلکدن
 ایسه یالکز حر مشرفی تعریف الیه اکتفا مناسب اولوردی
 لکن زیارت مسجد الحرام الیه استسعاد ایدن بونجه موحدینه
 قارشو اوزون اوزون تعریفه ده حاجت کور بله مبور حرم
 شریف در تیوز آرشون طولنده وشبه مستطیل سکننده اوله رق
 اوچبوز عدد قبه بی والتیوز اوتوز التی عدد مرمر عمودی
 حاویدر .

ذاتاً اخشاب اولدیغی حالده سکر یوز ایکی سنه سنده محترق
 اولمش و مصر ملکی سلطان « برقوق » طرفندن یه اخشاب
 اوله رق تعمیر ایدلش ایسه ده خاقان برور مشار الیه حضرتلرینک
 مرکوز جلیت لری اولان سمو صلابت دینیه وعلو غیرت عثمانیه

حرم ملائک خدمت تجدید و تصنیف اقتضا بتمکله یوقارود،
 بیان اولسان التیوز اوتوز الی عدد مرمر ستون اوزرینه
 اوچبوز عدد قبه اوله رق انشاسنه تثبث بیورد قتری حالده
 طقوز یوز سکسان ایکی سنه سنده فردوس اعلایه رحلت و اتمام
 مصلمتی خلف ذبشر قتری اوچنجی « سلطان مراد خان »
 حضرت نرنیک عهدہ همت و دیانتلرینه تودیع و امانت بیورمش
 اولدق نرنیک مشار الیه حضرت نرنیک شمدی مشهود عیون افتخار
 مسین اولان طرز بهشتی اوزره انشا و اکماله موفق اولدیلر .
 اشبو انشآت اثناسنده درت عدد مناره ده تجدید ایتمشدرکه
 برنجیسی یوز اوتوز طقوز تاریخنده خلیفه « منصور »
 عباسینک « باب عمره » ده یامش اولدیغی مناره و ایکنجیسی
 « مهدی » خلیفه نیک باب « سلام » ده کی مناره سی اوچنجیسی
 ینه خلیفه « مهدی » نیک باب « وداع » ده کی مناره سی
 دردیجیسی خلیفه « معتضد » عباسینک اثری ایدی « باب
 علی » و باب زیاده « و « باب دریه » ده کی مناره لده
 « سلطان سلیمان خان » حضرت نرنیک آثار خیره لرینه ملحقدر
 یالکز « باب سلام » الیه « باب نبی » آراسنده کی مناره
 ملوک چرا کسه دن « قاینبای » کدر .
 مکمل بیان حرم اولقله محترم اولان مشار الیه سلطان « مراد
 خان ثالث » حضرت نرنیک طقوز یوز سکسانبش تاریخنده اجمار
 ثمین الیه التیوزدن معمول اوج عدد قندیل ارسال بیورمش

اولدق نرنیک اولوقت امیر مکة مکرمه بولنان « شریف حسن
 بن ابی نمی » بدیله ایکینسی کعبه معظمه داخلنه تعلیق و بریسی
 روضه مطهره سید الانبایه تقدیم قلمشدر .
 بیک یکریمی سنه سنده « سلطان احمد خان اول » حضرت نرنیک
 دخی التیوز اولوغی تجدید و کعبه معظمه جه بعض تعمیرات
 اجرا سیله کسب شرف مزید ایتدک لری کی بیک یکریمی درت
 تاریخنده ده سکسان بیک التیوز قیتمده ایکی قطعہ الماس اهدا
 بیورمشلر ايسه ده حجره مطهره سید الانامه اتحافی تنسیب
 قلنه رق مواجهه سعادتده لمعان ایلان « کوبک دری »
 نام مشهور الماس اوزرینه وضع ایتدیلشدر .
 مشار الیه « سلطان احمد خان » حضرت نرنیک آثار خیره لرندن
 بریده « زمزم » قیوسنک ایچنه وضع ایتدیلدک لری بیور
 قفسدر چونکه عشق و شوق ارباندن بعضیلرینک کندولرینی
 زمزم قیوسنه آتہ رق بوغلقده اولدق لری عتبه علمیارینه عرض
 اولمش و ذکر اولنان قفسک ارسالیله او بولده تلف نفسه
 میدان بر اقامشدر بو قفس بئر شریف دروننه ایتدیلر یاه رک
 صوبک بر مترو اشاغیسنه زنجیر لره ربط ایدلشدر .
 « سلطان احمد خان » حضرت نرنیک روضه مطهره جناب
 فخر الانام ایچون التیوز یالیزلی کوش شیکه لر اعمال و ارسال
 ایدرک اسکی شیکه لر ی تبرکا کندی تر به شریفه لرینه وضع
 ایتشلر .

مکه مکرمه تاریخ بنده محرر اولدبغنه کوره مشارالیه حضرتلری
 کعبه معظمه نك برطاشنی التوندن و برطاشنی کوشدن اوله رق
 بنا ایله حرمتلر نك درجه سنی اعلانه نیت بیورمشلر ایسه ده
 حق تعالی حضرتلری مراد بیورمش اولیدی کعبه معظمه بی
 یاقوتدن خلق ایدردی دیو اولوقنک شیخ الاسلامی « سعدالدین
 افندی زاده محمد افندی » بو نیتک اجر اسندن کندولرینی منع
 ایش مشارالیه حضرتلر نك آثار خیره لرندن بریده
 « عرفات » جهنده کی علمدر .

علمای کرام ذکر و بیان ایدر لکه « حجر الاسود » کعبه معظمه به
 وضع اولنجه شرق و غربه و یمین و یساره ضیالصالش
 و اوضیالک منتهی اولدیغی مسافه بی جناب رب تعال حرم
 محترم قبلشدر بناء علیه تعیین حدود ایچون علامت وضعی
 ایجاب ایدوب اولا « ابراهیم » و « اسماعیل » علیهما السلام
 جانبرندن وضع اولنوب مؤخرأ « عدنان » و « قصی »
 طرفلرندن تجدید قلندقدنصرکه هجرت نبویه نك سکرنجی
 سالنده طرف مستجمع الشرف حضرت نبوتنا هیدن انشا
 بیورمشدر .

آدن صکره حضرت « عمر الفاروق » و « عثمان بن عفان »
 و « معاویه » و « عبدالملک بن مروان » و مهدی عباسی
 جانبرنده یکیلدیدی کی او چیوز یکر می بش تاریخنده خلفای
 عباسیه دن « راضی بالله » خلیفه شمدی حجاجک « عمره »

کتیر دکتری « تعیم » نام محله ایکی علم وضع ایشدر .
 « سلطان احمد خان » حضرتلر نك « عرفات » جهنده
 تجدید بیوردق لری ایکی علمده وقتبیله اربیل حاکمی « مظفر »
 طرفندن یایدیرمشدر .

« سلطان مصطفی خان ثانی » حضرتلر نك زمان خلافت
 علیه لرنده کعبه معظمه نك بعض محله لری تعمیر و ترمیم ایدیله رک
 حتی سقف شر یفدن بش ستون تبدیل و سطح شریفه صعود
 ایدن زردبانک یددی قدمه سی مرمر و باقیسی اخشاب اوله رق
 تجدید ایدیلدی کیبی حجر مبارکک جوارنده دخی آثار خلل
 مشاهده اولمغله هدم و تجدید ایش و بوبابده کی مصارف
 انشاییه بعض روایت کوره سلطان مشارالیه حضرتلر نك
 والده محترمه لری جانبرندن تسویه بیورمشدر .

خلد آشیان « غازی عبدالحمید خان اول » حضرتلر نك
 عهد خلافتلرنده حر مشرفنک بعض ستمونلری تبدیل و قباب
 شریفه دنده بعضیسی تعمیر ایدیلدی کیبی زمزم مشرف اینه سنک
 دخی ترمیم ایدیرلیدی کیبوسی اوزرنده محرردر ایشو تعمیرات
 میانده باب « عمره » ده کی مناره ایله ساغرلر نكده تعمیری اجرا
 بیورمشدر .

بک ایکی یوز الی طقوز سنه سنده والد کبیر الحامد جناب
 خلافتپناهی جنتمکان « سلطان عبدالحمید خان غازی » حضرتلری
 دخی مشرق انوار فیوضات الهیه اولان درون بیت معظمه ده

و حجر شریف داخل و اطرافندہ بولنان اجاردن بعضی بیتی تبدیل
 و قباب حرم شریفدن بعضی سبله مرمر سستونلری تجدید پوردیلر
 و « باب علی » ایله « مدرسه سلجانیه » به کیدر، بوللری
 احداث ایلدیلر .

حرمین شریفینک خدمت مقدسه سیله حازر افتخار اولان سلاطین
 عثمانیه میانده فردوس آشیان مشار الیه حضرت نوری یوقاروده
 خدمت جلیله لینی بیان ایله تزیین سطور ایتدیگمز « سلطان
 سلیمان قانونی » و « سلیم ثانی » و « مراد ثالث » و « رابع »
 حضرت اتک خدمات مهمه سنه تقابل ایده جک مقدس بر خدمته
 موقیته ده عظیم بر مباحات اغنام ایتدیرکه الله ورسولی
 دندنده ملوک پیشین اسلامیه دن هیچ بریسی بو خدمته لایق
 و احرا کورلمش اولماق کرک چونکه مسجد شریف جناب
 رسالتیناهی مصرملکی « قیسی » طرفندن یابدیرلمش و هدمندن
 اول مشاهده ایدنلرجه معلوم اولدیغی وجهله مسجد شریف
 معظم الیهک شانه لایق بر طرز و هیئت آلدیر یله مامشیدی .

آثار موقیترینک هر بری امت محمد ایچسون الی الابد سزاوار
 افتخار اولان خلیفه مقدس الیهک علوهمت بیهمتاری اومقام
 جنت مشامک اویله بر اینیه التنده بقاسنی تجویز ایده میه زک
 اساساً هدم وقلعیله برینه دنیانک برجهنده نظیری اولیان اینیه
 عالیله بی احداث پوردیرکه بونک تفصیلی مدینه منوره به دار
 و برله جک ابضاحات صره سنده سرد اولنور .

موفق مشار الیه حضرت نرنک عهد خلافت سنیه لنده مقام
 « حنیف » بی تعمیر و بیک ایکویز تمشده مطاف سعادت
 اطرافنده کی قندیل دبر کربنه ایکی عدد ده علاوه سبله محل
 معزالیه برقاندھا تنور پوردیغی کبی بیک ایکی یوز تمش اویچ
 سنه سنده ده قباب شریفه حرم شریف التنه بویدن بو یه قندیلر
 احداث و تعلیق ایلدیلکه بو قندیلر اشهر حج ایله رمضان شریف
 و سائر ایلی مبارکده ایقاد اولنور .

کعبه معظمه نک شمذیکی میراب شریفی صاحب الحسنات مشار الیه
 حضرت نری جانندن التون اوله رق اعمال و اهدا پورلقله میراب
 عتیق تبرکا خزینه همایون پادشاهیده حفظ ایتدیرلمشدر .

بیت معظمه مفتاحنک حفظنه مخصوص خانه که بنی شیبیدن
 مفتاحدار اولان ذات مفتاحدار اولدیقه بو خانه ده اقامت ایدر
 مرور زمانله بونک مشرف خراب اولدیغی اول وقت مفتاحدار
 بولنان ذات طرفندن آستان شوکتشائرنلنه عرض اولتمی
 اوزرینه مغفور مشار الیه حضرت نری طرف همایونلرندن ذکر
 اولنان خانه بی مجدداً انشا ایتدیرلمشدر .

داخل قدسیت شامل بیت خدایی داراً مادار احاطه ایلیان
 اسماء الهیه ایله منسوج کوکر اطلس کسوه شریفه بی شهید سعید
 « سلطان عبدالعزیز خان » حضرت نری اهدا پورمش ایلدیلر .
 بیک ایکی یوز طقسان سکر تاریخنده زمین همین بیت خداده
 مفروش اجار سعادت دثارک بعضی تعمیر احتیاجنده کورلمکله

کفیت غنیه سنیة حضرت ظل الہی بہ عرض و بیان
اولئمشیدی .

حالا زینت طراز مدیحہ خلافت و خلیفہ فاروق طینت شوکتلو
قدرتلو « غازی عبد الحمید خان ثانی » افندمز حضرت تریبک
ارادہ ملہمیتعادہ خلافتناہیلری اول اجار قیمتدارک اجرای
تعمیری امرندہ شرفبخش صحیفہ صدور اولغله بعضیلری تعمیر
و بعضیلری تجدید اولئمشدر .

اشبو تعمیرات شریفہ اوزرینہ ادبای شهر شریف مدح و ستایش
جناب ظل الہی بی متضمن انشاد ایتدکری قصائد ذیلندہ تاریخ
نظم ایتدکرندن رئیس العلماء بلده طیبہ شافعی مفتیدی ققاهتلو
سید احمد زین دحلان افندی حضرتلری دخی « لسلطانا
عبد الحمید محاسن » ومن ذالذی بالخصر یقوی بعدد « وقد
حاز تعمیراً لباطن کعبۃ » و تاریخہ بیت فرید مجدد « بناء بدا زهوا
لداخل کعبۃ » و سلطانا عبد الحمید المجدد « بیتلری زبرندہ
تاریخی ادا الئمشدر .

والی عالی و لایت دولتو « عثمان نوری » پاشا حضرتلریبک
افکار محاسن آثار جناب خلافتناہی بہ توفیق مسلکله دائماً نیات
مکرم آیات ظل الہینک اجراسنہ خدمت غیرتندہ بولئمشدرندن
وقسوع بولان عرض و انہازی اوزرینہ شرفعلق ایدن ارادہ
سنیہ و جہلہ « باب ابراهیم » و « باب علی » جہتلرندہ کی
قیاب شریفہ حر مشرفدن بر خیلسی تجدید و میل و انحراف
ایدن مرمر عودر کده چند عددی تعمیر اولئمشدر .

حر مشرف داخندہ کتبخانہ و موقفخانہ انخاد اولنان ایکی بیوک
قبہ نک ارقہ طرفرندہ ادای صلاہ ایدن جماعتی رؤیت کعبۃ الہمدن
منع الملکدہ و حر مشرفی بیہودہ تضییق ایتدکدہ اولرینہ بناء
بونرک قلع و رفعی خصوصی بوندن چندسنہ اول قرین مساعده
سنیہ اولمش ایکن نصلسہ ترک و اہمال اولنہ گلش اولدیغی حالده
پکن بیک اوچبوز سنہ سنندہ والی مشارالیه ایلہ امیر مکہ مکرمہ
دولتو سیادتلو « شریف عون الرفیق » پاشا حضرتلریبک
متفقاً وقوع مباشرتلی اوزرینہ ذکر اولنان قبلہ لہدم ایدیہ رک
داخل حر مشرفدن غلبہ لک رفع اولئمش و مقام « حنبلی »
دخی « حنفی » مقامک قارشو طرفنہ نقل اولنہ رقی داخل
حر مشرفہ اولوجہلہدہ انتظام و برلئمشدر .

ہدم اولنان کتبخانہ موجودی « باب دربیہ » اوزرندہ مبنی
« سلطان سلیمان » مدرسہ متیفندہ تخصیص قلنان دائرہ داخندہ
برلئمشدرلدیکی کبی « باب نعوش » اتصالندہ مجدداً بر موقفخانہ
انشا الئمشدر .

خدمت حر مین شریفینک دولت ابد مدت عثمانیہ بہ انتقالندن
ہوآنہ قدر کرک کعبہ معظمہ و کرک حر مشرفنیجہ وقسوع بولان
انشآت و تعمیرات بیان اولنان منوال اوزرہ جریان الئمشدر .
خلفای راشدین رضی اللہ عنہم اجمعین افندیلر من زمانندن دولت
علیہ عثمانیہ بہ کنجیہ قدر کعبہ معظمہ و حر مشرفنیجہ وقسوع بولان
توسیعات و تعمیراتی دخی عملای فن تاریخ و جہ آتی اوزرہ بیان

وتصریح ایدیور شویله که حرم شریف مکة مکرمه زمان
معادتن خلافت حضرت « ابو بکر الصدیق » ه کنجیه قدر
دیوار ایله محاط اولیه رق اطرافنده بولنان قریش خانهلر
آرالندکی سواق قدر دن دخول ایدیلورمش .

حرم شریفک اولوقنکی جریمی مقام حضرت « ابراهیم » ک
آرقه طرفنه قدر اولوب الحاله هذه موجود بولنان منبر شریف
اؤکنده کی کر اش- بوجرم قدیمه علامت اوله رق وضع اولتمش
وبوکا « باب السلام عتیق » دینلکه سبب بو اولمشدر .

حضرت « عمر الفاروق » افندمز حضرت تلمی زماننده
اسلامده کثرت حاصل اولغله حرم شریف جماعتی استیعاب
ایده مز اولمش اولسندن هجرتک اون یدنجی سنه سنده جوار دن
برقاج خانه مباعه والحاقبله بر مقدار توسیع و اطرافی دیوار ایله
محاط قلمشدر .

حضرت « عثمان بن عفان » افندمزک عهد خلافت سنه لرنده ده
بر مقدار توسیع و اطرافنه کرلر انشا اولتمش اولدیغی کبی « عبدالله
بن زبیر » و « ولید بن عبد الملک » و « منصور » عباسی
زمانلرنده بر مقدار توسیعنه خدمت ایدیلوب نهایت خلفای
عباسیهدن « مهدی » خلیفه شمذیکی حدودی وجهله توسیعه
همت بیورمشدر .

هجرت نبویه نك فرق دردیجی سنه سنده « معاویه بن ابی سفیان »
طرفندن بر منبر وضع و اوزرنده بالذات خطبه قرائت اولتمشدر که

آندن اول مکة مکرمه منبر اولمدیغندن و لاة مکة مکرمه جمه
خطبه لرینی آباق اوزرنده اوقورلر امش حرم شریف اغواتنی
دخی ابلك تعیین و استخدام ایدن مشار ایله اولوب صکره کلنر
اکا تبعیله اغواتی بولندیره کمشدر .

قریشک مشورت محلی اولغله « دار الندوه » ذیلان محل که
شمذی مقام حنفیک محلیدر اولوقت « معاویه بن ابی سفیان »
طرفندن مباعه اولنه رق حرم شریفه علاوه و داخل حرم مبارکه
قدیلر ایله زیت ترتیب اولتمشدر .

هجرت نبویه نك تمش بشنجی سالنده « عبد الملک بن مروان »
جه کلوب حرم شریفی تعمیر و کعبه معظمه قیوسنی ابلك دفعه
اولق اوزره تذهیب ایتمشدر انجق آندن اول « عبدالله بن
زبیر » جانندنه تذهیب ایدلیدی مرویدر .

طقسان بر سنه سنده شامده خلیفه بولنان « ولید بن عبد الملک »
طرفندن مکة والیسی « عبدالله القسری » به مرمر دیر کلر
کوندریله رک حرم شریفک تعمیری امر اولتمش و مشار الیه دن
اول مکة مکرمه به مرمر دیرک کوندرن اولمامشدر .

بو مرمر ملون و باشری مذهب اولغله کعبه معظمه زمیننه
فرش اولتمش و کوندرمش اولدیغی اونوز التی بیک التوله ده
باب سعادت التون قبلاددیغی کبی میراب شریف ایله عمودلرک
باشلریده تذهیب ایتدیرلمش و کعبه معظمه یی تذهیب ایله حرم
شریفی تزین ایتدیرلرک برنجیسی مشار ایله « ولید بن عبد
الملک » اولمشدر .

خلفای عباسیه نك ايكنجيسى « منصور » خليفه ده يوز اوتوز
طقوز تاريخنده حرم شريفى حنفى مقامندن عمره قپوسنه قدر شمالا
توسيع و « باب عمره » ايله مناره سنى مجدداً بنا ايدرك حرم
شريفى ده تزيبين و تذهيب ايتديكى كچى يوز قرق سنه سنده ده حرم
شريفى مرمره تفرش ايلشدر .

مشار اليك يوز التمش سنه سنده وقوع و فاتيله محدومى « مهدى »
خلافه كچوب مقام « ابراهيم » عليه السلامى تزيبين ايتمش .
علمى كرام و مؤرخين بنامدن امام « ازرقى » « عبدالله بن
شعبدين » نقلد ايشكه مقام « ابراهيم » يعنى نبى ذيشان
مشار اليك باصممش اولديغى طاش غايت يوشاق اولغله اثنائى
تعميرنده بر پاره سنك قيراش اولديغى خليفه مشار اليه عرض
اولتمسى اوزرينه كونرد كرى بيك التونك اذابه سيله اول پارچه
محلنه قيناد ايلشدر .

مشار اليه « مهدى » خليفه يوز التمش درت تاريخنده حجه
كلهرك كعبه معظمه نك حرم شريف وسطنده بولنديغى كورنجه
جهت جنوبيه دن براق خانه مبايعه و الحاقيله بيت خداى وسط
حرمه آلمش و مصر و شامدن بجزاً بر خبلى مرمر ديرك جلب
ايدرك « وليد ابن عبدالملك » ك كتوردىكى ديركاره علاوه
ركر ايتيرد بىكى كچى حرم شريفى تعمير و سقنى اخشابدن يامغله
يوز التمش سكر تاريخنده حرم شريف اولوقنى تعمير ايله شمديكى
وسعتى بولمش ايسه ده اشاعيده ذكر اولنه جغى وجهه

« باب زياده » و « باب ابراهيم » ده كى علاوه لر صكره دن اجزا
ايدلشدر .

« معاويه بن ابى سفيان » ك وضع ايلديكى منبر « هرون الرشيد » ك
زمان خلافتنه قدر باقى قالمش ايدكن خليفه مشار اليه طرفندن
مصر و اليسى بولنان ذاتك ارسال ايتديكى منبر جديدك وضعيله
اسكيسى قالد ايلشدر .

« عبدالله بن زبير » حضرت نرى طرفندن بيت معظمه به
ادخال ايدلشكن « حجاج بن يوسف » ك اخراج ايتمش اولديغى
« حجر شريف » ك ينه بيت الله الحاق اولتمسى مشار اليه
« هرون رشيد » جانندن ارزو اولنه رق « امام مالك »
حضرت نرينه مراجعتله اسفتنا اولتمش ايسه ده كعبه معظمه نك
ملعبه ملوك اولمسيله هيتنك قلوب ناسدن انسلابنه سبب اولماسى
حقنده امام مشار اليه حضرت نرينك واقع اولان نصايحنى اصفا
ايه استيفاي آرزودن صرف نظر ايلشدر .

ايكى يوز سكر تاريخنده كه اول وقت خلافت اسلاميه هرون
الرشيد « ك اوغلى » « مأمون » عهدده سنده ابدى مكه
مكرمه بى عظيم برسيل باصوب حرم شريفه داخل و ارتقاعى
حجر الاسوده و اصل اولدى اهالى مكه مكرمه قلدنلرده برابر
اولدقلى حالده حرم شريفك صودن تخليه و نظهيرينه هر
چند اقدام ايتمش ايسه ده بعض محللر بى زده لشمكندن
قور تاره مدقلى خليفه مشار اليه عرض اولتمسى اوزرينه مقدار

کافی آنچه ارسالیه تعمیرات لازمیه بی اجرا بتدیرمش و کچه لری
طواف ایدنلر ایچون « عبدالملک بن مروان » طرفندن زمزم
شریف باندیه کی دیرک اوزرینه برقدیل تعلیق ایتدیرلشدیر .

ایکی یوز اوتوز ایکی سنه سنده خلیفه « الوائق بالله »
طرفندن « مطاف » سعادتک اطرافنه اون عمود رکز
ایتدیرلهرک سکر دانه بویک اوزهر قونلشیدییدی یوز بوزیکرمی
سنه سندن صکره بودیرکلر اوتوز ایکی به ابلاغ واولا اخشاب
اولدیغی حالده یوز قرق طقوز تاریخنده طاش دیرکلر
قونلوب لکن بریح شدید هوبیله انلرده دوشوب قیرلش
اولدیغندن یوز الی برده تکرار یایدیرلشکن مؤخرأ صاری
طونجندن اعمال ورکز اولنهرق قنبدیل تعلیق ایچون ارازینه
تیمورلر تمید ایدلشدیر .

بونلرک ایکبسی بیاض طاش و باقیسی تونج اولق اوزره جله سی
اوتوز اوج دیرکدن عبارت اولدیغی حالده یوقاروده دنیلدیکی
کبی والد ماجد جناب خلافتینهای عدن آشیان « عبدالمجید
خان غازی » زماننده ایکی دیرک دهاعلاو، اولتغله اوتوز
بش اولشدیر .

آل عباسدن « متوکل علی الله بن معتصم بالله » زماننده سکر
بیک مثقال التون وکوش کوندریله رک مقام « ابراهیم »
علیه السلام تزین ایتدیرلش وایکی یوز الی الی تاریخنده
« مهتدی بن وائق بالله » طرفندن بیک طقوز یوز طقسان

ایکی مثقال التون ارسالیه مقام نبی مشار الیهک تزیناتی تزید
اولنمش ایسه ده مؤخرأ « جعفر بن فضیل » ایله « محمد ابن
حاتم » طرفندن اشبو التونلر اخذ اولنهرق « اسماعیل
علوی » ایله جریان ایدن محاربه لری ائشاده سکه ضرب
ولوازمات حربیه به صرف اولتشدیر .

میراب شریفک الننده وقارشیدنده کی حرم شریف دیواری
بالاسنده موضوع اولان ایکی عدد مرمرکه اوجنسک اک
اعلا سندن اولهرق برینه بشیل مرمر دینلور انلری مصردن « عباس
ابن محمد » ک معتوقی « محمد بن طریف » تقدیم ایلشیدی .

ایکی یوز یتیش بر سنه سنده حرم شریفک جهت غربیه سندن
بعض یرلری خراب وایکی دیرک ساقط اولمش اولدیغندن اول
وقتک خلیفه سی « معتمد بالله بن متوکل » ک برادر وولی
عهدی اولوب خلیفه مشار الیهه وزارت ایلدیان « موفق بالله
طلحه بن متوکل » طرفندن خبلی آنچه کوندریله رک محتاج تعمیر
اولان محللر تسویه ایدلک اوزره ایکن کرک خلیفه وکرک ولی
عهد مشار الیه فوت اولغله ولی عهد مشار الیهک اوغلی
« مقتدر بالله » طرفندن حرم شریف تعمیر « و باب زیاده »
دخی حرم شریفه احال اولتشدیر .

اندن اول اوراسی سوپرندیک اولهرق یغهورلر یاغذجه سیل
صولری تطقیقاتی محل شیلری اورادن حرم شریفه ادخال
ایدردی .

« معتضد بالله » خلیفه باب سعادت التون ایله تخلیه و اطراف
حرم شریفیده تسقیف ایتمش و « باب ابراهیم » ده کی زیاده
محل دخی اوچیزو اتی سنه سنده « معتضد باللهک » اوغلی
خلیفه « مقتدر بالله » طرفندن حرم شریفه ادخال قلمشدر .

بو قویه « باب ابراهیم » دینلمسی « ابراهیم » علیه السلامه
نسبتندن اولیوب ترزی ابراهیم نامنده بر آدمک بر چوق سنه
بر حیات اوله رق جوارنده اقامت ایلمسندن نشئت ایلمشدر .

اوچیزو اوتوز اوج سنه سنده خلیفه « متقی بن مقتدر بالله »
وزیرینه امر ایدرک مجدداً اعمال و التون ایله تخلیه ایتمش
قبوی کعبه معظمه یه تقدیم ایدرک باب عتیقی بغداده جلب و اندن
کندو سچون بر تابوت انشا ایتمشدر که وفاتنده بو تابوته مدینه
منوره یه کتیر یلوب دفن ابدلدی .

بش یوز قرق ایکی سنه سنده « متقی بالله » خلیفه میراب
شرفی تجدید و بیت معظمه نیک ستقیله سطح شریفه چقیق اوزره
ایچنده کی زردبانی تعمیر ایلمش و بش یوز الی طقوز سنه سنده
خلیفه « مستنجد بالله بن متقی » دخی حجر شرفی تجدید
و کعبه الاهی زین ایله مناده کی مسجد « خیفی » انشا
ایتمشدر .

اوسنه بیت خدای متعالک جهت یمایه سی سقوطه میل ایتمش
ویوکا او اتاده وقوعه بولان زلزله سببیت ویرمش ایسه ده در عقب
تعمیر اولمشدر .

خلیفه « مستنصر بالله » دخی اتی یوز اوتوز ایکی تاریخنده
مطاف سعادتک مرمر لینی تجدید ایتمشده رک تاریخنی مائی بر
مرمر اوزرینه حک ایله بیت اللهمک جدار شریفه قویمش .
یدی یوز التمش التیده مصرملکی « ملک الاشرف » ده منبر منیف
حرم شرفی تجدید ایتمش .

امیر « زین الدین » دخی مصردن کوله سی « سودون »
نام ذاتی ارسال ایدرک حرم شریفه بعض تعمیرات اجرا و باب
سعادت ایله میراب شرفی التون ایله تخلیه و سطح بیت جناب
کبریایی تبیض ایتمشدر .

مصرملکی « ظاهر رفوق » کیدی یوز طقمان یدی سنه سنده
حرم شریف منبرینی تجدید ایتمش کی سکز یوز ایکی سنه سنده
حرم شریفه بریانغین وقوعه بولغله سلطان « فرج بن رفوق »
دخی انشات لازمه بی اجرا « وحنفی » و « مالکی » مقاملر بنیده
تعمیر ایتمش و « مرویه » نیک کری خراب اولمش ایدو کندن
ایده تعمیر ایتمش علمای کرامدن « سنجاری » دیمشکه
مرویه وضع اولنان کمر مرویه حدودینی تعیین ایچوندو بو خصه
اویله کمر وضعنه بر معنا و بر به مز .

سکز یوز اون یدی سنه سنده مصرملکی « ملک مؤید »
حرم شریفه بر اخشاب میراب ایله باب سعادت ایچون بر زردبان
تقدیم ایتمش و سکز یوز یکریمی تاریخنده مؤذنه تخصیصاً زمزم
قبوسنک اوزری تسقیف ایلمشدر .

سکز یوز بکرمی بش سنه سنده ملوک مصر به دن « ملک اشرف »
« امام مقبل » ی مکة مکرمه به کوندر و ب حرم شریفک بعض
محلر بله کعبه محترمه نك سقفی تجدید و داخل بیت شریفی قرمز
بر کسوه ایله نزیب اینش مشارالیه « ملک اشرف »
طرفندن سکز یوز سکز سنه سنده جده ده کرک رسومی احداث
قلنشد .

سکز یوز بکرمی التی سنه سنده ملوک منقرضه یما نیه دن « ملک
مظفر » ده کعبه الهک مرمرینی تعمیر و کندی نامنی بر مرمره حک
ایتدیره رک جدار شریفه دن جهت غربیه به وضع اینش .

سکز یوز فرق اوج سنه سنده مصر ملکی « سلطان چتقی »
سقف کعبه مکرمه یی تجدید و داخل بله حجر شریف مرمرینی
مناره لرله برابر تعمیر ایتدیره رک مقام « ابراهیم » ایله « حنفی »
مقامنک بالاسنی تیبض اینشدر .

سکز یوز الی ایکی سنه سنده حرمین ناظری عنوانه کلش اولان
« خواجه بیرام » دخی حرم شریفک بر مقدار بیتی تعمیر و ترمیم
اینش اینش .

سکسان بر سنه سنده مکة مکرمه به بر اخشاب منبر ارسال ایلیان
ملوک مصر به دن « سلطان قایتبای » دخی درون بیت الهی
تعمیر ایدرک استنی بر طاشه حک ایله وضع اینش اولدیغی کبی
« باب نبی » جوارنده کی مناره ایله مسجد « حنفی » ترمیم
اینشدر .

مصر ملکی « سلطان غوری » طرفندن سکز یوز سکسان
سکز تاریخنده « باب ابراهیم » اوزرینه بر کر و آنک اوسته
بر قصر بنا ایدیلوب بوقصرک ایکی طرفنه بر مسکن و اتصاله
بر قاج خانه انشا ایتدیره رک جمله سی وقف ایداش ایسه ده
حرم شریف فوقنده اولتی ملبسه سیله وقف عدم صحنه اکثر
علما فتوا و بر شددر .

(ولایة سالفه مکة مکرمه)

ظهور اسلامدن صکره مکة مکرمه به ایلیک والی اولان ذات
فتح مکة مکرمه به دائر یوقار و ده سرد اولنان تفصیلات ذیلنده
ذکری سبق ایدن « جناب عتاب بن اسید بن ابی العیص بن
امیه بن عبد شمس بن عبد مناف » رضی الله عنه حضرت لیدر
مشارالیه مکة فتحندن صکره طرف اشرف جناب رسالت پناهیدن
مکة مکرمه به والی نصب اولنده رق لسان معجز بیان نبوت پناهیدن
کندوسنه خطاباً « بن سنی کیملر اوزرینه والی نصب ایدوب
کوندر یورم بیلیر دینک سنی خاصه اهل الله اوزرینه اعزام
ایدیورم » یورلشددر .

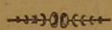
مشارالیه هجرتک اون اوچنجی سنه سنه قدر والیلکده قلوب
اوسنه حضرت « ابو بکر الصدیق » رضی الله عنه ائندمز
حضرت لرنک ارتحال دار جنان یوردن لری کون اول دخی
رحلت دار آخرت اینشدر .

بودن صکره خلفای راشدین زمان نردن تا او چوز الی سکر
سنه سنه قدر پک چوق و البزنصب و عزل اولتمش اولدبغی
حالده سنه مذکوره دن اعتباراً ولایت امارت نامیله اشرف
جانبندن تقوض و در عهده اولمشدر .

اول اشرف ایسه درت طبعه دن عبارت اوله رق آنره
« موسویون » و « سلیمانین » و « هوشم » و « آل
قتاده » دیلور بشیوز طقسان بدی سنه سنه قدر امارت
« موسویون » و « سلیمانین » و « هوشم » باینده
یکدیگرینه انتقال ایدرک بعده آل « قتاده » به کچمش و شمدی به
قدر تعیین بیور یلان امرا اولسلله جلیله به منسوب بولمشدر
امرای مکّه مکرمه معزز اوله رق یالکز خلافته دما ایدرلردی .

خطه حجاز به نیک دولت ابد مدت عثمانیه جانبندن تملکی عقبنده
والی تعیین و افاده سنه بدأ اولتمش اولدبغی حالده مسند جلیل
امارت دخی ایقا اولنه رق تعیین بیور یله کلان امرای کرام
حفرنده اعزاز واحسان اولنه کلشدر بنا علیه اول وقتدن
بو آنه قدر امارت و ولایتده بولنان ذوات کرامک اسملری بیان
اولتمق استنل دیسه ده وهابی مسئله سنندن اول کلوب کچنلرک
تاریخ تعیین و انفصاللری لایقیله اکلاشیله مدیغندن ایلروده
بالتحقیق دفعه ثابته سالنامه سنه درج اولتمق ایچون مسئله
مذکوره دن صکره کی امرا و ولاتک بوجه زیر درج و تز بیر یله
اکتفا اولندی .

(امرای مکّه مکرمه)

وهابی مسئله سننک ظهوری اشاده مکّه مکرمه ده امیر بولنان
« شریف غالب ابن مساعد » بیک ایکی یوز یکریمی سکر
سنه سی ذی القعدة سنده عزل اولمشدر .

« شریف یحیی بن شریف سرور » برادر زاده سی « شریف
غالب » اوزرینه امیر مکّه مکرمه اولمش ایسه ده بیک ایکی یوز
فرق سنه سنده مکّه مکرمه دن اخراج ایدلشدر .

« شریف محمد ابن عبدالعین ابن عون » بیک ایکی یوز فرق
اوج تاریخنده مکّه مکرمه امارتیه نصب و افاده بیورلشدر .

دولتلو سیادتلو « شریف عبدالطلب » افندی حضرتلری که
« شریف غالب » ک او غلیدر بیک ایکی یوز التمش بدی
رمضانده شریف محمد بن عون به خلف اولدیلر .

بیک ایکی یوز یتیش ایکی سنه سنده کی وقعه معلومه اوزرینه
« عبدالطلب » افندی حضرتلری عزل اولنه رق امارت
جلیله ایکنجی دفعه اوله رق « شریف محمد بن عون »
توجیه بیورلشدر .

بیک ایکی یوز یتیش درت سنه سنده « شریف محمد بن عون »
ارتحال اینکله امارت جلیله مجلس خاص و کلا اعضاسندن
بیوک اوغلی « عبدالله » پاشایه توجیه بیورلشدر .

بیک ایکی یوز طقسان درت تاریخنده « شریف عبدالله » پاشانک
و فاتیه شورای دولت اعضاسندن برادری « شریف حسین

پاشا بن محمد ابن عون « مکه مکرمه امارت جليله سنه تعيين
بيورلدی .

بيك ايكي يوز طقسان يدي سنه سنده « شريف حسين »
پاشانك جسده ده بر سر سربك آكسرين ضرب ابتدكي خنجر
زخندن متأثراً وفات اللى اوزرينه ابتدای انفصالدن اوتار بجه
قدر زير جناح سلطنت سنه ده مظهر فاه واعزاز اولان « عبد
المطلب » افندي حضرتلى بتكرار طرف دولت عليه دن مکه
مکرمه به امير نصب وتعيين بيورلدیلر .

طقسان طقوز شوالنده « عبدالمطلب » افندي حضرتلى
عزل اولنه رق امارت جليله « شريف محمد بن عون » ك
مخدوم بزرگوارى شورای دولت اعضای عظامندن دولتلو
سيادتلو « شريف عون الرقيق » پاشا حضرتلى عهدہ
استيغال هاشمانه لر بنه توجيه بيورلقه مشار اليه حضرتلى
طقسان طقوز سنه سى ذى الحجه سنك طقوز نجى كوني مخصوص
واپورله جسده به وارتسى عبد اصمى كوني مکه مکرمه به
مواصلت بيورمش وحالا رضای عالی جناب خلافتناهی به
توفيق حرکتله مهم امارتى رؤيت ايلكده بولتمشدر .

(حجاز والبرى)

بيك ايكي يوز اللى التى سنه سنده مصر ليك حجاز دن چكلمسى
اوزرينه اللى يدي تاريخنده « تاتار عثمان » پاشا حجاز واليسى

تعيين اولتمشدر مشار اليه حجازده حسن اداره ايله اشهار
ايش و هنديلر جبلنه كوچك برقلعه انشا ايش ايش .
بيك ايكي يوز التمش برتار بخنده « تاتار عثمان » پاشا جسده ده
وفات ايتكله يرينه « كامل » پاشا تعيين اولتمش ايسه ده
قبل المواصله انفصال ايلديكندن يرينه « شريف » پاشا
تعيين قلمشدر .

بيك ايكي يوز التمش بش تاريخنده « شريف » پاشانك وقوع
انفصاله مبنى « حسيب » پاشا حجاز واليسى تعيين بيورلمش
و برچوق تشبثات خير بده بولتمش ايسه ده بعض موانع جهتيه
يالكر متروك ومعطل بولتمش اولان خصمى سلطان عماوت
عامه سنى اعاده احيايه موفق اولتمشدر .

بيك ايكي يوز التمش سنه سنده « حسيب » پاشا عزل اولنه رق
يرينه « آگاه » پاشا تعيين اولتمشدر .
بيك ايكي يوز التمش طقوز تاريخنده « آگاه » پاشا انفصال
ايدرك ارزنجاني دولتلو « اجد عزت » پاشا حضرتلى حجاز
واليسى تعيين بيورلمش و « شهدا » نام موقعه كندولرى ايجون
بركوشك انشاسنه موفق اولتمشدر .

بيك ايكي يوز تيش سنه سنده اجد عزت پاشا حضرتلى عزل
ايديله رك يرينه « كامل » پاشا كمش و وقعه معلومه نك
ظهورى مشار اليه زمانه تصادف ايتمشدر .

بيك ايكي يوز تيش اوج سنه سنده « كامل » پاشا انفصال ايدرك
يرينه « محمود » پاشا نصب وتعيين ايلتمشدر .

« محمود » پاشا برسنه بی تکمیل ایتمکسزین عزلا اولنوب برینه
یاور اکرم حضرت شهر یاری دولتلو « نامق » پاشا حضرتلری
حجاز والیسی تعیین یورلمش و جده وقعه سنک تحدثی مشارالیه
حضرتلرینک زمانه تصادف ایتمشدر .

بیك ایکی یوز تیش بش سنه سنده « نامق » پاشا حضرتلری
حجاز والیدکندن انفصال ایتمکه کوناهیهلی « حاجی علی »
پاشا نصب و تعیین اولتمشدر .

بیك ایکی یوز تیش سکر تاریخنده « حاجی علی » پاشا
انفصال ایدرک « حقی پاشا زاده عزت » پاشا حجاز والیسی
اولمشدر مشارالیه حکومت هیئتی ایچون طائفده برقوناق
یاپتمشدر .

بیك ایکی یوز سکسان برسنه سنده « وجیهی » پاشا عزت
پاشا برینه حجاز والیسی اولوب اوچ سنه صکره طائفده
وفات اولمشدر .

وجیهی پاشانک وقاتیه خلفی « معمر » پاشانک مواصلتده قدر
اول وقت محاسبه جی بولتمش اولان سوریه مرکز متصرفی
سعادتلو « عزت » افندی حضرتلری سکر آی قدر والی
وکلننده بولتمش و بیك ایکی یوز سکسان درت ذی القعه سنک
برنجی کونی « معمر » پاشا موقع مأموریتنه مواصلت
ایتمشدر .

بیك ایکی یوز سکسان یدی سنه سنده « معمر » پاشا انفصال

ایتمکه « خورشید » پاشا حجاز والیسی تعیین اولتمش
وسکسان سکر سنه سنده انفصال ایتمکه حجاز ولایتی الفا و جده
متصرفی نامبله فریق « قاسم » پاشا تعیین واعزام اولتمشدر .
بیك ایکی یوز سکسان طقوز تاریخنده حجاز ولایتک امداده
تشکیلده والیلکی « محمد رشید » پاشا عهدده سنه حاله
اولتمشدر .

بیك ایکی یوز طقسان برسنه سنده « محمد رشید » پاشا انفصال
ایدرک برینه صدر اسبق شروانی « محمد رشیدی » پاشا
تعیین اولتمش ایلسنده مواصلتندن بریحقی آی صکره طائفده
وفات ایتمکه « عبدالله ابن عباس » رضی الله عنه افندمز
حضرتلرینک تربیه شریفه لری دروننه دفن اولتمشدر مشار

الیهک حرم شریف داخلنده برکتخانه سی واردر .
« محمد رشیدی » پاشانک وفاتی اوز برینه حالا بغداد ولایت
جلیله سی والیسی دولتلو « تقی الدین » پاشا حضرتلری حجاز
والیسی تعیین یورلمشدر .

بیك ایکی یوز طقسان درت سنه سنده « تقی الدین » پاشا
حضرتلری انفصال ایدرک « حالت » پاشا حجاز والی تعیین
اولته رق ورود اولمشدر .

« حالت » پاشانک بیك ایکی یوز طقسان الی سنه سنده
جده ده وقسوع وفاتنه مینی برینه حالا آیدین ولایت جلیله سی
والیسی دولتلو « راشدناشد » پاشا حضرتلری والی تعیین

بیورلش و مزاج موقع شریفه موافق بر مسلك اداره انخاذا
بیورمشدر .

بیك ایكی یوز طقسان بدی سنه سنده « ناشد » پاشا حضرتلری
انفصال ایدرك مشیران عظام عسكربه دن دولتلو « صفوت »
پاشا حضرتلری حجاز والیسی تعیین بیور یله رق سلفلری « ناشد »
پاشا حضرتلریك مسلك مرغوبلرنده دوام بیورمشدر .
بیك ایكی یوز طقسان سكر سنه سی او اخرینده « صفوت »
پاشا حضرتلری انفصال ایتكله ارزنجانی « اجد عزت »
پاشا حضرتلری دفعه ثابته اوله رق حجازه والی تعیین بیورلش
ومواصلتینه قدر اول وقت بالکز قوماندانقله اعزام بیورلش
اولان والی عالی ولایت دولتلو « عثمان نوری » پاشا
حضرتلری باراده سنیه والی وکالتنی ایفا بیورمشدر .

طقسان طقوز شعبانده « عزت » پاشا حضرتلریك عزلیله
حجاز ولایتی والیکی قوماندانلغنه علاوه دولتلو « عثمان
نوری » پاشا حضرتلریك عهدده استیمال عالیترینه احاله
وتقویض بیورلشدر مشارالیه حضرتلریك نیات مراجع
آیات حضرت خلافتپناهی به موافق بر مسلك انخاذا یله اداره جه
وجوده کنوردیکی حسن اصلاحاتک تعریف وتفصیلندن قطع
نظرله « غیرت » قشله سی نامیله خزینده دولتله بار اولتقسیرین
بنا ایتدیکی قشله همایون ایله طویجبلر ایچون « جیاد » ده
انشا ایلدیکی دیگر بر قشله ایله « صفا » نام محل مبارکده کی

قره غول خانه و « طایف » قشله همایونک تجدید مرتبه سنده کی
نعمیراتی و داخل بلده مبارکده « عین زبیده » دن متعدد
چشمه وسبیلر احدائی بولنده کی همت بهمتاری و « حبیبیه »
نام نامیسیله هم دأره حکومت سنیه و همده عسا کر شاهانه
ایچون قشله اولوق اوزره انشا ایتدیرمکده بولنده قلمری دأره
عظیمه کندولرینی اسلافه قارشو بر مرتبه آمینازده بولندیرمق
ایچون بالغاً مابلغ کفایت ایده جک آثار محاسن دثاردندر .

او بر صحیفه لاده تأسیس ونعمیرندن خبر ویریلان حرم شریف
مکه مکرمه که « مساجد محترمه ثلثه » نک برنجیسی اولان
« مسجد حرام » در تفصیلات اوله دن معلوم اولورکه
کعبه معظمه اشبو « مسجد حرام » ک وسطنده و « زمزم
قیوسی » ده باب سعادت بیت اللهک جهت شرق جنوبیسنده
بولندیغی کی « مقام ابراهیم علیه السلام » دخی باب شریف
معظم الیهک قارشو طرفنده یعنی جهت شمالیه سنده در « حجر
شریف » کعبه معظمه نک شمال جهننده و « مقام حنیف » آنک
قارشو طرفنده در شافعی مقامی • محل منبئی تعریف اولنان زمزم
قیوسنک اوزرنده و « مقام مالکی » کعبه الیهک سمت
غربیسنده و « مقام حنبلی » دخی جهت جنوبیسنده واقعدر .
قانونی سلطان سلیمان علیه الرحه والفقیران حضرتلریك ارسال
بیورمش اولدقلمری صحائف اوله ده ذکر اولسان منبری نظیر

دخی مقام ابراهیمک اتصانده در مسجد حرامک « باب السلام » و « دربه » و « زیاده » و « قطبی » و « باسطیه » و « عتیق » و « عمره » و « ابراهیم » و « وداع » و « امهانی » و « مجاهد » و « جیاد » و « صفا » و « بغله » و « نموش » و « علی » و « عباس » و « نبی » نامبله هر بری اوچر دردر کرلی اون سکر قوسسی ویدی مناره سی واردر .

(داخل مکة مکرمه و عرفات الیه مناده واقع)

(مساجد شریفه)

برنجیبسی « مسجدالرایه » درکه مکة مکرمه نك جهت شرقیه سنده و جنت معلاجاده سنك صاغ طرفنده واقع و صحابه کرامدن « جبر ابن معظم ابن عدی » نك قوسنه متصلدر

اشبو مسجدك بانسی « عبدالله بن عبدالله بن العباس بن محمد بن علی بن عبدالله بن عبدی بن عبدالمطلب » اولوب خلفاء عباسیه دن « معصم بالله » ده تعمیرینه موفق اولمشیدی

اینگجیبسی « مسجدالجن » درکه بلده طاهره نك علونده و جهت غربیه سنده واقع اوله رق طائفه جانك دین مبین اسلامی قبول ایدرك حضرت فخر رسالته بیعت ایلدکری محلدر

اوجنجیبسی « مسجدالاجابه » اولوب خارج بلده ده و مکة مکرمه نك جهت شامیه سنده واقع معایده نام موقعه کاشدر

در دنجیبسی ینه جهت شامیه ده و مینابه کیدر ایکن صول طرفده کی عقبه نك قرینه واقع « مسجدالبیعت » درکه حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افدمزه انصار کرام بوراده عرض بیعت ایتشدی اشبو محل عالی بی خلفاء عباسیه دن « المنصور » خلیفه نك بنا و انشا ایش اولدقوی دروننده بولسان ایکی عدد طاشك بریسی اوزرنده محکوک خطوطدن مستفاد اولور .

بشنجیبسی مناده « جره اولی » ایله « جره وسطی » یئنده و « دار المنجر » تعبیر اولنان محکک اتصانده و منانك جهت شرقیه سنده واقعدر درون مسجدده بولنان محکوک طاشدن استفاده اولدایغنه کوره حضرت رسول اکرم صلاة صحابی اوراده ادا و قربانی دخی اوراده نجر ایدرك ایصال قبولکاه حضرت خدا پورمش و ملوک یمانیه دن « الملك المنصور » التی یوز فرق بش سنه هجریه سنده اشبو مسجد شریفی تعمیر ایتشدر .

التنجیبسنه « مسجد الکبش » نسیمه اولنورکه حضرت اسماعیل علیه السلام ایچون فدا بیور یلان قربانك مذبحه سی اولوب منانك جهت شامیه سنده واقع اولان محل مبارکدر

یدنجیمی « مسجد الخیف » در که بر مناره و ایکی قیوی حیوی
اولوب منانک جهت یمانیه سنده واقعدر .

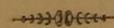
سکزنجیمی دخی کذک جهت یمانیه ده واقع جبک ذبلنده
« والمرسلات » سورة شریفه سنک زولکاهی اولان محل
مبارکدر .

مقوزنجیمی « مشعر الحرام » در که مز دلفه نام محل عابنک
جهت یمانیه سنده واقع اولان مسجد شریفدر .

اوننجیمی عرفانده که « مسجد ابراهیم » علیه السلامدر
اشبو مسجد « جبل رحه » نک صاع جهنده یعنی جهت
غربیه ده واقعدر .

اون برنجیمی « مسجد النعیم » که عمره کتور بلان محل
مبارکدر اشبو مسجد مکة مکرمه نک اشاغی طرفنده و جهت
غربیه سنده واقع اولوب بلده طاهره به بر ساعتک مسافه ده در .

اون ایکنجیمی مسجد « ذی طوی » تسمیه اولنور اشبو
مسجد مکة مکرمه نک جهت شامیه سنده و خارج بلده ده کاش
اولوب اتصالنده دخی برقیو واردر .

(مکة مکرمه ده واقع مأثر جلیله نک المشهور لیده)
(وجه آتی اوزره تعداد اولنور)

شوبله که : « مولد سعادت مورد » حضرت رسالتپناهی

مکة مکرمه نک جهت شرقیه سنده و شعب « نبی هاشم »
محلده سنده و « سیدنا علی بن ابی طالب » کرم الله وجهه
حضرتلر نک مسقط رأس عالیبری دخی « مولد شریف نبوی »
قربنده در .

کریمه محترمه حضرت پیغمبری « فاطمه الزهراء » رضی الله
عنها حضرتلر نک مولد شریفلری که « خدیجه الکبری »
والده من حضرتلر نک سعادت خانه لریدر بلده طاهره نک
جهت یمانیه و شرقیه سی باندده و « سوقاق الحجر » نام محل
عابنده واقع اولغله دروننده اطفال اهالی کرام قرائت قرآن
عظیم الشانی تعلیم ایدرلر .

« ابی بکر الصدیق » رضی الله عنه افسدمز حضرتلر نک
سعادت خانه لر اشبو محل پیشگاهنده و مولد شریفلری دخی
بلده طاهره نک جهت یمانیه سنک « مسفله » نام محلنده
واقعدر .

عم اکرم حضرت رسالتپناهی سیدالشهدا سیدنا « حزه »
حضرتلر نک مولد شریفلری دخی بلده مبارکه نک جهت
یمانیه سنده وینه مسفله محله سنده در .

« دارالخیرزان » تسمیه اولنان محل عالی دخی صفانک جهت
شرقیه سنده دار « بنی شیده » به متصل طار سوقاق داخلنده در .
اشبو موقع مبارک قبل الهجرة عبادت خانه جناب نبوی اتخاذ
پورلشیدی .

سعادت خانة خديجة الكبرى اتصالده ده قبل الرسالة حضرت
فخر عالمه ادای صلاة و سلام ایدن طاش موجوددر .

(جبال مأثوره شریفه اوج جبلدر)

بولنردن ربیسی « حری » یعنی مبدأ مهبط « جبریل امین »
اولان « جبل نور » درکه حضرت فخر رسالت افندمرك
رسالت سنیه لردن اول و صکره مأوی اخاذ پورمش اولدقلمری
محل عالیدر بلده طاهره نك جهت شامیه سنده و مکة مکرمه به
رساعت مسافده واقعدر .

ایکنجیبی « جبل ابی قیس » درکه اشبو جبل بلده
طاهره نك جهت شرقیه سنده و صفا نام محل عالی بونك
داننده در .

اوجنجیبی « جبل ثور » درکه رسول اکرم صلی الله علیه
وسلم حضرت لری صناید قریشدن احتجاب و اخفا ضمنده
رفیق غار لری حضرت ابی بکر الصدیق ایله اورایه تشریف
بوردیله اشبو جبل بلده طاهره نك ایکی ساعت بعدده
وجهت یمانیه سنده در .

مکة مکرمه ده ایکی قبرستان اوله رف بولنردن بری « جنت
معلا » درکه بلده طاهره نك جهت شامیه سنده واقعدر
علیه الصلاة والسلام افندمرك حضرت لری نك اجداد عظام وعم

بزرگوارى « ابوطالب » ایله سیده النساء حضرت
« خدیجة الكبرى بنت خولید » و خصوصاً صدف دردانه
جناب پیغمبری حضرت « امینه بنت وهب الزهری »
والده مز اشبو خاک غبرنا کده مدفون و « عبدالرحمن ابن ابی
بکر الصدیق » حضرت لری به سائر اصحاب کرام رضوان الله
تعالی علیهم اجمعین حضراتی دخی آنلر نك جارمز ارامع الانوارى
اولغله ده مظهر رحمت رب بیچوندر .
قبرستان مکة مکرمه نك ایکنجیبی « شیبکه » نام محلده
بلده طاهره نك جهت غربیه سنده واقع اولوب دروننده
رچوق اولیاء کرام و علماء اعلام مدفوندر .

(مکة مکرمه ده بولنان زوایای شریفه)

علی القاری حضرت لری نك زوایه سی جنت معلا ده و محزون
قبوسنه متصلدر

شیخ عبدالوهاب الکبیر » « محزون نام محل
عالیده در

شیخ عبدالوهاب صغیرک » « جنت معلا ده
شعبه النورده در

ابن علوان حضرت لری نك » « معلا ده سلیمانیه
مقبرسنده کانددر

عباسین حضرت لری نك » « نقانام محله ده و جهت
غربیه ده کانددر

عبادی حضرت تلی بنک زوایہ سی
رفاعی حضرت تلی بنک »
امام نسفی حضرت تلی بنک »
علی البدری حضرت تلی بنک »
احمد البدوی حضرت تلی بنک »
عبد القادر کبلانی حضرت تلی بنک »
امام طبری حضرت تلی بنک »
الشیخ السمان حضرت تلی بنک »
عادل حضرت تلی بنک »
صاحب الجوہرہ نک »
تاج الدین حضرت تلی بنک »
شیخ مسافر حضرت تلی بنک »
عیدروسی »
المحبوب »

فلق نام محلہ در
سوق المعلاہ
جہت غربیہ در کائن
بودخی
شعب عامرہ
جہت شرقیہ در
چو در بہ درہ
مدعاہ جہت
غربیہ در
مدعاہ سوقاق
الطبری نام محلہ در
باب الزیادہ درہ
جہت غربیہ درہ
تسامیہ محلہ سندہ
غیرت قشملہ
ہما یونہ متصلدر
جبل ہندیہ
جہت غربیہ درہ در
شیکہ محلہ سندہ
بودخی
»

خالد بن الولید حضرت تلی بنک زوایہ سی
حارۃ البسابہ
جہت یمانیدہ
شاہ محمود حضرت تلی بنک »
شہداء فتح حضراتی »
سیدنا عمر الفاروق »
السید الحداد حضرت تلی بنک »
محمد بن عیسیٰ حضرت تلی بنک »
دلایل الخیرات مؤلفی امام جزولی »
بہاء الدین حضرت تلی بنک »
شیخ ہارون »
شاذلی حضرت تلی بنک »
سیدنا عمر الفاروق »
السید الحداد حضرت تلی بنک »
محمد بن عیسیٰ حضرت تلی بنک »
دلایل الخیرات مؤلفی امام جزولی »
بہاء الدین حضرت تلی بنک »
شیخ ہارون »
شاذلی حضرت تلی بنک »

جرول نام محلہ جہت
غربیہ درہ
مکہ مکرمہ نک یارم
ساعت خار جندہ
شہدانا محلہ در
جبل عمرہ درہ جہت یمانیدہ
جیان نام محلہ جہت
یمانیدہ در
صفا نام محلہ البیدہ
کائدر
قشاشیدہ کائدر
سوق البیلدہ کائدر
امارت
جلیلہ دائرہ سنہ متصلدر
وادی شظاکہ فلق
محلہ سندہ در

قنال طریقہ مکہ مکرمہ بہ کلہ جاک اولان مالک محروسہ شاہانہ
حاجبیری واپورل بنک رابع حذا سنہ مواصلتی عقیندہ احرامہ
کیرلر ایکی کسون صکرہ جسدہ بہ واصل اولہرق اورادہ

و کاله تعبر اولنان جسیم مسافر خانه لرده ایکی کون و یا خود دها
زیاده اقامت ایتدکن صکره مرکب و یا دوه ایله مکّه مکرمه به
حرکت ایدرلر .

مرکبه حرکت ایدنلر ساعت طقوز و یا اون راده لرنده جده دن
قیام ایدرلر سه ایرتسی کونی ساعت اون و نهایت اون بر راده لرنده
مکّه مکرمه به واصل اولورلر اما دوه ایله حرکت ایدنلر
ینه ساعت اون و اون بر راده لرنده جده دن قیام ایتدکلی حالده
ایرتسی کونی علی الصباح حده به واصل اولورلر حده ده
حجاجک اقامتی ایچون عشه تعبر اولنور سازدن معمول برنوع
کلبه لر و برجامع شریف واردلر اوکون حده ده قالدقدن
و معذرت شرعیه به استناداً رابع حدالرنده احرامه کیرماش
اولانلر احرام کیدکن صکره ایکندی نمازینی بعد الادایوله
چیقارلر و اوکیجه ننگ سکرنجی و یا طقوزنجی ساعتده مکّه
مکرمه به داخل اولورلر عقب مواصلنده اولاطواف
و صکره سعی ایدرک بعد احرامدن چیقارلر .

جده دن دوه ایله کملک استبانلر ایکی وجهله راکب اولورلر که
برنجیسی بردوه اوزرنه محمول ایکی شقدوف ایچنه ایکی کشتی کبر
ایکنجیسی برکشتی بردوه ننگ اوزرنه حیوانه برجه سنه راکب
اولور شقدفلر برفایح شکل و صورتده ایسه ده کافه سنک دوه
اوزرنده بولنیشی برطرز و هبتنده در بونلر ایچنده بر آدم تبايله جک
طولده و بر آرشون قدر عرضنده اوله رق طوغرمه چی

ایشی کراسته دن اعمال اولنوب ایچلری بعض صدالبه لک ایچی
کبی برنوع حصیر ایله اوریلور و اوزرنه نصف قبه شکنده
قالین یلکن بزی قابلا نغله ایکیسی بریره کتوریلرک دوه اوزرنه
اورلدقدن و اوزرنه کیلیم قوندقدن صکره نخت روانلرک
قبه سعی کبی دوز برقیه شکلی ارائه ایدر دوه آیاقده ایکن
درت بش قدمه لی کوچک برزدبان ایله بونلرک ایچنه کیرتلر
دیلدکلی حالده اخشامدن صباحه قدر او بقولرینی آله ییلورلر
جده دن مکّه مکرمه به نخت روانلرله ده کلنلر اکسک اولنر
یولده برکونه عارضه اولدیغندن عربده ایشلندیر یله ییلور
مکّه مکرمه دن بدأ ایله تاجده به قدر طریقک اون محلنده در بندلر
اولغله هر برنده طرف حکومتن مقدار کافی ضبطه
بولندیر ییلور .

کرک بو طریقدن و کرک جهات سائر دن مکّه مکرمه ده اجتماع
ایدن حجاج ذی الحجّه ننگ بشقی کونندن بدأ ایله طقوزنجی
کیجه سنه قدر کافه اهالی کرام ایله برابر محرم اولدقلی حالده
شقدوف و مرکبلرله مکّه مکرمه ننگ جهت شرقیسنده
و « بش ساعت بعدنده کائن » عرفات ه چیقارلر واللی بش
مترو ارتفاعنده بولنان جبل عرفات اوکنده که صحرا به چادرلر
قورارق اقامت ایدرلر بو صحرا بر کیلومتر و مر بعدنه و سطح مستوی
شکنده اوله رق عین زبیده بونلرک جهت شرقیسندن جریان
ایدر .

ذی الجھنک طقوزنجی کونی وقت زوالی متعاقب حجاج مسلمان
وقفہ یہ طور پر مکہ مکرمہ قاضی بولسان ذات فضائل
سمات بر « ہجین » اوزرینہ راکب اولدیغی حالده « علیہ
الصلاة والسلام » افدمز حضرتلرینک دامن جبل « عرفات » ده
ادای صلاۃ بیورمش اولدقلمی محل مبارکک اوست طرفنه کیدرک
وقت غروبہ قدر « حزب الاعظم » دعاسنی قرائت ایدر
اوصره ده مجملین شریفین دخی مرتب آلایلرله دامن جبل عرفاتہ
کتوریلرک اورایہ وضع اولنور .

اشبوعدای اجابت اتمامک قرائتی ائناده جبل « عرفات »
اوزرنده تحشد ایلیان بکلرجه مسلمانک « لیبک اللهم لیبک »
صدای طاعت افزاسیله صحرای عرفات نمونه نمای ساحه عرصات
اولور قاضی افندی « حزب الاعظم » ی قرائت ایدر ایکن
اطرافنده عساکر نظامیہ شاهانه دن بر بلوک افراد بولندیریلور
بوکا سبب ایسه حجاجک اکثریسی او ائناده الریلہ قاضی
افندیکن اوزرینہ طوقمغی نین عد ایدوب فقط ترا حلری ازعاج
مرتبه سنه وارمقده اولسندن قاضی افندیکن النی اتکنی طومتقی
استیانلری صریه قومقندن عبارتدر .

وقت غروبک حلولی فشنکر آتیلہ رق حجاجه اعلان اولنسی
عقبنده هرکس شقدوف ویادولری اوزرنده بولنورلر .
امیر مکہ مکرمه ایله حجاز والیسی وصره همايون امینلری سایه
حضرت پادشاهیسه عربہ ونخت روانله عزیمت وعودت

آیدکلرندن هر برینک اوکلرنده برقاچ دقیقه ده برطوبلر وانواع
فشنکر آتیلہ رق جله سی حجاج ایله برابر « مزدلقه » به عودت
ایدرلر .

مزدلقه ده اقسام نماز یله یانسو نمازی برلکده قلنہ رق کافه حجاج
اوکیجه اورایه نقل ایتدکلری چادرلری دروننده بینونت وارنسی
عید اضحی کونی علی الصباح « مینا » به معاودتاه قربانلرینی
ذبح ایتکده مباشرت ایدوب اوج کون « مینا » ده اقامت
ایدرلر .

معایده رسمی دخی « مینا » ده اجرا اولنوب عظیم ششکلر
ایدیلور وهرجهتدن کتورلش اولان امتعه واقشه ایچون بویک
بر بازار قوریلور .

بو اوج کون ایچنده اقامته مخصوص اولوق اوزره « مینا » ده
اوچیزدن مجاوز جسم خانه لر موجود ایدوکندن چادرده
اقامتی حظ ایتیلر بوخانه لردن استکرا ایدرلر .

بو اوج کون طرفنده حجاج « مینا » دن مکہ مکرمه به اینه رک
حج طوافنی ادا و دیلر سه حج سعینیده اوصره ده ایفا ایلر
میناده اجرا اولنان تنظیمات و خسته اولانلر حقسنده تخصیص
اولنان محل مداوات ایله مذبوحات حقنده اجرا ایدیلان معاملات
اشاغبده بیان اولنور .

ارکان حج شریفی ایضا ایدن حجاج ذوی الابهتاج « عمره »
کتورمک ایچون مکہ مکرمه نیک بر یحقی ساعت بعدنده وجهت

غرب شمال بسنده کائن « تنعیم » نام محله کیدرک مکة مکرمه دن
محرم اول بسه رق چقمش اولانلر اوراده احرامه کیره رک احرام
نمازینی قیلوب دعوات مخصوصه سنی تلاوت ایندکدن صکره
عودتله برطواف و بر سعی ایدر .

برطواف عساکر نظامیه شاهانه سوار بسپله کیلار حج شریف امینک
تحت محافظه سنده و صره امینی بولنان ذات رفاقتده اوله رق
مرتب آلامی ایله بهرسنه شامدن ورودی معتاد اولان « محمل
شریف » و علم « حضرت فاروق » رضی الله عنه ایله
معتاد اولان تشریفات ایله ورود ایلیان « محمل شریف »
مصری ابتدای ورودنده « شیخ محمود » و « شهدا » نام
محلاره قونبله رق امیر مکة مکرمه و حجاز والیسی طرفلرندن بیوک
آلایرله رسم خوش آمدی اجرا اولندقدن و آلامی ایله عرفانه
چیقاریلوب کیرو مکة مکرمه به کتورلدکدن صکره حرم شریفه
وضع اولنور .

کیده جکری کون دخی بیوک بر آلامی ترتیب و محملین شریفین
مخصوص مزین دوهلر اوزرینه تمهیل اولنهرق عساکر
نظامیه شاهانه دن سواری و پیاده بر ایکی طاور سلام
وضعینده بولسدیغی حالده حجاز والیسی بولنان ذات بیوک
اونفورمه سبیه محمل شریفی حامل اولان دوهنک صرمه و قطیفه دن
معمول یولارینی طوته رق « صفا » اوکنده اوچ کره
طولاشدیرهرق بعدالتقبیل صره همايون امینته تودبع و تسلیم

ایدر اوصرده موسیقه لر و محملین شریفینه مخصوص اولان
کوس و نقره لر اوربله رق محملین شریفین مدینه منوره به متوجه
حرکت ایدر لر .

مكة مکرمه دن حرکت ایدن محملین شریفین ایله حجاج قافله رینه
مدینه منوره به کتمک ایچون سلطانی و فرغ و شرق نامیله باشلیجه
اوچ طریق واردرکه امارت و حکومت طرفندن هانکی طریق
تنسیب اولنور ایسه قافله لر او طریقلردن عزیمت و اکثر یا
کندکری بولدن عودت ایدر لر .

طریق سلطانیدن حرکت ایلیان بر قافله ننگ برنجی منزلی
« وادی فاطمه » ایکنجی منزلی « عصفان » اوچنجیسی
« خلیص » دردنجیسی « بئر قدیمه » بشنجیسی « رابع »
التنجیسی « مستوره » بدنجیسی « بدر » سکرنجیسی
« صفره » طقوزنجیسی « بئر عباس » اوننجیسی « بئر
شریوفی » نام محالدر .

فرع طریقندن حرکت ایلیان قافله ننگه برنجی منزلی « وادی
فاطمه » ایکنجیسی « عصفان » اوچنجیسی « خلیص »
دردنجیسی « بئر قدیمه » بشنجیسی « رابع » التنجیسی
بئر شیوخ « بدنجیسی « ابودبع » سکرنجیسی « ریان »
طقوزنجیسی « غدیر » اوننجیسی « بئر ماشا » ذیلان
موقفلدر .

تفرق بولندن کیده جک اولانلرک ایسه قوناقلری « هضیق »

ایک نجیبی « ضریبه » او پنجیبی « حاده » در پنجیبی
 « حاده » بشیبی « صبغه » پنجیبی « سورکبه »
 پنجیبی « سفینه » سکز پنجیبی « حجر به » طقوز پنجیبی
 « غراب » اون پنجیبی « غدر » اون پنجیبی « قطره »
 نامده کی محالدر

(طریق مدینه منوره ده کی)

حرب عربانندن شیخ المشایخ حذیفه منسوب اولان صیدات
 قبیلہ سی طقوز یوز نفوسدن عبارت اولدق قری حالده مدینه
 منوره اوتوز ساعتک مسافده واقع قمره ورهقان نام جبارده
 اقامت ایدرلر اوج بیک نفوسی شامل اولان صحاربه قبیلہ سی
 دخی شیخری ابراهیم بن مطلقه برابر ذکر اولسان قمره جبلنده
 اقامت ایلر بونلردن بشقه سکز یوز نفوسدن عبارت اولان
 فضله قبیلہ سیده شیخ فهد ایله برابرینه اوجبارده مسکوندر
 عوض بن درویشک بنی عمر دینلان ویدی یوز نفوسی حاوی
 اولان جامعده جدیده نام موقعده اقامت ایدر
 یس یوز نفوسدن عبارت اولان رحله قبیلہ سی بنی عمرک شعبانندن
 اوله رق بئر اراحه نام محله خیمه نشین و دوه جبلکله متعیشدر
 الی یوز نفوسی شامل اوله رق صفرا و حرا نام موقعده
 بولنان محامد قبیلہ سیده کذلک دوه جبلکله تعیش ایدرلر
 مدینه منوره نک جهت شمالیه سنده مسکون اولان تمیم قبیلہ سنک

مقدار نفوسی یدی یوزدن و بونلره شهمجوار اولان سعادین
 قبیلہ سنک مقداریده الی یوز نفوسدن عبارتدر
 بدر و حنین موقعلر نده مسکون اولان صحیح قبیلہ سی بیک درت
 یوز نفوسدن عبارت اوله رق اکثریسی دوه جبلکله اشتغال
 ایدر

حوازم قبیلہ سی تخمیناً ایکی بیک بشیوز نفوسی حاوی اولوب
 صفرا و حرا و جدیده نام موقعده مسکوندر بیدندن
 مدینه منوره و جهات سائر به میری و تجار اشیا و ذخاری
 اوقیلہ نک دوه ریله نقل و ایصال اولنور

بوقبائلک عمومه حرب عربانی دینلور بونلرک حوازمندن
 ماعداسی بر قبیلہ حکمنده در اکثریسی طرف سلطنت
 سینه دن احسان بیوریلان مرتب ذخیره ایله تعیش ایدر
 فرع طریق اوزرنده مسکون بولنان قبائلدن عوف و صواد قبیلہ لری
 اوج بیک بش یوز نفوسی حاوی اولوب مدینه منوره دن ریان
 نام محله قدر اولان اراضی خالیده خیمه نشیندر

ایکی بیک بشیوز نفوسی شامل بنی عمر قبیلہ سنک نصفی شرق
 طرفنده خیمه نشین و نصف دیگر یده ریان و مضیق و ابوضیاعدن
 رابغه قدر اولان قراده متوطندر

بلادیه قبیلہ سی بیک اوج یوز نفوسدن عبارت اوله رق بنی
 عمرک ذکر اولنان مسکنلر نده آثره قومشولق ایدرلر
 غایردن رابغه قدر خالی محالدره خیمه نشینلک ایدن لهیه قبیلہ سی
 تقریباً بیک نفوسدن عبارتدر

بدی بک نفوسی حاوی زبید قبیلہ سی را بعدن بدأ ایله مکہ مکرمہ
و جدہ جہتہ بنہ دوشن خلیص و عصقان و قضیمہ و وادیہ
نام محارہ قدر خیمہ نشینک ایدرلر و بعضیلر بدہ کو یلرہ
اقامت ایلر .

بعضیلری ظن ایدرکہ حجاجک مکہ مکرمہ دہ تحشیدی ائشاده
تظیفانہ رعایت اولنه مامسندن بر طاقم علل سار به تحث ایدر
بوزعم و ذهابہ مبتلا اولانلر بر کونہ اغراضہ تبعیت اتمیوبده
بمجرد مکہ مکرمہ ارضنک احوال طبیعیہ و معاملات نظیفہ سنہ
عدم اطلاع جہتندن بویله خلاف حقیقہ قائل اولیورلر ایسه
اشاعیدہ بیان اولنان حقیقت آنلر ایچون تعجب ظن و اعتقادہ
کفایت ایدر .

شویله کہ : « انده میک » یعنی علت متوطنہ بی تولید و احداث
ایلیان اولتلق و بطاقلق و سائر او مثللو اسباب و آثارک
کافہ سی مکہ مکرمہ ایله قرب و جوارندہ کلیاً مفقود در .
ارض مقدس مکہ مکرمہ کی طاش و قومدن عبارت اولان
و ادیلرک هیچ بر علت تولید ایدہ یہ جکی ایسه فن طب آشنالنجہ
قضایای مسیله دندر .

واقعا قولرا علنک اوج سنہ دنبری اوست اوستہ مکہ مکرمہ دہ
اجرای احکام ایلدیکی اطبا طرفندن بیان اولنمشیدی لکن
برنجیسندہ عدندہ قولرا موجود ایکن قولو میان نام واپورک

بومبایدن حجاج آلہ رق عدندہ اختلاط ایتدکن صکرہ تمیر نائتہ
ایله وقت جسدن ایکی آی اول جدہ یہ کلش اولمسندن علنک
سرایندہ حکم اولندیغی کبی ایکنجی سنہ سنده دہ قولرا دن مصاب
اولان سواحل ہندبہ حجاجنی حامل کلش اولان ایکی قطعہ انکلیر
واپورندن برینک معین اولان اون بش کون قراننہ مدننی اکمال
ایتمکسزین وقت ججک تقر بنی ہانہ ایدرک قرانہ مواصلتندن
ایکی کون صکرہ جدہ یہ کلیسی و ہلہ ایکنجیسنک اصلا قرانہ
اوغرامیہ رق حاجیلری طوغر یچہ جدہ یہ چقار می جہتہ
خستہ لغک مکہ مکرمہ بہ سرایت ایتدیکندہ شہہ فالامشیدی
اوچنجی سنہ سنده ایسہ ذی الحجہ نک بشنجی کونہ قدر مکہ مکرمہ
ایله جواری ہر نوع علندن سالم ایکن اوکونی مصردن ورود
ایدن محمل شریف خلقی شہر ایله اختلاط ایتمکہ آندن صکرہ
قولرا نک آثاری مشاہدہ اولنمغہ باشلامشیدی چونکہ محمل
شریفک مکہ مکرمہ یہ تقر بی ائشادہ صحبہ مأمورینک افادہ سی
اوزرینہ حکومت محلیہ محمل شریف جاعتنک احوال صحبہ سنی
تحریرات رسمیہ ایله امیرالحاج طرفندن استعلام ایتمشیدی محمل
جاعتی میانندہ اصلا بروقوات اولدیغی طیبیلرینک افادہ سندن
بمثلہ جواباً حکومت محلیہ یہ بیان قلمسی اوزرینہ صحبہ
مأموری محمل خلقنک منع اختلاطنہ طبیعی لزوم کورہ مدیکندن
مصر یلر شہر ایله اختلاط ایتمش حالبوکہ بونلر مکہ مکرمہ یہ
کلنجہ یہ قدر بولده خبلی تلفاتلری وقوع بولدیغی اختلاطلرندن

صکره تحق ایلشدر اشته بو صور تله علنک سرایتی محکوم اولوب آجق هر دفعه سنده اهالی به سرایت اینکسزین حجاجک عودنی متعاقب محو وزائل اولشدر علنک بوراده دوامنی موجب اسباب طبیعیه اولدیغی کبی آزمده زوالنه آتیده بیان اولنان نظیفانکده خیلی مدخلی وارددر

شویله که : مکه مکرمه نك كافه محلاتی و بتون چارشو و بازارلی معین اولان ایکیشر اوچر آدم معرفتیه سو پر یله رک طوپخانه عامره معمولاتندن تیمور عربله واسطه سیله سو پر ندیلرک کافه سی خارج مملکته نقل ایله اوراده دفن و احراق ایدیلمور عومه مخصوص اولان خلا خانه لر دخی هر کون بقاندر لدقندن صکره تعفنک منعی ایچون درونه کرج و سائر اجزایر آتیلور ما کولات و مشروبات بختنه کلنجه چارشورده چورک و یا کاله ایراماش سبره و میوه ایله اسهالی دعوت ایدر سائر ما کولات و مشروبات مشاهده اولندیغی حالده فروختی منع ایدیله رک درحال تدفین اولنور و آتجی دکالترنده صاتیلان اطعمه باقرلر نیک فلایلاندر لمسی امرنده فوق الغایه اعتنا قلمور

حجاجک مسکن و مأوالری دخی صحیه طبیی طرفندن معاینه اولنه رق هوادار اولیان محالره یرلشمش اولانلری درحال اورادن چیقار یله رق هوادار محالره نقل واسکان ایدیلمور عرقانده دخی ما کولات و مشروبات حقدنه بر منوال محرقتیدات لازمه اجرا و حجاجک شربنه مخصوص اولان حوضلرک صولری

دو کدیر بلوب یکیدن املا ایلدیکی کبی درحال تعیین اولنان نظامیه قوللری واسطه سیله حجاجک حرکتیه دکین امر محافظه سنه اعتنا اولنور

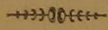
منایه کلنجه محل مذکورده بهر سنه مجدد آون اوچر ده قصاب خانه لر انشا اولنه کلدیکی کبی حجاجک کترته نسبتله بش مترو درینلکنده یتیم سسکسان عدد حفره لر آچدیر یله رق قربا نلرک فضلات و مزخرفاتی اورایه القا اولنور

اورته ده قیون سور یلری مشاهده اولندیغی تقدیرده هیمان نظامیه دن مرتب قوللر واسطه سیله مذکور قوللر طرفنه سوق ایلدیر یلمور چادر آرله نده قربان ذبح ایدن بولنور افکار و شبهه سیله درت بوز نفر عمله ایله اون بش عدد تیمور عربله منالک تنظیف و تطهیرینه تعیین ایدیله رک کوریلان فضلات درحال اوکونه مخصوص اولان قبولره نقل اولندقدن صکره اخشام اوزری دخی مذکور قبولرک ایچنه کرج طولدیر یله رق مکمل صورته قیاندیر یلمور مناده حجاجه مخصوص اوله رق بشبوز عدد خلا خانه وارددر بونلرک منع تعفناتی ایچون لازم کلان تدابیر طبییه اجرا ایلدیکی کبی مغربی و تکروری حجاجک طاش اوزرنده قسور تق استدلکاری قربان اتلرندن تعفن حاصل اوله جفنه بناء بونلر بوقاروده بیان اولنان درت بوز نفر عمله واسطه سیله طولاندیر یله رق اوزاق یرله نقل ایلدیر یلمور قربان دریلری دخی ملترمی واسطه سیله جمع

ایدیلوب صحبه طرفندن تعیین اولنان محله یعنی منادن بعید
 اولان طاغره کوتور بهرک طوز لاندیرلدقدن و کوزجه
 قورلدیرلدقدن صکره مکّه مکرمه به ادخال اولتمسزین خارجه دن
 طوغریجه جده به نقل و اوراجه ده مملکت خارجه وضع
 اولنور منا بوغانده دخی ترتیب ایدیلان قولار مرور و عبور
 ایدن یوکلری معاینه ایدرک حوم متعنه مشاهده اولندبغی
 تقدیرده اخذ و دفن ایدر مناده قرق بطاقلی کار کبر و هوادار
 بر صحبه دائره و خسته خانه سی اولوب اشبو خسته خانه بلا استنا
 مراجعت ایدنلری مجاناً معاینه و نداوی ایلدیکی کبی ققرای حجاج
 مجاناً قبول اولنورق مأسکولات و مشروباتی طرف سلطنت
 سنیه دن اعطا اولنور *

مناده و فیات و قوعنده مذکور خسته خانه به مراجعتله صحبه
 طرفندن مهر آلمدقجه میتک غسل و دفنی ممنوعدر اشبو
 خسته خانه انظار عومیده معلوم اولق اوزره کوندوزلری عثمانلی
 سنجغانی و کچه لری قیرمزلی بیوجک بر فانوس کشیده ایدر *
 مناده کی صومهر نجلری دخی بر قاج کون مقدم صحبه مأموری
 طرفندن بالمعاینه تطییف و نظهر ایدیه رک یکیدن طولدیردیلمور *
 قولر انک سراجتی حالنده شو ذکر اولنان تدابیر صحبه نک کافه سی
 اجرا اولندقدن بشقه ققرا ایچون بر قولر خسته خانه سی کشاد
 اولنورق مصایینک بلا استنا قبولیه مداواتی اجرا اولنور
 سأسرخستان ایسه قولر مصایینله اختلاطدن منع ایدیه رک

آریجه خسته خانه به یانیریلور و محلمین شریفین دخی در حال
 مکّه مکرمه دن مدینه منوره به چیقاریلمور *

(مکّه مکرمه ده کاشن مکاتب صلیبانه)

باب	محلّه
۴	سوق البیل
۵	قراره
۳	قشاشیه
۵	شعب عامر
۱	نقا
۱	سلیمانیه
۱	مسفله و جیاد
۴	شیکه
۳	حارة الباب
۶	شامیه
۳۳	یکون

اشبو اوتوز اوج باب مکاتب صلیبانه ده تقریباً بیک یوز الی قدر
 اطفال موجوددر بولک درس لرحرم شریف داخلنده تدریس
 اولنور *

مکّه مکرمه ده کی مدارسک المشهورلری سلیمانیه و داودیه
 و شهید محمد پاشا و محمودیه مدرسهلر ایدر *

مدرسه سلیمانیه داره سنده بر مکتب رشیدیہ تہیہ و شاگردانی
تفریق اولند بگندن در سعادتین کله جگ معلمک موصلتی عقیندیہ
اور اچده اصولاً تدریسه بدأ اولنه جقدر .

والد ماجد جناب خلافت پناھی عدن آشیان « غازی سلطان
عبدالمجید خان » طاب ثراہ حضرت تریبک جد امجد علی لیری
« سلطان سلیمان خان قانونی » بہ منسوب مدرسه منیفہ داخلندہ
اوج بیک بشیموز الہی اوج جلد کتب نفیسه موجود اولوب
مدرسین حرم شریفدن شیخ محمود افندی ایله دیگر ایکی نفر
افندیلر اشبوکتبک حفظنه مأموردلر .

صدر اسبق « شروانی محمد رشیدی » پاشانک دخی حرم
شریفہ ناظر مدرسہ مخصوصہ داره سنده کی کتبخانہ لرنده بیک
اوج یوز التمش ایکی جلد کتاب موجود اولهرق حافظ کتب
طاغستانی محمد رشیدی وسید علی افندیلرک تحت محافظہ لرنہ
مودوعدر .

مکہ مکرمہ ده کائن مدعی نام محل قربندہ جنتکان « غازی
سلطان عبدالمجید خان » حضرت تریبک والدہ محترمہ لری
فردوس آشیان « بزم عالم سلطان » حضرت تریبک غربابہ
مخصوص مکمل برخستہ خانہ لری واردرک اہالی مکہ مکرمہ
ایله حجاج وسائر مسافرین خستکانه اقتضا این معالجات اشبو
خستہ خانہ نک اجزا خانہ سی طرفندن مجانا اعطا قلنور .

اشبو خستہ خانہ اتصالنندہ « خصکی سلطان » حضرت تریبک
جسیم بر عمارت لری اولغله قترا هر کون بونک چوربا وفدولہ سبلہ
تعیش ابدلرک دولت سرمدیہ عثمانیہ بہ دما ابدلرک مصر والیسی
اسبق محمد علی پاشا عمارتیدہ باب امہانی پیشکاهندہ در .

قترای مجاورین ایله طول قادیلرہ مخصوص اولهرق مکہ
مکرمہ ده موجود اولان رباطلرک عددی تقریباً یوز الہی بہ بالغ
اولور .

مکہ مکرمہ بہ جاری عین زبیدہ دن داخل شهر شریفہ کی
قبولدن بشقہ هرری بکرہ بشر اوتوزر موصلوقلی اون بدی عدد
بیولرک چشمہ لری بایلمشدر .

« جیاد قلعه سی » شهر شریفک جهت جنوبیہ سنندہ کی
تپہ اوزرنده و « غیرت قشله » همابونی « جهت غربیہ سنندہ
واقع ترک جبلی اتصالنندہ کی تپہ اوزرنده مبنی بوکرہ رسیده حد
ختم اولان طویجی قشله » مابونی جیادده واقع وادی عسکرده
کائن اولدیغی کبی یکی باییلان « باش قره غول خانہ » دخی
صفادہ واقعدر .

ترک جبلنک شرق جهنندہ کائن فلفل قلعه سی درونندہ جسیم
ومکمل بر عسکر خستہ خانہ سی واردرکک حج وقتندہ ایجاب
ایتدیکہ مرضای مسافرینہ تخصیص اولنور .

نام نامی جناب خلافت پناھی بہ نسبتہ قشله ودائرہ حکومت
سنبہ اولوق اوزره سایہ حضرت پادشاهیدہ انشا اولتمندہ بولنان
دائرہ جسیمہ دخی باب امہانی پیشکاهندہ در .

میلین آخضر بندن بری حرم شریفک صفا جهته مشرف باب
نعوش نام قومی اتصالده کی موقخانه قریده و دیگری باب
علیک آلت طرفنده کاشدر سعی ایدنلر بونلرک ایکسی بنده
قوشه رق بوررلر .

عصر ترقی حصر حضرت پادشاهینک مکة مکرمه یه قدر ایصال
ایتدیک آتار مدینه دن بریده تلغرافدرکه مکة مکرمه دن تالیب
قضاسنه قدر تمید اولمشدر جده خطی یولر قابلو واسطه سیاه
تحت البحر سواکن مدن سوشه واصل اولان استرن نام
انکیز قومانیه سی قابلوسنه اتصال اتمکله مکة مکرمه دن هر
طرف ایله مخیره اولنه بیلور . حجاز دن سواکن و سوش
والعریش طریققر ایله حلب و سوریه و آطنه ولایتلرینه
بهرکله ایچون اوج فرانق التمش سائیم و آناطولیده کائن دیگر
ولایات شاهانه مرکز لرینه اوج فرانق سکسان بش سائیم
اوروپای عثمانی مرکز لرله بحر سفیده کائن جزایر عثمانیه مرکز لرینه
درت فرانق اون سائیم و سواکن و سوش و عریش
و فاه و غرب هندی جهته ۷ فرانق اون سائیم و شرقی
هندستانه ده ۷ فرانق اوتوز بش سائیم اجرت و بریلور .

(حجاز ولایتی)

حجاز ولایتی جنوباً عسیر و شرقاً صحرای نجد و شمالاً سوریه
و غرباً بحر احمر ایله محدود اوله رق مجموع اراضیمی تخمیناً
بهر میلیون یوز طقسان اوچبیک بش یوز اون یدی کلو مترو

مربعده در داخل ولایتده کی جبالک الک مرتفعی جبل قرادریکه
عدیدن بدأ ایله جنوباً برطاقم سلسله ل تشکیل ایدرک جبل طوره
ملاقی اولور .

مکة مکرمه نك جهته شماليه سنده کی « جبل ابوب » و « جبل
سبوع » و مدینه منوره جهته سنده « جبل قمره واحد »
و « جبل جهینه » دخی یولک و یوکسک طاغلر دنر بادیه نشین
اولان عربانده داخل اولدیغی حالده بو ولایتک مجموع قومی
یدی یوز بیکه طوفر ی تخمین اولنور .

حجاز ولایتک الک ایشک اسکله لر ی جده و بنبع البحر و رابع
ولیت لیمانزی اوله زق باشلیجه اخراجاتی خرما در .

حجازک بعض جهتلر ده و خصوصاً مدینه منوره حوارنده کی
جبل احد اطرافنده زراعته قابل اراضی اسک دکل ایسه ده
اصحاب اراضی اکثر یا کندی یککلر ایچون جزوی زراعت ایدرلر
حنطه نك اعلامی حجازده حصوله کلیرسه ده سکنه نك خارجه
اولان احتیاجنی دفع ایده جت درجه ده زرعی کثرتلی اولدیغندن
حجازک بغدادی بصره و مصر ربومیای جهتلر دن نقل و ایصال
ایدیلور .

عربانک بغدادی و آریه زرعیله اولقبر مألوفیتری اولیه رق
کندولری بهر سنه زرع ایتدکاری دوره و دخن کی شینرله
تعیش ایدرلر و ایدرله قنادخی کثرتله یتشدیرلدیکندن بونکده
ولایتک اخراجاتی صره سنده صایله بیلسی قابلدر خرمانک
الک اعلازی مدینه منوره حواله سنده حصوله کلیر وادی فاطمه

وسائر وادیلرده لیمون و پرتقال انواعنک اعلاری و موز
دیلان میوه حاصل اولور « پله سک » یاغنی مدینه منوره
جوارنده کی عربان وجوده کنیرک خارجدن کلان مشتریینه
کیتله فروخت ایدرلر .

حیوانانن حجازده انساننک زیاده ایشنه یرایان دوه درکه یالکز
مکه مکرمه ایله مدینه منوره میانده بو حیواننک عددی اون بش
یکی تجاوز ایده بیلور حجاز اینکری مصر اینکرینه مشابه
ایسه ده ولایتک مصر کی واسع و اتلی مرغاری اولدیغندن
انلر قدر سوت ویره مرز حجاز اهاالیسی صغرا تی اکلنه اولقدر
مألوف اولدقندن شهرل خلقی یالکز قیون اتی اکل ایدرلر
و داخلده بر چوق قیون بولندیغی کی نجد طرفلر ننده کلبلی
قیونلر کتیر بلیر مکه مکرمه ده ودها سائر بعض بلاد حجاز یه ده
مالمه کچیلینه شیه کچیل اولقله سوتلرندن صاحبزینی مسفید
ایدرلر حده ایله مکه مکرمه اراسنده ودها سائر بعض محالرده
قوللانیلان بیاض و سیاه مرکبده اوچنسک ایشه یرایانلرندن
اوله رق هم سیرنده سرعت و همده وجودلر نده قوت واردلر .

سباعدن ان زیاده کترتی اولان دلکیدرکه بورالجه کنبه سی
« ابو الحصین » در قبلانه مشابته نامه سی اولان « فهد »
نام حیوان دخی اکثریا وادیلرده و خصوصاً « جبل کبک »
داملر نده بولنور بو حیوان هر قدر قیلانن فرقه سز کیمسه ده
طبعاً آنک کی اولیوب انسانله انسیت قابلیتده در .

جبل قراده پک چوق « میون » واردلر بولنر یالکز بر
بولجی کوره جک اولور لسه آرد یا قیلر نیک آراسندن بیچاره بی
طاشه طونارلر اما بر سلاح باطلا به جق اولور ایسه کنجلی
چو جقسلر یله اختیارلرینی اوموز لیه رق سر عسله فرار ایلرلر
روایت اولند یغنه کوره مینونلرک صید میون عربان بوجک
قباقلرک بر طرفنه کوچک بر دلك آچهرق ایچنه بر از بللی
قویلدن صکره او قباغی بر محله بر اقرمش میون کلوبده
قباغک ایچنده بللی اولدیغنی کورنجه دلیکن الی صوقه رق
بللی بی اوچلادقن صکره الی چبقار مق استیوب فقط قابل
اوله مدیغندن اوغرا شوب طور مقده ایکن قباغی قویان عرب
کله رک میونی بالسهوله بقالار مش میون کی قورناز بر حیواننک
بویه احق جه سنه یقایی اله و بر مننه تعجب اولنور سه ده
کندوسنی اله و برن جاقتی دکل محض طمعکار لغیر زرا بر آوج
بللی بی فدا ایدوبده اوچندن قباغک ایچنه بر اقبوره جک اولسه
النی صوقدیغی کی چبقاروب بر مخاطره یه اوغرا مر دی .

ککلک و چیل و طوشان کی آوجیلرک ایشنه بر ایه جق شیلر ده
اولدقنه کتر تلیدر .

حجازده بعضاً بولک بیلانلر و وادیلر ده فلان اور کوله جک عقربلر
کوریلر سه ده بعضیلر نیک ظن ایتدیکی کی کتر تلی دکلدر
وادیلرک بعضیلر نده « لادیق » اسمنده ینکج کی بر بوجک
بولنور که بونک غایت مهلاک اولمندن و کمال سرعته انساننک
اوزرینه قوشوب کلمسندن عربلر بولنن زیاده احتراز ایدیورلر .

(ما بین همایون حضرت ملوکانه)

رتبه امتیاز عثمانی مجیدی

ما بین همایون مشیری غازی

عثمان پاشا مشیر مرصع مرصع مرصع

دارالسعادة الشریفه

اتهامی حافظ بهرام افغا وزیر مرصع ۱

رتبه عثمانی مجیدی

حرم همایون شاهانه مصارفاتی

وشهرزادگان ذیشان حضراتنک

درس نظارتیه عبدالعزیز خان

حضرت تکرینک امور خاندانی

ناظری اعیاندن کمال پاشا وزیر ۱ ۱

مرفقونای حضرت شهریار عثمان بک بالا ۲ ۲

قرنای ثانی حاجی علی بک اول اولی ۳ ۳

حسین بک میرآلای ۲ ۲

محمد بک ۲ ۲

بسیم بک اولی ثانیه ۴ ۴

محمود بک اولی اولی ۲ ۲

رمزی بک قائم مقام ۴ ۴

راغب بک اولی ثانیه ۲ ۲

نوری بک قول اعلی ۴ ۴

امین بک ثانیه ۴ ۴

(ما بین همایون حضرت ملوکانه)

رتبه امتیاز عثمانی مجیدی

همایون مشیری غازی

مشیر مرصع مرصع مرصع

دارالسعادة الشریفه

سی حافظ بهرام افغا وزیر مرصع ۱

رتبه عثمانی مجیدی

م	ع	رتبه	
۱	۱	وزیر	مابین همایون باش کاتبی علی رضا پاشا
			مابین همایون تحریرات اجنبیه کاتبی
۱	۱	بالا	منیر بک
			مابین همایون ایکنجی کاتبی قدری
۲	۳	بالا	افندی
۳	»	اولی اولی	مابین همایون اوچنجی کاتبی فاضل بک
۲	»	» ثانیه	مترجم رشید بک
۴	»	»	مابین همایون کاتبی حسین کاظم بک
»	»	»	مابین همایون کاتبی نعمان کامل بک
»	»	»	مابین همایون کاتبی محمد شمس الدین بک
»	»	»	مابین همایون کاتبی علی جواد بک
		متمایز	مابین همایون کاتبی فائق بک
۳	۴	اولی ثانیه	دائرة کتابت مقیدی کامل بک
			اعلام اول حضرت شهر یاری یوسف
			افندی
۱		صدر اناطولی	اعلام ثانی حضرت شهر یاری راشد
			افندی
۲		استانبول	سر مصاحب حضرت شهر یاری
			شرف الدین افا
۲	۲		مابین همایون و خدمه خاصه و موسیقیه
			شاهانه فریقی

م	ع	رتبه	
۲	۴	میرلوا	اصطبل عامره مدبری نوری پاشا
۳		اولی ثانیه	خزینة همایون کتخداسی اشرف بک
۲	»	»	جیب همایون کاتبی فائق بک
			مابین همایون مدیر اولی احمد
۳	۳	اولی ثانیه	افندی
»	»	متمایز	مابین همایون مدیر ثانیه احمد افندی
»			قبو جیلر کتخداسی حاجی مصطفی افا
»		متمایز	باب السعادة العلیه انامی امین افندی
			خزینة همایون باش کاتبی حسن
۳		متمایز	شوقی افندی
			خرقه سعادت سرخدمه سی محمد
۴		ثانیه	مجیب بک
			سر اطبای حضرت شهر یاری
۱	۲	وزیر	ملور وینی پاشا
۳		ثانیه	قبو چوقدار اول ادھم افندی
»	۳	متمایز	قبو چوقدار ثانی علی بک
»		ثانیه	تلخیصی اول حسن بک
»		ثانیه	» ثانی حبیبی بک

* *
*

(یاوران کرام حضرت شهر یاری)

رتبه امتیاز عثمانی مجیدی			
سر عسکر غازی عثمان پاشا	مشیر	مرصع	مرصع
امور نافعہ قو میسیونری رئیس			
محمد نامق پاشا	مشیر	مرصع	مرصع
خاصہ مشیری رؤف پاشا	»	»	۱
ابراہیم درویش پاشا	»	مرصع	»
حسین حسینی پاشا	»	»	۱
بشنجی اردوی ہمایون مشیری			
حسین فوزی پاشا	مشیر	۱	۱
بحر بہ ناظری اسبق حاجی			
وسیم پاشا	مشیر	۱	۱
تفتیش عسکری قو میسیونری			
رئیس ٹائیس اسماعیل حق پاشا	مشیر	مرصع	۱
نصرت پاشا	»	»	۱
فؤاد پاشا	»	مرصع	»
بحر بہ ارکان حربیہ رئیس			
ہو بارت پاشا	مشیر	۱	۱
علی نظامی پاشا	»	»	»
(فخری یاوران حضرت شهر یاری)			
در سسہ پاشا	مشیر فخری	۱	۱
شورای بحریہ رئیس سلیمان پاشا	فریق	۳	۳

رتبه	۶	۶	
محمد پاشا	فریق	»	
در سعادت مرکز قوماندانی			
عارف پاشا	فریق	۱	
تفتیش عسکری قو میسیونری			
اعضاسندن آصف پاشا	»	۱	۱
خاصہ ایکنجی فرقه قوماندانی			
توفیق پاشا	فریق	۱	۲
طرابلس غرب فرقه عسکر بہ سی			
قوماندانی محمد زکی پاشا	فریق	۳	
کرید فرقه عسکر بہ سی قوماندانی			
ادھم پاشا	فریق	۲	۲
تفتیش عسکری قو میسیونری			
اعضاسندن ولی رضا پاشا	فریق	۳	۳
بشکطاش ضابطہ مدبری حاجی			
حسن پاشا	فریق	۱	۱
ارکان حربیہ رئیس ٹائیس و کبلی			
کھلر پاشا	فریق	۱	
ژاندار مدد آورہ مسندہ در ایغاسکی			
پاشا	فریق	۳	
مجید بہ قشاہ ہمایونی قوماندانی			

۴	۲	رتبه	
۴	۲	میرلوا	عثمان پاشا
			بشنجی اردوی همايون ارکاندن
		میرلوا	عثمان پاشا
			ژاندارمه دآره سنده
۲		میرلوا	و بتالیس پاشا
۵		"	حدود پاشا
			لواز مات دآره سنده موسیو
۳		میرآلای	دوستیلکن
			قذعه سلطانی ده مأمور
			واصف بك
			ارکان حربیه میرآلای
			(یاوران حرب حضرت شهریار)
۱	۲	پیاده فریق	سر یاور خلیل پاشا
۲	۴	بحریه فریق	احمد راشد پاشا
۲	۰	خدمه میرلوا سی	سلیمان پاشا
			ارکان حربیه دن مکاتب عمومیه عسکریه
۳	۴	میرلوا	ناظری زکی پاشا
۲	۲	سواری میرلوا سی	محمد فاضل پاشا
۲	۴	سواری میرلوا سی	اصطبل عامر مدیری نوری پاشا
۲	۴	پیاده میرالای	احمد بك
۴	۳	پیاده میرالای	علی قیراط بك
۳	۰	بحریه میرالای	حقی بك

۴	۲	رتبه	
۳	۲	خدمه میرالای	سلیمان بك
۴	۳	ارکان حربیه میرالای	فرید بك
			خاصه ایکنجی فرقه بشنجی
۲	۰	پیاده میرالای	الاینده علی بك
۴	۴	ارکان حربیه قائمقامی	عارف بك
۵	۴	ارکان حربیه قائمقامی	احمد ادیب بك
۳	۶	پیاده قائمقامی	بحری بك
۴	۴	پیاده قائمقامی	حاجی محمد بك
۵	۴	پیاده قائمقامی	نشتت بك
۵	۴	پیاده قائمقامی	حسنی بك
۵	۴	پیاده قائمقامی	سعید بك
۵	۴	پیاده قائمقامی	امین بك
۵	۴	پیاده قائمقامی	خیری بك
۵	۴	پیاده قائمقامی	احمد فائق بك
			ابنیه انبار عامر سی مدیری
۵	۰	بحریه میرالای	حاجی عثمان بك
			استانبول و پور همايونی
۴	۰	بحریه قائمقامی	سوار سی شگری بك
			پارس سفارت سنیه سی آتیه
۳	۰	پیاده قائمقامی	میلتری فخرالدین بك
۳	۴	پیاده قائمقامی	سالم بك

رتبه	سوارى در درجى آلاينه	ع	م
	مامور محمد بك	۰	۰
	لجود بك	۳	۳
	على سفر بك	۴	۴
	عزت بك	۴	۴
	عارف بك	۴	۰
	اسماعيل بك	۴	۰
	وهبى بك	۴	۰
	اسنانبول واپور همايوننده مستخدم		
	عثمان بك	۴	۴
	طلعت بك	۴	۰
	اسماعيل بك	۴	۰
	محمد فائق بك	۴	۰
	حسين جليل بك	۴	۰
	بكر بك	۳	۰
	يوسف عزت بك	۴	۰
	على افندى	۰	۰
	عثمان بك	۵	۰
	رفعت بك	۵	۰
	احمد بك	۵	۰
	محمد على بك	۵	۰
	بخارده افندى	۴	۰
	سوارى صاغقول اغامى	۵	۰
	بحره صاغول اغامى	۵	۰
	خدمه صولقول اغامى	۵	۰
	طويحى صولقول اغامى	۵	۰
	سوارى صولقول اغامى	۴	۰

رتبه	ع	م
پياده صولقول اغامى	۴	۴
» » »	۵	۵
سوارى صولقول اغامى	۴	۴
پياده » »	۴	۴
پياده صولقول اغامى	۴	۴
» » »	۵	۵
خدمه يوز باشيسى	۵	۵
پياده » »	۵	۵
» » »	۵	۵
» » »	۵	۵
هدايت افندى	۵	۵
خدمه » »	۵	۵
ايكنجى فرقه بشنجى الابنده مستخدم		
آصف بك	۵	۵
سياهى طاپورنده مستخدم	۵	۵
» » »	۵	۵
» » »	۵	۵
» » »	۵	۵
سوارى ملازم ثانيسى	۵	۵
» » »	۵	۵
پياده » »	۴	۴

(خزینہ خاصہ شاہانہ)

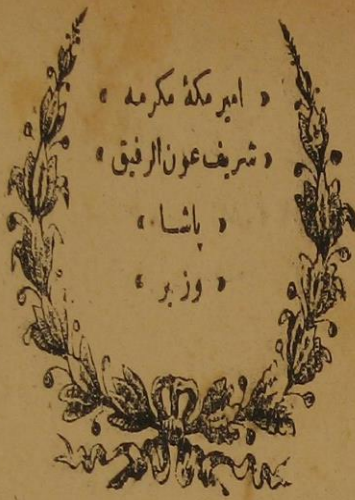
۴	۳	رتبہ	ناظر آغوب افندی
۱	۱	بالا	محاسبہ حاجی وھبی بک
۲	۲	اولی اولی	تحریرات قلمی مدبری رفیق افندی
۳	۴	» ثالثی	محاسبہ قلمی مدبری محمود بک
۲	۲	ممتاز	قبودات قلمی مدبری حسام الدین بک
۲	۲	»	تحریرات قلمی میرزا خالص افندی
۲	۲	»	املاک ہمایون قلمی سرکانی دبقران
۲	۲	»	افندی
۲	۲	»	محاسبہ قلمی میرزا اولی حافظ ابراہیم افندی
۲	۲	»	» میرزا جیل بک
۲	۲	»	قبودات قلمی میرزا صالح افندی
۲	۲	»	چفتلکات شاہانہ مفتشی نشنت بک
۲	۲	»	املاک ہمایون اورمان مفتشی حکیمیان
۲	۲	»	افندی
۲	۲	»	املاک ہمایون قلمی میرزا سعد اللہ بک
۲	۲	»	املاک ہمایون قلمی میرزا فرید بک
۲	۲	»	اوراق میرزا بقولا کی افندی
۲	۲	»	سر وزندہ دار ابراہیم بک
۲	۲	»	وزندہ کاتبی خلیل افندی
۲	۲	»	دعوی وکلی حسین فکری افندی

(خزینہ خاصہ شاہانہ دواڑ مر بوٹہ سی)

۴	۳	رتبہ	حطب انباری مدبری محمود شاد بک
۲	۲	»	اصطبل عامرہ مدبری نوری پاشا
۲	۲	»	ابنہ خاصہ انباری مدبری حاجی
۲	۲	»	عثمان بک
۲	۲	»	بحر بہ میرالابی
۲	۲	»	حبوبات انباری مدبری سعیدی افندی
۲	۲	»	مخرج موالیسی
۲	۲	»	مطبخ و فروز مدبری حاجی خالد بک
۲	۲	»	ارزاق انباری مدبری بکر حتمی افندی

(خزینہ خاصہ شاہانہ ہیئت ادارہ سی)

۴	۳	رتبہ	رئیس ناظر آغوب افندی
۲	۲	»	رئیس وکلی حطب انباری مدبری محمود شاد بک
۲	۲	»	محاسبہ حاجی وھبی بک
۲	۲	»	تحریرات قلمی مدبری رفیق افندی
۲	۲	»	اصطبل عامرہ مدبری نوری پاشا
۲	۲	»	ابنہ خاصہ انباری مدبری حاجی عثمان بک
۲	۲	»	قبودات قلمی مدبری حسام الدین بک
۲	۲	»	حدائق خاصہ معاونی حاجی احمد افندی
۲	۲	»	محاسبہ قلمی میرزا اولی حافظ ابراہیم افندی
۲	۲	»	مطبخ و فروز مدبری حاجی خالد بک
۲	۲	»	کاتب مدبری بک

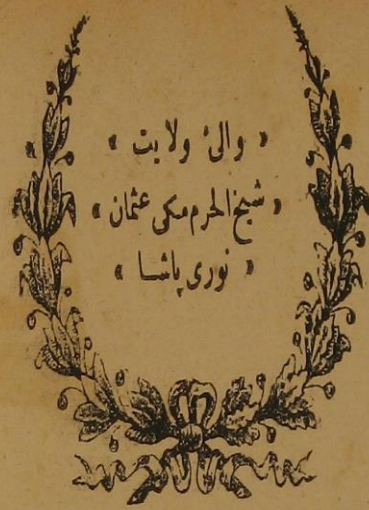

« امیر مکہ مکرمہ »
 « شریف عون الرفیق »
 « باشا »
 « وزیر »

{	مجبودی	{	عثمانی	{	امتیاز
}	مرصع	}	مرصع	}	مرصع

رتبه	عثمانی	مجبودی
۴	۴	۴
یاور حرب علی شامل بك	بیکباشی	
یاور حرب علی نائل افندی	بوز باشی	
نظامیه امر چاوشی مصطفی چاوش		
نظامیه امر چاوشی محمد چاوش		

۳	اولی نابلسی	دیوان کاتبی حسین حقی افندی
	نالده	عربی کاتبی محمد علی افندی
		خز بنده دار سلیم افندی
		محاسبه کاتبی حسین افندی
		محاسبه کاتبی محمد حضراوی افندی
		ایار کاتبی عبدالله افندی

« والی ولایت »
 « شیخ الحرم مکی عثمان »
 « نوری باشا »

{	رتبه	{	مجبودی	{	سیم امتیاز
}	مشیر	}	برنجی	}	مدالبه می

(هیئت ارکان ولایت)

رتبه	عثمانی	مجبودی
۳	۳	۳
مکة مکرمه قاضی مصطفی منیب افندی		
حنفی مفتی عبدالرحمن سراج افندی	ادرنه پایه مجریدی	
دفتر دار راشد افندی	اولی	۳
مکتوبی عاطف بك	متمایز	۴

(مأمورین ولایت)

منحل	آلای بکی
تانیه	حرم شریف مدبری سلیمان نظیف افندی
بیکباشی	مکة مکرمه صحبه مأموری نوری افندی
۳	پوسته و تلغراف باش مدبری علی رضا بك

رتبه مجیدی

امارت امامی شیخ علی منصور افندی

امارت طبیبی دو قنور بکر بک قائم مقام ۴

امارت طبیبی دو قنور حسین افندی قول اغاسی

« قائم مقام امارت شریف علی بن مهدی افندی »

قائم مقام امارت معاونی شریف عبدالله بن هاشم افندی

امارت مدیر اموری موسی افندی ممتاز ۳

مقدم شرفا و عربان شریف محمد مهنا افندی

(مجلس اداره ولایت)

رتبه ع ۳

(اعضای طبیعه) (اعضای منتخبه)

قاضی شریف حسین افندی بن بحی ممتاز

مفتی حنفی نائب الحرم سید عثمان افندی ممتاز ۳

دفتر دار عبدالرحمن شیبی

مکتوبچی سید محضار افندی

حرم شریف مدبری

باش کاتب مصطفی رشید افندی ممتاز

رفیق محمد مدنی بک مفید عارف افندی

(مجلس تمبیز ولایت)

(ربابتی مکة مکرمه مولو بنده محولدر)

عثمانی مجیدی

هندیلر شیخ المشابیحی محمد حسین افندی ۴

جاوه « « ابراهیم عراقی افندی

عبدالقادر مشاط افندی

محمد باسلامه افندی

محمد علی افندی

سنطق ابراهیم افندی

حقوق کاتبی

فواس باشی بکر اغا قیو جی باشی ایکنجی قواص احد اغا

سنجق دار سرور سنجق دار حامد

میر آخور شریف باز افندی سر بان پاشی حاد

مهماندار حسن بن محمد مهماندار علی بن جمهور

شمسیدار الماس اغا

شیخ البواردی ابراهیم فقیه شیخ البواردی محمد لذبذ

شیخ البواردی بلال مهتر پاشی احد حفا جی

مهتر پاشی ابراهیم شعار مهتر پاشی حسین صبری

مهتر پاشی عمر محمد

(مکتوبی، ولایت قلمی)

- رنبه ع م
- « باش کاتب پرنوبک » نالته
- نالته مسود اول عبدالله شرمی افندی
- مسود ثانی مصطفی فہمی »
- مبعض اول محمد امین افندی نالیہ ۳
- مبعض ثانی رمزی نالته
- « محمد علی افندی رابعہ
- دبکری فکری افندی :

- ولایت مزجمی عبدالرحمن افندی نالیہ
- زرجان جعفر افندی نالته
- عربی کاتبی رشید اکرم افندی نالته

(ولایت اوراق قلمی)

- « اوراق مدبری نوری افندی » نالیہ
- واردات مقیدی حافظ علی افندی نالته
- صادرات مقیدی خالد افندی رابعہ

- (محاسبہ ولایت قلمی)
- رنبه مجیدی
- « باش کاتب رضا افندی » نالته
- نالته
- جدول مقیدی محمد افندی
- « معاش مقیدی محمد علی »
- مدینہ منورہ مقیدی احمد رابعہ
- رفیق سعید سری افندی
- مقتضی کاتبی خورشید افندی نالته
- جدہ مقیدی حسن افندی
- مرکز مقیدی رفیق حسین افندی
- « جدول مبعضی حسن مکی » نالته
- اشوان مقیدی شکری »
- جدول مقیدی رفیق محمد بک
- درکنار مبعضی امین »
- اوراق مقیدی شافعی افندی
- مبعض عثمان برهان »

مبعض مصطفی افندی

وزنہ دار عبدالحلیم افندی نالته
کاتبی ابراہیم افندی

(حر مشرف مدبری)

- روزنامچہ جیسی حقی بک نالته
- نخبررات کاتبی علی بنی افندی
- رفیق زکریا افندی
- رفیق احمد بک
- دبکری
- « اسماعیل افندی »

وزنہ دار محمود افندی

(محکمہ شرعیہ)

نائب خلیل فہمی افندی

باش کاتب ابراہیم افندی
زرجان امین افندی
کاتب ثانی شیخ عوض
محضر باشی

(مکہ مکرمہ مددہ اہلیہ عسکر بہ قومیسپونی)

رئیس صادق بک
عثمان بک
مصدقی افندی
نصر اللہ افندی
توفیق انا
ارکان حربہ قائمقامی
قائمقام
قول انامی
بوز باشی
ملازم
افندی

(پوسنہ و تاغراف مأمور لری)

باش مدیر علی رضا بک
مفتش حاجی شفیق بک
کاتب حملی افندی
مجددی
۳
نائبہ
نائبہ
۴

مکہ مکرمہ مدبری حق افندی نائبہ جدہ مدبری رفعت افندی ثالثہ
سواکن مدبری مارطیر افندی ثالثہ مخارہ ماری جورجی افندی
مکہ مکرمہ مخارہ مأموری رشید افندی رابعہ
سواکن مخارہ مأموری دیگرى افندی
سر چاوش طالب انا

(مکہ مکرمہ غربا خستہ خانہ سی)

طیب مصطفی افندی
اجزاجی احمد جلال الدین افندی
جراح جوہر افندی
کاتب توفیق افندی
مدیر حساب انا
نائبہ
رابعہ
مجددی

(مطبعہ ولایت)

مدیر وسر مرتب عبدالغنی افندی

معاونی ماکنہ جی علی افندی

مرتب حافظ حسین افندی
مرتب ملہ افندی
عبدالرحمن
احمد
محمد رجب

مردانہ جی عبد الحمید انا

مکہ مکرمہ شونہ امینی
محمد افندی
کاتبی
خبری افندی

(مکہ مکرمہ مددہ خصمی سلطان عمارت عامرہ سی)

عمارت ناظری احمد جدی افندی

(مکہ مکرمہ مددہ محمد علی پاشا عمارتی)

ناظری اسعد بک
ثالثہ

(بعض مأمورین)

محمد مصطفیٰ افغان تنظیمات مأموری محمد افغان
 آشیعی اسماعیل افندی صحبہ کاتبی توفیق افندی
 (بیت المال مأموری سلیمان افندی)

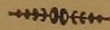
(حوالیٰ حجاز بہ عموم قوماندانی والی ولایت)

(عثمان نوری پاشا)

{	رنبہ	{	مجیدی	{	سیم امتیاز
}	مشہر	}	برنجی	}	مدالبہمی

باور حرب عنبر افغان

ملازم

اون دردیچی فرقه قوماندانی مدینہ	رنبہ	عثمانی	مجیدی
منورہ محافظی احد فاصل پاشا	فریق	۲	
فرقه ہمایونہ مستخدم عمر پاشا	میرلوا	۳	۳

(ارکان حرب بہ دائرہ سی)

رئیس وہبی بک بیکباشی

ارکان حرب بہ ملحق بوزباشی شوقی افندی

» » » نصر اللہ افندی

کاتب ملازم ثانی علی افندی

اونجی آلائی میر آلائی منحل

فائمهقام عثمان بك

آلائی امینی منحل

امامی محمود افندی

کاتبی عبدالبن افند پلونه مدابلی

اتواب امینی عزت افندی بوز باشی

سجفقداری خلیل انا ملازم ثانی

اونجی آلابک مکة مکرمه ده بولنان برنجی طاہوری بیکباشلیغی منحل

قول اغالغی منحل م طاہور کاتبی آصف بك

طیب محمد نجیب افندی نایب ۴ اجزاجی سلیمان افندی

تفنگچی محمد اوسته

برنجی بلوک بوز باشی طالب افندی مکتبیدن

ملازم اولی یوسف افندی ملازم ثانیمی سلیمان انا

ایکنجی بلوک بوز باشی محمد امین افندی

ملازم اولی صادق افندی ملازم ثانیمی حسین انا

اونجی بلوک بوز باشی بهاء الدین افندی

ملازم اولی ابراهیم انا ملازم ثانیمی محمد انا

دردنجی بلوک بوز باشی احمد افندی

ملازم اولی مصطفی انا ملازم ثانیمی حلمی افندی مکتبیدن

اونجی آلابک ایکنجی طاہوری الی دردنجی آلابک برنجی

طاہوری نانی آلسدر

اونجی آلابک مکة مکرمه ده بولنان اونجی طاہوری بیکباشلیغی

بکر فخری افندی پلونه مدابلی

قول غامی سعید انا کریدمدابلی طاہور کاتبی حسین افندی

طیب دقتور ناشد افندی بوز باشی امام یونس افندی

اجزاجی عبد الله افندی جراح محمد فائق افندی

تفنگچی احمد اوسته

برنجی بلوک بوز باشی ابراهیم انا کریدمدابلی

ملازم اولی صالح افندی ملازم ثانیمی حسین افندی

ایکنجی بلوک بوز باشی مصطفی افندی

ملازم اولی محمد انا ملازم ثانیمی مصطفی نوری افندی

اونجی بلوک بوز باشی حسین انا

ملازم اولی عمر انا ملازم ثانیمی علی رضا افندی

دردنجی بلوک بوز باشی محمد انا

ملازم اولی محمد انا پلونه ملازم ثانیمی سلیمان انا

رتبه ع م

الی اونجی آلائی میر آلابی محمد لطفی بك ۴

فائمهقامی ابراهیم ادم بك بنده

طیب مصطفی بك فائمهقام

آلائی امینی منحل

امامی تبدیل هواد

د د د د کانی منحل
 د د د اتواب امینی احد انا بوزباشی
 د د د سنجقدار منحل
 الی او چنجی آلابک مکرمه ده بولنان برنجی طابوری
 پیکباشیسی محمود بک مکشدن
 قول اناغلی منحل کاتب طاہور جمال افندی
 اجزاجی علی افندی جراح مصطفی افندی
 تفنگچی عثمان اوسنه
 برنجی بلوک بوزباشیسی علی رضا افندی
 ملازم اولی علی افندی ملازم ثانیمی عنبر انا
 ایکنجی بلوک بوزباشیسی مختار انا
 ملازم اولی ذہنی افندی ملازم ثانیمی محمود انا
 او چنجی بلوک بوزباشیسی رستم انا
 ملازم اولی فائق افندی ملازم ثانیمی اسماعیل انا
 درنجی بلوک بوزباشیسی دانش افندی
 ملازم اولی ابراہیم افندی ملازم ثانیمی مہلدر
 الی او چنجی آلابک مکرمه ده بولنان او چنجی طابوری
 پیکباشیسی محمد شکاری افندی
 قول اناغلی منحل کاتب طاہور شکاری افندی
 طبیب صالح افندی امام طاہور ابراہیم افندی

اجزاجی احد افندی جراح محمود افندی
 تفنگچی مصطفی اوسنه
 برنجی بلوک بوزباشیسی محمد انا
 ملازم اولی محمد انا ملازم ثانیمی محمد طلعت افندی
 ایکنجی بلوک بوزباشیسی فواد بک
 ملازم اولی منحل ملازم ثانیمی حسین انا
 او چنجی بلوک بوزباشیسی علی لطفی افندی
 ملازم اولی منحل ملازم ثانیمی خورشید افندی
 درنجی بلوک بوزباشیسی توفیق افندی
 ملازم اولی احد انا ملازم ثانیمی منحل
 مدینہ منورہ ده بولنان الی درنجی آلابی میر آلابی مصطفی بک
 قائم مقام اسماعیل بک آلابی امینی منحل
 آلابی کانی منحل آلابی امامی عبداللہ افندی
 اتواب امینی قدری افندی بوزباشی سنجقدار
 الی درنجی آلابک مکرمه ده بولنان برنجی طابوری پیکباشیسی
 ضیا بک
 طبیب دو قنور بکر صدق افندی پیکباشی مجیدی
 کاتب ہجرت افندی قول اناغلی مصطفی افندی
 اجزاجی مصطفی افندی تفنگچی اوسنه سی منحل
 برنجی بلوک بوزباشیسی سلیمان افندی
 ملازم اولی احد انا ملازم ثانیمی علی انا

ایکنجی بلوک بوزباشیمی اسحق افندی

ملازم اولی ابراهیم افندی

ملازم ثانیمی شوقی افندی مکتبیدن

اوچنجی بلوک بوزباشیمی حسنی افندی

ملازم اولی محمدتاکف افندی

ملازم ثانیمی شوقی افندی مکتبیدن

دردنجی بلوک بوزباشیمی حسین انا

ملازم اولی منحل ملازم ثانیمی الماس انا

اللی دردنجی آلابک مدینه منوره ده بولسان ایکنجی طاہوری

بیکباشیمی بسم بک

قول اغالغی منحل کاتب معاونی افندی

طیب علی افندی طاہور امامی »

اجزاجی عطف افندی جراح یوسف افندی

برنجی بلوک بوزباشیمی جسد افندی

ملازم اولی علی بک ملازم ثانیمی منحل

ایکنجی بلوک بوزباشیمی ولی انا

ملازم اولی راغب انا ملازم ثانیمی قدری افندی

اوچنجی بلوک بوزباشیمی امین انا

ملازم اولی منحل ملازم ثانیمی مصطفی افندی

اللی دردنجی آلابک مدینه منوره ده بولسان اوچنجی طاہوری

دردنجی بلوک بوزباشیمی خلیل انا

ملازم اولی ملازم ثانیمی مصطفی افندی

اللی دردنجی آلابک مدینه منوره ده بولسان اوچنجی طاہوری

بیکباشیمی حقی افندی

قول اغالغی منحل طاہور کاتبی جمیل افندی

طاہور امامی یوسف افندی جراح حافظ حسین »

تفکجی حسن اوسته

برنجی بلوک بوزباشیمی نوری انا

ملازم اولی محمد انا ملازم ثانیمی محمد انا

ایکنجی بلوک بوزباشیمی عثمان انا

ملازم اولی عمر افندی ملازم ثانیمی علی افندی

اوچنجی بلوک بوزباشیمی ریحان انا

ملازم اولی حسین انا ملازم ثانیمی منحل

دردنجی بلوک بوزباشیمی حقی افندی

ملازم اولی اسماعیل انا ملازم ثانیمی محمد افندی

اللی دردنجی آلابک مدینه منوره ده بولسان دردنجی طاہوری

بیکباشیمی منحل

طیب محمد علی افندی بیکباشی قول اغاسی رؤف بک

طاہور امامی احمد افندی طاہور کاتبی معاونی خلیل افندی

جراح عمر افندی تفکجی محی الدین اوسته

برنجی بلوک بوزباشیمی نوری افندی

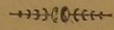
ملازم اولی صالح انا ملازم ثانیمی خمیس انا

ایکنجی بلوک یوز باشیسی خلیل افندی
 ملازم اولی زبور افندی ملازم ثانیسی حمید انا
 اوچنجی بلوک یوز باشیسی مصطفی افندی
 ملازم اولی منحل ملازم ثانیسی احمد افندی
 دردیجی بلوک یوز باشیسی حسین انا
 ملازم اولی محمد انا ملازم ثانیسی منحل

قلاع حجازیه طوپچی امرا و ضابطسانی

مجبیدی	رتبه	حجاز طوپچی قوماندانی شوقی بك
۴	فأتمقام	محمد جاوید انا
۵	بیکباشی	مصطفی افندی
۵	آلای امینی	مصطفی افندی
پهلونه	قول اغاسی	علی رضا افندی
	طابور کاتبی	زین العابدین افندی
	» امامی	حمد الله افندی
	طیب	محمد امین افندی
	جراح	محمد نوری افندی
	»	باش تیمورچی محمد افندی
۵		سراج باشی محمد انا
		برنجی بلوک یوز باشیسی عمر افندی
		ملازم اولی علی انا مجبیدی ۴ ملازم ثانیسی اسماعیل انا
		ملازم عبد الغفار انا

ایکنجی بلوک یوز باشیسی عبدالعزیز انا مجبیدی
 ملازم اولی منحل ملازم ثانیسی محمد انا ملازم احمد انا

خاصه اردوی همایونک سیار سکرانجی طوپچی آلایک مکة
 مکر مده بولسان طقوزنجی طاغ بلوکی ضابطسانی
 یوز باشی عمر افندی کاتب معاونی ادهم افندی
 ملازم اول ابراهیم انا ملازم ثانی حسین انا صرب مدابلی
 ملازم ثالث مصطفی انا قاجی اوسته سی نوری افندی

آچقده بولسان ضابطسان

م	مکتبیدن	یوز باشی عثمان افندی
۵	»	» » فخر الدین افندی
		» » محمود بك
		یوز باشی سلیمان انا
	» » حسین انا	» » موسی افندی
	» » راشد افندی	» » محمد کامل انا

(حجاز ولایتی آلای بکی عبدالرزاق بك)

مجبیدی	اداره امینی صائم افندی
۴	سواری برنجی طابور اغاسی اسماعیل افندی
»	حساب امینی سید افندی
	برنجی بلوک اغاسی محمد افندی
	معاون محمد افندی
	ژورنال امینی منحل

ایکنجی بلوک اغاسی ولی اغا
 معاونی محمد حلمی اغا
 ژورنال امینی منحل
 اوچنجی بلوک اغاسی تحسین افندی
 معاونی عثمان افندی
 ژورنال امینی منحل
 دردنجی بلوک اغاسی امین افندی
 معاونی عارف اغا
 ژورنال امینی عثمان اغا
 سواری ایکنجی طاہور اغاسی علی افندی
 حساب امینی مصطفی افندی
 برنجی بلوک اغاسی عبدالرحمن اغا
 معاونی منحل
 ژورنال امینی حسین اغا
 ایکنجی بلوک اغاسی ابراہیم شگری اغا
 معاونی عثمان اغا
 ژورنال امینی صادق بک
 اوچنجی بلوک اغاسی احمد شگری افندی
 معاونی محمد اغا
 ژورنال امینی صادق اغا
 دردنجی بلوک اغاسی محمد اغا
 معاونی علی اغا
 ژورنال امینی منحل
 پیادہ طاہور اغاسی سلیم اغا
 حساب امینی مصطفی افندی
 برنجی بلوک اغاسی محمود اغا
 معاونی محمود افندی
 ژورنال امینی مصطفی افندی
 ایکنجی بلوک اغاسی اسماعیل افندی
 معاونی محمد اغا
 ژورنال امینی محمد اغا

اوچنجی بلوک اغاسی خلیل اغا
 معاونی محمد اغا
 ژورنال امینی احمد افندی
 دردنجی بلوک اغاسی ادھم اغا
 معاونی احمد اغا
 ژورنال امینی منحل
 (ہجینلی بیشہ طاہور اغاسی درویش اغا)
 حساب امینی صادق افندی
 برنجی بلوک اغاسی منحل
 معاونی محمد اغا
 ژورنال امینی حامد اغا
 ایکنجی بلوک اغاسی علی اغا
 معاونی منحل
 ژورنال امینی منحل
 اوچنجی بلوک اغاسی محمد علی افندی
 معاونی منحل
 ژورنال امینی دوغیم اغا
 دردنجی بلوک اغاسی عبدالحفیظ اغا
 معاونی فکری افندی
 ژورنال امینی ابراہیم افندی
 (مدینہ منورہ طاہور اغاسی ویسل اغا)
 حساب امینی صالح افندی
 پیادہ برنجی بلوک اغاسی اسماعیل اغا
 معاونی محمد اغا
 ژورنال امینی حسین افندی
 پیادہ ایکنجی بلوک اغاسی محمد اغا
 معاونی مصطفی اغا
 ژورنال امینی نوری اغا
 پیادہ اوچنجی بلوک اغاسی حسن بک
 معاونی حافظ محمد افندی
 ژورنال امینی منحل

سواری دردنجی بلوک اگامی اسماعیل اغا معاونی یوسف افندی

ژورنال امینی حسین اغا

سواری بشیجی بلوک اگامی حسین اغا معاونی منخل

ژورنال امینی ابراهیم افندی

التجی عقیل بلوک اگامی عبدالحفیظ اغا

معاونی عبد الله اغا ژورنال امینی محمد اغا

(دائره ولایت قواص باشیمی عبد الله اغا)

(ایکنجیمی حسن اغا)

ملاطیه لی عثمان اغا ملاطیه لی اسماعیل اغا

قیصریه لی عثمان » اورفہ لی صالح »

انقرہ لی حسن » قرہ چاملی مصطفی »

اورفہ لی محمد علی » حبشی فرج »

آستانہ لی حسنی » روسہ لی نجیب »

توفیق » مکہ لی علی »

ملاطیه لی دیگر عثمان اغا

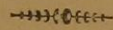
مفاتی و مدرسین کرام اسامیسی

(مفاتی کرام اسامیسی)

حنفی مفتیسی عبدالرحمن سراج افندی

شافعی مفتیسی احمد دحلان »

مالکی » محمد افندی حنبلی مفتیسی حلف افندی

(مدرسین کرامک بش یوزغروش سالیہ لبسی)

سید ابراهیم مرغنی افندی شیخ محمد سعید جان افندی

شیخ احمد مرغنی » سید محمد صالح زواوی »

اخسحوی زاده عبد الله » شیخ سلیمان نقشبندی »

شیخ محمد علی بن صدیق کال » ابو بکر بسبیوتی »

حافظ کتب محمود » محمد سعدی افندی

طاغستانی محمد افندی سید جمال البیل افندی

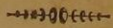

(مدرسین مومی البهک درت یوزغروش سالیہ لوسنک اسامیسی)

شیخ محمد حسب الله افندی شیخ عبدالقادر مشاط افندی

طاغستانی عبد الحمید » سید عمر سقاف افندی

شیخ احمد ابوالخیر » شیخ عباس مراد افندی

(مدرسین مومی البهک اوج یوزغروش سالیہ لوسنک اسامیسی)

سید ابو بکر مرغنی افندی شیخ محمد بسبیوتی افندی

شیخ احمد بن امین » عباس صدیق »

شیخ محمد سعید باصیل افندی سید حسین قتیانی افندی
 سید محضار سقاف « سالم عطاس »
 هندی شیخ رجه الله افندی شیخ محمد منصورى
 سید محمد بن سید محمد مرغنی « عمر شامی »
 شیخ عبدالقادر خوبیکر شیخ حسین طیب
 « مصطفی عقیقی » سید حسین عرب
 سید عمر شطا شیخ محمد راضی
 « عبدالله زواوی » « محمد ابوالریش »
 شیخ سلیمان فقیه طاغستانی جعفر
 « محمد سعید ادیب » شیخ محمد المنشاوی
 « موسی نقشبندی » « عبدالله خضری »
 سید ابوبکر شطا قونیه لی حسن
 « علی مرغنی » سید احمد زواوی

(مدرسین مومی الیهام ایکی بوزغروش سالیه لوسنک اسامیسی)
 شیخ عبدالسلام قاضی افندی سید علوی بن محمد صالح عقیل افندی
 « ابوبکر مفتی » شیخ عبدالقادر عبدالغنی

(مدرسین مومی الیهام بوزغروش سالیه لوسنک اسامیسی)
 شیخ صالح بن صدیق کمال افندی سید علوی هقافی افندی
 سید محمد افندی المکی الکتبی شیخ ابراهیم بن موسی

(مدرسین مومی الیهام ملازمینی)

سید سلطان افندی طاغستانی سید عقیل بن سید قائم افندی
 شیخ عبدالله افندی بن مفتی المالکیه شیخ فرج غزوی
 « عبدالرحیم رحیم الکتبی » سید احمد بن عبدالله باقیه
 سید محمد مهدی شیخ عثمان راضی افندی
 شیخ محمد علی باخشل افندی مالکی مفتی شیخ محمد
 « محمد صالح خلیفه » شیخ محمد زرعه
 « محمد الکتانی » « محمد فردوس »
 « حنبلی مفتی شیخ علی » « ابراهیم صباغ »
 « عمر حجتی افندی » سید محمد غزالی
 « عبدالرحمن فارس افندی » شیخ محمد بیس
 « عبدالرحیم جمال » « احمد شماع »
 « محمد نواب » « عبدالرحمن شبی »
 « احمد سلامه » « محمد صالح شبی »

« محمد عابد بن المرحوم شیخ حسین افندی »
 « احمد بن عبدالله فقیه افندی » سید احمد بن سالم عطاس افندی
 « ابراهیم تونسلی » شیخ حسین کاظم
 « علی بن عبدالله رئیس »

سید زین العابدین جل اللیل افندی
 « عیدالله بن محمد العطا افندی » محمد امین بن محمد علی مرداد افندی
 محمد بدوی افندی شیخ احمد بن الشیخ علی نجار
 شیخ اسماعیل نواب افندی « عبدالوهاب ابصر اوی »

« شيخ احمد با بصيل » شيخ عمر باجنيد افندي
 « خليل بن آدم الجبرتي » يوسف الجبرتي
 « عبدالقادر شمس افندي » حسن المنشد افندي
 سيد احمد بن يحيى مؤذن « عبدالرحمن با بصيل افندي
 شيخ سليمان قاضي افندي سيد عبدالله بن سيد عمر بازوم »
 ودين مهاجر لادن يشار افندي
 حسب الله افندي زاده شيخ محمد علي
 شيخ عبدالله بن عبدالحى الزبير
 سيد عمر بن سالم بن عمر العطاس
 « عبدالهادى بن السيد محمد كنى » شيخ محمد حقي افندي
 سيد حسين الحبشى

(حرم شريفك موظف مأمور وخدمه سنك اساميسى)

نائب الحرم سيد عثمان افندي ممتاز مجيدى ۳
 مفتاح دار بيت سعادت شيخ عمر شيبى افندي پايه مجرد
 قائم مقام نائب الحرم سيد احمد افندي مجيدى ۳

(مذهب حنفيك ايكشر يوز غروشلى ائمه وخطباسى)

شيخ الخطبا سيد حسين جل الليل افندي
 « احمد ابو الخير ميرداد افندي » شيخ عبدالمعطي ميرداد افندي
 « عبدالسلام قاضي » علي قلعي
 سيد حسين فتباني « محمد عباس »

« شيخ محمد ميرداد » شيخ محمد صالح عطيه افندي
 « عبدالرحمن محدومي شيخ محمد حسن عجمي »
 درويش مفتي افندي سليمان مفتي
 شيخ محمد صالح عجمي افندي شيخ عبدالله ابن مصطفى ميرداد
 سيد محمد مكي كنى افندي شيخ اسعد سنى
 « احمد ميره » مفتي شيخ عبدالرحمن سراج
 شيخ عبداللطيف عطيه « شيخ محمد امين ميرداد »
 حسن افندي آيدنجقلى « عبدالرحمن قاضي »
 شيخ محمد ذا كرخوج « حزه ميرداد افندي »
 سيد احمد نائب الحرم « عمر ابن الشيخ محمد عبدالرسول »

(مذهب مذكورك يوز غروشلى ائمه سى)

شيخ محمد علي عجمي افندي شيخ عبد الكرم صلاح
 « عبدالحفيظ خوج » حسين قاضي
 مصطفى مرعشلى « ابوبكر بن عبدالله مفتي »
 « عبد الحميد شفى » امين خدا ويردى
 « عبدالغنى عجمي »

ابو السعود سنى زاده شيخ حسن افندي

شيخ محمد كوچك افندي

(مذهب مذكورك قرق غروشلى ائمه سى)

شيخ محمد تقى افندي شيخ عمر ميرداد افندي

« شيخ عثمان حديدي »
« عبد الرحيم جال »
« محمد »

سيد حسن ابن محمد كوچك افندي

(مذهب مذكورك امامت ملازملري)

« شيخ سليمان ابو الفرج »
« شيخ محمد زرعا »
« ابراهيم عجمي »
« عبد المللك فني »

مفتي زاده شيخ عبد الرحمن افندي

نائب الحرم سيد عثمان افندي

« عبد الله عبد الشكور »
« مفتي زاد شيخ احمد افندي »

« سيد عبد الله علوي »
« سيد علي مرغني »

« شيخ عبد المعطي جال »
« شيخ احمد امين افندي »

« حسن عرب »
« عبد القادر خوي بكر »

« سالم عجمي »
« حسن طيب »

« عبد الله سني »
« محمد بس »

« رضوان مرداد »
« احمد مفتي »

« سيد عبد الهادي الكنتي »
« سيد ابراهيم افندي نائب الحرم »

« شيخ محمد قاضي »
« سيد محمد مرغني افندي »

« حسن قلعي »
« شيخ عبد الله بن شيخ حسين قاضي »

« محمد صالح مرداد »
« درويش عجمي »

عجمي افندي زاده شيخ عبد القادر افندي

« عباس بن صديق افندي »
« سليمان نائب الحرم افندي »

(مذهب شافعيك ايكبوز غروشلي ائمه و خطبائي)

سيد حسين جل الليل افندي
سيد احمد دحلان افندي

عبد الله فقيه افندي زاده شيخ احمد افندي

سيد ابو بكر شلي افندي

(مذهب مذكورك بوز غروشلي اماملري)

شيخ عبد الله افندي
سيد عبدالروس سقاف افندي

(مذهب مذكورك قرق غروشلي اماملري)

شيخ عبد الله رئيس مخدومي علي افندي
سيد عمر سقاف افندي

(مذهب مذكورك امامت ملازملري)

سيد عمر فدعق افندي
سيد محضار سقاف افندي

« علوي سقاف »
« سيد زين العابدين جل الليل »

« شيخ محمد بسبوني »
« شيخ محمد با بصيل »

« سيد محمد صالح زاوي افندي »
« سيد عقيل قاسم »

« شيخ محمد سعيد بصراوي »
« محمد فدعق »

« محمد صالح شبي »
« شيخ عبد الرحمن شبي »

« عبد القادر شبي »
« سيد عبد الله زاوي »

« بس بسبوني »
« شيخ محمد سعيد رزق »

« محمد كردي »
« »

(مذهب مالکینک ایکی یوز غروشلی خطابت واماتی)

شیخ ابو بکر بسیونی افندی شیخ محمد افندی
سید عبدالعزیز » سید صدیق افندی

(مذهب مذکورک قرق غروشلی ملازمینی)

سید ابراهیم بن محمد کبیر افندی شیخ عبدالقادر مشاط افندی
مذهب مذکورک بلا معاش ملازمینی

سید سلیمان کبیر افندی سید درویش زاوی افندی
شیخ عبدالله افندی شیخ محمد عمر بسیونی »
سید احمد زاوی افندی شیخ الامیر »
» عبدالرحمن افندی شیخ عابد »

(مذهب حنبلینک ایکی یوز و یوز و قرق غروشلی اماماری)

شیخ محمد علی ابن محمد مفتی حنابلہ افندی
» صالح ابن احمد افندی شیخ خلف افندی

(مذهب مذکورک بلا معاش ملازمینی)

شیخ عبدالله افندی شیخ محمد صالح افندی

» اغوات حرم شریف »

» شیخ الاغوات ابراهیم اغا »

» نقیب الاغوات عبد الحفیظ اغا »

سالم اغا برقاوی عبدالرحمن اغا محمد
سرور اغا علی اغا برقاوی

فیروز اغا بیکم اسماعیل اغا عیسی
جوهر اغا باصم احمد سلیمان اغا
احمد اغا محبوب عبدالرحمن اغا ابراهیم
یس اغا بلال اغا جوهر
محمد اغا نجاری سلیم اغا الماس
عبدالقادر سعید اغا حسین اغا سرور
امین اغا مشاری یوسف اغا محمود
سلیمان اغا بیکم جوهر اغا قائم
عبداللطیف اغا صالح اغا بلال
عبدالکریم اغا سعید مرجان اغا سلیمان
عبدالقناح اغا عنبر اغا
خلیل اغا جعفر نصیب اغا
بشیر اغا عثمان مصطفی اغا یحیی
قاسم اغا عباس اغا برقاوی
امین اغا ابراهیم فیروز اغا مصری
یاقوت اغا شریف امحاق اغا علی
یونس اغا سرور خالد اغا جوهر
محمد صالح اغا منقال اغا
محمد صادق اغا نظام الدین اغا
الماس اغا حسن اغا
عیسی اغا امان اغا
یعقوب اغا فرج اغا
یحیی الدین اغا

(حرم شریف مؤذنی) *

مؤذن باشی سید سالم افندی
 شیخ علی افندی غراوی
 محمد ابن ابراهیم بدر افندی
 عبد بن علی جووده افندی
 محمد امین افندی امام سید لی
 عبد الله ابن محمد بوسنوی افندی
 ابو السعود بن اسماعیل *
 عبد الله محمد عباس افندی
 عمری افندی
 سید عقیل افندی
 سید عبدالرحمن افندی
 شیخ عبدالسلام رئیس افندی
 شیخ احمد افندی رئیس
 محمد افندی کشمیری
 صالح ابن محمد قنوح افندی
 محمد افندی
 سلیمان مداح افندی
 مرفی خطبا عبد الله افندی
 بغدادی هاشم افندی

**
*

حضرت امام علی مسجد شریفی مؤذنی محمد مصری افندی
 جبل کعبه مؤذنی علی محمد افندی
 مبلغ مقام حنفی ناصر عبدالغنی افندی
 مبلغ مقام شافعی یحیی افندی
 سبیل غوری سیلجسی علی افندی ملازم مشدی الماس انا

(وقادین حرم شریف)

سید علی افندی
 سید ابو السعود افندی
 سید علوی افندی
 علی ابن جعفر افندی
 سید هاشم افندی
 سید عبد الله افندی
 سید حسین مهملی افندی
 سید محمد ابو السعود افندی

(فراشین حرم شریف)

شیخ القراشین سلیمان ابو الفرج افندی
 بغدادی عبدالقادر افندی
 شیخ محمد افندی
 سید محمد طاهر افندی
 شیخ عبدالرحمن فطان افندی
 سلیمانی احمد فراش افندی
 سید عثمان افندی
 عنبر افندی
 احمد افندی
 عبد الله افندی
 عبد الله افندی
 محمد رشید کشمیری افندی

(مشدیان حرم شریف)

شیخ المشدیان محمد سعید ادیب افندی
 نائب الحرم سید احمد افندی

عبد الرحمن طیب افندی
 بس زاده محمد افندی
 محمد نوری افندی
 مغربی شیخ محمد صالح افندی

(کناسین حرم شریف)

اجد افندی
 سید عبد الله افندی
 شیخ علی اخضر افندی
 شیخ محمد سعید کبارینی افندی
 خلیل ابراهیم افندی
 علی افندی
 نائب الحرم سید ابراهیم افندی
 محمد عطیه لبانی زاده عقیل افندی
 محمود اوسطه افندی
 سید احمد ادیب افندی
 سید عبد اللطیف قتیبه افندی
 بو سنوی محمد صالح افندی
 الماس اغا
 بکری افندی
 شیخ عبدالرحمن سرور افندی
 نائب الحرم سید اجد افندی
 عمر افندی
 ابراهیم فکری بن شریف محمد عونی
 تمامیز
 بجمیدی

(بوابین حرم شریف)

شیخ البوابین محمد مرزه افندی
 باب السلام بوابی سید علی کافی افندی
 دیکری نور افندی
 بیاب الدریه بوابی ملاطیه لی محمد افندی

باب الزیاده بوابی هندی امام الدین افندی
 دیکری عثمان بنا افندی
 باب البساطیه بوابی محمد سعید ادیب افندی
 باب العنیق بوابی سید عبدالرحمن خواجه بکه افندی
 باب العمره بوابی عارف دده افندی
 باب ابراهیم بوابی سلیمانی علی افندی
 باب الوداع بوابی سلیمان مداح افندی
 باب امهاتی بوابی ابراهیم عبدالکریم افندی
 دیکری الماس اغا
 باب المجاهد بوابی سری دده افندی
 باب الجیاد بوابی اجد خلیصی افندی
 باب الصفا بوابی الماس افندی
 دیکری سید یحیی افندی
 باب البقله بوابی سلیمانی محمد نور افندی
 باب النعوش بوابی شیخ باسلامه افندی
 باب العلی بوابی محمد اخضر افندی
 دیکری اجد افندی
 باب عباس بوابی محمد مرزه افندی
 باب النبی علیه الصلاة والسلام بوابی بکری قره افندی
 مشدی بواب سید عبد الواحد افندی
 دیکری کردی یحیی افندی

(جبادین بیژر زمزم شریف)

شیخ الجبادین شیخ عبد السلام افندی
 سید اجد حید افندی
 شیخ علی رئیس افندی
 شیخ صدقه افندی
 شیخ عبد اللطیف عالم افندی
 عباس افندی

عبداللطیف دوکی افندی
 محمد سعید افندی
 شیخ حسن عبدالقادر الباس افندی
 شیخ عمر عبدالغنی افندی
 شیخ اسماعیل طالب افندی

(بعض خدماں حرم شریف)

مختار بچی افندی
 مهندس حرم شریف اسماعیل افندی
 دہا بچی سرکی شیخ جزہ افندی
 چاوش الحرم محمد سعید کبارینی افندی
 نجار الحرم محمد افندی
 سقا قبہ شمع اسماعیل قفاحہ افندی
 سقائی طیور عبدالرحیم افندی
 دیگرے سعید مزارعی افندی
 مرحم جبل قیسی حسین غنڈورہ افندی
 مؤذن جبل قیسی شیخ احمد رئیس افندی
 منادی صلا شیخ عمر الباس افندی
 شبال قائم الماس افندی
 دیگرے سعید افندی
 مؤذن مولد النبی علیہ الصلاۃ والسلام محمد افندی
 زرجان محکمہ مکہ مکرمہ محمد امین افندی
 خدام یعت الرضوان محمد افندی

(قدیم المعاش بعض خدام حرم شریف)

حافظ کتب اول محمود افندی
 دیگرے اجد و خلیل افندی
 مؤذن حرم شریف عبدالرحمن
 عبداللہ افندی
 نائب الحرم و ناظر بنور حرم شریف عثمان افندی

شہدان تعمیر جیمی حامد جابر افندی
 باب کعبہ معظمہ شہد انجیمی زفر و قی محمد امین افندی
 بواب مدرسہ سلیمانہ کردی عبداللہ افندی
 اولاد اخہ مخوی عبداللہ افندی

(وظائف اجزا خوان وقف خوشیار قادری)

محمد صالح مجیمی افندی
 شیخ عبدالخفیض مجیمی افندی
 شیخ عبد اللہ مجیمی افندی
 شیخ سالم مجیمی افندی
 محمد علی افندی
 عبد الہ افندی
 امام سیدی یوسف افندی
 شیخ محمد حسین مجیمی افندی
 بغدادی سید ہاشم افندی
 کردی شیخ حسن افندی
 شیخ علی بدر افندی

(مؤذنان جبال بندی)

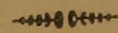
ناصر قرہمی افندی
 عبدالخیر لبانی افندی
 ہزار غیر ادلی محمد افندی
 مؤذن جبل معامل عبدالخفیض افندی
 ہندی علی افندی
 عمرہ علی بانی افندی
 توبہ دار حضرت محبوب سید حسن مدہر افندی

(کناسین مابین الصفا والمروه)

سلیمانی محمد افندی
عبد الوهاب افندی
سلیمانی محمد عظیم افندی
عبد القناح افندی

(غسالین قنادیل حرم شریف)

شیخ الفصالین مصطفی افندی
محمد صالح افندی
ابن الحکیم عبد الجبار افندی
خلیل افندی
محمد بدری افندی
حرم شریف انبار امینی احمد افندی

(مکة مکرمه بولنان دلیل افندی برك اسامیری)

شیخ حسین فنقی
سید عبدالله علوی
شیخ سید هاشم
شیخ سالم باشا

مرحوم شیخ عبدالله شبلی زاده زر

شیخ حسن فنقی و برادری عبد الرحیم فنقی
شیخ علی مالکی

شیخ ابراهیم عجمی و برادرزاده لری

شیخ عبد الحفیظ وزاد خوج
شیخ عبد و شیخ محمد مسلم

شیخ محمد درویش ازبک
شیخ احمد فقیه

شیخ احمد و عثمان و محمد بشناق
شیخ محمد واحد رشیدی

شیخ عبدالله بنقس و مخدومی
شیخ عبد الله و محمد زیدانجی

شیخ محمد و بکری باشا
شیخ عبد الرحمن بن قادری

سید اسعد خواجه بکه
داود زاده رئیس شیخ سلیمان

سید محمد خلیل
مرحوم صالح ابوالسنون مخدوم لری

مرحوم شیخ مصطفی ابوالسنونک اولادی
شیخ محمد تقی

شیخ جزه دفاق
شیخ محمد خوبت

حرری زاده عبد الغنی
عباس عبد الکافی و مخدومی

عبد الکافی زاده شیخ سالم
سید حسین ادریس

شیخ عباس دوش
شیخ محمد میرزا

« احمد و حسین و عمر همیش »
« مختص »

« حسن و محمد میلاد »
اجاوی مخدوم لری حسین و محمد

دلالت زاده محمد صالح واحد
شیخ خلیل هندبنک اولادی

شیخ عبد المحسن و نور بن صادق هندی

« عبدالله و سعید هندی »
سید علوی مرغی

« احمد مؤذن »
سید محمد صالح مراکشی

« بکری رشیدی »
محمد زمار

عبد الکرم مسلم و شیخ اسعدک مخدومی

سید سلیمان عنقاوی و برادر و برادرزاده لری

شیخ احمد ابوالسعود
شیخ عبدالله و شیخ امین کردی

« احمد کردان »
« عبد السلام قاضی »

« سلیمان عطان »
شافعی امامی شیخ عبدالله کردی

لبنی مخدوم لری
مالکی مخدوم لری سندی زاده عبدالله واحد

عبدالله خمی زاده عبد الواحد و ابراهیم موسی زاده شیخ صالح

شیخ عبد الرحمن جاد الله
شیخ احمد عابد

داود زاده محمد امین و عبدالله و سلیمان

شیخ محمد علی فنارجی و مخدومی
 « حسین عابد و برادرزی »
 عبداللہ ادبیک اوغلری محمد سعید واجد
 ناصر زاده شیخ محمد
 شیخ عبدالخالق
 « ابراهیم مهندس »
 « عبداللہ سروچی »
 سید سعید صدوقہ
 شیخ محمد اخضر
 اسکندرانی شیخ داود
 حاجی زادہ لر
 سید کوشک
 شہنک اوغلری
 سید زواوینک اوغلری
 قبیہ زادہ لر
 عبدالرحمن حالک اولادی
 شیخ ہلال سنبیل و شیخ عبداللہ و محمد
 محمود بیانی
 شیخ احمد عرفہ
 « عبدالرحمن قبیہ اوغلری »
 « علی و صالح رنجبر »
 « عبدالقادر طاغستانی »
 شیخ محمد و مخدومی
 « محمود اوسند »
 شیخ محمد ازبک
 « علی خضر بنک مخدومی »
 « محمد بکری بیانی »
 « »
 « حسن ذکر بیا »
 سید محمد بند قینک اوغلری
 شیخ عثمان بنا و اوغلی
 مصطفی عقاد
 سید عمر ولی
 مسکی زادہ لر
 سید عمر عبده نک اوغلری
 شیخ بکری حاجی
 عطار شیخ محمد صالح
 حوتی زادہ لر
 شیخ محمد شافعی مخدومی
 « احمد قبیہ و مخدومی »
 « محمد امین صبغہ اللہ »
 « علی محمود شکری »

شیخ محمد صہیلان
 « علی شامی »
 احمد ناجی زادہ
 شیخ اسماعیل نقاحہ
 « صالح بلوا »
 « محمد سبحی »
 « ابراهیم قطان »
 « محمد ابو فیاض »
 « محمد سعید ابار »
 « احمد شماع »
 « محمد بسیمونی »
 « حامد سہانی »
 « محمد کربدلی »
 احمد زرزور
 احمد کتووعہ
 شیخ محمد سناری
 ابراهیم سراہہ
 شیخ علی جنی و محمد ابو احمد
 « محمد شہاوی »
 محمد کتووعہ
 شیخ احمد محضہ
 « محمد حسین ہندیلر سبحی »
 شیخ حسین مدھش
 « عبدالجبار سنی »
 سید درویش شامی
 شیخ مصطفی محمر
 « حسن شافعی »
 « محمد مغربی »
 « عبسی سلیمانی »
 « صالح کشمیری »
 عبدالرحمن نجاریک اوغلری
 شیخ محمد ازہری
 « حامد سہانی »
 « عبدالرحمن سبحی »
 عبدالقادر جمال
 سید محمد ابو خشیہ
 محمد عالم
 شیخ صالح سناری
 بس
 سید منصور و محمد سعید عربانی
 شیخ محمد حناوی و محمد شہرتلی
 « احمد صفراوی »
 عثمان کردی
 محمد قاسم

عمر سيف الدين	هلى با جابر
حافظ اسد الله	شيخ مؤمن
مولوى ابراهيم	محمد كامل
مولوى احمد	حافظ احمد
نور محمد	عثمان
مولوى عبد الصمد	عبد الجبار
عبد الستار	مياجان
عبد الرحمن كور	منشى عبد الرحمن
شمس الدين	ناصر محمد
عبد الله سردار	مخى الدين
ابو الحسن	قربان على
كالوميا	منشى عبد الكريم
الحاج محمد كوفيه	مولوى عبد الخالق
غلام خان و ابراهيم كابلي	رمضان وشاولى
يوسف اينس	عبد الكريم كوفيه
حسن كاظم	مولوى عبد السلام
حاجى رمضان	عبد الرزاق بركات
بكر خياط	سيد سلطان على
صديق پاشا	

(دليل افند بلك مجلسه بيه منتخب اولانتر)

دبيل باشى شيخ محمد سندي شيخ صالح دلال

شيخ محمد	سيد محمد ولى	شيخ ابراهيم عجمى
شيخ محمد نقي		سيد هاشم جل البيل
شيخ صالح بن موسى		شيخ محمد سبجى
شيخ محمد پاشا	شيخ حسين فنقى	شيخ سليمان عيسى
شيخ محمد اخضر		شيخ عبد الرحيم فنقى
سيد عبد الله علوى		شيخ محمد حوبت

(زمزم شريف سقارى)

رتبه مجيدى	سقاياشى ابو القرج زاده الشيخ سليمان افندى
ثانيه	فاضل زاده الشيخ حسن افندى
	الباس زاده الشيخ عمر افندى
ثانيه	الباس زاده الشيخ حسن افندى
	عالم زاده الشيخ عبد الطيف افندى
	اسود زاده الشيخ عبد الكريم افندى
۱۵	بس زاده الشيخ محمد افندى
	فاضل زاده الشيخ احمد افندى
	حنفى مؤذنى الشيخ منير افندى
	حنفى مؤذنى الشيخ سليمان افندى
	هندي زاده الشيخ احمد افندى
	رهان زاده عبد الرحمن افندى
	عباس زاده الشيخ محى افندى
	حضر زاده الشيخ محمد افندى
	عباس زاده الشيخ عبد الله افندى

(مکتبہ مکرمہ بہ جاری (عین زبده) تعمیرات قومیسپونی)
اشغالات ہندسیہ ماموری صادق بک : ارکان حربیہ قائمقامی
(قومیسپونک ہیٹ عمویہ سی) رتبہ مجیدی

رئیس شریف حسین افندی ابن امیر اصبح شریف بچی ممتاز

- ۴ الحاج عبدالواحد افندی ابن بونس
- ۳ نایب الحرم سید عثمان افندی ممتاز
- ۳۰ " " " " " " " "
- السید عیدروس افندی سقاف
- نائبہ مصر عمارتی ناظری اسعد بک
- الحاج عبداللہ عرب افندی
- ع عبداللہ افندی عبدالواحد
- ۴ ہند بلر شیخ المشانجی محمد حسین افندی
- السید واحد حسین
- جاوہر شیخ المشانجی ابراہیم عراقی
- الشیخ عبداللہ کردی
- حسن خان
- الشیخ ابراہیم عجیمی
- الشیخ عبداللہ شمی
- صالح افندی شریجی
- تکیہ مصر بہ کاتبی افندی
- منلا داود المینی
- الحاج اسماعیل ابراہیم
- الحاج ابوطالب مینی

رتبہ عثمانی مجیدی
مهندس ثانی احمد بک
باش کاتب علی افندی
ثالثہ

(قومیسپونک انشاءات قسمی)

- رئیس سر مهندس صادق بک
- ارکان حربیہ قائمقامی مستخدمین
- ۱ الحاج عبداللہ افندی عرب
- ۲ منلا داود المینی
- الشیخ ابراہیم عجیمی
- الحاج اسماعیل ابراہیم
- الحاج ابوطالب
- مهندس ثانی
- باش کاتب
- اردو لسانی کاتبی الشیخ علی ولی
- صرافی و مخزن جی الحاج اسحق
- ناظر العین طاہر افندی
- معاونی حسن کابلی
- قسام العین اسماعیل الہی
- معاونی شاہ زمان

* *
*

(مجلس تمیز لواء)

رئیس نائب افندی	محمد مشاط افندی
سید احمد افندی باهرون	جعفر افندی
مصطفی افندی حافظ	عبدالله باعیش
مقید نجیب افندی	سنسطق حسن افندی

(لواء تحریرات قلمی)

تحریرات مدیر معاونی جبل افندی	ملازم صادق افندی
-------------------------------	------------------

(محاسبه لواء قلمی)

محاسبه کاتبی صالح افندی	رفیق امین افندی
-------------------------	-----------------

صندوق امینی محمد افندی

(جده تجارت محکمہ سی)

رئیس و کبلی محسن افندی	باش کاتب ہارن افندی
(اعضای دائمہ)	(اعضای موقتہ)
ابراہیم افندی عبدالفتاح	احمد افندی بازرعہ
محمد علی ، میرزا	عمر ، الحبال

ضبط کاتبی حسن حسیب افندی

مقید محمود افندی

(جده بلدیہ ہیئت)

رئیس احمد افندی قصانی

احمد افندی بد فحجی	علی جاسر افندی
عبدالقادر افندی	باش کاتب عمر
کاتب عبدالله	صندوق امینی عبداللہ افندی باحسب

(جده سماجی)

زنبہ ع ۴۰

ولایت قائم مقامی فہم بک ، ممتاز ۴۴

(ہیئت ارکان لواء)

نائب سعدی افندی دور بہ دن

محاسبہ جی حسن حسنی افندی

تحریرات مدبری شگری افندی

(مجلس ادارہ لواء)

(اعضای طبعیہ سی) (اعضای معینہ سی)

قائم مقام بک موسی افندی بغدادی ممتاز مجیدی ۴

نائب افندی ابراہیم افندی ناظر ثالثہ

محاسبہ جی افندی صالح افندی باغفار ثالثہ

تحریرات مدبری عبدالقادر افندی بادیب ثالثہ

سید محمد مراد افندی

کتابت تحریرات مدیر بنده محمول

(جدہ رسومات نظارتی)

- » ناظر محمد بك ، ثانیہ عثمانی ۴
- (نظارت دائرہ سی) (ادارہ مأمورین و کتبہ سی)
- » فنش بکر افندی
- » محاسبہ کاتبی رفیق »
- » تحریرات کاتبی قدری »
- » محاسبہ رفیقی
- » اسکلہ مأموری زکی افندی
- » بنبع رسومات مدبری احمد کامل افندی »
- » رابع رسومات مدبری حسین افندی »
- » لبنت رسومات مدبری حسن سری افندی »

(جدہ قرنہ مأموری)

- اسپکتور علقو استمطابا دی افندی
- طیب اشرف بك قائم مقام
- باش کاتب بوسف افندی عربی باش کاتبی اشرف افندی ثالثہ

(ففدہ قرنہ مأموری عمر افندی)

- لبنت » » احمد افندی
- رابع » » مصطفی افندی
- بنبع » » صائب »

(رابع ناحیہ سی مدبری حسین انا)

مال کاتبی خلیل افندی

(لبنت قائم مقامی محمد قندہ انا)

مال کاتبی علی افندی

(جدہ عموم خستہ خانہ سندہ مستخدم مأمورینک اسامیلری)

بابہ

- طیب اول و کبلی بیکباشی بوسف افندی
- خستہ خانہ کاتبی نوری افندی
- طابور کاتبی
- اجزاجی باشی محمد افندی
- جراح باشی محمد افندی
- خستہ ل اغاسی بوز باشی محمد کامل افندی
- تیمار جی محمد افندی
- تیمار جی علی افندی
- مجیدی

جدہ لیجانی رئیس قول اغاسی عبداللہ افندی

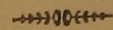
- ربیع کاتبی احمد افندی
- جدہ شونہ امینی محمود افندی
- کاتب اولکی مٹھل
- کاتب ثانی احمد نوری افندی
- جراہہ سون مأموری احمد افندی
- کاتب آصف بك

عثمانی مجیدی

- » دول منجابه نك جده مقيم قونسلو ساری »
- » فلنك دولتی جزال قونسلوسی موسیو كویت »
- » فرانسه و بس قونسلوسی موسیو لوسطالو »
- » ایران کار پرداز اولی میرزا حسن خان ۳ ۳
- » انكلتزه قونسلوسی موسیو زاقو »

(بحر احمر قودور به رفاقتی اسامیلر بنی مبین پوصله در)

- اسامی رتبه سی نشانی
- ۱ در دنجی عثمانی
- ۱ مدالبه میرالای
- ۱ قریم
- قودور طبرزانلی محمد بك
- کاتب قودور بغدادلی محمود افندی
- ربیع کاتبی

(جده لیمانده مأمور بولنان ادرنه قروت هما بونده موجود)

(مع ضابطان عساکر بحریه شاهانه نك بروجه زیر)

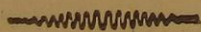
(اسامیلر به مقدار بنی مبین بر قطعه دفتر بدر)

- مکلف اولدینغی خد متبله اسامی
- رتبه سی
- سوارى عمر رفعت بك
- بیکیباشی
- سر چرخجی اسماعیل بك
- صاغقول اغاسی
- سوارى ثانی حسین قبودان
- صو لقول اغاسی

- چرخجی ثانی سونی افندی
- صو لقول اغاسی
- کاتب شا کر افندی
- قروت کاتبی
- برنجی بلوک ضابطی توفیق افندی
- بوز باشی
- ایکنجی بلوک ضابطی محمد افندی
- ملازم اول
- سیر سفائن مأموری طاهر افندی
- ملازم اول
- طوبجی معلی سعید افندی
- ملازم اول
- برنجی بلوک ضابطی سلیمان افندی
- ملازم ثانی
- ایکنجی بلوک ضابطی مصطفی اغا
- کد کلی اول
- چرخجی ضابطی احمد افندی
- ملازم اول
- چرخجی ضابطی احمد افندی
- کد کلی ثالث
- امام ابراهیم افندی
- صنف رابع
- جراح معاونی سید افندی
- اعتبار بوز باشی
- فزاغجی ابراهیم اوسته
- مرفوز علی قالفه
- اصناف ساره

موجود نقرات

۱۵۴

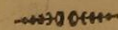

(جده لیمانده مأمور بولنان بروسه قروت هما بونده موجود)

(ضابطان بحریه نك اسامیلر بنی مبین دفتر بدر)

- اسامی
- رتبه سی
- سوارى جب عالی نائل بن محمد افندی
- صاغقول اغاسی
- سر چرخجی طوبخانه لی محمد بن سعید افندی
- صو لقول اغاسی

سواری ثانی استانه‌لی قدری بن حسن افندی
 حساب مأموری قاسم پاشالی رضابن محمد افندی
 کاتب قاسم پاشالی علی بن محمد افندی
 مهندس فره کرکلی خلوصی بن عبدالله افندی
 برنجی بلوکه اورنه کویلی حسین بن حسین افندی
 برنجی بلوکه اسکدارلی فتحی بن محمد افندی
 ایکنجی بلوکه عرب کیرلی حسین بن محمد افندی
 ایکنجی بلوکه ابانه‌لی حسن بن حسن افان
 چرخجی بنجشنه‌لی ابراهیم بن خلیل افان
 چرخجی اسکدارلی واصف بن ادهم افندی
 چرخجی بغدادلی محمد بن لطیف افان
 جراح استانه‌لی فیضی بن ابراهیم افندی
 قزغانجی زندان ارقلی قدری بن محمد افان
 نقرات
 ۱۳۰

جده لیمانی برطاقم شابلرک وضعیت طبیعی لریدن شکل ایشدر
 سفاینک تیور محلی لیمانک ساحلندن یکی میل بعید اوله‌رق بوجلیر
 بوسافه‌بی سنوک تعبیر اولنان قایقرله قطع ایدرک شهره واصل
 اولور جده لیماننی تشکیل ایدن شابلر اوج قسم اوزره درکه
 برنجی فہمی قره به متصل اولغاه جزر اعظمی زمانلرندہ قره شکندہ
 کور بنور و ایکنجی قسمی دکرک قعرندن سطحنه فریب برحالده

بولور او خنجی قسمی ایسه ایکنجیک عکسنه اوله‌رق
 بحرک سطحنه بعیددر بونلرک وضعیت اقبیری منسل
 اوله‌رق یکدیگرلرینه اولغاه موازی بولندقرندن برطاقم
 مستقیم خطلر و خطوط اجتماع میابہ حاصل ایدرک دره لر
 تشکیل و قره به متصل بولنلرندہ دکره نفوذ ایدرک قره به
 نسبتاً ارتفاعلری نزل ایدرک خفیف بلده انکرک حاصل ایشکله
 برطاقم تہ جکر پیدا ایدر شابلرک طبیعتلری تحت البحر اوج
 وجهله درکه برنجی در یانک سطحنه فریب اولغاه جزر
 اعظمی زمانلرندہ هوانک تحت تأثیرندہ بولندقرق بانق حالنی کسب
 ایدنلر در بونلر آلات و ادوات اولسه‌ده بنه قولایقله قیرلہ
 ایکنجی قسمی قعر در یاده اشجار و نباتات مثلونشو ومانولانلریدرکه
 بونلر قیرلق قابلیتندہ در او خنجیسی بالحق حالندہ و هنوز
 نصلب ایملک درجه لرنده در ایکنجی طبیعتندہ بولنان شابلر
 دکردن چیقار بلورده هوانک تحت تأثیر بنه بر ایدلور ایسه سرتلک
 پیدا ایدیسور جزر ومد وقوعندن جده لیمانجہ ایکی حال
 حادث اولور برنجیسی بھر کون قانون عوارض کونیه به اتاجا
 صولرک بر بچق انکیر قدیمی یعنی فرق بش سانسینوز راده لرنده
 رفیع وتزلزلی و ایکنجیسی سنه‌نک مایسی ابداسندن تشرین اولی
 نہاییننه قدر جزر اعظمی اوله‌رق قره به متصل شابلرک دکره
 زیادہ چیقندہ ای اولان محللرنده صولر درندن بش انکیر قدیمی
 یعنی بر بچق متر و مقداری نزل ایدرک اوکی محللرک قره شکندہ
 قالمی و سنه‌نک دیگر آیلرنده مد اعظمی باشلامقله کافہ جهانک
 صوایچندہ قاله‌رق برنجی حالک جزوی وکی حکمنی اجر ایلمسیدر

(جده شهری)

بوشهر بر سورابله بمحاط اوله رق تقریبا ایکی بیک خانه بی و دیگر بی
 بیک نفوسمی شاملدر حضرت حوا والده مرکز زبه شریفه لری
 بوشهرک جهت شمالیه سنده کی قشله همایون فر بنده در بدی جامع
 واون ایکی عدد در باط و اردر حجاز سکنه سنک حوا ایچ اصلیه سندن
 اولان حنطه و پر نیج و آریه مثلوشیلر بصره و بومبای جهت لریدن
 نقل اوله رق جده اسکله سندن ادخال قلمغه جده کرکنده
 سنوی تقریبا بش ملیون غروش ادخالات رسمی حاصل اولور
 باشلیجه اخراجات ایسه صبغیز جلدندن عبارتدر جده تجارندن
 هندستان و سائر مستملکات اجنبیه ایله لوندیره به قدر معامله سی
 اولانلر موسی بغدادی و محمد یوسف باناجی و عبدالقادر حاجنوم
 و محمود خونجی افندیلر اولوب عبدالقادر بادیب و صالح باغفار
 و محمد مراد افندیلر ده شهرتلی تجاردر مستعمرات اجنبیه
 اهل بسندن جده ده تجارت ایلیانلرک مشهورلر ده سید عمر سقاف
 ایله بیت بنان کی رقاچ بیوت تجار به دن عبارتدر جده
 اهل بسینه بهر سنه کلان حجاجک کافه سی اوراده بولندجه شهرک
 خار جده کی صهر نیج صورلندن ایچمه که مجبور اولور سه ده بصور
 ذاتا بعمورلر دن ادراک ایندیرلدیکی و صهر نجراک نظهر و تنظیمه
 اصحابی طرفندن ایجابی قدر اهمیت و برلیدیکی جهته لطافتک
 هر نوعدنن عاریدر آنجق ولایت جلیله جه جده به خار جدن
 کفایتلی رصو اجرامی تشبثنه قیام بیورلدیفنه نظرا
 جده جه نظر تأسفله مشاهده اولنان اشبو صومشکلا شده سایه

اصلاحات و ابیه حضرت خلافتنا هیده قریبا بر نتیجه و بر بله چکی
 تأمین اولنه بیلور

(طائف ناحیه سی)

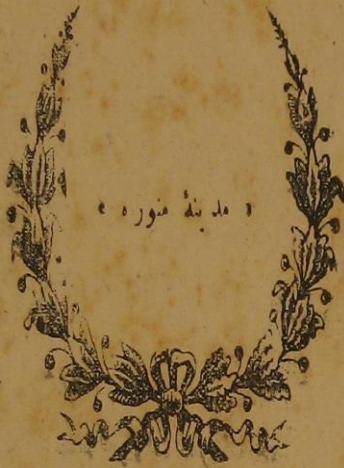
مدبری احمد شوقی افندی نائبی احمد دده افندی
 کاتب منجیل ضبطیه یوز باشیبی ادهم اغا

(طائف)

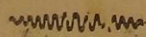
طائف قصبه سنه اقصر طریقه مکة مکرمه دن اون سکر ساعتده
 واریلر بوقصبه تخمینا در تیوز قدر خانه بی و تقریبا ایکی بیک
 نفوسمی حاویدر بیوجک برقلعه ایله درت طاوور عساکر
 شاهانه بی استیعاب ایدر بر قشله همایونی اولوب کچن سنه
 نام نامی جناب خلافتناهی به نسبتله طرف فائی و لایقنا هیدن
 تجدید ایدلشدر بوقصبه نک اطراف و انجاسی بتون باغ و بغچه
 اوله رق انواع فواکه حصوله کلد بکی کبی برشومی دنیلان مغرب
 انجربنک کزتی فوق العاده در

طائفده حصوله کلان چاوش اوزومی قزل طپراق باغرنده کمال
 اهمیتله بنشدیرلمکده اولنره فائقدر طائفک ابارلر ده صحیحجا
 مدح اوله جق درجه زده لطیفدر شغالی واکشی قره دود ده
 یک مبد و لدر لکن کرک باغلرک و کرک میوه اغا جربنک تیمار
 و زریه سنه چندان اعتنا اولتیور سائر لرده کی کبی باقیله جق
 اولسه میوه نک لطافت و نقاسنی البته دهها ایلیری کیدر دی

طیائفك جهت غربیه سنده بیوك بر مسجد اولوب درو سنده
 عمزاده حضرته قر الایلیا سیدنا عبدالله بن عباس حضرت نزل به
 انجبال کرام حضرت نبوی طیب و طاهر حضرتانك مروره
 شریفعلری موجود اولدیبغی کبی مملکتك سوری خار جنده
 و مسجد مذکورك جهت غربیه سنده کی قویه مقابل مشارالیه
 ابن عباس افندمرك استاذ اکرمعلری کاتب وحی حضرت
 رسالتپناهی زید بن ثابت حضرت نزل بسك زبه شریفه لری
 و مملکتک رساعت مسافه بعدنده وهط نام مجلده ده مشارالیه
 ابن عباس افندم حضرت نزل بنك معقولری اجله اصحاب عظامدن
 سیدنا عکرده حضرت نزل بنك قر شریفی موجود در مسجد
 مذکور دن ماعدا مملکت درو ننده دخی بش عدد اوفق مسجد
 بولسدبغی مثلوقبل الرساله کرک قریش و کرک تضيف یعنی
 طائف و حوالیسی اهل بسنك زمان جهالنده معبود انخاذ اتمش
 واسمیری قرآن کریمده مذکور بولتمش اولان اصنامدن (لات)
 طائفك داخلنده جهت غربیه ده و (عزری) دخی سور
 خار جنده کاشدر

- ۱ ربه
- ۲ فریق « محافظ اجد فاضل پاشا »
(هبت ارکان لوا)
- ۳ مدینه منوره قاضی محمود کامل افندی
حنفی مفتی محمد بالی افندی
- ۴ قلمی پایه سی
- ۵ محاسبه حی رفعت افندی
- ۶ ع
- ۷ نحر برات مدبری کامل افندی
- ۸ ۳

(مأمورین مرکز لوا)

- ۱ حرمشرف مدبری اجد نظیف افندی
- ۲ حجه مأموری دو قنور حسنی بك
- ۳ طاوور انامی ویسل آغا
- ۴ نهمبرات مدبری اسماعیل افندی
- ۵ مهندس محمد خورشید افندی

(مجلس اداره لوا)

اعضای ملحقه	اعضای طبیعه
عبدالله اسعد افندی	مدینه منوره قاضی
عبدالمطلب افندی هفتی	حنفی مفتی
احمد افندی برزنجی	محاسبه جی
عمر افندی عطاسی	نحر برات مدبری
نقیب الساده علوی افندی	حر مشرف مدبری

کتابتی نحر برات مدبر بنده محولدر

(لوانحر برات قلمی)

رتبه	رفیق اول محمد علی افندی
ثالثه	عربی کاتبی حسین طلعت افندی
مبعض عثمان افندی	رجان حزه افندی
دبکری حسن افندی	

(لوا محاسبه قلمی)

رتبه	رفیق اول سید عبدالله افندی
ثالثه	مبعض مصطفی افندی
دبکری محمد جنید افندی	صندوق امینی عبدالقادر رشدی افندی
ثالثه	کاتبی محمد رأفت افندی

« شیخ الحرم جناب نبوی عادل پاشا ، مشیر مجیدی »

۱		
۲	اولی	نائب الحرم رفعت انفا
۳	اولی نائبی	خزینہ دار سالم انفا
	نائبه	مسئلم مرجان انفا
		شیخ الاغوات ابراهیم انفا
		نقیب الاثمہ از میرلی امان افندی
		شیخ الرؤسا محمد سعید حسین افندی
		نقیب الرؤسا بکر افندی

(حره مشرف مدبرینی)

« روزنامه جی طاهر بک »

ممتاز	میر عبد الجلیل افندی
ثالثه	مقید واردات عبد الرحمن افندی
»	مقید مصارفات نافع افندی
»	اوامر مقیدی راشد افندی
رابعه	واردات رفیق نشئت افندی
»	مصارفات رفیق عارف افندی

جرا به کاتبی امین افندی	رفیق فائق افندی
دبکر ممتاز افندی	دبکری مصطفی افندی
زرکه کاتبی شکر افندی	اقضا کاتبی ریاضی افندی
	انبار کاتبی مراد افندی

مجلس اداره لوا محاسبه جی

مجیدی

- ۳ مدینه منوری شافعی مفتیمی جعفر افندی ارضروم بابیه سی
- نقیب الاشراف قائمقامی علوی سقاف افندی
- مدینه منوره نائبی بلال افندی
- ۳ محکمه باش کاتبی محمد معنوق افندی
- • کاتب نانی حسین قاشقچی افندی
- شیخ الفقهای مکاتب مجیده به اجد خلیل افندی
- مکتب رشد به خواجه سی سعید افندی
- دیگری عبد الغزیز افندی
- دیگری محمد علی وردی افندی
- نائب الزراعة حسن حلابه افندی

- (جنتکان غازی عبد المجید خان اقدمز حضرت نور بنک احبا)
- (کرده لری اولان اجزاخانه مأمور لری)
- طیب ابراهیم افندی نائیه
- اجزاجی حسن افندی
- جراح مصطفی •

- (مدیریت نحریران قلمی) رتبه
- (باش کاتب صدقی افندی) ممتاز
- میض اشرف بک نائیه رفیق مقصود افندی رابعه
- دیگری نجب افندی

- (مدیریت وزنه سی)
- رتبه مجیدی
- وزنه دار اسماعیل حقی افندی نایه ۴
- کاتبی درویش افندی دفترچی حسن افندی

(بعض مأمورین وخدمه)

- اوقاف مأموری علی افندی رابعه شیخ الخیالین عبد السلام اغا
- مخزن مأموری محمد لطفی افندی • شیخ البوابین جزه اغا
- مخرج عبید افندی شیخ الفراشین حسین بری افندی
- باب العرب بکر افندی فیوجی باشی شیخ الکناسین شاهین افندی
- مختصب یوسف صاحبلی افندی حرم شریف برده حرمی
- اسماعیل اغا
- شیخ البطا این شمس الدین اغا فوشچی نظیف اغا
- ترزی علی اوسنه
- دیگری بکر زبونی افندی
- جمال باشی ابراهیم چاوش

باب التمسادن عن يزيه مناره سنه قدر حرم
 شريفك جهت شريفسنده بولنان
 باب الرجهدن مجيدى مناره سنه قدر يعنى
 حرم شريفك جهت شريفسنده بولنان
 باب التوسلدن مهمات انبارى محلنه قدر يعنى
 حرم شريفك جهت شاميسنده بولنان
 حجره معطره جوانب اربعه مباركسنده بولنان
 محراب توسل وركن الاغواته واقع بولنان
 (بحساب زرايع مهمارى)
 قيله جانب باليسندن آخر حرم شريفك دكين طولاً
 باب النلامدن رئيسيه مناره سنه دكين عرضاً
 مجيديه مناره سندن عزيزيه مناره سنه قدر عرضاً
 حجره سعادتله قوطلق ميدانى اولديغى حاله كافه حرم
 شريفك مساحه سطحيه مى زرايع عدد ۱۸۳۳۴

۲۹ ۲ ۲۵ ۱۷
 ۳۸ ۳ ۳۶ ۱۵
 ۱۴ ۲ ۱۲ ۷
 ۱۲ ۲ ۱۲ ۷
 ۱ ۲ ۱ ۲

(حرم شريف سعادت رديفك حاوى اولديغى ديرك ورواقلرك مقدار يله قياب شريفك و طول)
 (وعرض مساحه سطحيه سنك يانته دائر محصل نيفندن حرم رسول بوصله)
 نصف ايتوانه تام ايتوانه رواق قياب شريفك كبيره عثمانى

حرم شريفك جهت غريبسنده اولان باب
 السلامدين رئيسيه مناره سنه قدر موجه سعادت
 جانب باليسنده بولنان
 باب السلامدين حجره سعادتله قدر موضوع
 بولنان برنج برمقلق داخلنده واقع قوطلقه
 قدر قيله داخل حرم اولان
 رئيسيه مناره سندن باب جبريله قدر حرم
 شريفك جهت شريفسنده و قدم سعادت طر فنده
 بولنان

۱ ۲۹ ۲ ۱۵ ۶
 ۱۳۶ ۱۰ ۱۳۱ ۱۱
 ۹ ۱ ۷

اسیر محبت ایلله اشغال روغن زیت ایلله ایقاد
اولانان آویزه

بزم عالم والده سلطان حضرت تریک درون حرم شریفده مواجهت
سعادتده معلق سیم آویزه سی
مرحومه ناله سلطان طرفندن ینه مواجهت سعادتده معلق سیم آویزه
مصر و الیسی اسبق عباس پاشا مرحومک حرم شریفده مواجهت
سعادتده معلق سیم آویزه سی
ینده پاشای مرحومک محراب عثمانیده معلق سیم آویزه سی
» » قدم سعادت طرفنده معلق بلور آویزه سی
» » بغایت کبیر بلور آویزه سی
» » خورما آتاجی رسمنده یک پاره بلور آویزه سی
بعض اصحاب خیرات طرفندن تملیق اولنوب اشغال اولنقدده اولان
» » جمعه کیمده یکنه مخصوص
ایقاد اولانان

(بو یوصلهده ندینه منوره دن کلشدر)

درون حجره معطرده حضور حضرت سیدالانبیاده	شمعدان	۲	شمعدان سیم شمعدان برنج شمعدان	۰۰	قاری بوزی قنديل	۰۰۰
صبح و مسا اشغال اولانان	شمعدان	۰	شمعدان کبیر التون مجهرلی	۰۰	شمعدان	۰۰۰
دختر شفاعت اختر جناب سیدنا الرسول حضرت فاطمه	شمعدان	۱	شمعدان کبیر التون	۰۰	شمعدان	۰۰۰
البتول افندمزه مقام علیه لری پیشکاهنده	شمعدان	۰	شمعدان کبیر التون	۰۰	شمعدان	۰۰۰
رمضان شریفده حجره معطرده اشغال اولانان	شمعدان	۰	شمعدان کبیر التون	۱۰	شمعدان	۰۰۰
حجره معطرده خاقان سلطان محمود خان تبرکی اولان	شمعدان	۰	شمعدان کبیر التون	۰۰	شمعدان	۰۸۴
التون زنجیرله تابصباح ایقاد اولانان قنادیل	شمعدان	۰	شمعدان کبیر التون	۰۰	شمعدان	۰۰۰
درون نوار شحون حرم شریفده خاقان مرحومک تبرکی	شمعدان	۰	شمعدان کبیر التون	۰۰	شمعدان	۷۳۹
اولان سیم زنجیرله ایقاد اولانان قنادیل	شمعدان	۰	شمعدان کبیر التون	۰۰	شمعدان	۰۰۰
محراب نبوی و اطرافنده بولان والده سلطان شمعدانله	شمعدان	۰	شمعدان کبیر التون	۰۲	شمعدان	۰۰۰
محراب عثمانی و سلیمانیده اشغال اولانان کبیر و صغیره و ملر	شمعدان	۰	شمعدان کبیر التون	۰۰	شمعدان	۱۸

(مولوی کوئٹہ لایڈی جھٹلہ اشغال اولہ میان)

امیر محبت الہ اشغال

اولئان آویزہ

۱ اونوز ایکی مولقی رضا باشانک

۲ قرق مولقی قمری آویزہ

۲ ہندی آویزہ سی

(کچن طقسان برسہ بسندہ جنتمکان سلطان عبدالعزیز خان)

(حضرت نوری طرفندن ارسال بیوریلوب الیوم حرم شریفہ)

عدد (مفروش بولئان قالیچہ ر)

۱۴۳ جنتمکان سلطان عبدالعزیز خان حضرت نوری عساقی

جنسندن بہار مثالی قالیچہ

۲۷۰ بتمش بدی تاربخندہ جنتمکان سلطان عبدالمجید خان علیہ

الرحمۃ والفرقان حضرت نوری جانبندن تقدیم اولئان

پوشیدہ ل و منبر سفید پردہ لری

۱ سیدتنا فاطمۃ الزہرا رضی اللہ عنہا افندمز حضرت نوری

صندوقہ شریفہ لریک اوزرنده چهار گوشہ تینہ رسدہ

معلق صرمہ ایشملہ لی بولئان ستارہ شریفہ

۱ ضریح جلیل حضرت پیغمبری بی شامل و محیط بولئان

جدار اربعہ مبارکہ نک کسوہ شریفہ سی

۳ محراب حضرت نبوی و عثمانی و سلیمانی پردہ لری

۵ ابواب حرم شریفک باب السلام و باب الرحمہ و باب جبریل

و باب النساء و باب النوسل پردہ لری

۱ منبر شریف پردہ سی

۱ رئیسیدہ منارہ سنک پردہ سی

۱۸ حجرہ سعادت شیکہ شریفہ لری پردہ لری

۴ قادم سعادتک بنجرہ لری پردہ لری

۱ درون حجرہ سعادتہ مسجد شریف پردہ سی

۲ منبر شریف سنجاعی

۱۱۰ بشیل اطلسدن معمول و کناری صرمہ سنجاقلی اولہرق

مأمور مخصوصہ طرف اشرف حضرت تاجدار بدن تقدیم

اولہرق حجرہ معطرہ نک قبہ سندن ذہینہ قدر تعلیق اولئان

(درون انوار مشحون حرم شریف و حجرہ سفید نک لیلہ)

(و ہاراً خدمت شریفہ سبیلہ مشرف اولان کافہ اغوات)

افراد ایضاد

۱۲ زممرہ اغوات بوابین حجرہ معطرہ جناب رسالتناہی

۱۹ زممرہ خبریان حرم حضرت نبوی

۱۳ زممرہ بظالین

۱۳ زممرہ ملازمین

(درون انوار مشحون حرم حضرت نبویہ اجرایی امامت)

(و خطابت بدن ذوات)

۴۶ زممرہ خطبای حرم حضرت نبوی

۳۸ زممرہ ائمہ

۳۱ زممرہ ردیف اول ائمہ

۳۱ زممرہ ردیف ثانی ائمہ

(درون حرم شریفه موجوده ناره جسسه مؤذن و رؤسایک مجموعی)

۵۰ زمرة رؤسای حرم حضرت نبوی

۲۶ زمرة رؤسای

(خدمت سعادتاه کسب سعادت ابدن خدام سائرہ ک مجموعی)

۱۲ زمرة مشدین حجره معطره

۵۱ جله کناسین حرم حضرت نبوی

۱۱ زمرة بوابین

۲۶ جله قیومان و پرده چی و سراجین و ترزی و قیوچی و سائرہ

۱۰ زمرة سقاہین

۷۵۰ سنده ایکی دفعه نوبتک بهر نوبتہ حرم شریف و درون

انوار مشخون حجره معطره ده معلق قنادیلک خدمت

ترزین و تعمیر بنہ مباشرت ایتکده بولنان

۵ آبکش اطراف ابواب حرم شریف حضرت نبوی

(درون حرم شریفه ذکر آتی وظیفه صاحبی بولنان قارئ ک مجموعی)

(مدارس مذکورہ مدرسہ لری)

۱ مدرسہ جلیله مدرسہ فضیلتو ہر لطفی افندی

۱ جدیدہ مکرمتلو محمد سعید توفیق افندی

۱ بشیر افندی فضیلتو عمر و احد زاهد افندی

۱ شفا افندی اق شہری محمد علی افندی

۱ قرہ باشی افندی انقروی محمد صالح افندی

۱ سافزلی افندی استانہ لری عصمت افندی

۱ احسانہ ودبہلی عثمان افندی

۲ حسین افندی بوزغانلی احد افندی

۱ امین افندی چالی احد افندی

۱ زوت افندی احد افندی

۱ کبلی ناظری خربوتی خلیل افندی

۱ اوزبک بخارالی اخو بخان افندی

(بقع شریفه مدفون اهل بیت کرام واجلہ صحابہ ذوالاحترام)

۱ تریہ ثالث الخلفا الراشدین سیدنا عثمان رضی اللہ عنہ تریہ

شریفہ نک الیوم موجودہ تریہ عالیہ سنی سنہ ۱۲۳۳ تاریخہ

خاقان سلطان محمود خان حضرت لری جانندن انشا بوزلمشیدی

۱ تریہ اهل بیت کرام رضوان اللہ علیہم اجمعین

۲ تریہ سیدنا ابی سعید الخدری رضی اللہ عنہ

۱ تریہ سیدنا جلیہ رضی اللہ عنہا

۱ تریہ سیدنا عقیل رضی اللہ عنہ

۱ تریہ سیدنا ابراہیم رضی اللہ عنہ

۱ تریہ سیدنا مالک ابن انس رضی اللہ عنہ

۱ تریہ سیدنا نافع رضی اللہ عنہ

۱ تریہ عمات النبی رضی اللہ عنہما

۱ تریہ ازواج الطاهرات رضی اللہ عنہما

۱ تریہ بنات الطاهرات رضی اللہ عنہما آثار محمود خان حضرت لری

۱ شہدا تعبیر اول نور فسیہ

۲ قبة الاحزان

- تبع شریفی محیط بولنان سور
- ۱ تربت والد ماجد جناب بیغبری سیدنا عبداللہ رضی اللہ عنہ خارجدہ
- ۱ تربت سیدنا مالک ابن سنان رضی اللہ عنہ خارجدہ
- ۱ تربت سیدنا اسماعیل رضی اللہ عنہ در قرب تبع شریف اثر سلطان عبدالمجید خان طابراہ
- ۱ مشہد سیدنا عثمان رضی اللہ عنہ در اتصال مشیخت جلیلیہ
- ۱ تربت سیدنا علی العربی رضی اللہ عنہ مدینہ منورہ کجہت شرفینک بر ساعت بعد نہ
- ۶ سید احمد الزامی کریمہ سی دیککہ مشہور تربت سنا ملکہ در دیار عشرہ اثر سلطان محمود خان
- ۱ تربت سیدنا زکی الدین رضی اللہ عنہ باب الشامی خارجدہ
- ۱ علمای شافعیہ دن تربت ابو شجاع و تربت نور الدین شہید اصفہانینک وزیر نجم الدین حرم شریفک جہت شرفیندہ بولنان فرش حجر صرہ سندہ مدفوندر
- ۳۹ جد امجد حضرت شہر باری خاقان سلطان محمود خان عبدہ الرحمة والفران افندمز حضرت تریسک آثار خیرہ لرندن اولہرق حرم شریفہ بخاری و شفا و اجزای شریفہ و دلائل قرائت ایدنلرک مجموعی
- ۱۵۷ البوم خلیفہ روی زمین اولان پادشاہمز سلطان عبدالمجید خان افندمز حضرت تریسک جانب ہما بولنرندن ترتیب

- یوریلان بخاری و شفا و اجزا و دلائل و احزاب و صلوات شریفہ قرائت ایدن اصحاب و طائف
- ۸ مرحوم و مقبورلہا بزم عالم والدہ سلطان عبد الشان طرفندن ترتیب اولمش اولان اجزا و شفا و دلائل شریفہ فار بلی
- ۱۸ غازی عبدالمجید خان طابراہ حضرت لری جانندن تعیین یوریلان مذاہب ثلثہ مدرسری
- (مجیدہ ورشدیہ مکتبلہ خواجه و شاکردانک مجموعی)
- ۱۲ مجیدی مکانی
- ۱۲ خواجه لری
- ۱۲ قفقہ لری
- ۲۲۰ شاکردلری
- ۱ مکتب رشدیہ
- ۲۵ شاکردان
- ۱ مشق خواجه سی
- ۴۵ شاکردان
- (خلد اشیان سلطان محمود خان حضرت تریسک آثار خیرہ لرندن)
- (ابواب حرم سعادتدن باب السلام جادہ سنک جہت شمالیسنده)
- (و مدرسہ منیفہ لری فارشوسندہ بولنان موقتخانہ و فوقندہ)
- (مکتب صبیان)
- ۱ موقتخانہ
- ۱ مکتب
- ۳۰ شاکردان

(روضه مطهره و مدينه منوره ده موجود مدارس)

(كتبخانه لنده كي مصاحف شريفه و كتب نفيسه نك)

عداد (مقداری)

۱۸۰۱ روضه مطهره حضرت رسالتناهيده بولسان كافة مصاحف شريفه نك مقداری

۴۵۶۹ سلطان محمودخان حضرت تيرينك مدرسه جليله لري داخلنده بولسان كتبخانه عاليده موجود مصاحف شريفه و كتب نفيسه نك مقداری

۱۶۵۹ سلطان عبدالحميد خان اول مرحومك مدرسه جليله لري داخلنده بولسان كتبخانه عاليده موجود كتب شريفه

۲۰۶۳ دار السعادة الشريفه اغامسي اسبق بشير انا مرحومك باب السلام اتصالنده بولسان مدرسه سنك كتبخانه سنده موجود كتب شريفه

۱۲۴۶ شيخ الاسلام اسبق فيض الله افنديك شفا نام مدرسه سنك كتبخانه سنده موجود كتب شريفه

۵۴۰۴ شيخ الاسلام اسبق عارف حكمت بك مرحومك كتبخانه سنده موجود كتب شريفه

۱۲۶۹ موالى كرامدين قره باش عمر افندي نامنه منسوب مدرسه نك كتبخانه سنده

۵۹۳ موالى كرامدين ساقزلى مصطفى افندي نامنه منسوب مدرسه نك كتبخانه سنده

۴۵۷ شيخ الحرم اسبق حاجي امين پاشا مرحومك كتبخانه سنده

۴۶۱ مجاوريندن ارنبول مصطفى افنديك احسانيه ناميله احيا

كرده سي اولان مدرسه نك كتبخانه سنده

۱۲۴ مجاوريندن بخارالى شيخ عبدالغفور افنديك نكه سنده موجود كتبخانه ده

۱۱۰۰ امام رباني سلالة سندن شيخ مظهر افندي مرحومك احيا كرده سي اولان نكه كتبخانه سنده

۱۰۰ مصر نكه ناظري اسبق مرحوم حسين انا مدرسه سي كتبخانه سنده

۱۵۰ مجاوريندن فنايرجى امين افندي مرحومك مدرسه سي كتبخانه سنده

۲۰۶ قديمى مجاوريندن اليوم بر حيات بولسان محمد ثروت افنديك كتبخانه سنده

۱۰۵۰ مدينه منوره اهاليسندن و حر مشريف ائمه و خطبا سندن اسطى افندي مرحومك كتبخانه سنده

۱۵۷ مجاوريندن كبلو ناظري مدرسه سي كتبخانه سي

۵۰۰ سرقرنانى حضرت شهر يارى سليم بك مرحومك كتبخانه سنده

۲۲۹۱۴ بيكون

(تربه و مساجد شريفه خده سنك عددى)

۱۷ مساجد شريفه

۲۰ بقيق شريفده ذكرى سبقت ايدن تربه شريفه لرك خده سي

۱۳ بعض ذوابا خدمه سى

۲۰ عين زرقا خدمه سى

۱۵ شارشوره و جنت البقيع خدمه سى

۵۹ بعض اصحاب خيرات طرفلر بدن ذكور و اناثه مخصوص

اولهرق حسبه لله فقرا و محتاجين اسكانلر بچون بنا

واجبا اولونوب اليوم موجود بولنان رباطلر ك مجموعى

مكه مكرمه نك سمت شماليسنده ويكرمى بش درجه بش دقيقه

عرض شمالى ويكرمى درجه طول شرفيسنده كائن اولهرق ايم

ماضيه نك « يثرب » ديو ياد اتيدكلى مدينه منوره شهرينك

واضع اساسى عمن ملوك قديمه سندن « ملك تبع » اولق

اوزره روايت اولنيور

لا يزال حضرت نلر بنك فللكلى ملكلى عشقنه حيران اتيديكى

معشوق مسعودى ايجون هجرته مسكن رحلتده مدفن قيفساقه

افلاكه مغبوط ايلديكى بوشهر شهر كه حبات صورى ايله اتصافى

اتاده كولاكه سندن زمين ساحه لر بنك محروم اولديغى برجسد

اسعدى در آغوش ايتكله سماواته مباحات ايلر

پروانه سى آفتاب اولان نور مابين جناب محمد بنك برق اورب

طور ديقى بويله براقسد محلك قابل اولمان تو صيفنه اجتر

ايديله من طوز بنه طوپراغنه بوزلر سورمك شوقيله كچه

كونلر بقرار اولان مشتاقانى ايجون او مهبط فيوضات رايانه دن

انجق سطحى بر معلومات و بريله بيلير

مفخر موجوداتك رياض جنتدن برى اولديغى اخبار بيورمقله

جنت عالياتده رهبن مباحات اولديغى « بقعه مباركه » نك

« زياتنى اتصاليله بورتبه به اصال بدن « روضه مطهره » كه

محبوب حضرت حقه جلوه كاه اولمقله فرشتهلر كده مكاني

اولشدر « مسجد شريف » نوبنك جهت شرفيسنده

شرفواقع اولهرق نورانى لطافتلر معنوى حالتلر نشر

الملكه اطراف و حواليسنى فردوس اعلايه ده محسود ايلر

بكاره زمرد دن يابلش راقمر پرتاب و فركى بو بقعه مقدسه

بالاسنى تويج بدن « قبسه خضرا » قصه زيارتله شتابان

اولنلره دهالتي ساعتك مسافه ده شرف تقربه موفقيت

تبشير ايلر

شهر شريف مدينه منوره بنى محبط اولان سـورى طقوز بوز

فرق التى تاريخنده قانونى سلطان سليمان طابراه حضرتلرى

بجديد بيورمشلر در

« مسجد شريف نبوى هجرت فخر سالت عقينده تأسيس بيوراش

واوزرى خرما دالربله اور توشيدى عمران الخطاب افدمز

حضرتلرى خلافتده ايكن هجرتك اون يدنجى سنه سنده بر مقدار

توسيعنه همت بيور ديلر عثمان بن عفان افدمز حضرتلرى دحى

اون طقوز سنه هجرته سنده بنه براز توسيعات اجرا بيور مشيدى

سكسان طقوز سنه سنده وليد بن عبد الملك طرفندن برخيملى

توسيع و تزئين ايدلديكن بشقه اولوقسه قدر موجود اوليان

محرابى بنا و اركان اربعه سنه بر مناره انشا اولمشدر مشاريله

اشبهوا نشانه بدا ایزدن اول شرق ایچرا طور بنه مکتوب بازرق
 بر قاج معمار طلب ایش اولغله ایچرا طور جانبدن قرق نفر معمار ایه
 سگسان سکر بیگ التون وقند یلار ایچون زنجیرلر تقدیم قلمشدر
 عمر ابن عبد العزیز اولوقت مدینه منوره امیری بولمغله انشاءت
 جلیله به مشار الیه حضرت نوری نظارت ابتدا یلر بوز التمش بر
 تار بخنده خلغای عباسیهدن مهدی بن منصور طرفندن ده توسیعتنه
 خدمت واخشب سقف انشاء سنه همت اولتمش ایسهده مؤخرأ
 بر حریق وقوعیله نعمیره لزوم کورغش و تعمیراته مستعصم خلیفه
 جانبدن مباشرت اولتمش ایکن بغدادک تانارلر طرفندن استیلا سیله
 دولت عباسیه نك انقراضی وقوعنده اتمام تعمیرات النبوز الی
 بدی تاریخنده ملوک مصر به دن ظاهر بیدرسه میسر اولمشدر
 مصر ملوک کندن ناصر بن فلاوون دخی سقف شریفجه بر مقدار
 تعمیرات اجراسیله احراز شرف ایش اولدیغی کبی سکر بوز
 اوتوز برده اشرف برسبای وسکر بوز الی اوچده سلطان ظاهر
 وسکر بوز تمش نطقورده قایتبای طرفلرندن ده سقف شریفجه بر مقدار
 تعمیرات وقوعه کلمشدر مشار الیه قایتبای زمانده مسجد شریف
 کاملاً محروق اولغله تا بیک ایکیوز تمش سنه سنه قدر دوام ایدن
 هیئت اوزر بنه نجد بدینه همت اولمشیدی

عهد خلافتنده متوالباً مظهر اوله کلدیکی توفیقات سائنه سیله
 جهانگیران سلاطین عثمانیه دن فاتح سلطان محمد وسلم خان قدیم
 وسلم خان قانونی قدر صیت وشهرتیه مالک اولان عددن
 آتیبان غازی عبده المجید خان افندمز حضرت تلی شمدی تمامیه

خلف ذیشرف مقدس لر بنه انتقال ایدن موقیلملری سایه سنده
 مسجد شریف نوبت نا هیسنکده بلنسی اولدیلمر هیئت مجموعیه سیله
 مسجد شریفک حال حاضر بی تو صیف قابل اولدی تفصیل بیه
 سالنامه صحافیده کسب زینت ایدردی لکن مجدد مشار الیه
 حضرت نر بنک علوه همت عثمانیه لری مسجد معظم الهی اولقدر
 ترصین و تزین ایشکده شانیه لایق تعبیات بولوبده اسکلا ده
 بیملک هیچ برساننده امکالی بو قدر دهها بونون زیاده سنک مجلا
 عمود رخام اوستنده مطلقابی محرم اعتساب اوزرنده محتمم
 رواقی مشاهدیه ابله قبر العین اولنلر اول بقعه مبارکه نك دهها
 بونون زیاده تزین و تجلی ایلای بشرک بد اقتدار نده اولدیغنی
 اعتراف ایدیورلر معشوق موحد بن اولان روضه مظهره
 داخلنه جانب نوبت نا هیسن قبول بیور بلان انجق حضرت
 ابوبکر الصدیق وعمر القاروق افندلریمز حضرت ایدر بوقعه
 طاهره وقبله نایشه الصدیقه رضی الله تعالی عنها والده عز
 حضرت نر بنک خانه سعادت لری ایدی ذات نبوت نما حضرت
 رسالتنا هیک عالم قدسی انتقالر ندن صکره مشار الیه افندمز
 کماکان اوصدق در عصمتی تزین بیور مشردی

فاطمه الزهرا رضی الله تعالی عنها افندمز حضرت نر بنک منزل
 جلیل عصمتنا هیزلی دخی سعادت خانه محترم البهائک جهت
 شامیه سنده اولدیغی کبی انک انصالنده ده ازواج مظهراته
 مخصوص اولان طقوز باب حجره شریفه شرق وجنوب وشمال
 جهته لر بنی محبط اولغله حجره شریفک بالکتر غرب جهتی خالی

نقلمشیدی اشبو حجرات محترمه ولید بن عبد الملك زمانه قدر
 حالی اوزره باقی ایکن مشار الیه بونری ازواج مطهراتک
 وارثلرندن مبايعه ایدرک حرم شریفه ادخال ایلشدیر ایکبوز
 اوتوز بدی سنه سنه خلفای عباسیه دن متوکل بن معتصم حجره
 سعادتله اطرافنی مرمرله تزین ایتیش و بشیوز فرق سکر سنه سنه
 منتضی خلیفه بومرمرلی تجدید ایتدیرمش اولدیغی کی الی یوز
 فرق و سکر بوز سکسان طقوز و بیك ایکبوز بتمش تاریخیلر نده
 مرمرلرک کافه سی تجدید ایتشدیر قبۀ سعادتق اول بنا ایتدیرن
 مصر ملکلرندن سلطان منصور قلاووندرکه بو موفقیتله التیوز
 بتمش سکر سنه سنه نائل اولشدیر سلطان ناصر حسن بن محمد
 بن قلاوون زمانده تجدید و سلطان اشرف شهبان بن حسن
 ابن محمد قلاوون زمانده ده تحکیم ایتدیرلشدیر سکر بوز الی
 سنه سنه سلطان قاینبای زمانده وقوع بولان حر بقدن صکره
 قبۀ مقدسه شمد بکی هیئت وارثقاعی اوزره تجدید اولمش
 ایهده بنا سندن زیاده صرف قاتله وجوده کلش اولان تزیناتک
 اجر ایسی بوقار و ده بیان اولند بقی وجهله بیك ایکبوز بتمش
 سنه سنه والد ماجد جناب خلافتناهی عبد المجید خان غازی
 افندمز حضرت ترینه میسر اولشدیر
 حجره سعادتک کسوه سنی ال اول احداث ایلان خلفای
 عباسیه دن مهدی خلیفه نک جاریه سی یعنی موسی الهادی اناه
 هارون رشیدک والدیه سی خیرزان قادیندر ایدن صکره خلفای
 عظامک کافه سی بواصوله رعایتی التزام بوره کلد بلر بد بیوز

الشمس سنه سنه ملوک مصریه دن اسماعیل بن ناصر بن محمد
 قلاوون طرفندن بیت المال الحجه سیله مصرده برقریه مبايعه
 اولنه رق کعبه معظمه و حجره سعادتله منبر شریفک کسوه لرینه
 وقف ایلشدیر
 منبر شریف جناب نبوی زمان سعادت حضرت رسالتنا هیده
 اوج ایاقلی و خشب بدن مصنوع ایدی حضرت معاویه خلیفه
 اولنجه الی ایاق دهاعلاوه و بمکله طقوز ایاقلی اولمشیدی خلیفه
 مهدی بن منصور مدینه منوره به موصلتله کسب شرف ایتکی
 ایتاده منبر شریفی طرز قدیمه ارجاع ایچون امام مالک حضرت نرندن
 استغنا ایلدی ایچق سکو د انا جنندن معمول اولغله رندن حرکت
 ایتدیرلدیجه فرسوده لنورسه بشیمان اولورسک دیوامام مشار الیه
 حضرت نرینک وقوع بولان اخطاری اوزرینه صرف نظر ایتدیرلر
 التیوز الی درت سنه سی حر بقده اشبو منبرده محترق اولدیفندن
 بین حاکی مظفر صندل انا جنندن معمول بر منبر تقدیم ایتمکله
 محل عالیسنه وضع اولمشیدی اون سنه قدر اوزر نده خطابت
 ایلدیشیکن مصر ملکی سلطان ظاهر بیرسک عرض ایتکی منبر
 وضع و بین حاکنک منبری رفع ایلشدیر بومنبر بد بیوز
 طقس ان بدی سنه سنه قدر پایدار اوله رق اوزر نده بوز اوتوز
 ایکی سنه خطابت اولدوقدن صکره قوردنسلطندن چورمش
 اولغله برینه مصر ملکلرندن سلطان ظاهر رفوق طرفندن
 تقدیم قلنان منبر وضع اولمشیدی سکر بوز بکر می سنه سنه
 سلطان مؤبد شیخ محمودی بومنبری رفع ایله برینه دیکرینی وضع

ایش ایسه ده سکر بوز سگسان الی سنه سنه یعنی سلطان قابلیای
 زماننده محترق اولسی اوزر بنه مدینه منوره اهالیسی طوغله دن
 بر منبر بنا ایشلردی بو منبر طغوز بوز سکر سنه سنه قدر باقی قلهرق
 مشار الیه قابلیای حرم شریفی تعمیر ایتدیردی ائشاده اهالیک
 انشا ایتدیکی منبری هدم ایتدیردی برینه مجددا بر منبر وضع ایشلدر
 شمسی موجود اولان منبر شریفکه مرمر دن مصنوعدر بو بنده
 قانونی سلطان سلیمان طاب ثراه حضرت نوری اهدا بیور مشردی
 منبر شریفی ال اول کسوه لشدن حضرت عثمان بن عفسان
 وروایت اخرا به کوره معا و به رضی الله عنهما در مدینه منوره ده
 مواضع مبارکه و ماثر جلیله پک چوقدر بو چله دن حرم شریفده
 درت دیرک واردرکه بونلرک یاننده بارگاه جناب الوهیته عرض
 و تقدیم اولنان دعوات مستجاب اولور بونلردن برینه
 مخلوق دینور بریسه حضرت ایشه رضی الله تعالی عنها والده من
 حضرت نرینه نسبت ایدیلور دیکر بری ابولبابه دیر کیدرکه
 بو کاتبه دیرکی تسبیح ایدرلر بونلرک یاننده نماز قلمی سنندر
 سربر دیرکندن بشقه برده حرمی دیرکی واردر بو دیرکک یاننده
 حضرت علی رضی الله عنه افندمن اقامت ایلدرک علیه الصلاة
 والسلام افندمن حضرت نرینی اشراردن صیانت بیورلردی
 بناء علیه بوکا حضرت علی دیرکی دینلشدر بر دیرک دخی
 واردرکه سلطان انبیا صلی الله علیه وسلم افندمن حضرت نرلی اودیرک
 زنده اقامت وطیشا ریدن کلان عبرتانی قبول ایه مصاحبت
 بیورلردی جبریل دیرکی ایه بو فاروده بیان اولنان سربر دیرکی

مؤخر اکشاد اولنان پنجره مناسبه معطل اولشدر اما مسجد
 دیرکی الآن موجود و هر کجه معلومدر
 مدینه منوره ایه جوارنده کی مساجد شریفه مأثوره دخی پک
 چوق اولهرق چله سنک افضلی مسجد قبادرکه انی جناب
 رسالتاب افندمن حضرت نرلی تأسیس و انشا و هر کیم بونده نماز
 قیلارسه بر عمره ثوابسه نائل اولور دو بیور مشلردی راکب
 و یا ماشی اولدقنری حالده هر ججه ابرتسی کونی بو مسجد مبارکی
 تشریفله ایکی رکعت نماز قیلارلردی حالا نماز قلدقنری محل عالی
 معلوم و معیندر اشبو مسجد شریف ولید بن عبدالملک زمانه قدر
 نیوتناه افندمن حضرت نرلی انشا بیور دقنری طرز و هیتت اوزره
 بقا بولمش ایکن مشار الیه ولید طرفدن تجدید و توسیع اولمشیدی
 مؤخر ایشور الی اش و الی بیور تمش رسنه لرنده تجدید ویدی
 بوز اونوز اوچده سلطان ناصر فلاوون زمانده و سکر بوز
 فرق تاریخنده سلطنت سنیه عثمانیه جانندنده تعمیر ایدلشدر
 ال صکره کی تجدیدی فردوس آشیان سلطان غازی محمود خان ثانی
 ایه جنتکان سلطان غازی عبدالمجید خان طاب راهمانک عهد
 خلافت سیدلرنده شرفوقو عبولان اعمارات جلیله به ملحقدر
 اشبو مسجد شریفک جنوب جهتمده سعد بن حشیمه حضرت نرلی پک
 خانلری و اقدیرکه رسول کربیا افندمن حضرت نرلی بو خانه ده
 ابدست الهرق بر بقدار اضطرع بیورمش اولدقنردن ذوار
 مدینه منوره قبا قریه سنه کیدرک اشبو خانه بی زیارت ایدرلر

معبد علی نسیمه اولسان محل عالی معبد شریف قبائلک رکن
 غریبسنده در کلثوم بن هدم نام ذات شریفک خانه سی دخی قبا
 مشجد شریفک قبله جهنده واقعدر مدینه منوره به هجرت
 سنه و قوعنده فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمز اشبو خانه
 منبئی بالذات شریفقرله جنت کوشکر بنه مقبوط بیور مشردی
 برجه کونی معبد شریف قبادن عودت نبویه اثناسنده جمه نیک
 وقتی حلول اتمکاه ادای صلاه بیوردقزی محل مقدسه رمعبد
 منیف بنا بیور بلهرق البوم معبد جمه دنیلکده در قبا معبد
 شریفک شرق جهنده مساجد مأثوره دن « معبد الفصیح »
 واردرکه محبوب جناب خدا « بنی قریظه » قبله سنی محاصره
 بیوردقزی اثساده اوراده نماز قیلارلردی نجل نجیل جنساب
 بیونپناهی حضرت ابراهیمک والده ماجده لری « ماربه »
 حضرت بنه منسوب اولان معبد قریظه دخی مساجد
 مأثوره دندر

سید کونین افندمز حضرت نرینک راکب اولدقزی استر ایزدن
 نشانه کورلمکله « معبد البقله » دنیلان مقام مقدس بقبع
 شریف قبرستانک شرق جهنده واقع اولهرق مقدا بنی ظفر
 معبدی دنیشیددی بو معبدک غرب طرفنده کی برطاشده
 « دبرسک » اثری کورلمکله سیدممکنات افندمز حضرت نرینک
 اوچقر منوره انکا بیورلردن مرفق شریفلردن اثر قالدیقی
 ظاهر اولدیفنده بناه اورابه « معبد المرفق » نسیمه قلمشدر
 اوچوارده برطاش دها واردرکه بونده جناب رسالتناک اصابع

شرفلردن اثر اولفصله هرکس طرفندن زیارتیله تبرک اولنور
 بقبع شریفک شمال جهنده کی معبد اجابتده امام انبیا علیه
 الصلاه والتحیما افندمز حضرت نری نماز قبلهرق اوزون بردعا
 ایش و جناب حقندن اوج شی طلب ایتد مسده ایکیسقبول
 بیورلردی وری اجابت بیورلردی دیوخیر و برمشلر اوج طلبندن
 بریمی امت محمدیه نیک فحطدن تلف و ایکیجیمی طوفانندن هلاک
 بولمالری تمناسنه داثر اولهرق بونلری رب تعالی حضرت نرینک
 اجابت بیورمش و فقط امت اسلامیه میاننده حرب وجدال
 اولماسی حقنده کی اوچجیمی طلبی اسراف ایتماش اولدیفنی
 بیان بیورمشردی مساجد مأثوره دن دها برقاچ معبد شریف
 واردرکه جمله سنه « معبد الفصح » نسیمه اولنور « معبد
 الاعلا » معبد الاحزاب « معبد السلمان » بونلر میاننده در
 معبد سلمانک قبله جهنده کی معبد شریفده فخر موجودات افندمز
 حضرت نری نماز قلمشدر حتی خندق غزاسی اثناسنده ایدیکه
 بونلرک برنده نمازی بعد الادا اوزون بردعا تلاوت بیورملری
 اوزربنه قهر جناب لایزال احزاب دنیلان کفار عسکرینی منهزم
 و پریشان ایتشدر مأثوره مساجد مقدسه نیک الهمروفلردن برده
 « معبد ثقلین » درکه بیغبریز بیغبر عالم افندمز حضرت نری
 اوراده نماز قیلار ایدر قبله نیک قدس شریفندن کعبه معظمه جهنده
 نحو یلنه اراده آلهیه شرفعلق ایدرک « قول وجهک اخ »
 آیت کریمه سی نازل اولشدر جناب سید کونیدک نماز اداسنی
 منعاقب مدینه منوره اهالی کرانه خطبایا جناب حق سزک

ارزاقگری هر طرفدن سوق و ابصال بیورسون دبودما ابتد گری
 محل شریفه « مسجد سقیا » دبلیر « مسجد شریف الراه »
 شرق جهندن مدینه منوره به شرفیاب دخول اولانلرک صول
 طرفنده مشاهده اولنور ذات حضرت رسالتنا هبیک احد
 چکنندن فراغتر بنی متعاقب اوکله وایکندی نماز بنی ادا
 بیوردقلری محل عالی بولدیغی جبله نسبتله احد مسجد شریفی
 دیویاد ابدلکده در رکن جبل ذیلان مسجد شریف محلنده احد
 غزاسی کونی جنگ قتال ابدلش و بر روانده حضرت حزه
 رضی الله عنه افندمز حضرتتری اوراده شهید اولمش ذبیوراما
 اوراده فخر عالم افندمز حضرتتربنک نماز قیامش اولدقلری محقق
 امیش بونک جوارنده « وادی » نام مسجد شریف واردرکه
 سیدنا حزه رضی الله تعالی عنه افندمز حضرتتری احد چکننده
 آلدقلری باره ایله اورابه قدرکله بیله رک اوراده تسلیم روح
 پرفنوح بیورمش وسند اصفا افندمز حضرتتری اوراده نماز
 قیامله مسجد اخذ قلمشدر حضرت حزه تک مشهده مقدسه
 کیدیلیر ایکن بول اوزرنده « مسجد ساقله » واردرکه بونده
 دخی فخر کائنات افندمز حضرتتری ادای صلاة بیورمشردی
 مساجد مأثورهدن بریده « مسجد البقیع » در عقیل وازواج
 مطهرات مقابر بنک جهت غریبه سنده واقع اولهرق امام انبیا
 افندمز حضرتتربنک بوراده نماز قیلدقلری ثابت وابی بن کعب
 مسجدی نامیله ده معروفدر مأرجلیله دن اوج محل عالی واردرکه
 نبوتینساه افندمز حضرتتری اوراده دفعتله بیرام نماز قیامش

ابدیلیر بونلرک ربیعینه « مسجد علی » ابکچیسینه « مسجد
 ابو بکر » اوچچیسینه « مصلا » نسیمه اولمشدر
 مأرجلیله دن مدینه منوره ده برچوق قبول واردرکه چله سندن
 بری « بزاریس » در مسجد شریف قبا قرینه واقع اولهرق
 حضرت فخرجهان افندمز بونک ایچنه توکورمشل و صوبنده
 ایچمشل مهر عالی جناب رسالتنا هبیک حضرت عثمان رضی
 الله عنه افندمز حضرتتربنک انکشت فخر و مباحثاتی زین
 ابدردی
 خلافتلرندن الی سنه مرورنده پارمغندن اشبو قبویه
 دوشورمشلردی طالعجز طرفندن برخیلی تجربات اجر اولمش
 ایسه ده بولمقی قابل اوله مدبغندن اصحاب کربن میانه بو بوزدن
 پراختلاف دوشورلرک برطام قنهل حدوثة بادی اولمشدر
 آبار مأورهدن بریده « بئر غرسدر » معشوق خدای افندمز
 حضرتتری بوندنه ایچمش و ایچنه توکورمش اولمقی اوزره
 روایت اولنور عالم قدسه ارتحالری انشاده جسده سعید
 نبوتینسابلری بو قبونک آب نایله غمیل ابدلشدر بو مبارک
 قیولردن بریده « بئر دومه » اولهرق بونک صوبی غایت
 طابلددر زمان سعادتده مدینه منوره جه طابلی صولرک قنشدن
 هرکم بئر دومه بی صساتون اولهرق مسینه وقف ایدر ایسه
 جنت اعلا انک ایچوندر دیو طرف اشرف جناب محمد بدن
 بو صوبک ایضافی اخطار بیورلقله عثمان بن عفان افندمز
 حضرتتری اونوز بشیک درهم ایچه ایله بالباسیه وقف بیورمش

ابدیلر بالاده ذکر اولنان مسجد سقا قرینه او نامه منسوب
 بر بئرشریف دها واردر که رجعه للعالمین افندمز حضرتلری گاه
 بو قیودن و گاه بو فاروده نو صیف ابدیلان غرس قیوسندن نوش
 پیورلردی « بئربصاعه » دن دخی افندمز صلی الله علیه
 وسلم حضرتلر نیک صو ایچوب نو کرمش و برکنله دها پیورمش
 اولدقلری نابتدر آنس بن مالک حضرتلر نیک خانه رنده کائن
 « بئرانس » دن دخی معوث من عندالله افندمزک صوا ایچورک
 دروننه نو کرمش اولدقلری مشار الیهدن مرویدر اولوقت
 مدینه منوره ده اک لذیند صو بو ایدی شمدی بئرباطیه دبو باد
 اولمقده در بقیع شریف قرینه « بئربصه » نامیله برقیو
 واردر که سردفتر اینیا افندمز حضرتلری بو قیونک صویله رأس
 سعادتلرینی غسل ایدرک او صوبی تکرار قیویه افراغ پیورمشدر
 آبار ماثوره دن برسیده « بئرعلی » اولهرق عوالی نام قریده
 کائن اولغله صویله جوارنده کی مزروعات سقا ابدیلر « بئرانا »
 نامنده بر مبارک قیودها واردر که جناب حبیب کبریا قریظه
 قبیله سنی محاصره ایتدکلری ائاده بارگاه رسالت پناهیلرینی بو بئزک
 جوارینه قوردیرمش و صوبدن ایچمشوردی لکن بو قیو ایوم
 معروف دکادر سید کائنات افندمز حضرتلری « بئراهاب »
 نام قیویه ده نو کورمش و « بئرجل » دن آبدست الهرق
 کذلک « بئرزوع » به دخی نو کوره رک صویله آبدست المشدر
 بو نردن بشقه دها برخیلی آبار ماثوره وار ایکن شمدی محملری
 معلوم اوله ماقده در ایوم مدینه منوره به جریبان ابدن عین زرکا

زمان سعادتده موجود دکل ابدی معاویه رضی الله عنه طرفندن
 مدینه منوره والیسی اولان مروان بن الحکم زماننده ظهور
 الیشدر اصل اسمی عین الازرق ایکن صکره لری زرکا ذیلهرک
 اوله اشتهار ابدی عین الازرق نسیمه سنک سببی اینه مشار الیه
 مروانک کوزلری مائی اولهرق ظهوری زمان ولایتنه تصادف
 ایدن صوبک کندوسنه نسبت ایدلمسندن عبارت ابدی اصل
 مقسمی فبا جوارنده بیوک برقیودر بو صو ابتدای ظهورنده آرز
 برشی ایکن طقوز بوز طقسان طقوز نار یخنده جنتمکان سلطان
 مرادخان طاب ثراه حضرتلری جانبدن « بئربغربال » دیلان
 قیو مباحه و علاوه پیورلشدر که بو قیو عین زرکا صوبک اون مثلنه
 قریب ابدی و « بئرعقد » دخی مؤخرآینه اجداد کز بن
 جناب خلافت پناهی جانلرندن مباحه و علاوه پیورلشدر

کرک مدینه منوره نیک داخلنده و کرک خارجا اطراف و جوارنده کی
 اصحاب کرام و اولیای ذوی الاحترامک مرقد مبارکه لری عموم
 زنده معلوم و مضبوطدر بنا برین هر بر نیک تعداد و تعریفنه
 حاجت کوریه مز بو فاروده بیان اولنان مسجد فتحه
 کبدرکن صاغ طرفده بر مغاره واردر که خندق غزاسی ائاسنده
 جناب نبوتناه افندمز حضرتلری بعض کجهلر اوراده یبتونت
 پیورلردی بیغیر ظفر بیکر افندمز حضرتلر نیک مکة مکرمه بی
 شریف پیورلر ایکن ائاسی طرفده غازگاه اتخاذ پیوردقلری
 محملره مسجدلر پایلهرق ایوم علی قیولری دیلان موقعه موجوددر
 بدر غزاسنده بارگاه جناب رسالت پناهک منصوب اولدیفی محل
 منیفه ده مسجد پایلشیدی شمدی دیگر بر مسجد شریف دها واردر

(حجاز ولایتک اوچبوز سنه مالیه سنه محسوباً واردات)
(ومصارفات مجلیه سنی ناطق بالتنظیم دوائر مخصوصه لینه)
(تقدیم قلنان موازنه نیک خلاصه سیدر)

اجمال بکون
پاره فروش
نوع واردات

۲۵۶۶۰۷ ۳۰ احتسابیه
۴۰۰۰۰ فنطاریه
۸۰۰۰۰ بالق
۹۹۷۷۸۹ ۳۰ تخریجیه
۱۳۷۴۴۵ زکات یعنی اعشار
۲۲۰۹۲ واردات مشوعه می

اجمال بکون
پاره فروش
نوع مصارفات
مکه مکرمه و مدینه منوره و جده نولان
اشراف و سادات و مجاور بن و محتاجین
معاش و سالیه لری

پاره فروش

۱۳ ۱۷۷۶۶۸۸ نقداً صرفی لازم کلان معاش
وسالیه لری و رغن ساده و قهوه
و شکر و کبایه بدلی
عینا و بر بله جک اولان ذخائرک
مقدار بله بدلی تخمینه می

پاره فروش اردب

۱۱۰۲۸-۱۵۴۳۹۸۹ ۰۰
۴۱۳۶-۳۳۰۹۴۹ ۰۰
۲۰۹۸-۳۳۵۷۲۹ ۱۷
۷۰-۱۱۲۰۰ ۱۱
مرجک
۱۱۶۹۹۲-۳۳۳۹۸۴ ۰۳

۲۵۵۵۸۵۱ ۳۱ ۲۵۵۵۸۵۱ ۳۱

۴۳۳۲۵۴۰ ۴ ۴۳۳۲۵۴۰ ۴ نقل

۱۵۳۳۹۳۴ ۲۰ نقل بکون

اجال بکون
 باره فروش
 ۱۵۳۳۹۳۴ ۲۰
 نقل بکون

اجال بکون
 باره فروش
 ۴۳۳۲۵۴۰ ۴
 نوع مصارفات

بالجمله مأمورین محلیه نک
 معاش و مرتبانه لری

پاره فروش

۱۴۴۱۳۵۸ ۲۳ نقداً صرفی لازم کلان معاش و بدلاته

عیناً و بر به جک اولان ذخائرک

مقدار به اثمان مخنه می

پاره فروش اردب

۱۴۲۷۶۲ ۲۵ حنطه - ۹۰۱۹

۱۰۵۵۵۷ ۲۹ شعیر - ۱۳۱۹

۶۴۳۱ ۱۱ فول - ۴۰

قیه

۳۰۹۱۶ ۱۵ ارز - ۱۵۴۵۸

۲۸۵۶۶۸ ۰۰ ۲۸۵۶۶۸ ۰۰

۱۷۲۷۰۲۶ ۲۳ ۱۷۲۷۰۲۶ ۲۳

۶۰۵۹۵۶۶ ۲۷ نقل

۱۵۳۳۹۳۴ ۲۰ نقل

اجال بكون نوع مصارفات

پاره غروش

۶۰۵۹۵۶۶ ۲۷ نقلبكون

محمدين شريفين و عربان اكراميه سي و ذخائر

عبيده نقلبه و مصارفات محليه ساره سي

پاره غروش

۴۵۰۵۲۷۶ ۲۶ نقدا صرفي لازم كلان

هيناً صرفي لازم كلان ذخائر

مقدار بله امان مخنه سي

پاره غروش اردب

۱۳۸۰- ۱۹۳۲۲۲ ۳۸ حنطه

۱۱۶۸۰۰ ۰۰ شعر ۱۴۶۰

۱۶۱۵۲۰ ۰۰ فول- ۲۶۹۲

۴۵ ۵ مرجك ربع

قسيه

۱۰۸۴۵ ۰۰ ارز- ۵۴۲۲

۴۸۲۴۲۸ ۳ ۴۸۲۴۲۸ ۳

۴۹۸۷۷۰۴ ۲۹

۴۹۸۷۷۰۴ ۲۹

۱۱۰۴۷۲۷۱ ۱۶ نقل

اجال بكون نوع واردات

پاره غروش

۱۵۳۳۹۳۴ ۲۰ نقلبكون

۱۵۳۳۹۳۴ ۲۰ نقل

اجال بكون
پاره غروش
۲۰ ۱۵۳۳۹۳۴ نقلیكون
نوع واردات

۳۰ ۱۵۳۳۹۴۳ محلی واردات مخمنه سی
۲۸ ۲۳۹۸۴۹۷۱ موازنه آجیغی اولوب طرف دولتدن احسان
بیوربله کلان
۸ ۲۵۵۱۸۹۱۵ بکون

اجال بكون
پاره غروش
۱۶ ۱۱۰۴۷۲۷۱ نقلیكون
نوع مصارفات

عسا کر نظامیه حضرت شاهانه و بحربه
وضبطیه ملوکانه به نقداً و عیناً و برلحی
لازم کلان
پاره غروش

۳۰ ۱۰۷۹۷۲۸۳ نقداً صرفی لازم کلان
عیناً صرفی لازم کلان ذخائرک
مقدار بله اثمان مخمنه سی
پاره غروش اردب
۳۷ ۱۸۷۴۸۷۲ حنطه ۱۳۳۹۳
۵ ۱۰۴۳۴۲۲ شعیر ۱۳۰۴۲
فسیه
۰ ۷۵۶۰۵۶ ارز ۳۷۸۰۲۸
۲ ۳۶۷۴۳۵۱
۳۲ ۱۴۴۷۱۶۳۴

پاره غروش تقدیم قلنان موازنه
موجبجه
۸ ۲۵۵۱۸۹۰۶ بکون
۱۲ ۱۸۵۲۰۶۰۷ مبلغی سی
۳۶ ۶۹۹۸۲۹۸ ذخائر عینیه نک
بدل مخمنه سی
۸ ۲۵۵۱۸۹۰۶

(طقسان طنوز سنه مالیه سی مابسی ابتداسندن اعتباراً قیمت)
(حقیقه لرینه ارجاع ایدیلان سیم مسکوکات مخصوصه لرینه)
(تقدیم قلمنان موازنه نك خلاصه سیدر)

عدد درهـم قیراط درهـم

باره غروش باره غروش عدد عدد

مسکوکات عثمانیه					
عقیق جهادیه	۸	۱	۳۷	۱۵	۱۶
« بوزاک	۱۰			۱۲	۱۰
« ایکنک	۸	۱	۹	۹	۳۲
« غروشلق	۴			۴	۳۶
مسکوکات اجنیه					
هندک عقیق رویه سی	۱	۱۲	۲	۱۷	۴
« جدید	۳	۹	۲	۱۷	۸
بش فرانلق فرانمز ربالی	۳	۶	۲	۱۶	۸
نجه نك یلانلی طلاری سی	۷	۱۲	۲	۱۵	۱۸
یونان دراجسی	۶	۸			۱۵
اسپانیانک دبرکلی ربالی	۷		۲	۱۵	۱۶
وامر بقا ربالی					۱۹
روسیه نك یکی یازولی	۸	۶			۳۵
فار بونی					
فرانمز ربالی اقسامندن	۳				۶
ایکی فرانلق					۲۴

عدد درهـم قیراط درهـم

باره غروش باره غروش عدد عدد

فرانمز ربالی اقسامندن	۱	۸	۲	۸	۳	۱۲
برفرانلق						
فرانمز ربالی اقسامندن		۱۲			۱	۲۶
یازم فرانلق						
فرانمز ربالی اقسامندن		۴				۲۲
بکرمی سانتیمک						
نجه نك قوشلی طلاری	۸	۱۱	۲	۸	۱۹	۴
وناپولی ربالی						
پاپا سکه سی	۳	۱	۲	۷	۶	۲۶
غیدار تعبیر اولنور	۱	۱۲	۲	۶	۳	۳۰
اسپانیانک دبرکلی ربالی						
قترین تعبیر اولنور	۷	۷	۱	۳۹	۱۴	۲۷
روسیه نك عقیق قوشلی ربالی						
نجه نك دوق تعبیر اولنور	۲	۱۴	۱	۳۹	۴	۳۸
لوفه سکه سی						
« فرایچار تعبیر اولنور		۱۰	۱	۲۸	۱	۴
چیچکلی صولد سکه سی						
« مزرافلی صولد سکه		۹	۱	۲۸		۳۸
« بکرمی رقتی اسوانسکی	۲		۱	۲۱	۳	۲
« راغوزه سکه سی	۸	۱۲	۱	۱۸	۱۳	۲۷
« چارک فیلورینی	۱	۱۰	۱	۱۴	۲	۷
« اون رقتی اسوانسکی	۱	۳	۱	۱۰	۱	۱۹

(مکتة مکرمه مدیر بیت خزینہ سنک برسنہ ظرفسنده واردات)
(ومصارفاتی ناطق خلاصه وجهه تنظیم اولنان برقطعه)
(موازنه بوصله سبدر)

اجال بکون بکون
پاره فروش پاره فروش
نوع واردات

محلی واردات مختمه سی

خصمی سلطان عمارتہ مر بو ط اونوز
درت باب دکا کینک ایجار سنو بلری ۶۶۹۹۲ ۰۰
حرم شریف مستقاتدن باب العمره
جوارنده کائن جامک ایجار سنو بلری ۱۰۷۵۰
جده ده کائن حرم شریف مستقاتک
غیر از مصارف حاصلاتی ۱۱۴۳ ۱۵
طائفده کائن امینه خاتم وقفی مستقاتک
غیر از مصارف حاصلاتی ۹۰۹ ۵
بعض واردات منفردہ محلیه ۴۴۴۷ ۳۰
مالیه و اوقاف همایون خزینہ
جلیله لرندن تقدأ وحواله ارسال
بنوریلان

۱۲۶۶۵۰۷ ۲۰ اوقاف همایون خزینہ جلیله سندن
۲۷۵۴۱۲۸ ۲۰ مالیه خزینہ جلیله سندن
۴۰۲۰۵۳۶ ۰۰ بکون
۴۰۲۰۵۳۶ ۰۰

اجال بکون بکون
پاره فروش پاره فروش
نوع مصارفات

اوقاف همایون خزینہ جلیله سندن
مخصص صره و سالیات و معاشات
سأره

۳۱۰۵۰۴ صره و سالیات
خدمتہ حرم شریف وظائفه
۸۳۴۶۰۹ معاشات سأره
۱۱۴۵۱۱۱ بکون ۱۱۴۵۱۱۱

مالیه خزینہ جلیله سندن محمول
مخصصات

۲۴۵۲۵ بدل کسوه و سالیات
۱۵۴۴۰۶۴ اشرف و سادات کرام معاشاتی
۲۹۲۹۸ متقاعدین عسکر به معاشاتی
۱۴۵۲۳۶ متقاعدین ملکیه
۲۲۵۹۸۱ اهالی و مجاورین کرام معاشاتی
اسهام جدید و مبدله و عادیه

۱۹۴۰۴۴ ۲۰ فاضلوی
۲۱۶۳۱۴۸ ۲۰ بکون ۲۱۶۳۱۴۸ ۲۰

اجال بکون بکون
بارہ غروش بارہ غروش
نوع واردات

عیناً ورودی مقن روغن زیت
وجراہہ حنظلہ سنک غیر از فرق
فیثات مجنہ سی
حرم شریفہ ابقاد اولفق اوزرہ
در سعادت و مصدرن مخصوص
روغن زیتک غیر از فرق اثانی ۱۰۵۰۰۰ ۱۰۵۰۰۰

فسیہ

۱۸۱۵۵

جنمکان غازی سلطان سلیم
خان فہدیم طاب تراہ
حضرت نربنک موفق اولدقلری
مصرفیحی عقیندہ اشراق
وسادات و ائمہ و خطبا و خدمہ
و اہالی و مجاور بن کرامہ
احسان شاہانہ اولفق اوزرہ
مصدرن ترتیب و تخصیص
بیورمش اولدقلری جراہہ
حنظلہ سنک اثانی
حنظلہ اردب فیثاتی

۱۰۰ ۱۲۰۲۵ ۱۲۰۲۵۰۰ ۱۲۰۲۵۰۰

۵۳۹۲۲۷۸ ۱۰

اجال بکون
بارہ غروش
نوع مصارفات

مالیہ و اوقاف ہما بون خزینہ
جلیلہ لرندن مخصوص معاشانک
طقسان طقوز سنہ سی
ذی القعدہ سنک اون ایکنجی
کوندن اعتباراً عفو اولنان
عشرو خمی اولہرق و بریلان ۷۷۶۵۱۸ ۳۰ ۷۷۶۵۱۸ ۳۰

در سعادت و مصدرن ورودی

مقن روغن زیت و جراہہ

حنظلہ سنک غیر از فرق فیثات

مجنہ سی

عیناً صرف اولفق اولان

روغن زیت بدلی

فسیہ

در سعادت ۱۳۶۹۶

مصدرن ۴۴۵۹

۱۸۱۵۵ ۱۰۵۰۰۰

مصدرن ورودی مقن مذکور

اون ایکبیک بکرمی بش اردب

حنظلہ نک عیناً توزیع اولدبغی

جهتہ اثانی ۱۲۰۲۵۰۰ فی

۱۰۰ ۱۳۰۷۵۰۰ ۱۳۰۷۵۰۰

۵۳۹۲۲۷۸ ۱۰ جمعاً بکون

علاوه و اخطار رتبه مجیدی
جده مجلس اداره سی اعضا سندن موسی
بغدادی افندی ۳ ممتاز
جده بلدی به رئیس اجده قصانی افندی ۴

ولایتک بوسنه سالنامه سی آرزو ایدلدیکی کی مکمل اوله مدی
بوکاده بعض اسباب ممانعت ایشدر او اسبابی بر طرف ایتک
ایچون چالیشیله جق اولسه پک چوق وقت پکورش اوله جقدی
بوسنه لک هممان بر اساسی وضع اولتمش اولق و بلطفه تعالی
ایکنجی سالنامه ده نوافسی اکیال ایدلک اوزره بو حال ایه
طبعی نسیب قلندی مکمه مکرمه ده لبطوغرافیا دستکاهی اولدیفی
ایچون ترتیب اولنسان تقسیم ایه ولایت خریطه سی طبع
ایتدیر بله مبرک بالضروره که جک سده به بر اقلق لازم کلدی

